

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

УДК 378.22.01/.09:7](73)(043.3)

НЕЧИПОРЕНКО АННА ВІТАЛІЇВНА

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ВІЗУАЛЬНОГО
МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США**

01 Освіта/Педагогіка
011 Освітні, педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Нечипоренко Анна Віталіївна

Науковий керівник – Чистякова Ірина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, професор

Суми – 2025

АНОТАЦІЯ

Нечипоренко Анна Віталіївна. Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2025.

Зміст анотації

У дисертаційному дослідженні цілісно висвітлено проблему професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.

У межах висвітлення сутності професійної підготовки магістрів візуального мистецтва проаналізовано наукові праці українських і зарубіжних дослідників, згруповані за трьома основними напрямками: порівняльно-педагогічним, загальнопедагогічним і професійно-педагогічним. У межах порівняльно-педагогічного напрямку розглянуто досвід функціонування вищої мистецької освіти за кордоном, зокрема в США, з акцентом на її історичні, організаційні та змістово-процесуальні аспекти. Особливу увагу приділено підходам до роботи з обдарованою молоддю в мистецьких закладах та підготовці педагогів до такої діяльності. Загальнопедагогічний напрям охоплює теоретичне обґрунтування принципів, форм і методів навчання візуального мистецтва. У професійно-педагогічному аспекті дослідження стосуються моделей підготовки вчителів і викладачів образотворчого мистецтва, структури їхніх професійних компетентностей, методичних умов і цифрових інструментів, що використовуються у вищій мистецькій освіті.

Окреслено концептуальні та історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. Розгляд концептуальних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США передбачав аналіз типологічної структури цього виду мистецтва. Установлено, що до найпоширеніших форм візуального

мистецтва належать живопис, скульптура, графіка (рисунок), фотографія, естамп, цифрове мистецтво, інсталяційне мистецтво, а також роботи, створені у змішаній техніці, яка поєднує кілька матеріалів і художніх прийомів для формування одного твору. Такий підхід розглядається як ефективний засіб художнього експерименту та розширення меж мистецького самовираження.

Окреслено основні концептуальні підходи, які формують основу професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в американській системі освіти, зокрема: трансформаційний підхід, що орієнтується на особистісні зміни та розвиток здобувача освіти через мистецтво; експертний підхід, який передбачає високий рівень технічної майстерності та фахової компетентності; катарсичний підхід, що акцентує на емоційному очищенні та глибокому переживанні мистецтва; аксіологічний підхід, пов'язаний із формуванням системи цінностей у процесі художнього навчання; порівняльний (відносний) підхід, що враховує культурне різноманіття та інтерпретацію мистецьких явищ у різних соціокультурних контекстах.

У межах дослідження проаналізовано становлення професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. Визначено, що американська мистецька освіта формувалася під впливом європейських академічних традицій, згодом трансформувавшись у самобутню систему. Висвітлено діяльність перших мистецьких інституцій, що наслідували європейські академії, та нових типів професійних шкіл мистецтва XIX ст. (зокрема Cooper Union, Pratt Institute, Rhode Island School of Design), які відповідали викликам індустріального розвитку та поєднували академічне і прикладне навчання.

Окреслено загальні тенденції розвитку візуального мистецтва в провідних американських університетах (Гарвард, Єль, Принстон, Колумбійський, Нью-Йоркський), де сформувалися дві освітні моделі: теоретична, орієнтована на вивчення «чистого мистецтва» як інтелектуальної діяльності, та практична, спрямована на розвиток технічних навичок для професійного застосування.

Показано, що різноманіття підходів і відкритість до альтернативних форм навчання стали визначальною рисою системи вищої мистецької освіти США.

Охарактеризовано нормативні та змістові засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. У межах аналізу нормативного забезпечення професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США досліджено зміст ключових законодавчих актів. Зокрема, розглянуто Закон про вищу освіту 1965 року (з подальшими змінами), що визначає загальні рамки фінансування, акредитації, звітності й доступності освіти; Закон «Perkins V» (2006), спрямований на розвиток кар'єрної й технічної освіти відповідно до потреб XXI століття; Закон про розширення доступу до вищої освіти (2008), який підтримує освіту для соціально вразливих груп; а також Закон «Мистецька освіта для всіх» (2021), що підкреслює значення мистецької освіти, зокрема у сфері візуального мистецтва, як невід'ємної частини загальної освітньої підготовки. Окремо схарактеризовано роль штатних освітніх агентств і визнаних на федеральному рівні акредитаційних органів, які формують нормативно-правове поле, контролюють якість освітніх програм та забезпечують відповідність освітніх послуг установленим стандартам.

У ході дослідження встановлено, що ступінь магістра образотворчого мистецтва (MFA) є термінальним, тобто завершальним академічним рівнем у сфері студійної художньої практики. До інших термінальних магістерських ступенів у галузі візуального мистецтва в США належать: Master of Arts (MA), Master of Design (MDes), Master of Art and Design (MAD), Master of Graphic Design (MGraph), Master of Architecture (MArch), Master of Art Education та Master of Art History. Вказані кваліфікації визнаються провідними мистецькими асоціаціями, як-от Національна асоціація шкіл мистецтва і дизайну (NASAD), а також академічною спільнотою як еквіваленти термінальних ступенів в інших освітніх галузях. Програми з іншими назвами, зосереджені на студійній практиці в мистецтві чи дизайні, також можуть визнаватися термінальними, за умови відповідності встановленим критеріям. Серед найпоширеніших спеціалізацій

магістратури у сфері візуального мистецтва: живопис, скульптура, фотографія, цифрове мистецтво, графічний дизайн та принтмейкінг.

На відміну від бакалаврських програм, магістерський рівень забезпечує поглиблене опанування спеціалізованих технік, критичне осмислення мистецтва та розвиток індивідуального стилю. Проаналізовано зміст низки провідних освітніх програм у США, зокрема MFA-програм Університету Делавер, Бостонського університету, Університету Меріленда, Саваннського коледжу мистецтва та дизайну, Рочестерського технологічного інституту та Академії мистецтв у Сан-Франциско.

Обґрунтовано методичні та організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. Установлено, що одним із провідних методів підготовки магістрів візуального мистецтва в США є проєктне навчання, яке моделює умови реальної професійної діяльності. Здобувачі освіти беруть участь у створенні мистецьких проєктів, кураторстві, організації виставок і грантовій діяльності, набуваючи компетентностей у сфері культурного менеджменту та арт-адміністрування. Дослідницька складова реалізується через візуальні методи (фотодокументація, фотоелісітація, візуальні есе), що дозволяють аналізувати соціальні явища крізь художню призму. Важливим елементом методики є рефлексивне письмо, яке сприяє осмисленню власної творчої позиції та формуванню індивідуального наративу. Значну увагу приділено технологічній підготовці: опановуються цифрові засоби візуалізації (3D-моделювання, анімація, AR/VR тощо). Ці дисципліни інтегруються з курсами з теорії мистецтва, філософії, соціології, що сприяє ширшому світоглядному розвитку. Педагогічна взаємодія ґрунтується на менторстві – індивідуальному супроводі, що підтримує розвиток художньої індивідуальності. Важливим елементом є створення середовища критичного діалогу, обговорення й рецензування, які формують здатність до глибокого мистецького аналізу.

У межах організаційних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США увагу зосереджено на матеріально-технічній базі та цифровій інфраструктурі. Установлено, що

ефективна реалізація програм MFA потребує забезпечення доступу до професійно облаштованих майстерень, спеціалізованого обладнання та програмного забезпечення для роботи як у традиційних, так і цифрових медіа. Надзвичайно важливою є також наявність віртуальних освітніх платформ і середовищ, які підтримують дистанційне навчання. Для міждисциплінарних програм критичним є створення умов для крос-дисциплінарної взаємодії, зокрема через доступ до цифрових лабораторій і прототипувальних майстерень.

На основі визначення сучасного стану професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України розроблено рекомендації щодо використання позитивного американського досвіду в цих закладах, які структуровано за п'ятьма ключовими напрямками (нормативно-правовим, організаційним, змістовим, методичним і технологічним) на державному та інституційному рівнях. На державному рівні актуальними напрямками визнано оновлення класифікатора спеціальностей з урахуванням міждисциплінарності, розробку результатієорієнтованих стандартів, розширення автономії закладів, модернізацію умов вступу на мистецькі спеціальності, посилення фінансування та врегулювання використання ІІІ в мистецькій освіті. На інституційному рівні доцільним бачиться створення мистецьких просторів, оновлення матеріально-технічної бази, запровадження міждисциплінарних освітніх програм та дуальної освіти. Особлива увага має бути приділена оновленню методичного забезпечення за участі фахівців-практиків і розвитку цифрової інфраструктури з упровадженням VR/AR та інструментів ІІІ. Реалізація цих рекомендацій сприятиме формуванню інноваційного освітнього середовища, здатного підготувати креативних і мобільних професіоналів у галузі візуального мистецтва, інтегрованих у національний і міжнародний культурний простір.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняній педагогічній науці цілісно з'ясовано теоретичні та організаційно-педагогічні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; висвітлено сутність феномену професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти

США як предмету порівняльно-педагогічних досліджень; окреслено концептуальні та історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; охарактеризовано нормативні та змістові засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; обґрунтовано методичні та організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; визначено сучасний стан професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України й розроблено рекомендації щодо використання позитивного європейського досвіду в цих закладах.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що обґрунтовані автором теоретичні, нормативні, змістові, методичні та організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США можуть бути використані у процесі формування державної освітньої політики в галузі вищої мистецької освіти, розроблення професійних стандартів та методичного забезпечення означеного процесу, викладання лекційних та практичних занять для здобувачів освіти першої, другого та третього рівнів вищої освіти педагогічних та мистецьких закладів вищої освіти. Матеріали дослідження, а також джерельна база будуть корисними в подальших наукових пошуках у відповідних галузях наукового знання, освітньому процесі закладів вищої освіти тощо.

Ключові слова: вища мистецька освіта, професійна підготовка, магістерська підготовка, візуальне мистецтво, образотворче мистецтво, дизайн, цифрові технології в мистецтві, магістр візуального мистецтва, заклад вищої освіти, США

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці,

у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

*Публікації у виданнях, що індексується міжнародною
наукометричною базою Web of Science*

1. Boichenko, M., Nykyforov, A., Chystiakova, I., Sbruieva, A., Hulei, O., Bykova, M., **Boichenko (Nechyporenko), A.** (2021). Aesthetic and philosophical foundations of Ukrainian art education development in the late 17th – early 20th centuries. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11(02), 25-30. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1102/papers/A_boichenko.pdf.

Розділ у колективні монографії

2. **Нечипоренко, А.** (2023). Формування творчої індивідуальності вихованця гуртка художньо-естетичного спрямування. У Бойченко М. (ред.), *Трансверсальність у професійній підготовці майбутнього фахівця: глобальний, європейський та національний контексти: колективна монографія*. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, (сс. 274-304).

Публікації в наукових фахових виданнях України

3. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2018). Особливості ознайомлення старшокласників із мистецтвом концептуалізму ленд-арті на прикладі камер обскура Кріса Друрі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (80), 78-87. DOI 10.24139/2312-5993/2018.06/078-087. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/5864>

4. Бойченко, М., Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.** (2024). Інтерактивні технології навчання школярів: змістово-процесуальний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (138), 409-417. DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/409-417. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15811>

5. **Нечипоренко, А.**, Бойченко, М., Чистякова, І. (2025). Методичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (142), 350-

363. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.02/350-363> URL:
<https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/нечипоренко.pdf>

6. Boichenko, M.A., Chystiakova, I.A., **Boichenko (Nechyporenko), A.V.** (2021). Creative individuality of the pupils of out-of-school education institutions of artistic-aesthetic direction: essence and structure. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 4 (107), 5-13. URL: <http://pedagogy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/252611>

7. Boichenko, M.A., **Nechyporenko, A.V.** (2024). Content foundations of future visual arts specialists training in higher education institutions of the USA. *Південноукраїнські мистецькі студії*, 4 (2024), 5-10. DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-4.1> URL:
<https://artstudies.pdpu.edu.ua/index.php/artstudies/article/view/130>

8. Boichenko, M., Hulei, O., Kapran, O., **Neshyporenko, A.**, Nykyforov, N. (2024). Theoretical foundations of understanding the essence of aesthetic education. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3(137), 315-323. DOI 10.24139/2312-5993/2024.03/325-333. URL:
<https://repository.sspu.edu.ua/items/a725b7c6-9d82-4164-b844-69aaf5ffe48c>

9. Boichenko, M., Nykyforov, A., Hulei, O., Kapran, O., Nykyforov, N., **Neshyporenko A.** (2023). Development of cognitive processes and formation of figurative thinking of junior schoolchildren using visual arts. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (131), 3-12. DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/003-012. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/%D0%B1%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Праці апробаційного характеру

10. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2019). Педагогічна підтримка артистично обдарованої учнівської молоді в Польщі. *Інноваційні технології навчання обдарованих дітей та молоді: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 13 жовтня 2019 року, м. Одеса*, (сс. 45-49). К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України.

11. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020а). Педагогічна підтримка художньо обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти США. *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції, 23 квітня 2020 р.,* (сс. 15-17). Черкаси.

12. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020б). Підготовка вчителів до роботи з художньо обдарованими учнями в закладах вищої освіти: досвід Великої Британії. *Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 20-21 травня 2020 р.,* (сс. 44-46). Київ.

13. **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020). Виховний потенціал закладів позашкільної освіти в організації гурткової роботи з образотворчого мистецтва для обдарованих учнів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2020 р.,* (сс. 86-88). Суми.

14. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2019а). Мистецтво балету як засіб розвитку художньо-естетичного смаку старшокласників. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 жовтня 2019 р., м. Суми), Т. 1,* (сс. 54-56). Суми.

15. **Бойченко (Нечипоренко), А.** (2021). Потенціал гуртків художньо-естетичного спрямування закладів позашкільної освіти для формування творчої індивідуальності вихованців. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 листопада 2021 року, м. Суми), Том 1,* (сс. 48-50). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

16. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2019б). Творчість Л. Бакста в контексті театрального мистецтва. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2019: Матеріали науково-практичної конференції (22-23 березня 2019 року),* (сс. 25-26). Суми.

17. Ванг Ченйу, **Нечипоренко, А. В.** (2024). Розвиток китайського живопису в історичній ретроспективі. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2024»*, 21 – 22 березня 2024 р., С. 12. Суми.

18. **Нечипоренко, А.В.** (2022). Роль міжнародної асоціації університетів і коледжів мистецтва, дизайну та медіа у професійній підготовці викладачів візуального мистецтва. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2022 року, м. Суми)*, (сс. 204-206). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

19. **Нечипоренко, А.** (2023). Особливості ознайомлення здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня з сучасним мистецтвом на матеріалі творчості Жан-Мішель Отонієля. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи 26 грудня 2023 року*, С. 189. Суми.

20. **Нечипоренко, А.** (2025). Піксельні пейзажі Мартіне Поппе як візуальна рефлексія крихкості глобальної кліматичної системи. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2025: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми 20-21 березня 2025 р.)*, (сс. 77-79). Суми.

21. Никифоров, А., Бойченко, М., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2024). Скульптурні твори волокитинської порцеляни у збірці Сумського художнього музею імені Никанора Онацького. *New ways of improving outdated methods and technologies: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конф.*, (м. Копенгаген, Данія, 17-20.09.2024), (сс. 18-20). Копенгаген.

22. Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2025а). Никанор Онацький і Сумський художній музей крізь призму досліджень Геннадія Петрова. *Science and information technologies in the modern world: матеріали I Міжнародної науково-практичної конф.*, (м. Афіни, Греція, 26-28.02.2025), (сс. 90-92). Афіни.

23. Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2025б). Про Никанора Онацького в контексті вшанування 150-річчя від дня народження митця: історіографічний аспект. *Modern Science, Economy and Digital Innovation: матеріали 2 Міжнародної науково-практичної конференції (Бухарест, Румунія, 12-14 березня 2025 р.)*, (сс. 37-40). Бухарест.

24. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2025а). Діяльність Никанора Онацького у формуванні музейної колекції в Сумах: наукове осмислення подвижництва. *Мистецькі пошуки*, 2 (20), 63-67.

25. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2024). Орієнтовний художній аналіз картини на прикладі «Натюрморту з рибами» Костянтина Коровіна. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 26 лютого 2024 р.)*, (сс. 241-243). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка.

26. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2025б). Провідні тенденції становлення християнської храмової архітектури Візантії. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2025: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми 20-21 березня 2025 р.)*, (сс. 79-81). Суми.

27. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025а). Вплив декоративно-прикладного мистецтва на формування особистості учнів молодшого шкільного віку. *Збірник матеріалів III Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація» (м. Львів, 17 січня 2025 р.)*, (сс. 662-666). Львів.

28. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025б). Гобеленові техніки як засіб художньої виразності в контексті сучасного декоративного мистецтва. *Збірник матеріалів IV Міжнародної наукової конференції «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності» (30.05.2025; м. Київ, Україна)*, (сс. 813-814). Київ.

29. Чернишова К., **Нечипоренко А.** (2025в). Декоративно-прикладне мистецтво в контексті трансформацій художньої освіти. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної студентської наукової конференції «Актуальні питання та*

перспективи проведення наукових досліджень» (м. Рівне, 31 січня 2025 р.), (сс. 163-164). Рівне.

30. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025г). Декоративно-прикладне мистецтво та стилізація. *Збірник матеріалів VII Міжнародна наукова конференція «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс» (м. Одеса, 25 квітня 2025р.), (сс. 196-197). Одеса.*

31. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025д). Декоративно-прикладне мистецтво як інструмент формування естетичних смаків у студентської молоді. *Збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції «Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень» (м. Полтава, 14 лютого 2025 р.), (сс. 377-381). Полтава.*

32. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025е). Паперове різьблення в контексті сучасного мистецтва. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної наукової конференції «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (м. Дрогобич, 31 січня 2025 р.), (сс. 553-555). Дрогобич.*

33. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025ж). Репрезентація вишиванки у дитячій літературі: культурний та естетичний аспекти. *Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (м. Львів, 7 березня 2025 р.), (сс. 304-306). Львів.*

34. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025з). Традиційні та інноваційні художні підходи у сучасному декоративно-прикладному мистецтві Вижницької школи. *Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Функції дизайну» (м. Суми, 20-21 березня 2025р.), (сс. 116-118). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка.*

35. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2024). Формування творчих здібностей у молодших школярів за допомогою використання нетрадиційних мистецьких технік. *Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (м. Суми, 26 грудня 2024р.), (сс. 185-186). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка.*

36. Чернишова К., **Нечипоренко А.** (2025к). Явище сухого різьблення в традиційному народному мистецтві України. *Збірник матеріалів IX Міжнародної наукової конференції «Наукові тренди постіндустріального суспільства»* (м. Тернопіль, 21 березня 2025 р.), (сс. 328-329). Тернопіль.

37. **Boichenko (Nechyporenko), A.**, Kryvushenko, Yu. (2019). Formation of positive image of the university: technological aspect. *Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції для студентів і молодих учених* (Суми, 25 – 26 квітня 2019 р.), (сс. 144-146). Суми.

38. **Nechyporenko, A** (2024). Digitalization of visual art: current trends. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Аудіовізуальне мистецтво: сучасні тенденції та перспективи розвитку»*, 4 – 5 квітня 2024 р., С. 32-33. Харків.

ABSTRACT

Anna Nechyporenko. Professional training of visual arts masters in higher education institutions of the USA. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for Doctor of Philosophy degree in specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. Sumy, 2025.

The contents of the abstract

The dissertation research comprehensively covers the problem of professional training of visual arts masters in higher education institutions of the USA.

Within the framework of revealing the essence of visual arts masters' professional training, scientific works of Ukrainian and foreign researchers, grouped into three main areas: comparative-pedagogical, general pedagogical and professional-pedagogical, were analyzed. Within the framework of the comparative-pedagogical direction, the experience of higher art education abroad, in particular in the USA, is considered, with an emphasis on its historical, organizational, and content-procedural aspects. Particular attention is paid to approaches to working with gifted youth in art institutions and training teachers for such activities. The general pedagogical direction covers the theoretical substantiation of the principles, forms, and methods of teaching visual arts. In the professional-pedagogical aspect, the research concerns models of training teachers and lecturers of fine arts, the structure of their professional competences, methodological conditions, and digital tools used in higher art education.

The conceptual and historical foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions in the USA are outlined. Consideration of the conceptual foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions in the USA involved analysis of the typological structure of this type of art. It has been established that the most common forms of visual art include painting, sculpture, graphics (drawing), photography, printmaking, digital art, installation art, as well as works created in mixed media, which combines several materials and artistic

techniques to form one work. This approach is considered an effective means of artistic experimentation and expanding the boundaries of artistic self-expression.

The main conceptual approaches that form the basis of visual arts masters' professional training in the American education system are outlined, in particular: a transformational approach, which focuses on personal changes and the development of the student through art; an expert approach, which assumes a high level of technical skill and professional competence; a cathartic approach, which emphasizes emotional purification and deep experience of art; an axiological approach, associated with the formation of a system of values in the process of art education; a comparative (relative) approach that takes into account cultural diversity and the interpretation of artistic phenomena in different socio-cultural contexts.

The study analyzed the formation of visual arts masters' professional training in higher education institutions in the United States. It was determined that American art education was formed under the influence of European academic traditions, later transforming into an original system. The activities of the first art institutions that imitated European academies and new types of professional art schools of the 19th century are highlighted (in particular, Cooper Union, Pratt Institute, Rhode Island School of Design), which responded to the challenges of industrial development and combined academic and applied learning.

The general trends in the development of visual arts in leading American universities (Harvard, Yale, Princeton, Columbia, New York) are outlined, where two educational models were formed: theoretical, focused on the study of "pure art" as an intellectual activity, and practical, aimed at the development of technical skills for professional application. It is shown that the diversity of approaches and openness to alternative forms of learning have become a defining feature of the system of higher art education in the United States.

The normative and content foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions of the USA are characterized. As part of the analysis of the normative support for visual arts masters' professional training in higher education institutions in the United States, the content of key legislative acts is

examined. In particular, the Higher Education Act of 1965 (as amended), which defines the general framework for funding, accreditation, reporting, and accessibility of education; the Perkins V Act (2006), aimed at developing career and technical education in accordance with the needs of the 21st century; the Higher Education Access Expansion Act (2008), which supports education for socially vulnerable groups; and the Arts Education for All Act (2021), which emphasizes the importance of arts education, in particular in the field of visual arts, as an integral part of general educational training. The role of state educational agencies and federally recognized accreditation bodies that shape the regulatory framework, monitor the quality of educational programs, and ensure that educational services meet established standards is separately characterized.

The study found that the Master of Fine Arts (MFA) is the terminal, or final, degree in the field of studio art practice. Other terminal master's degrees in the visual arts in the United States include Master of Arts (MA), Master of Design (MDes), Master of Art and Design (MAD), Master of Graphic Design (MGraph), Master of Architecture (MArch), Master of Art Education, and Master of Art History. These degrees are recognized by leading art associations, such as the National Association of Schools of Art and Design (NASAD), and by the academic community as equivalents to terminal degrees in other fields of study. Programs with other titles that focus on studio art or design practice may also be recognized as terminal, provided they meet established criteria. The most common specializations for a master's degree in the visual arts include painting, sculpture, photography, digital art, graphic design, and printmaking.

Unlike bachelor's degree programs, the master's level provides in-depth mastery of specialized techniques, critical understanding of art, and development of individual style. The content of a number of leading educational programs in the USA is analyzed, in particular, MFA programs at the University of Delaware, Boston University, University of Maryland, Savannah College of Art and Design, Rochester Institute of Technology, and San Francisco Academy of Art. The methodological and organizational foundations of visual arts masters' professional training in higher

education institutions of the European Union countries are substantiated. It is established that one of the leading methods of training visual arts masters in the USA is project-based learning, which simulates the conditions of real professional activity. Students participate in the creation of art projects, curatorship, organization of exhibitions, and grant activities, acquiring competences in the field of cultural management and art administration. The research component is implemented through visual methods (photo documentation, photo elicitation, visual essays), which allow analyzing social phenomena through an artistic prism. An important element of the methodology is reflective writing, which contributes to understanding one's own creative position and forming an individual narrative. Considerable attention is paid to technological training: digital visualization tools are mastered (3D modeling, animation, AR/VR, etc.). These disciplines are integrated with courses in art theory, philosophy, sociology, which contributes to broader worldview development. Pedagogical interaction is based on mentoring – individual support that fosters development of artistic individuality. An important element is creation of an environment of critical dialogue, discussion, and review, which form the ability for deep artistic analysis.

Within the framework of the organizational foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions of the United States, attention is focused on the material and technical base and digital infrastructure. It has been established that the effective implementation of MFA programs requires access to professionally equipped workshops, specialized equipment and software for work in both traditional and digital media. The availability of virtual educational platforms and environments that support distance learning is also extremely important. For interdisciplinary programs, it is critical to create conditions for cross-disciplinary interaction, in particular through access to digital laboratories and prototyping workshops.

Based on the definition of the current state of visual arts masters' professional training in higher education institutions of Ukraine, recommendations have been developed for the use of positive American experience in these institutions, which are

structured in five key areas (regulatory, organizational, content, methodological and technological) at the state and institutional levels. At the state level, it is necessary to update of the classifier of specialties taking into account interdisciplinarity, to develop the result-oriented standards, to expand the institutions' autonomy, to modernize the conditions for admission to artistic specialties, to strengthen financing and regulation of the use of AI in art education. At the institutional level, the creation of artistic spaces, the update of the material and technical base, the introduction of interdisciplinary educational programs and dual education are considered appropriate. Particular attention should be paid to the update of methodological support with the participation of practicing specialists and development of digital infrastructure with introduction of VR/AR and AI tools. The implementation of these recommendations will contribute to the formation of an innovative educational environment capable of preparing creative and mobile professionals in the field of visual arts, integrated into the national and international cultural space.

The scientific novelty of the obtained research results lies in the fact that for the first time in domestic pedagogical science, the theoretical and organizational-pedagogical foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions of the USA have been comprehensively clarified; the essence of the phenomenon of visual arts masters' professional training in higher education institutions of the USA as a subject of comparative-pedagogical research has been highlighted; the conceptual and historical foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions of the USA have been outlined; the normative and content foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions of the USA have been characterized; the methodological and organizational foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions of the USA have been substantiated; the current state of visual arts masters' professional training in higher education institutions of Ukraine has been determined and recommendations have been developed for the use of positive European experience in these institutions.

The practical significance of the research results is that the theoretical, normative, content, methodological and organizational foundations of visual arts masters' professional training in higher education institutions of the USA substantiated by the author can be used in the process of forming state educational policy in the field of higher art education, developing professional standards and methodological support for the specified process, conducting lectures and practical classes for students of the first, second and third levels of higher education of pedagogical and art institutions of higher education. The research materials, as well as the source database will be useful in further scientific searches in the relevant fields of scientific knowledge, the educational process of higher education institutions, etc.

Key words: higher art education, professional training, master's training, visual art, fine arts, design, digital technologies in art, master of visual arts, institution of higher education, USA.

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS

Research works,

in which the main scientific results of the thesis are published

Article in the journal indexed in the international database Web of Science

1. Boichenko, M., Nykyforov, A., Chystiakova, I., Sbruieva, A., Hulei, O., Bykova, M., **Boichenko (Nechyporenko), A.** (2021). Aesthetic and philosophical foundations of Ukrainian art education development in the late 17th – early 20th centuries. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11(02), 25-30. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1102/papers/A_boichenko.pdf.

Chapter in a collective monograph

2. **Нечипоренко, А.** (2023). Формування творчої індивідуальності вихованця гуртка художньо-естетичного спрямування. У Бойченко М. (ред.), *Трансверсальність у професійній підготовці майбутнього фахівця: глобальний, європейський та національний контексти: колективна монографія*. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, (сс. 274-304).

Articles in professional scientific journals of Ukraine

3. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2018). Особливості ознайомлення старшокласників із мистецтвом концептуалізму ленд-арті на прикладі камер обскура Кріса Друрі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (80), 78-87. DOI 10.24139/2312-5993/2018.06/078-087. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/5864>

4. Бойченко, М., Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.** (2024). Інтерактивні технології навчання школярів: змістово-процесуальний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (138), 409-417. DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/409-417. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15811>

5. **Нечипоренко, А.**, Бойченко, М., Чистякова, І. (2025). Методичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (142), 350-363. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.02/350-363> URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/нечипоренко.pdf>

6. Boichenko, M.A., Chystiakova, I.A., **Boichenko (Nechyporenko), A.V.** (2021). Creative individuality of the pupils of out-of-school education institutions of artistic-aesthetic direction: essence and structure. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 4 (107), 5-13. URL: <http://pedagogy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/252611>

7. Boichenko, M.A., **Nechyporenko, A.V.** (2024). Content foundations of future visual arts specialists training in higher education institutions of the USA. *Південноукраїнські мистецькі студії*, 4 (2024), 5-10. DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-4.1> URL: <https://artstudies.pdpu.edu.ua/index.php/artstudies/article/view/130>

8. Boichenko, M., Hulei, O., Kapran, O., **Neshyporenko, A.**, Nykyforov, N. (2024). Theoretical foundations of understanding the essence of aesthetic education. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3(137), 315-323. DOI

10.24139/2312-5993/2024.03/325-333.

URL:

<https://repository.sspu.edu.ua/items/a725b7c6-9d82-4164-b844-69aaf5ffe48c>

9. Boichenko, M., Nykyforov, A., Hulei, O., Kapran, O., Nykyforov, N., **Neshyporenko A.** (2023). Development of cognitive processes and formation of figurative thinking of junior schoolchildren using visual arts. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (131), 3-12. DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/003-012. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/%D0%B1%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Research works,

which certify the approbation of the materials of the thesis

10. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2019). Педагогічна підтримка артистично обдарованої учнівської молоді в Польщі. *Інноваційні технології навчання обдарованих дітей та молоді: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 13 жовтня 2019 року, м. Одеса*, (сс. 45-49). К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України.

11. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020а). Педагогічна підтримка художньо обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти США. *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції, 23 квітня 2020 р.*, (сс. 15-17). Черкаси.

12. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020б). Підготовка вчителів до роботи з художньо обдарованими учнями в закладах вищої освіти: досвід Великої Британії. *Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 20-21 травня 2020 р.*, (сс. 44-46). Київ.

13. **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020). Виховний потенціал закладів позашкільної освіти в організації гурткової роботи з образотворчого мистецтва для обдарованих учнів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний,*

європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2020 р., (сс. 86-88). Суми.

14. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2019а). Мистецтво балету як засіб розвитку художньо-естетичного смаку старшокласників. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 жовтня 2019 р., м. Суми), Т. 1*, (сс. 54-56). Суми.

15. **Бойченко (Нечипоренко), А.** (2021). Потенціал гуртків художньо-естетичного спрямування закладів позашкільної освіти для формування творчої індивідуальності вихованців. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 листопада 2021 року, м. Суми), Том 1*, (сс. 48-50). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

16. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2019б). Творчість Л. Бакста в контексті театрального мистецтва. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2019: Матеріали науково-практичної конференції (22-23 березня 2019 року)*, (сс. 25-26). Суми.

17. Ванг Ченйу, **Нечипоренко, А. В.** (2024). Розвиток китайського живопису в історичній ретроспективі. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2024»*, 21 – 22 березня 2024 р., С. 12. Суми.

18. **Нечипоренко, А.В.** (2022). Роль міжнародної асоціації університетів і коледжів мистецтва, дизайну та медіа у професійній підготовці викладачів візуального мистецтва. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2022 року, м. Суми)*, (сс. 204-206). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

19. **Нечипоренко, А.** (2023). Особливості ознайомлення здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня з сучасним мистецтвом на матеріалі творчості Жан-Мішель Отонієля. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*

«Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи 26 грудня 2023 року, С. 189. Суми.

20. **Нечипоренко, А.** (2025). Піксельні пейзажі Мартіне Поппе як візуальна рефлексія крихкості глобальної кліматичної системи. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2025: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми 20-21 березня 2025 р.)*, (сс. 77-79). Суми.

21. Никифоров, А., Бойченко, М., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2024). Скульптурні твори волокитинської порцеляни у збірці Сумського художнього музею імені Никанора Онацького. *New ways of improving outdated methods and technologies: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конф.*, (м. Копенгаген, Данія, 17-20.09.2024), (сс. 18-20). Копенгаген.

22. Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2025а). Никанор Онацький і Сумський художній музей крізь призму досліджень Геннадія Петрова. *Science and information technologies in the modern world: матеріали I Міжнародної науково-практичної конф.*, (м. Афіни, Греція, 26-28.02.2025), (сс. 90-92). Афіни.

23. Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2025б). Про Никанора Онацького в контексті вшанування 150-річчя від дня народження митця: історіографічний аспект. *Modern Science, Economy and Digital Innovation: матеріали 2 Міжнародної науково-практичної конференції (Бухарест, Румунія, 12-14 березня 2025 р.)*, (сс. 37-40). Бухарест.

24. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2025а). Діяльність Никанора Онацького у формуванні музейної колекції в Сумах: наукове осмислення подвижництва. *Мистецькі пошуки*, 2 (20), 63-67.

25. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2024). Орієнтовний художній аналіз картини на прикладі «Натюрморту з рибами» Костянтина Коровіна. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 26 лютого 2024 р.)*, (сс. 241-243). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка.

26. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2025б). Провідні тенденції становлення християнської храмової архітектури Візантії. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2025: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми 20-21 березня 2025 р.)*, (сс. 79-81). Суми.

27. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025а). Вплив декоративно-прикладного мистецтва на формування особистості учнів молодшого шкільного віку. *Збірник матеріалів III Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація» (м. Львів, 17 січня 2025 р.)*, (сс. 662-666). Львів.

28. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025б). Гобеленові техніки як засіб художньої виразності в контексті сучасного декоративного мистецтва. *Збірник матеріалів IV Міжнародної наукової конференції «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності» (30.05.2025; м. Київ, Україна)*, (сс. 813-814). Київ.

29. Чернишова К., **Нечипоренко А.** (2025в). Декоративно-прикладне мистецтво в контексті трансформацій художньої освіти. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної студентської наукової конференції «Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень» (м. Рівне, 31 січня 2025 р.)*, (сс. 163-164). Рівне.

30. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025г). Декоративно-прикладне мистецтво та стилізація. *Збірник матеріалів VII Міжнародна наукова конференція «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс» (м. Одеса, 25 квітня 2025р.)*, (сс. 196-197). Одеса.

31. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025д). Декоративно-прикладне мистецтво як інструмент формування естетичних смаків у студентській молоді. *Збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції «Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень» (м. Полтава, 14 лютого 2025 р.)*, (сс. 377-381). Полтава.

32. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025е). Паперове різьблення в контексті сучасного мистецтва. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної наукової*

конференції «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (м. Дрогобич, 31 січня 2025 р.), (сс. 553-555). Дрогобич.

33. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025ж). Репрезентація вишиванки у дитячій літературі: культурний та естетичний аспекти. *Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук»* (м. Львів, 7 березня 2025 р.), (сс. 304-306). Львів.

34. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025з). Традиційні та інноваційні художні підходи у сучасному декоративно-прикладному мистецтві Вижницької школи. *Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Функції дизайну»* (м. Суми, 20-21 березня 2025р.), (сс. 116-118). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка.

35. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2024). Формування творчих здібностей у молодших школярів за допомогою використання нетрадиційних мистецьких технік. *Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи»* (м. Суми, 26 грудня 2024р.), (сс. 185-186). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка.

36. Чернишова К., **Нечипоренко А.** (2025к). Явище сухого різьблення в традиційному народному мистецтві України. *Збірник матеріалів IX Міжнародної наукової конференції «Наукові тренди постіндустріального суспільства»* (м. Тернопіль, 21 березня 2025 р.), (сс. 328-329). Тернопіль.

37. **Boichenko (Nechyporenko), A.**, Kryvushenko, Yu. (2019). Formation of positive image of the university: technological aspect. *Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції для студентів і молодих учених* (Суми, 25 – 26 квітня 2019 р.), (сс. 144-146). Суми.

38. **Nechyporenko, A** (2024). Digitalization of visual art: current trends. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Аудіовізуальне мистецтво: сучасні тенденції та перспективи розвитку»*, 4 – 5 квітня 2024 р., С. 32-33. Харків.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	29
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США.....	37
1.1. Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США як предмет порівняльно-педагогічних досліджень.....	37
1.2. Концептуальні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.....	56
1.3. Історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США	75
Висновки до розділу 1.....	96
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США	100
2.1. Нормативні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.....	100
2.2. Змістові засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США	118
2.3. Методичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.....	141
2.4. Організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США	159
Висновки до розділу 2.....	181
РОЗДІЛ 3. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ США У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	185

3.1. Сучасний стан професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України	185
3.2. Рекомендації щодо використання позитивного досвіду США у професійній підготовці магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України	205
Висновки до розділу 3.....	212
ВИСНОВКИ.....	215
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	220
ДОДАТКИ.....	245

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток вищої мистецької освіти в Україні відбувається під впливом глобальних тенденцій інтернаціоналізації з метою забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх фахівців. Відтак, актуалізується потреба у вивченні кращих міжнародних практик професійної підготовки майбутніх фахівців, насамперед тих країн, що мають істотні позитивні здобутки в цьому напрямі. У даному контексті на особливу увагу заслуговує візуальне мистецтво, що зазнає суттєвих трансформацій, насамперед, через появу інноваційних цифрових технологій та нових мистецьких технік, а тому актуалізується питання розроблення теоретико-методологічного підґрунтя підготовки майбутніх фахівців у галузі візуального мистецтва з урахуванням інноваційних тенденцій у розвитку вищої мистецької освіти в цілому та увідповіднення її змістово-процесуальної складової зі світовими стандартами.

Необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі візуального мистецтва на різних рівнях вищої освіти, зокрема й магістерському, підкреслена в низці державних документів, зокрема: Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про позашкільну освіту» (2021), Наказі МОН України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 022 «Дизайн» для другого (магістерського) рівня вищої освіти» (2018), Наказі МОН України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація для другого (магістерського) рівня вищої освіти» (2019), Наказі МОН України «Про особливості запровадження змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2024), «Про проведення експерименту на всеукраїнському рівні за темою «Формування творчої особистості здобувача освіти в умовах мистецького профілю навчання» у вересні 2024 – червні 2027 років» (2024) тощо.

У сучасній педагогічній науці проблема професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти в Україні та за кордоном стала

предметом розгляду таких науковців, як: Е. Айснер, Х. Аростегі, Л. Аугуст, Л. Бабенко, Л. Базильчук, В. Барановська, М. Бенкс, Д. Берлінер, К. Біницька, Л. Божко, М. Бойченко, М. Братко, Г. Бучківська, К. Вандербільт, Т. Вісікайло, Х. Б. Грін, С. Давидова, О. Данилюк, Є. Дельбанко, В. Ейгльспергер, Дж. Елкінс, Р. Емерсон, К. Еріксон, А. Д. А. Ефланд, І. Івасакі, С. Ізбаш, О. Капран, Л. Кнодель, О. Коваленко, П. Коваль, І. Козубовська, С. Коновець, О. Красовська, Н. Лаврентієва, Л. Лемп, О. Медведєв, А. Монополі, І. Мужикова, А. Никифоров, Ч. Е. Нортон, Е. Панофський, С. Паньок, Т. Паньок, О. Піддубна, Л. Пуппе, Дж. Раскін, Л. Роджерс, Т. Смірнова, О. Стойка, Т. Стрітієвич, Т. Стрітьєвич, С. Тезікова, М. Фернандес, А. Фреан, Ф. Ф. Фредерік, Дж. Фрімен, Д. Хесмондхалг, Л. Хетланд, Л. Хомич, Д. Чаус, Б. Чен, О. Шевнюк, С. Шевченко, А. Шреве та ін.

Водночас, аналіз наукових праць українських дослідників засвідчив недостатню розробленість проблеми підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США та виявив низку **суперечностей** між:

- потребою сучасного суспільства у креативних та інноваційних випускниках закладів вищої освіти, здатних до здійснення професійної діяльності в галузі візуального мистецтва, та недостатнім теоретичним осмисленням означеного феномену науково-педагогічною спільнотою;
- наявністю прогресивних надбань зарубіжного досвіду щодо теоретичних та організаційно-педагогічних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти та недостатньою розробленістю механізмів їх використання українськими ЗВО;
- необхідністю модернізації професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в українських закладах вищої освіти та браком рекомендацій, що оптимально забезпечують розв'язання окресленої проблеми.

З огляду на актуальність окресленої проблеми, її недостатню розробленість та виявлені суперечності було обрано тему дисертаційної роботи: «Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною комплексного дослідження кафедри

педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Теоретичні та методичні засади інноваційного розвитку освіти у національному, європейському та глобальному контекстах» (реєстраційний номер 0121U107883).

Тему дисертації затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 30.10.2023 року).

Мета роботи – з’ясувати теоретичні та організаційно-педагогічні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.

Досягнення мети передбачало виконання таких **завдань**:

- 1) висвітлити сутність феномену професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США як предмету порівняльно-педагогічних досліджень;
- 2) окреслити концептуальні та історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США;
- 3) охарактеризувати нормативні та змістові засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США;
- 4) обґрунтувати методичні та організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США;
- 5) визначити сучасний стан професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України й розробити рекомендації щодо використання позитивного американського досвіду в цих закладах.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.

Предмет дослідження – теоретичні та організаційно-педагогічні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.

Методи дослідження: загальнонаукові – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація – для опрацювання наукової літератури з проблем

професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США із розподілом масиву інформації за напрямками наукових праць; конкретно наукові: системний аналіз, що уможливив установлення взаємозв'язків між складовими професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США як цілісного освітнього феномену; термінологічний аналіз – дозволив виявити сутнісні характеристики ключових понять кваліфікаційної праці; історико-генетичний і ретроспективний аналіз, що дозволив окреслити історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; метод екстраполяції, за допомогою якого було визначено можливості використання позитивного американського досвіду у професійній підготовці магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України; емпіричні – бесіди та Е-листування з фахівцями в досліджуваній сфері.

Джерельну базу дослідження становлять:

- офіційні законодавчі документи уряду США, Державних агенцій освіти, Акредитаційних агенцій (закони, декларації, рекомендації, стандарти, статuti, положення, кодекси, правила, тощо);
- аналітичні звіти, заяви та доповіді уповноважених осіб та спеціалізованих центрів, спрямованих на підтримку та розвиток політик США у сфері вищої мистецької освіти;
- інформаційно-аналітичні матеріали, освітні програми, представлені на сайтах закладів вищої освіти США;
- наукові розвідки (дисертації, монографії, статті) українських та іноземних науковців щодо широкого кола аспектів досліджуваної проблеми;
- міжнародні та національні глосарії термінів, що характеризують сутність професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США як освітнього феномену;
- матеріали українських та іноземних науково-педагогічних періодичних видань;
- матеріали й тези наукових конференцій із професійної підготовки фахівців у галузі візуального мистецтва в закладах вищої освіти США, що

проводилися українськими та іноземними науковими установами й освітніми організаціями.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняній педагогічній науці цілісно з'ясовано теоретичні та організаційно-педагогічні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; висвітлено сутність феномену професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США як предмету порівняльно-педагогічних досліджень; окреслено концептуальні та історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; охарактеризовано нормативні та змістові засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; обґрунтовано методичні та організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США; визначено сучасний стан професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України й розроблено рекомендації щодо використання позитивного європейського досвіду в цих закладах.

Конкретизовано поняттєво-термінологічний інструментарій дослідження професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США як предмету порівняльно-педагогічних досліджень: «професійна підготовка», «візуальне мистецтво», «магістр візуального мистецтва», «професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США» тощо.

Подальшого розвитку отримали характеристика й систематизація наукових праць українських та іноземних учених із досліджуваної проблеми та ідеї щодо можливостей використання позитивного американського досвіду у професійній підготовці магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що обґрунтовані автором теоретичні, нормативні, змістові, методичні та організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в

зкладах вищої освіти США можуть бути використані у процесі формування державної освітньої політики в галузі вищої мистецької освіти, розроблення професійних стандартів та методичного забезпечення означеного процесу, викладання лекційних та практичних занять для здобувачів освіти першої, другого та третього рівнів вищої освіти педагогічних та мистецьких закладів вищої освіти. Матеріали дослідження, а також джерельна база будуть корисними в подальших наукових пошуках у відповідних галузях наукового знання, освітньому процесі закладів вищої освіти тощо.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (довідка № 01/10-398 від 19.05.2025 року), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 0324/01/1455 від 16.05.2025 року), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1012 від 01.05.2025 року).

Апробація отриманих результатів дослідження здійснювалася на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2019; 2021; 2022; 2023; 2024); «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (Суми, 2020; 2023; 2024), «Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи» (Суми, 2019; 2020; 2021; 2024), «Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2019; 2024; 2025» (Суми, 2019; 2024; 2025); «Інноваційні технології навчання обдарованих дітей та молоді» (Одеса, 2019); «Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості» (Київ, 2020); «Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва» (Черкаси, 2020); «Аудіовізуальне мистецтво: сучасні тенденції та перспективи розвитку», (Харків, 2024; 2025); «Modern Science, Economy and Digital Innovation» (Бухарест, Румунія, 2025); «New ways of improving outdated methods and technologies» (Копенгаген, Данія, 2024); «Science and information technologies in the modern world» (Афіни, Греція, 2025); «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2025);

«Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (Дрогобич, 2025); «Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень» (Рівне, 2025); «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (Львів, 2025); «Наукові тренди постіндустріального суспільства» (Тернопіль, 2025); «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс» (Одеса, 2025); «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності» (Київ, 2025); «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація» (Львів, 2025); «Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень» (Полтава, 2025).

Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (2023–2025 рр.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 38 наукових публікаціях, із яких 1 розділ у колективній монографії, 7 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Web of Science, 24 праця апробаційного характеру.

Особистий внесок здобувача до наукових праць, опублікованих у співавторстві. У статті (Boichenko, Nykyforov, Chystiakova, Sbruieva, Hulei, Vyкова, **Boichenko (Nechyporenko)**, 2021) автору належить огляд освітніх традицій і педагогічних практик доби, систематизація архівних джерел; у статті (Бойченко, Никифоров, Гулей, **Нечипоренко**, 2024) автором схарактеризовано значення інтерактивних технологій навчання у виробленні особистих цінностей школярів; у статті (**Нечипоренко**, Бойченко, Чистякова, 2025) автору належить розробка методологічної основи дослідження, аналіз ролі сучасних цифрових технологій у мистецькій освіті США; у статті (Boichenko, Chystiakova, **Boichenko (Nechyporenko)**, 2021) автору належить дослідження практичних аспектів діяльності закладів позашкільної освіти та узагальнення емпіричних даних; у статті (Boichenko, **Nechyporenko**, 2024) автору належить аналіз змістових компонентів підготовки фахівців візуального мистецтва; у статті (Boichenko,

Hulei, Kapran, **Nechyporenko**, Nykyforov, 2024) автором схарактеризовано можливості гармонійного розвитку особистості засобами естетичного виховання; у статті (Boichenko, Nykyforov, Hulei, Kapran, Nykyforov, **Neshyporenko**, 2023) автором здійснено характеристику методів та прийомів роботи педагога з учнями в галузі образотворчості.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (246 найменувань) та додатків. Повний обсяг дисертації становить 257 сторінок. Основний зміст викладено на 194 сторінках. Робота містить 10 таблиць та 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

1.1. Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США як предмет порівняльно-педагогічних досліджень

Необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі візуального мистецтва в українських закладах вищого освіти, зумовлена інноваційними тенденціями та викликами сучасного суспільства, актуалізує питання пошуку ефективних шляхів розв'язання цієї проблеми. Одним із перспективних напрямів є аналіз та авторська інтерпретація прогресивних ідей зарубіжного досвіду професійної підготовки в означеній сфері. У цьому контексті є заслуговують на увагу результати наукових пошуків українських дослідників-компаративістів, спрямованих на вивчення різноманітних аспектів освіти в галузі візуального та образотворчого мистецтва, а також професійної підготовки фахівців у зарубіжних країнах, зокрема в США.

В історичному контексті розгляду систем вищої освіти в США та країнах світу звернемо увагу на науковий доробок вітчизняних та зарубіжних фахівців. Зокрема, структурі та змісту вищої освіти в США присвячена низка наукових праць як вітчизняних (О. Піддубна, Л. Кнодель, М. Бойченко М. Братко), так і зарубіжних (П. Гієлен, А. Дельбанко, Дж. Фрімен, А. Д. А. Ефланд, Ч. Е. Нортон К. Вандербільт, Р. Л. Даффус) – авторів. У контексті цього питання звернемося до наукової праці М. Братко (Братко, 2017), де наголошується, що система освіти в США є надзвичайно складною для аналізу з огляду на низку факторів.

Зокрема, дослідник історії американських коледжів Є.В. Дельбанко зазначає, що однією з характерних рис американської освітньої моделі є те, що вона фактично ніколи не функціонувала як цілісна система (Delbanco, 2012). У

виданні Бюро міжнародних інформаційних програм Державного департаменту США «Портрет Америки» (Portrait of the USA, 2017) складність вивчення освітньої сфери пояснюється також тим, що окремі заклади освіти можуть одночасно отримувати фінансування з різних джерел – як федеральних, так і приватних.

М. Братко пише, що в США заклади вищої освіти користуються широкою автономією у визначенні освітніх програм та джерел фінансування. До основних джерел належить: плата за навчання, гранти від фондів, підтримка випускників, а також доходи від наукової та дослідницької діяльності. Кожен штат формує власну мережу закладів вищої освіти, що суттєво різняться між собою за місією, структурою та якістю освітніх послуг. Система дозволяє студентам вільно переводитися між закладами в межах одного штату, за умови відповідності їхнього академічного рівня, включно із заліками та іспитами, результати яких визнаються під час переходу до іншого університету чи коледжу (Братко, 2017).

Велика кількість закладів вищої освіти в США створює потужне конкурентне середовище, що змушує університети постійно оновлювати навчальні програми, упроваджувати інновації та підтримувати високі стандарти освіти з метою залучення найкращих абітурієнтів. Надання ЗВО широкої автономії обумовило також відсутність єдиної системи вступу: кожен заклад самостійно визначає критерії добору студентів, орієнтуючись на власні освітні пріоритети та потреби.

У монографії І. Козубовська та О. Стойка (Козубовська, Стойка, 2014), зазначають, що на сьогодні в США функціонує розгалужена мережа закладів вищої освіти, що відрізняються між собою за акредитаційним статусом (акредитовані та неакредитовані), формою власності (державні або приватні), а також тривалістю навчання (дворічні та чотирирічні програми). Акредитаційний статус закладу визначає його місце і роль у системі вищої освіти. Хоча як акредитовані, так і неакредитовані заклади можуть бути як державними, так і приватними, право на повноцінне надання освітніх послуг у сфері вищої освіти належить виключно акредитованим установам. У свою чергу, неакредитовані

заклади спеціалізуються переважно на професійній підготовці та освіті дорослих.

У науковій статті «Структура вищої освіти США на сучасному етапі розвитку суспільства» Л. Кнодель (Кнодель, 2011) торкається також історичних аспектів загального розвитку освіти в Сполучених штатах Америки, зокрема визначає, що 1636 рік, як такий, що став періодом заснування Гарвардського коледжу вільних мистецтв, як відправну точку розвитку вищої освіти в Сполучених Штатах. У наступні десятиліття були відкриті інші заклади: коледжі Вільяма і Мері, Єльський, Дартмутський, Принстонський і Колумбійський університети. Всі вони були приватними ініціативами, створеними зусиллями місцевого підприємницького середовища та органів самоврядування.

Дослідниця зазначає, що формування вищої освіти США мало регіональний характер, оскільки організація діяльності закладів вищої освіти та розробка механізмів їх функціонування залишалися компетенцією місцевої влади. Варто зауважити, що окреме федеральне міністерство освіти (Департамент освіти США) було створено лише в 1979 році. До того часу політика у сфері освіти та контроль за закладами освіти перебували в колі повноважень Департаменту охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення (Кнодель, 2011).

Варто наголосити, що предметом наукового інтересу дослідників була не лише генеза вищої освіти в США, а й історичні засади розвитку візуального мистецтва. Так, у докторському дисертаційному дослідженні А. Никифоров (Никифоров, 2024) досліджує історичні аспекти розвитку візуального мистецтва (образотворчого і декоративного) на теренах України. Дослідник звертає увагу на те, що процес розвитку системи художньої освіти в Україні у XIX – на початку XX ст. характеризується закономірними трансформаціями її структури та змісту, зумовленими впливом соціально-політичних, культурно-історичних, економічних, наукових і мистецько-освітніх чинників, а також зростаючими потребами суспільства в підготовці фахівців декоративного й образотворчого мистецтва.

Основною рушійною силою цього розвитку виступали суперечності між накопиченим освітнім досвідом (знаннями, практичними навичками) та новими тенденціями в мистецькій освіті, які проявлялися на місцевому, регіональному, державному та загальноєвропейському рівнях. Серед основних цілей художньої освіти в зазначений період (як у межах інституційних, так і позаінституційних форм) автор визначає:

- створення умов для опанування знаннями та практичними навичками у сфері образотворчого й декоративного мистецтва;
- виховання здобувачів освіти на основі національних традицій та загальнолюдських цінностей;
- підготовка висококваліфікованих фахівців мистецьких спеціальностей в умовах активного технологічного розвитку.

Історії та структурі дослідження мистецької освіти в країнах Європейського Союзу присвячено дослідження Аугуста Л. Фреана (Freun, 1975). Згідно з дослідженням, кожна епоха в низці культур сформувала свій шлях для стадій розвитку художників. У межах актуальної західної історії можна виокремити три основні моделі та умови підготовки художників. Першою була система «майстер-учень», яка досягла свого розквіту під час Відродження й залишалася поширеною до XVIII століття. Інша модель – «академія», коли група відомих митців, об'єднуючись, організовувала навчання своїх учнів та безпосередньо взаємодіяла з різними групами студентів. Третьою і найбільш сучасною формою стала «художня школа» або «кафедра мистецтва в межах університету» – складова великої багатoproфільної освітньої установи, спрямованої на навчання молодих фахівців (Freun, 1975).

Актуальною в контексті нашого дослідження також є робота провідної британської дослідниці у сфері освіти обдарованих і талановитих учнів Дж. Фрімен (Freeman, 2004). Авторка зазначає, що в роботі з цією категорією школярів перед педагогами постають дві ключові проблеми: визначення обдарованості та організація ефективного навчання (Freeman, 2004, с. 17). У результаті дослідження міжнародного досвіду на замовлення Ofsted, учена

підкреслила тенденцію сучасної освіти до переходу від тестування рівня інтелекту до комплексної оцінки потенціалу особистості.

Незаперечним залишається той факт, що обдаровані діти та молодь потребують особливої підтримки як у навчальному процесі, так і в позанавчальній діяльності. У цьому контексті слушною є думка Дж. Фрімен щодо необхідності спеціальної підготовки вчителів, які працюють із обдарованими й талановитими учнями. Ефективність такої роботи залежить від глибини знання викладачем предмета, володіння сучасними методиками навчання і розвинених комунікативних навичок. Важливо також, щоб педагоги поєднували традиційні та інноваційні освітні технології задля розвитку в учнів креативності, самодисципліни та лідерських якостей.

У контексті підготовка майбутніх фахівців до роботи з обдарованими учнями в закладах вищої освіти США актуальним є дослідження М. Бойченко (Бойченко, 2016). Авторка наголошує, що обдаровані та талановиті діти й молодь у звичайних класах загальноосвітніх шкіл нерідко залишаються поза належною увагою вчителів, оскільки основний акцент останні роблять на підтримці учнів із навчальними труднощами. Водночас педагоги, які пройшли спеціальну підготовку до роботи з обдарованими, усвідомлюють, що дефіцит уваги негативно впливає на навчальну мотивацію та розвиток здібностей таких учнів.

З наукової розвідки видно, що в США надання освітніх послуг обдарованим школярам – як у межах базового курикулуму, так і спеціалізованих програм – вимагає від учителів не лише відповідних професійних умінь, але й офіційного документа про вищу освіту. Через децентралізовану структуру освітньої системи вимоги до кваліфікації вчителів у різних штатах суттєво різняться: у деяких передбачається наявність диплома відповідної спеціальності, в інших – обов'язкове отримання ліцензії (Бойченко, 2016).

М. Бойченко виокремлює ключові аспекти професійного шляху майбутнього педагога, який планує працювати з обдарованими учнями:

- здобуття ступеня бакалавра за певною спеціальністю або в галузі початкової чи середньої освіти;

- подальший вибір між проходженням спеціальної сертифікаційної програми або здобуттям ступеня магістра в галузі освіти обдарованих і талановитих, що триває 1–2 роки.

Крім того, вчителі, які вже працюють із обдарованими дітьми, зобов'язані раз на два роки проходити курси підвищення кваліфікації (Master's in special education program guide).

Досліджуючи наукові аспекти підготовки фахівців із візуального мистецтва до роботи в шкільному середовищі, а також безпосередньо особливостей підготовки учнівської молоді засобами образотворчого мистецтва, звернемо увагу на наукову роботу Л. Базильчук (Базильчук, 2015), де висвітлено дидактичні методи навчання образотворчому мистецтву в закладах загальної середньої освіти. Автор виділяє 12 груп методів для ефективного навчання школярів візуальному мистецтву, зокрема:

1. Словесні методи навчання, що передбачають швидку передачу значних обсягів інформації, постановку проблем та окреслення шляхів їх вирішення. До них належать: розповідь, лекція, бесіда.

2. Наочні методи навчання – базуються на використанні ілюстрацій, демонстрацій і технічних засобів. Умовно поділяються на метод ілюстрування та метод демонстрування.

3. Практичні методи навчання – передбачають діяльність учнів для формування практичних умінь і навичок (вправи, практично-творчі завдання).

4. Репродуктивні методи навчання – спрямовані на активне сприйняття, запам'ятовування й відтворення знань та дій за зразком, без висування гіпотез чи обговорення припущень.

5. Проблемні методи навчання – передбачають постановку проблемних ситуацій, що спонукають учнів до висунення гіпотез, міркувань і самостійного обґрунтування висновків.

6. Частково-пошуковий (евристичний) метод навчання. Учні самостійно знаходять частину рішень за підтримки вчителя, що сприяє формуванню усвідомлених знань.

7. Дослідницький метод навчання. Розглядається як вища форма творчої діяльності, яка формує здатність учнів вирішувати нові завдання та знайомить із елементами наукового пошуку.

8. Пояснювально-ілюстративний метод навчання. Включає подання готової інформації через розповідь, пояснення, демонстрації та роботу з підручниками. Найефективніший у комбінації з іншими методами.

9. Методи самостійної роботи. Відрізняються ступенем самостійності учнів під час виконання завдань за ініціативою вчителя або самостійно.

10. Методи стимулювання навчальної діяльності – спрямовані на формування позитивних емоцій до навчання через цікаві приклади, парадоксальні факти та інші емоційно забарвлені прийоми.

11. Методи інтерактивного навчання – передбачають активну взаємодію всіх учасників навчального процесу.

12. Методи контролю й самоконтролю в навчанні. Поділяється на декілька підгруп: усний контроль: індивідуальне та фронтальне опитування; тестовий контроль: перевірка знань через тестові завдання; графічний контроль: створення учнями наочних моделей об'єктів; самоконтроль: самостійне виявлення та виправлення власних помилок (Базильчук, 2015).

Доктор педагогічних наук, професор О. Шевнюк (Шевнюк, 2016), у свою чергу, досліджуючи загальнодидактичні методи в навчанні образотворчого мистецтва, робить акцент на системі вищої освіти, виділяючи п'ять основних блоків:

1. Інформаційно-рецептивні методи, які сприяють формуванню базових знань і вмінь через сприйняття готової інформації. Поділяються на: розповідну форму викладання (короткий виклад матеріалу); пояснювально-ілюстративну (детальне пояснення з демонстрацією прикладів); образно-асоціативну (використання символів, піктограм, кольорових образів через лекції-візуалізації).

2. Наочні методи, зокрема: демонстрування (показ моделей, гіпсових форм) майстер-класів) та ілюстрування (використання репродукцій, слайдів, схем).

3. Практичні інформаційно-рецептивні методи, в основі яких лежить самостійна робота з підручниками та іншими джерелами.

4. Інструктивно-репродуктивні методи, що формують у здобувачів освіти навички зображення через відтворення заданих зразків. Поділяються на: репродуктивну бесіду (системні запитання та обговорення); інструктаж (пояснення технологій і послідовностей дій); метод вправ (тренування через повторення); лабораторний практикум (закріплення знань через практичну роботу з матеріалами та техніками).

5. Продуктивні (проблемно-пошукові) методи, які формують творчу активність і професійну підготовку студентів. Поділяються на: словесні методи (проблемне викладання: створення ситуацій для пошуку рішень; персоніфіковане викладання: формування змісту занять за запитаннями студентів; евристична бесіда: пошук відповідей через проблемні запитання; дискусія: колективне обговорення складних питань) та практичні методи (дослідницький метод: постановка проблем і пошук шляхів їх вирішення; навчання у співпраці: робота в малих групах задля досягнення спільної мети; метод кейсів: аналіз реальних ситуацій і відточення навичок прийняття рішень; метод проєктів: створення кінцевого творчого продукту за заданим завданням) (Шевнюк, 2016).

У межах дослідження підготовки фахівців з образотворчого мистецтва вважаємо за доцільне звернутися до іншої наукової праці М. Бойченко (Бойченко, 2019), де розглядається питання надання педагогічної підтримки обдарованим учням у закладах загальної середньої освіти США. У межах дослідження було здійснено класифікацію видів прискорення навчання та впроваджено розподіл за такими критеріями:

1. За змістом навчання: прискорене вивчення окремого предмета (часткове прискорення); ущільнення навчальної програми; менторство; участь у позанавчальних програмах; дистанційні курси; паралельне навчання в старших

класах школи та в закладах вищої освіти; освоєння університетських курсів у старшій школі; зарахування кредитів за результатами екзаменів; прискорене навчання за програмами коледжу; програми міжнародного бакалаврату.

2. За терміном навчання: достроковий вступ до дитячого садка; достроковий вступ до початкової, середньої або старшої школи та коледжу; пропуск одного або кількох класів; безперервний прогрес у навчанні; навчання у власному темпі; організація об'єднаних або різновікових класів; телескопіювання курикулуму; паралельне навчання у спеціалізованих класах; переведення до іншого класу на декілька годин на тиждень; спеціалізовані класи для дітей із подібними видами обдарованості (Бойченко, 2019).

У своєму дослідженні С. Давидова (Davydova, 2019) аналізує особливості підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в контексті впровадження Концепції «Нової української школи» з акцентом на порівняльне дослідження рівня їхньої професійної компетентності відповідно до сучасних вимог та громадських потреб.

Авторка акцентує увагу на тому, що сучасний етап розвитку суспільства потребують зміни вектору пріоритетів, що призводить до суттєвих змін у компетентностях фахівців. Таким чином, у структурі вищої освіти основний акцент робиться на формування універсальних компетентностей, зокрема проєктного методу. Наголошуючи на тому, що вчитель образотворчого мистецтва несе відповідальність не лише за свій предмет, а й за ширший сегмент підготовки учнів – інтеграцію творчого підходу до шкільної дисципліни. За цих умов художня освіта, естетичне виховання, розвиток і формування творчого мислення в учнів є необхідною передумовою ефективної взаємодії учнів і педагогів у процесі навчання відповідно до вимог Нової української школи.

Відтак, зростає значення професійної діяльності вчителів образотворчого мистецтва, оскільки саме вони можуть повною мірою забезпечити розкриття творчого потенціалу учнів та формування необхідних компетентностей для створення гармонійного освітнього процесу (Davydova, 2019).

У процесі підготовки фахівців у галузі образотворчого мистецтва українські науковці окреслили низку аспектів, що потребують удосконалення та модернізації. Зокрема, Л. Божко (2018, с. 12) наголошує на необхідності оновлення методичної бази, тоді як Т. Вісікайло (2017, с. 11) підкреслила важливість інтеграції світового досвіду, сучасних концепцій та інновацій у процесі підготовки вчителів образотворчого мистецтва. Серед інших ключових напрямів удосконалення були визначені: розширення форм, методів та технологій навчання відповідно до міжнародних стандартів (Данилюк, 2013, с. 60); підвищення рівня академічної самостійності студентів (Красовська, 2017, с. 78-79); переорієнтацію освітнього процесу на практичну спрямованість через гармонійне поєднання теоретичних знань та практичних умінь (Піддубна, 2019); а також поглиблене вивчення проєктного методу та можливостей творчого проєктного навчання (Стрітієвич, 2017).

У іншому дослідженні С. Давидова (Davydova, 2018, с. 259-260) виокремлює два блоки професійних компетентностей, необхідних для вчителя образотворчого мистецтва: загальнопедагогічний (методична, комунікативна, соціальна, психолого-педагогічна, прогностична, рефлексивна, цифрова, управлінська та проєктна компетентності) та спеціальний художній (загальнокультурна, мультимедійна, когнітивно-технологічна, графічна, художньо-естетична, креативно-творча та колористична компетентності).

С. Ізбаш (Ізбаш, 2010) акцентує увагу на важливості проєктної компетентності під час навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва, оскільки саме проєктне навчання дає можливість гнучко сформувати індивідуальну освітню траєкторію відповідно до особистісних інтересів та можливостей здобувачів освіти. Такий тип навчання включає інтерактивні елементи, що забезпечують активну взаємодію учасників освітнього процесу, сприяють обміну інформацією, колективному розв'язанню навчальних завдань, моделюванню ситуацій, самостійній оцінці власних дій та створюють атмосферу конструктивної співпраці для спільного вирішення завдань відповідно до освітніх та особистісних запитів.

Групою авторів на чолі з професором Г. Бучківською (Бучківська та ін., 2021) було досліджено принципи застосування ІКТ та народного декоративно-прикладного мистецтва у професійній підготовці майбутніх учителів. Окреслено дослідження дало змогу: акцентувати увагу студентів на навчальній проблематиці; глибше розкрити зміст інформаційного та пізнавального матеріалу; підвищити мотивацію до вивчення народного мистецтва та його застосування в майбутній професійній діяльності.

Авторами було зроблено висновки, що попри широкий спектр функцій, які виконують інформаційно-комунікаційні технології, вони не можуть повністю замінити викладача, який залишається ключовою постаттю навчального процесу. Технічні засоби не заміщують, а розширюють можливості педагога, слугуючи дидактичним інструментом, який має застосовуватись обґрунтовано та відповідно до педагогічної мети (Бучківською та ін., 2021).

Інша дослідниця, Т. Паньок (Panyok, 2015), наголошує на тому, що традиційні моделі мистецької підготовки у вищій школі мають адаптуватися до викликів сучасного інформаційного суспільства. Їх подальший розвиток потребує не лише вдосконалення існуючих практик, а й переосмислення завдань, форм та методів навчання відповідно до нових реалій. Одним із ключових чинників розвитку вищої художньо-педагогічної освіти виступає глибоке усвідомлення культурної спадщини як окремих народів, так і світової культури загалом.

У низці європейських країн перспектива культурного розвитку безпосередньо пов'язана з розвитком мистецької освіти та підготовкою висококваліфікованих викладачів мистецтва. Важливою складовою художньо-педагогічної освіти є образна природа мистецької діяльності, яка спрямована на освоєння, збереження, популяризацію художніх цінностей та мотивацію до власної творчості, що, у свою чергу, вимагає виокремлення національної специфіки мистецького навчання, вивчення першоджерел українського національного мистецтва, традицій мистецьких шкіл і фольклорної культури.

У контексті української вищої школи основними методичними засадами викладання мистецтва (за Т. Паньок) виступають:

- формування творчої особистості на основі шанобливого ставлення до мистецьких явищ;
- вивчення надбань вітчизняної та світової художньої спадщини, творчих шкіл, стилів, методик та систем видатних митців і педагогів минулого;
- інтеграція національної стилістики у навчальний процес;
- орієнтація на гуманітарний напрям навчання;
- забезпечення морально-етичної підготовки майбутніх художників та педагогів (Рануок, 2015).

Досліджуючи професійну підготовку фахівців з візуального мистецтва в Україні, зосередимось на низці досліджень. Зокрема, проблеми професійної підготовки вчителів образотворчого мистецтва у вишах України висвітлює С. Коновець (Коновець, 2011). У своїй роботі вчена звертає увагу на формальні та застарілі підходи в підготовці молодих кадрів, зниження якісного рівня професійної підготовки майбутнього фахівця у сфері образотворчого мистецтва, невідповідність кількісним і якісним показникам випускників вишів, зокрема в контексті професійної компетентності.

Дослідження дозволяє зробити висновки, що в багатьох українських педагогічних вишах професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва і надалі орієнтована переважно на репродуктивні форми діяльності. Самостійній роботі студентів приділяється недостатня увага, а їхня професійно-творча активність фактично зведена до мінімуму. Актуальність цього висновку підтверджується результатами проведеного С. Коновець опитування серед майбутніх і практикуючих учителів образотворчого мистецтва з різних регіонів України, яке свідчить про їхню готовність підтримати зміни в сучасній педагогічній практиці. Наприклад, за результатами оцінювання рівня професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, 56,1 % студентів і практикуючих педагогів охарактеризували його як середній, 35,7 % – як низький, і лише 9,2 % – як високий (Коновець, 2011, с. 39-40).

В іншому дослідженні група авторів на чолі з О. Смірною (Smirnova, 2022) пропонує підхід до вдосконалення компетентнісної моделі підготовки учителів образотворчого мистецтва в закладах вищої освіти в Україні.

Мотиваційний компонент, що включає ціннісне ставлення до педагогічної професії та візуального мистецтва, прагнення до саморозвитку та готовність до творчої діяльності. Він базується на гуманістичних орієнтаціях, любові до дітей, педагогічному такті, здатності до креативного мислення та прагненні до культурної самореалізації. Формування мотиваційного компоненту починається в закладах вищої освіти та продовжується у професійній діяльності через трансформацію мотиваційних установок.

Когнітивний компонент охоплює систему знань про педагогічну діяльність, методики викладання мистецтва, історію мистецтва та художні технології. Особлива увага приділяється розвитку гностичних умінь: сприйняття, пам'яті, мислення та уяви, що забезпечують інтелектуальну основу професійної діяльності. Успішне оволодіння цим компонентом є передумовою творчого та ефективного викладання.

Практичний компонент реалізується через формування художньо-педагогічних умінь та навичок, зокрема комунікативних, організаційних, діагностичних, проєктних, конструктивних та управлінських. Він є критичним для ефективного виконання функцій учителя образотворчого мистецтва та передбачає вміння застосовувати набуті знання в реальних освітніх ситуаціях.

Окреслюючи проблему підготовки фахівців не лише з мистецької освіти, а й з образотворчого мистецтва у вишах України, звернемо увагу на дослідження групи авторів (Бабенко, 2024) щодо професійної підготовки майбутніх художників та дизайнерів, яка передбачає обов'язкове вивчення дисциплін художнього спрямування, серед яких – малюнок, живопис, декоративно-прикладне мистецтво тощо. Курси прикладного мистецького циклу мають на меті сформувати високий рівень художнього професіоналізму. Основними показниками якісної професійної підготовки автори вбачають: методологічну компетентність, володіння художньою майстерністю, прагнення до високої

ефективності й якості роботи, самостійність мислення, варіативність творчих підходів, здатність обґрунтовувати власні художні методи та побачити перспективи розвитку авторських ідей, а також потребу в постійному професійному зростанні. Важливими є також уміння шукати нові форми та методи навчання, що сприяли б вирішенню завдань поставлених перед художньо-дизайнерською освітою.

Науковці підкреслюють, що в Україні основу мистецької освіти становить традиційна академічна школа реалістичного зображення, яка орієнтується на максимально точну та об'єктивну передачу дійсності та прагне до наукової достовірності у відображенні навколишнього світу та людини. Формування цієї системи тривало століттями й зазнавало впливу різних соціально-політичних умов та ідеологій, що відображалось у змісті та методах художньої підготовки (Бабенко, 2024).

У іншому дослідженні Т. Паньок і Д. Чаус, (Паньок, Чаус, 2024), розглядаючи сучасні реформи вищої освіти, зауважують, що вони висувають нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців образотворчого мистецтва в педагогічних університетах. Вони мають інтегрувати сучасні мистецькі тенденції, зберігати національну ідентичність та сприяти розвитку креативної економіки.

У контексті нашого дослідження особливої уваги потребує розвиток колористичного бачення, адже володіння кольором є основою художнього професіоналізму, формує здатність до виразного мислення та інноваційної творчості. Колір виступає ключовим засобом передачі емоцій, настрою й ідей, забезпечуючи естетичний вплив на глядача (Мужикова, 2019).

Важливим аспектом підготовки художників є опанування закономірностей кольору: тон, світлота, насиченість і чистота, а також розуміння психологічного й емоційного впливу кольору на глядача. Колір не тільки створює образність, а й організовує простір, структурує композицію та підсилює зміст твору. Професійна підготовка передбачає вправи на розвиток колірного сприйняття через вивчення гармоній (ізохромія, хомеохромія, мерохромія, пойкилохромія),

практичні завдання з декоративного живопису та систематичне опрацювання колірних відношень у натюрмортах (Капран, 2020).

Т. Паньок і Д. Чаус (Паньок, Чаус, 2024) стверджують, що розвиток системного живописного мислення з акцентом на колірну виразність є основою професійної підготовки майбутніх художників. Усвідомлене використання кольору забезпечує здатність художника не лише передавати емоційно-образний зміст творів, а й впливати на формування культурного середовища суспільства. Відтак вивчення колористики має посідати ключове місце в освітніх програмах педагогічних університетів.

У контексті аналізу досліджень щодо підготовки фахівців з візуального мистецтва звернемо увагу на наукові праці, що досліджують стан розробленості окресленої проблеми в країнах світу.

Цікавим є дослідження Мартінуса Й. Бекерса (Buekers, 2015), що аналізує роль креативних мистецтв у європейських університетах. Автор зазначає, що креативні мистецтва є невід'ємною складовою вищої освіти, що підтверджується чисельними теоретичними дослідженнями. У праці за редакцією Е. Карафолі (Carafoli, 2009) наведено переконливі аргументи на користь того, що науковці та митці об'єднані спільним творчим підґрунтям, що робить їх природними партнерами. Існують і більш прагматичні підходи, зокрема М. Бенкс і Д. Хесмондхалг (Banks, Hesmondhalgh, 2009) акцентують на економічній цінності креативних індустрій, що також набуло значної уваги в культурній, науковій та освітній політиці ЄС.

Ураховуючи різноманітні аргументи (Делл'Ера, Гілен, Гроссі та ін.), можна було б очікувати, що університети активно впроваджуватимуть інновації у сфері візуального мистецтва та креативності. Метою дослідження Мартінуса Й. Бекерса було перевірити, чи відповідає практика цим очікуванням.

Для цього групою науковців було розроблено веб-опитувальник, який розіслали до обраних університетів. З 26 отриманих відповідей загальний рівень становив 59 %. Отримані результати були узагальнені та проаналізовані за окремими показниками, унаслідок чого дослідники дійшли таких висновків:

1. Необхідність інтеграції креативних мистецтв у політику університетів. Результати показали, що лише близько третини закладів мають офіційні стратегічні плани щодо розвитку креативних мистецтв. Як правило, наявність політики корелюється з призначенням окремого відповідального за цей напрям: із 11 університетів, що мали такого фахівця, 9 розробили відповідні політики. Відсутність стратегічного планування, однак, не перешкоджає активній співпраці із зовнішніми культурними партнерами, що спостерігається в понад 80 % університетів. Хоча така співпраця забезпечує культурні потреби студентів, відсутність чіткої стратегії знижує можливості планового розвитку активної та пасивної участі студентів у культурній сфері. Політика, розроблена відповідальним фахівцем, дозволяє сформулювати чіткі цілі та механізми їх досягнення.

2. Забезпечення умов для активної та пасивної участі студентів у культурних заходах. Студенти мають не лише пасивно споживати мистецький продукт, а й активно долучатися до творчого процесу. Обидва види участі сприяють як розвитку професійних навичок, так і ширшому гуманітарному вихованню особистості. Дослідження показали, що хоча більшість університетів пропонують різні мистецькі активності, їх кількість і різноманітність залишають бажати кращого. Наприклад, класична музика та фотографія мають ширшу пропозицію, ніж танець, проте навіть популярні напрями не охоплюють усі програми.

3. Роль зовнішніх партнерів у розвитку внутрішніх культурних програм. Університети мають бути інтегрованими в суспільство і співпраця з культурними установами міста чи регіону є важливою умовою їхнього розвитку. Результати свідчать, що саме зовнішні партнери стають основними каталізаторами розвитку університетських культурних програм (Buekers, 2015).

Група авторів на чолі з Н. Лаврентьевою (Lavrentieva et al, 2023) у своєму дослідженні приділили увагу інноваційним технологіям у системі вищої мистецької освіти в країнах Європейського Союзу. Зокрема, авторами зроблені висновки, що сучасні технології активно впроваджуються в систему вищої

художнього освіти. Йдеться не лише про технологічний аспект цього процесу, а й про теоретичні та педагогічні засади навчальної діяльності. Зокрема, актуальними стають сучасні парадигми гуманізації вищої освіти, спрямовані на формування особистості студента, його світогляду, умінь та навичок. Класичні моделі навчання з моменту запровадження дистанційної освіти переживають відчутну кризу, що сприяло формуванню експериментальних методів викладання в закладах вищої мистецької освіти. Дотримання принципу єдності в різноманітності, що лежить в основі сучасних євроінтеграційних процесів, сприяє подоланню негативних наслідків глобалізації.

Важливим фактором розвитку вищої художньої освіти на сучасному етапі є застосування цифрових технологій, що дозволяє здобувачам вищої освіти створювати професійні портфоліо своїх робіт ще під час навчання, що є цінним для європейського арт-ринку. Аналіз досвіду європейських закладів вищої художньої освіти свідчить про активне впровадження цифрових інноваційних технологій в освітній процес. Університети Франції, Німеччини, Австрії, Латвії об'єднують свої електронні освітні середовища, формуючи глобальні освітні сервіси на базі технологій Web 2.0. Використання таких платформ, а також залучення нових підходів до підготовки педагогічних кадрів (зокрема тимчасове запрошення викладачів та митців-практиків) дають можливість суттєво оновлювати зміст навчання відповідно до вимог сучасної арт-спільноти (Lavrentieva et al, 2023).

Не менш важливим автори вбачають розвиток медіаграмотності. Саме тому європейські мистецькі університети та факультети приділяють значну увагу формуванню цифрової та інформаційної компетентності у здобувачів вищої мистецької освіти.

Канадський досвід підготовки фахівців з візуального мистецтва став предметом наукового дослідження Х. Аростегі (Aróstegui, 2019). Дослідник зазначає, що в системі вищої освіти спостерігається зростаюча тенденція до демонстрації творчого й критичного мислення студентів закладів художньої освіти за допомогою новітніх технологій. Механічне мистецтво, художні

ремесла, цифрові медіа та інші нові технологічні напрями в мистецтві стають дедалі помітнішими в суспільному житті. Це підтверджує важливість мистецької освіти для когнітивного розвитку студентів і створення середовища, яке забезпечує митцям необхідні ресурси для поглибленого навчання.

У «Посібнику з розробки навчальних програм Онтаріо» наголошується, що високоякісна мистецька освіта повинна визначати ефективні інструктивні стратегії, освітні простори та умови для розвитку творчого процесу, акцентуючи увагу на індивідуальних здібностях студентів, їхній уяві та взаємодії з навколишнім середовищем, навіть якщо освітній процес інтегрує інші галузі знань (*The Ontario Curriculum Grades*). Із підвищенням рівня освіти ускладнюються й вимоги до навчальних дисциплін та зростає необхідність у використанні різноманітних художніх медіа і форматів презентації. В арт-класах вагоме значення надається тематиці студентських проєктів, що мають торкатися актуальних соціальних, економічних чи політичних проблем (*The Ontario Curriculum Grades*). Ці факти свідчать про зрілість канадської системи мистецької освіти, її цінність у суспільстві та технологічну еволюцію цього напрямку.

Б. Чен (Chen, 2023) погоджується з думкою попереднього дослідника стосовно вищої мистецької освіти США, показуючи, що в сучасному світі, де освіта розвивається паралельно з технологіями, політикою, гуманітарними науками та економікою, вплив мистецької освіти має інклюзивний характер. Уряди відкривають нові можливості, фінансування та ресурси для всіх етапів мистецької освіти: від дошкільного розвитку, початкової освіти й професійної підготовки до наукових досліджень у середній та вищій освіті. Фінансова підтримка відіграє ключову роль у розвитку мистецької освіти та її міжнародного визнання, зокрема в напрямках інноваційного мислення та технічної компетентності.

Сучасні навчальні програми спрямовані на підготовку студентів до майбутнього працевлаштування. Однак, відсутність єдиних стандартів оцінювання у сфері мистецтва в окремих випадках компенсується

встановленням загальних критеріїв, які можуть обмежувати творчий розвиток студентів у жорстких тренувальних курсах, що інколи завдають шкоди фізичному та психічному здоров'ю. Попри ці виклики, канадська система мистецької освіти вирізняється прозорою фінансовою підтримкою та формалізованими законодавчими механізмами, що надають їй високого рівня довіри (Chen, 2023).

Фінансування мистецької освіти створює мотиваційні стимули як для вчених, так і для підприємців у сфері культури. Проте, повна інтеграція мистецької освіти в освітній простір потребує часу й комплексного підходу. Мистецька освіта повинна розглядатися в межах чітких кордонів, що дозволяють уникнути надмірної стандартизації та втрати справжньої сутності мистецтва.

Б. Чен наголошує, що політики в галузі мистецької освіти мають орієнтуватися на регіональні особливості, забезпечуючи гнучкість і відповідність місцевим культурним контекстам. Підхід «ефективного навчання» більше не може бути виправданням для злиття мистецтва з іншими дисциплінами. Автор зауважує, що акцент має бути зроблений на якісній освіті, збереженні культури та історичної спадщини, а також розвитку активної життєвої позиції студентів через участь у мистецьких ініціативах (Chen, 2023).

У підсумку, науковець стверджує, що хоча тенденції до уніфікації та інтеграції мистецької освіти в Канаді становлять певну загрозу її оригінальності, оновлення політики, структури навчальних планів, викладацьких колективів і методів навчання здатне змінити ситуацію. Це сприятиме підвищенню професіоналізму студентів, їхньому знанню та розумінню справжньої суті мистецтва. Освіта в галузі арт-технологій має потенціал стати рушійною силою розвитку інноваційного мистецтва, з'єднуючи творчість і суспільство через сучасні технології.

Отже, аналіз стану розробленості проблеми професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США в дослідженнях українських та іноземних учених засвідчив відсутність цілісної наукової

розвідки в означеному напрямі, що й зумовило доцільність глибшого вивчення окресленого феномена в межах нашої дисертаційної роботи.

1.2. Концептуальні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США

Розглядаючи концептуальні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США, найперше звернемо увагу на визначення та типологію візуального мистецтва. Сфера візуального мистецтва досить різноманітна та характеризується різними дисциплінами, такими як малюнок, живопис, фотографія, скульптура, архітектура, кіно та реклама (Esaak, 2019). Твори мистецтва можуть викликати у глядачів різний візуальний досвід, і кожна дисципліна характеризується певними властивостями. До прикладу, враження від ілюстрації може не залежати від кольору (Rawson, 2016) і створюються за допомогою тире та ліній. Більш того, враження від малюнку не завжди залежить від його тривимірності. Візуальні твори демонструють мотиви, створені кольорами на певній ділянці. Електромагнітні промені або світло відповідають за створення зображень у фотографії. Згідно з М. Ленгфордом (Langford, 2000), фотографія є поєднанням техніки та візуального спостереження. У свою чергу Л. Роджерс (Rogers, 2019) описав, що порівняно з живописом, малюнком і фотографією скульптура має свої окремі елементи, а саме масу та простір. Скульптура завжди існує в тривимірному просторі. Матеріал може бути твердим (наприклад, дерево чи камінь) або пластичним (наприклад, глина).

У межах цих дисциплін художники працюють із різними інструментами, техніками та матеріалами (наприклад, маслом, аквареллю чи акрилом у живописі). Вони повинні визначити розмір твору мистецтва, матеріали використання, мотив та тип зображення (реалістичне чи абстрактне), що надає їм майже необмежених можливостей для створення свого візуального твору.

У свою чергу І. Івасакі (Iwasaki, 2009), стверджує, що візуальне мистецтво – це форма мистецтва, яка передає ідеї, зміст та емоції через зображення та інші візуальні елементи. Науковець пропонує власну класифікацію для візуального мистецтва, а саме:

- декоративне;
- комерційне;
- образотворче мистецтво, до якого включає живопис, фотографію, скульптуру тощо.

Мистецтво, як правило, суб'єктивне і може трактуватися по-різному залежно від сприйняття, досвіду чи освіти тощо. Проте спостерігається низка спільних ознак, зокрема те, що вони сприймаються візуально, без безпосереднього залучення інших органів чуття, таких як слух чи дотик.

Метою створення форм візуального мистецтва може бути естетичне задоволення глядача через твори, що вирізняються естетичною привабливістю або здатністю викликати відчуття спокою та медитації. Окремі мистецькі об'єкти орієнтовані на розважальну функцію – вони залучають увагу за допомогою дотепних, захопливих образів або візуального наративу. Інші твори, навпаки, прагнуть викликати емоційний шок чи тривогу, спонукаючи до рефлексії, критичного мислення та суспільного діалогу щодо актуальних питань.

За твердженням дослідників (Monopoly, et al., 2021), існує незліченна кількість форм мистецтва. Проте, до візуального мистецтва, зазвичай можна віднести такі типи: декоративне, комерційне та образотворче мистецтво.

У кожному з цих типів мистецтва існує низка підкатегорій, ці форми мистецтва можуть мати репрезентативний, абстрактний або необ'єктивний характер. До розширеного спектра форм візуального мистецтва належать: живопис, скульптура, фешн-дизайн, рисунок, графіка, кераміка, фотографія, відео-арт, кіномистецтво, реклама, графічний і комерційний дизайн, декоративно-ужиткове мистецтво, архітектура тощо.

На думку А. Монополі (Monopoly, et al., 2021), усі види візуального мистецтва можна звести до трьох окреслених вище класифікацій. Незалежно від

того, чи є твір двовимірним чи тривимірним, він завжди підпадає під один із цих трьох основних типів.

У той час, інший дослідник, М. Фернандес, у своєму блозі (Fernandes, 2024) дає визначення терміну «візуальне мистецтво» як форми художнього вираження, яка використовує зір для передачі емоцій, ідей і концепцій. Візуальне мистецтво охоплює кілька засобів і форм та постійно перебуває у стадії розвитку. М. Фернандес пропонує свою класифікацію для найпоширеніших типів образотворчого мистецтва:

- живопис (один із найдавніших і найпопулярніших видів образотворчого мистецтва. Він передбачає нанесення пігментів (олійних, акварельних, акрилових тощо) на такі поверхні, як полотно, папір або дерево);
- скульптура (тривимірний витвір мистецтва, створений шляхом різьблення, моделювання з таких матеріалів, як: глина, камінь, дерево та метал. Скульптури можуть варіюватися від абстрактних форм до реалістичних зображень);
- рисунок або графіка (передбачає створення позначок на поверхні такими інструментами, як: олівці, ручки, вугілля, фломастери тощо. Художники використовують цей засіб як для ескізів, так і повноцінних деталізованих творів мистецтва. Рисунок часто є основою багатьох інших форм мистецтва і його використовують усі, від художників коміксів до ілюстраторів образотворчого мистецтва);
- фотографія (використання камери для захоплення зображень на плівку або цифровими засобами. Цей вид візуального мистецтва варіюється від художньої фотографії до комерційних і документальних стилів. Цифрова фотографія дозволяє широко маніпулювати та редагувати зображення для створення вражаючих візуальних творів);
- естамп (процес створення кількох зображень із одного оригінального джерела. Такі методи, як трафаретний друк, літографія та гравюра на дереві, дозволяють митцям виготовляти широкий спектр зображень);

- цифрове мистецтво (передбачає створення мистецтва за допомогою цифрових технологій, використовуючи спеціальні програми, наприклад Photoshop, Illustrator або інструменти 3D-моделювання. Художні аспекти даного типу надзвичайно широкі і дозволяють створювати роботи: від цифрових картин до короткометражних анімаційних фільмів і відеоігор. Розвиток NFT (незамінних токенів) зробив цифрове мистецтво сферою, яка швидко розвивається у світі сучасного мистецтва);
- мистецтво інсталяції (передбачає створення великомасштабних творів мистецтва, покликаних трансформувати сприйняття простору. Може включати поєднання різних візуальних матеріалів, а також додавання світла, звуків або навіть інтерактивних елементів для посилення враження);
- змішана техніка (являє собою поєднання кількох матеріалів і художніх технік для створення одного твору. Художники можуть поєднувати традиційні засоби, як-от фарбу, з нетрадиційними предметами, як-от тканина, дерево чи метал. Це популярний спосіб експериментувати та розширювати межі мистецтва).

Реалізація концепції професійної підготовки майбутніх магістрів візуального мистецтва на засадах гуманізму, яка ґрунтується на використанні мистецтва як засобу розвитку особистості, можлива за умови системного інтегрування гуманістично орієнтованих педагогічних підходів та принципів. Таке поєднання має бути спрямоване на формування високого рівня професійної майстерності, розвитку професійної культури, інтелектуальної витонченості й духовної зрілості майбутнього фахівця візуального мистецтва.

Одним із ключових моментів, що виникає у процесі підготовки магістрів з візуального мистецтва, є питання трансформації ідеї з вербальної у візуальну форму. Візуальне мистецтво функціонує як особлива мова ліній, форм, кольорів, простору, композиції тощо, що дозволяє митцю передавати складні емоційні, інтелектуальні та культурні сенси, часто без використання слів.

Як зазначає Л. Лемп (Lamp, 2025), процес перенесення концепції з мовленнєвого (вербального) рівня у візуальний може відбуватися як інтуїтивно,

так і свідомо сплановано. У першому випадку художник занурюється у творчий процес без попереднього аналізу або концептуального планування, покладаючись на внутрішнє відчуття матеріалу, спонтанність і художню інтуїцію. Такий підхід часто характерний для митців, які досліджують фізичні або емоційні властивості художнього матеріалу.

Однак, у професійній художній освіті частіше розглядається другий варіант, коли митці свідомо розробляють шляхи візуалізації ідеї. У цьому контексті відбувається перенесення образів і змістів із думок, начерків, письмових описів (вербальної мови) у візуальні образи. Така трансформація передбачає усвідомлений добір формальних елементів візуальної мови, які можуть комбінуватися в безлічі варіантів відповідно до творчого задуму.

У мистецькій практиці простежується широкий спектр стратегій, за допомогою яких митці транслюють внутрішню концепцію у візуальну форму, що зумовлено як індивідуальними особливостями творчого мислення, так і характером мистецького задуму. Ці стратегії різняться за ступенем свідомого планування та контролю над процесом. Л. Лемп (Lamp, 2025) виокремлює низку шляхів візуалізації ідеї, характерних для візуального мистецтва. Далі розглянемо їх докладніше.

1. Детальне планування. Певна категорія митців дотримується чітко структурованого підходу до створення власного художнього твору, за якого остаточний результат планується заздалегідь із максимальною точністю. На початковому етапі вони здійснюють багаторівневе моделювання ідеї, як у вербальній формі (опис, концепт), так і у візуальній (ескізи, макети). У результаті численних уточнень формується найбільш ефективна модель художнього втілення, яка може повністю або практично повністю збігатися з фінальною реалізацією. Такий підхід свідчить про високий рівень свідомого контролю над творчим процесом і прагнення до концептуальної завершеності.

2. Загальне уявлення. Інші художники можуть працювати на основі узагальненого уявлення про майбутній витвір. У такому випадку виконується лише кілька попередніх ескізів, які слугують відправною точкою для подальшого

експериментального процесу. Поступове «визрівання» об'єкта мистецтва відбувається у процесі безпосередньої творчої діяльності, що дає змогу йому змінюватися та уточнюватися. Отже, фінальний результат може як збігатися, так і не відповідати початковому задуму митця.

3. Візія або раптове осяяння. У деяких випадках художник керується імпульсом миттєвого інсайту – яскравим уявним образом, який з'являється без попередньої раціоналізації. Така стратегія передбачає відсутність попереднього планування; натомість художник орієнтується на візуалізовану внутрішню «картинку», яка виступає внутрішнім компасом у процесі роботи.

4. Катарсичний підхід (спонтанність і експресивність). Особливий тип художньої практики спостерігається у випадках, коли митець діє спонтанно, без жодного уявлення про кінцевий результат. У цьому разі художнє висловлювання набуває катарсичного характеру, стаючи способом емоційного, психологічного або навіть екзистенційного самовираження. Митець обирає художні матеріали інтуїтивно, дозволяючи внутрішнім переживанням виливатися у формі, що поступово виникає у процесі роботи. Такий підхід часто використовується в арт-терапії як засіб емоційного розвантаження й цілісного особистісного відновлення, а також характерний для низки абстрактних, безпредметних мистецьких напрямів.

Загалом, незалежно від рівня усвідомленості чи структурування процесу, усі перелічені підходи спрямовані на перетворення концептуальної ідеї у візуальну мову. Цей перехід може бути як логічно опрацьованим, так і спонтанним, однак у будь-якому випадку він реалізується шляхом формотворення, заснованого на особистісному досвіді та художньому світогляді митця.

З огляду на вищевикреслене, звернемо увагу на дослідження розвитку професійних знань та вмінь під час підготовки магістрів візуального мистецтва в США, що ґрунтуються на низці теоретичних підходів із різними концепціями «професійного розвитку», «експертності» або «професійності». У той час як стадіальні теорії розвитку досвіду розрізняють різні фази, через які проходять

люди, інші намагаються визначити загальні моделі вирішення проблем, що лежать в основі професійної діяльності художника. Л. Пуппе (Purpe, Helen, ..., 2020), стверджує, що підходи, які зосереджуються на когнітивних адаптаціях протягом тривалих періодів професійної діяльності нинішніх магістрів візуального мистецтва, є найбільш перспективними. Вони найпереконливіше описані для областей, у яких можна ідентифікувати «відтворювану продуктивність» (Ericsson, 2007) експертів. Проте, в багатьох професійних сферах або вимоги до виконання завдань, або моделі професійної діяльності (а подекуди й обидва аспекти) залишаються недостатньо окресленими або перебувають на стадії активного обговорення. Найбільш релевантним прикладом є сфера викладання, у межах якої досліджено багато аспектів, що можуть сприяти стабільно високій результативності викладача. Однак, наразі не існує загальновизнаної класифікації даної ефективності. У зв'язку з цим дослідники, зокрема Д. Берлінер (Berliner, 2001), пропонують доповнювати критерії результативності критеріями, сформованими на основі соціальної згоди або номінації експертів іншими авторитетними особами у професійній галузі. Такий комплементарний підхід може допомогти в ідентифікації осіб, які одночасно є «хорошими» та «успішними» викладачами.

Згідно з Д. Берлінером, «вимогу використовувати досягнення студентів як індикатор професійної майстерності висувають ті, хто керується поширеним уявленням, що викладання не може відбуватися без навчання студентів. На жаль, це уявлення є хибним. (...) Якість викладання оцінюється з урахуванням стандартів, які застосовуються до педагогічної діяльності та пов'язані з нормами професійної поведінки, включно з моральними аспектами. Успішне викладання, натомість, стосується того, чи були досягнуті заплановані результати навчання. Оцінювання успішності викладання не стосується оцінювання безпосередньо завдань викладача чи його професійної поведінки, а зосереджується на досягнутих результатах студентів» (Berliner, 2001, с. 468).

Л. Пуппе (Purpe, et al., 2020) припускає, що критерії успішності в подальшій роботі магістрів візуального мистецтва подібні до критеріїв для

викладачів. Тим не менш, бракує порівняльних досліджень, у яких тематизуються паралелізми між галузями (Boshuizen, et al., (in press)). Аспекти формування професійної майстерності проілюстровано в дослідженні С. Біллетт (Billett et al., 2018). Досвід і практика відіграють ключову роль. Професійний досвід у візуальному мистецтві може набуватись, зокрема, шляхом наслідування або спостереження. Крім того, діяльність, спрямована на досягнення конкретної мети, сприяє навчанню. Основне припущення щодо розвитку професійної майстерності візуального художника полягає в тому, що навчання відбувається під час безпосереднього виконання навчальних та творчих завдань, за умови доступу до відповідних ресурсів та взаємодії з педагогом, що забезпечує формування знань (Billett et al., 2018).

У контексті дослідження зв'язку між рівнем майстерності магістрів візуального мистецтва при вступі й успішності в подальшій їх професійній діяльності, звернемо увагу на класичні дослідження з проблеми експертності, виконані К. Ерікссоном (Ericsson et al., 1993). Унаслідок аналізу можемо зробити висновок, що розвиток професійної майстерності є результатом тривалих зусиль, спрямованих на досягнення високих результатів, і вимагає щонайменше десяти років інтенсивної практики. У галузі візуального мистецтва низка науковців (Chamberlain, et al., 2015) довели, що навички малювання прямо пропорційно корелюють із кількістю часу, присвяченого малюванню та освоєнню технік. Однак, на ефективність впливає не лише кількість годин практики.

Досягнення високого рівня виконання передбачає залучення студента до цілеспрямованої практики, зокрема до спеціалізованої діяльності, зосередженої на покращенні власних результатів. Протягом професійної підготовки магістрами візуального мистецтва поступово усвідомлюються та усуваються недоліки, що робить процес навчання складним і ресурсозатратним (Ericsson et al., 1993). Студент має залишатися мотивованим протягом усього процесу навчання та прагнути до досконалості й після випуску з вишу, аби відповідати викликам своєї професійної діяльності (Ericsson, 2016). Крім того, цілеспрямована практика не відбувається ізольовано: викладачі або наставники

розробляють навчальні курси та завдання, постійно скеровуючи процес навчання. Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва часто включає групові форми занять, де кілька здобувачів освіти вдосконалюють свої мистецькі навички разом.

У дослідженнях професійної майстерності часто застосовується порівняльний або відносний підхід, за якого експертів порівнюють із неекспертами в галузі (Abernethy, et al., 2018). Так, експертність розглядається як рівень володіння певною компетентністю. Порівняння тих, хто має більшу кваліфікацію при вступі в магістратуру, з тими, хто має меншу кваліфікацію, допомагає точно визначити, як досягають успіху здобувачі освіти з більш розвиненими навичками. Крім того, це дає змогу глибше зрозуміти процес професійного розвитку магістрів візуального мистецтва і може бути корисним для навчання менш підготовлених осіб (Ericsson, 2018).

Поняття експертності включає в себе характеристики, здібності та знання, які відрізняють експертів від новачків (Ericsson, 2018). Експерти мають більше досвіду, більше диференційованих знань і кращі технічні навички порівняно з новачками в певній галузі. Новачки є початківцями, які мають мінімальний досвід у відповідній сфері, а отже, ще не опанували специфічні знання й навички.

У межах нашого дослідження особливий інтерес становить проміжна категорія – інтермедіати (середній рівень), які займають ланку між новачками та експертами, оскільки саме вони часто є цільовою аудиторією для вступу в магістратуру з візуального мистецтва. Дослідження виявили відмінності між новачками, інтермедіатами та експертами під час розв’язання проблем. Наприклад, інтермедіати не можуть так послідовно, як експерти, розрізняти релевантну та нерелевантну інформацію (Arts, et al., 2006). Через цю обмежену здатність до диференціації навичок інтермедіати також не можуть вирішувати завдання так швидко й ефективно, як експерти.

У межах досліджень впливу експертності на подальшу успішність візуальних художників також вивчалася й категорія аматорів (Längler, et al., 2018). Хоча в попередніх дослідженнях визначення аматорства дещо

відрізняються, зазвичай аматори описуються як особи, які не мають академічної або професійної художньої освіти та не ставлять за мету комерціалізувати свою творчість або заробляти нею на життя. Питання про те, чи здатні аматори розвинути експертність у галузі, залишається відкритим, оскільки необхідне оволодіння навичками та когнітивна адаптація ще не відбулися. Якщо ж аматор вирішить пройти навчання у професійному контексті в закладі вищої освіти, через студійні практики та заняття з викладачем, він зможе здобувати художній досвід і розвивати відповідні професійні мистецькі навички в майбутньому.

Як показує дослідження досвіду, цілеспрямоване виконання завдань, пов'язаних із певною областю, і отримання підтримки від фахівців у галузі є ключовими складовими для професійного розвитку магістрів візуального мистецтва та досягнення відповідного рівня.

Питання про те, чи можливо взагалі навчити мистецтву, є предметом активних дискусій у науковій літературі. Наприклад, Дж. Елкінс (Elkins, 2001) у своїй книзі стверджує, що достеменно невідомо, коли і як саме відбувається навчання мистецтву. На його думку, лише незначна кількість магістрів візуального мистецтва в майбутньому стають видатними митцями або провідними фахівцями в галузі, що, на його переконання, свідчить про неможливість навчити мистецтву. З точки зору досвіду така ситуація не є дивною, оскільки високого рівня майстерності досягають лише ті здобувачі освіти, які готові наполегливо працювати й цілеспрямовано практикуватися з метою виявлення і усунення власних недоліків. Досягнення такого рівня вимагає значних зусиль, які, безсумнівно, не всі готові докладати.

Згідно з дослідженням Л. Джарвіна (Jarvin, 2019), студенти, які обрали спеціалізацію «малюнок», повинні розвивати навички та опановувати ключові концепції, аби мати змогу приймати обґрунтовані рішення стосовно власних мистецьких робіт. Окрім цього, їм необхідно навчитися сприймати дійсність і трансформувати власний перцептивний досвід у двовимірне зображення (Jarvin, 2019). Р. Саєр (Sawyer, 2018) досліджував, чи може креативність бути результатом навчання, а також які саме концепти креативності викладаються у

візуальному мистецтві. У межах описаного дослідження було опитано 38 викладачів із 15 дисциплін у сфері візуального мистецтва, а також проведено спостереження за навчальними заняттями в арт-студіях. Деякі з респондентів заперечували концепцію таланту та не вважали креативність рисою особистості. Натомість вони були переконані, що креативності можна навчити і що її можна опанувати як компетентність.

Дослідники на чолі з А. Шреве (Shreeve, et al., 2009) описують широкий спектр форматів навчання, які можуть використовуватися під час професійної підготовки магістрів у галузі візуального мистецтва. Зокрема, вони пропонують такі концептуальні підходи, як:

- участь у реальних арт-проектах (разом із фахівцями в індустрії);
- навчання на основі подій (наприклад, проекти в галереях);
- групове студійне навчання;
- лекції та семінари з художниками;
- консультування та навчання один одного в межах групи.

За спостереженнями А. Шреве (Shreeve, et al., 2009), навчальний простір навчання також може варіюватися: більшість навчального процесу у сфері візуального мистецтва відбувається в студіях, однак студенти також здобувають знання поза межами закладу освіти, наприклад, організовуючи виставки чи тематичні арт-заходи.

Навчальний контент залежить від особливостей конкретної освітньої магістерської програми. Наприклад, Р. Ашер (Asher, 2004) розглядав питання, як абстрактну скульптуру можна демістифікувати та зробити доступнішою для сприйняття здобувачів освіти.

У контексті концептуальних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва важливо враховувати особливості інструкційного дизайну навчання та викладання. Р. Джеймс (James, 1996) досліджував побудову процесу навчання і викладання на прикладі вивчення магістрами скульптури у форматі студійного курсу. Це був вступний курс із роботи з металом, який включав три етапи:

- 1) базовий етап;
- 2) студійний етап;
- 3) етап критики.

На першому етапі були продемонстровані методики (наприклад, базові методи пайки). Крім того, були продемонстровані приклади художніх робіт. Метою було ознайомлення студентів із концепціями, цінностями та рефлексією процесу створення мистецтва.

На другому етапі студенти працювали безпосередньо з матеріалами та створювали скульптури. Професор разом із двома асистентами контролювали процес, надавали фізичну допомогу та спілкувалися зі студентами щодо їхніх робіт. Також у студійному етапі студенти взаємодіяли один із одним.

На третьому етапі навчальний простір був наближеним до галерейного середовища (включно з освітленням і постаментами). У такій атмосфері викладач і студенти обговорювали завершені роботи. Важливим аспектом було формування безпечного й підтримувального освітнього середовища, у якому критика сприймалась як позитивний досвід.

Цей приклад демонструє можливий варіант організації вступного курсу зі скульптури, орієнтованого на ефективне навчання. Подібні структури курсів можуть бути застосовані і у викладанні профільних курсів з живопису чи рисунку. Дослідження засвідчило, що практична діяльність, орієнтована на опанування предметно-специфічних навичок (наприклад, техніка паяння), є необхідною у процесі професійної підготовки здобувачів освіти з візуального мистецтва, а також підкреслило значущість взаємодії студентів із викладачами та один із одним (James, 1996).

Наступним концептуальним підходом під час підготовки фахівців з візуального мистецтва є навчання на основі подій (наприклад, проєкти у галереях, відвідування виставок чи музеїв). Музеї та виставки – це потенційне місце для професійного розвитку. Наприклад, низка науковців (Shreeve, et al., 2009) писали, що традиційними місцями для навчання студентів є музеї та

галереї, оскільки ці місця можуть допомогти митцям знайти натхнення та отримати досвід щодо сучасних тенденцій у своїй арт-сфері.

Підтвердженням вищевикладеної тези може також слугувати дослідження групи науковців на чолі з Л. Пуппе (Purpe, et al., 2020), під час якого було проведено опитування, протягом якого експертам та посередникам вдалося класифікувати діяльність «Відвідування музеїв/виставок» протягом навчання в магістратурі як актуальну, тоді як аматори без спеціальної освіти сприймали цю діяльність як менш актуальну. Можемо зробити висновки, що ці заходи важливі для професійного розвитку під час навчання візуальному мистецтву та за його межами.

Актуальність «Відвідування музеїв/виставок» указує на те, що вивчення мистецтвознавчого (історичного та сучасного) аспекту є провідною для професійного розвитку магістрів візуального мистецтва. Знання, отримані під час читання спеціальної літератури, містять теоретичну класифікацію мистецьких епох, біографічні відомості про митців, а також теоретичні знання про роботу з певним матеріалом (наприклад, обробкою каменю, письмо маслом тощо) або технічні процеси (наприклад, випал глини). Читання профільної літератури мало значно більше впливу на діяльність інтермедіатів, що є найбільш частою аудиторією при вступі до магістратури, ніж для експертів, що може свідчити про навмисну практику. Цей результат також узгоджується з класичним дослідженням К. Еріксона (Ericsson et al., 1993), яке показало, що для вдосконалення навичок, які є вирішальними для високої продуктивності в професійній діяльності, необхідно докладання значних зусиль.

Л. Хетланд та ін. (Hetland, et al., 2007) описали, як студенти опановують нові техніки, які вони назвали «студійною практикою». Одним із видів діяльності було вивчення готового твору мистецтва та його елементів, таких як лінії, форми та особливості поверхні, які також можна було охарактеризувати як деталі. Іншим видом діяльності було вивчення того, як використовувати матеріали та інструменти. Матеріалами можуть бути (залежно від курсу) глина або деревне вугілля, а інструменти, у свою чергу, можуть включати такі предмети, як пензлі

або гончарні круги (Hetland et al., 2007). У більш пізній публікації Л. Хетланд (Hetland, et al., 2013) визначив методики як ситуації, у яких студенти навчаються процедурам та правильному поводженню з інструментами, матеріалами і мистецькими конвенціями.

В. Ейгльспергер (Eiglsperger, 2002) також показав, що знання про матеріали та специфічні техніки роботи є важливими практичними предметними навичками у сфері візуального мистецтва. Для прикладу, під час курсу зі скульптури студенти отримали завдання створити великі скульптури з цементу. Знання про властивості цементу (наприклад, швидке твердіння), а також навички роботи з інструментами та технікою (зокрема техніка «кидання») були вирішальними для продуктивності, оскільки дозволило студентам точніше й свідоміше використовувати інструменти відповідно до властивостей матеріалу.

На середньому етапі процесу створення студенти мали рефлексувати над розробкою своїх початкових ескізів і замислитися над тим, чому вони обрали саме той чи інший варіант. Наприкінці процесу від студентів вимагалось осмислити власний досвід під час роботи, проаналізувати свій поступ у навчанні та здійснити оцінку власної завершеної скульптури. Така рефлексія була спрямована на усвідомлення власних досягнень та активізацію подальшого професійного розвитку (Eiglsperger, 2002).

Іншим ключовим аспектом професійного розвитку магістрів візуального мистецтва є соціальна взаємодія. Для досягнення високого рівня продуктивності соціальне середовище, включаючи однокурсників, викладачів та загальну мистецьку спільноту, може мати важливе значення для підтримки професійного розвитку митця.

У сфері професійної підготовки фахівців з візуального мистецтва навчальне середовище має часто ключове значення, так як здобувач часто контактує з однокурсниками, працюють разом у невеликих групах. За даними А. Шреве (Shreeve, Wareing, Drew, 2009), центральним середовищем для навчання візуальному мистецтву є майстерні, невеликі громадські приміщення та студії. У цих навчальних арт-просторах здобувачі освіти регулярно

взаємодіють один із одним. Через невеликі розміри груп викладачі можуть забезпечити інтенсивний контроль та підтримку процесів навчання.

С. Джарковскі (Jurkowski, 2018) описав зворотній зв'язок як один із найпотужніших інструментів сприяння успішності студентів. Відповідно до дослідження Дж. Хетті та Х. Тімперлі (Hattie, Timperley, 2007), зворотний зв'язок може надаватися певним агентом, яким може виступати викладач, батьки, однолітки або навіть друковані джерела. Зворотний зв'язок може здійснюватися в різних формах: через пояснення, уточнювальні запитання або вказівки щодо джерел достовірної інформації. Водночас він значно виходить за межі простої корекції помилок.

Завдяки зворотному зв'язку здобувачі освіти мають змогу покращити своє концептуальне розуміння та знання. Ефективний зворотний зв'язок має включати приклади та конкретні вказівки щодо вдосконалення роботи і досягнення видимого прогресу порівняно з попередніми результатами (Hattie, Clarke, 2019).

В. Ейгльспергер (Eiglsperger, 2002) описав особливості навчального процесу під час курсу зі скульптури. У роботі зі студентами брали участь різні фахівці, які демонстрували технічні прийоми та ділилися практичним досвідом (наприклад, як правильно змішувати цемент для створення скульптур). Для студентів взаємодія з експертами або викладачами протягом навчання мала велику цінність у контексті вдосконалення професійної майстерності.

У згаданому курсі зі скульптури взаємодія з однолітками також відігравала ключову роль у вдосконаленні та завершенні власної мистецької роботи. Студентам було надано час і простір для обміну досвідом та натхненням одне від одного (Eiglsperger, 2002). Ці результати узгоджуються з висновками й інших науковців, які показали, що студенти високо цінували почуття спільності та активно допомагали одне одному.

Після закінчення професійної підготовки магістрів з візуального мистецтва арт-спільноти набувають все більшого значення. Митці часто працюють поодиночки у своїх студіях, але їм також потрібен контакт із галеристами, музеями

чи асоціаціями, щоб мати змогу виставляти та продавати свої мистецькі твори. Дослідження показали, що залученість до арт-спільнот змінюється протягом життя митців. Експерти в галузі зазвичай мають кілька різних спільнот, тоді як у новачків їх менше і вони значно менш розгалужені.

Шляхом узагальнення попередніх тверджень, можемо зробити висновок, що ключовою засадою під час підготовки магістрів візуального мистецтва є формування в них візуально-художньої грамотності на середньому та високому рівні (залежно від початкових даних кожного окремого здобувача). Візуально-художня грамотність – це знання й уміння, необхідні для автентичної участі в мистецькій діяльності. Володіння мовою мистецтва – це здатність створювати, виконувати/продукувати/презентувати, інтерпретувати та налагоджувати зв'язки через символічні й метафоричні форми, притаманні мистецтву. Вона ґрунтується на певних філософських засадах і спрямована на досягнення цілей, які забезпечують можливість особі, обізнаній у мистецтві, переносити здобуті знання, уміння й навички на інші предмети, середовища та контексти.

Хоча ознайомлення з такими видами мистецтва, як візуальне можливе через друковані джерела, реальне оволодіння візуально-художньою грамотністю передбачає безпосередню участь у процесах мистецького творення із застосуванням відповідних матеріалів (наприклад: вугілля, фарб, глини, металу, дерева, цифрових засобів і програм, власного тіла тощо) та у відповідному середовищі (арт-лабораторії, мистецькі студії, комп'ютерні аудиторії тощо).

Протягом історії мистецтво слугувало ключовим засобом для окремих осіб і спільнот у формуванні досвіду, побудові знань та вираженні ідей, почуттів і переконань. Незважаючи на спільні цілі, кожна мистецька дисципліна втілює їх через специфічні медіа, практики й техніки. Завдяки процесуальному й рефлексивному характеру мистецтво природно стимулює розвиток креативного мислення, логічного обґрунтування та метакогніції. Активна участь у мистецькому процесі сприяє виявленню та реалізації творчого потенціалу здобувача освіти.

Окрім створення й виконання творів мистецтва, важливу роль відіграє також рефлексія щодо власної творчості та аналіз мистецтва інших, що сприяє осмисленню людського буття в різні історичні епохи та в різних культурах. Візуально-художня грамотність також сприяє встановленню зв'язків як між окремими видами мистецтва, так і між мистецтвом та іншими галузями знань, відкриваючи широкі можливості для доступу до змісту, його осмислення, вираження та інтеграції в різноманітних професійних сферах.

Досліджуючи ключові концептуальні завдання професійної підготовки здобувачів вищої освіти у візуальному мистецтві звернемося до дослідження П. Ковалю (Коваль, 2016), який виокремив низку ключових принципів, а саме: забезпечення цілісного розвитку особистості студента через виявлення та підтримку його природних задатків і здібностей, формування системи ціннісних орієнтацій, а також задоволення індивідуальних інтересів і потреб. Важливою складовою виступає збереження та зміцнення морального, фізичного й психічного здоров'я, що супроводжується вихованням національно-свідомої особистості, здатної до самостійного прийняття відповідальних рішень у професійній та соціальній сферах діяльності.

Освітній процес має сприяти формуванню мотивації до безперервного навчання, розвитку здатності до набуття нових знань, їх практичного і творчого застосування, а також становленню цілісного наукового світогляду. Особлива увага приділяється розвитку загальнонаукових, загальнокультурних, технологічних, комунікативних і соціальних компетентностей на основі систематизованого оволодіння відповідними знаннями.

Професійна підготовка майбутнього магістра візуального мистецтва має базуватися на принципах сучасної вищої освіти: єдності освітньої та виховної складових, науковості, гуманізації, культуровідповідності, а також активної та самостійної участі студентів у навчальному процесі. Гармонійне поєднання дослідницької та навчально-пізнавальної діяльності забезпечує ефективне формування творчої особистості фахівця, здатного до інноваційної діяльності у своїй галузі (Коваль, 2016).

Зважаючи на вищевикреслену інформацію, професійна підготовка майбутніх фахівців візуального мистецтва може реалізуватися через кілька взаємопов'язаних напрямів:

- світоглядно-аксіологічний – передбачає інтегроване формування особистості студента у контексті навчально-виховного процесу шляхом засвоєння ключових цивілізаційних цінностей;
- пізнавально-діяльнісний – спрямований на систематизацію та послідовне поглиблення знань студентів у сфері мистецтва, а також на формування й удосконалення практичних умінь і навичок у різних видах творчої діяльності;
- психофізіологічний розвиток – охоплює розвиток спостережливості, зорової пам'яті, просторових уявлень, тактильних і кінестетичних відчуттів, кольорового зору, а також формування навичок композиційного мислення;
- художньо-творчий – передбачає розвиток творчого потенціалу студентів, формування здатності до художньої уяви, активізації внутрішнього прагнення до самореалізації у творчості та посилення загальної творчої активності;
- естетико-оцінювальний – орієнтований на набуття естетичного досвіду, розвиток здатності до сприймання і критичної оцінки мистецьких явищ, формування образного мислення, естетичного ставлення до мистецтва і навколишньої дійсності, а також на виховання естетичних почуттів, смаків, оцінних суджень, емоційної чутливості та загальної естетичної культури (Хомич, 2010).

У свою чергу, метою вивчення візуального мистецтва магістрами М. Фернандес (Fernandes, 2024) вбачає наступні параметри:

1. Вираження емоцій. Художники часто використовують візуальне мистецтво як відображення особистого вираження, передаючи такі емоції, як радість, смуток або розчарування, за допомогою кольорів, форм і композицій.
2. Передача ідей і меседжів. Візуальне мистецтво можна використовувати для передачі політичних, соціальних або філософських ідей.

Багато митців використовують свої роботи, щоб виступати за зміни, підвищувати обізнаність або критикувати суспільні норми.

3. Естетична привабливість. Деяке мистецтво створюється просто для того, щоб бути естетичним. Воно може демонструвати чудеса природи, дослідити теорію кольору або створити заспокійливе середовище за допомогою візуальної композиції.

4. Культурне та історичне відображення. Мистецтво може відображати культурні цінності, зберігати історію або розповідати історії. Багато стародавніх творів мистецтва, як-от наскальні малюнки чи стародавня кераміка, були створені, щоб записати життя, культуру та вірування народу.

Таким чином, аналіз концептуальних засад професійної підготовки магістрів у галузі візуального мистецтва засвідчив наявність обґрунтованих уявлень щодо специфіки, напрямів і цільових орієнтирів професійного становлення здобувачів освіти в цій сфері. Вихідною основою є академічна мистецька освіта, у межах якої освітній процес організовується переважно у форматі студійних занять. У цьому контексті особливу роль відіграє зворотний зв'язок викладача, опанування студентами новітніх технік, матеріалів і теоретичних засад художньої практики, а також взаємодія з навчальним середовищем – зокрема, з однокурсниками.

Усвідомлення механізмів трансформації вербальних елементів у візуальну мову є важливим компонентом професійної підготовки фахівців у сфері візуального мистецтва, оскільки сприяє розвиткові аналітичного мислення, візуальної грамотності та здатності до концептуальної інтерпретації художніх ідей.

Зазначені засади формують фундаментальні передумови для успішної професійної реалізації випускників на арт-ринку після завершення навчання. Крім того, результати аналізу засвідчують, що формування індивідуального мистецького бачення та інтеграція у професійне художнє середовище є тривалим і ресурсозатратним процесом, що потребує від здобувача освіти значних особистих зусиль, цілеспрямованості й послідовної творчої діяльності.

1.3. Історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США

За результатами аналізу історичних засад підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США можемо зробити висновок, що вища мистецька освіта Сполучених штатів розвивалася під впливом європейських тенденцій, лише згодом трансформувавшись у власне національне явище.

Уже в 1794 році у Філадельфії групою художників і меценатів було створено першу академію мистецтв. Її єдиним успішним починанням, очевидно, стало проведення першої виставки американських художників, що відбулася в «Залі Незалежності» в 1795 році та задумувалася як щорічна подія. Крім того, академія організовувала студійні заняття з рисунку з гіпсових форм та натури, а також мала плани створення художньої школи. Проте внутрішні суперечності спричинили дострокове припинення її діяльності.

Як пише в своєму дослідженні А. Д. А. Ефланд (Efland, 1990), у 1807 році було засновано першу успішну американську академію – «Пенсильванську академію витончених мистецтв». Було зведено окрему будівлю під навчальний корпус та зібрано колекцію гіпсових відливків. Уже з 1811 року академія розпочала регулярне проведення щорічних виставок і стала осередком першого національного товариства художників. Друга академія мистецтв була заснована у Нью-Йорку в 1802 році, проте офіційного статусу набула лише в 1808 році.

Не дивлячись на те, що очолював академію художник Джонатан Трамбалл, фактичне керівництво здійснювала рада, що складалася переважно з менеджерів, а не представників мистецької спільноти. У 1825 році група студентів-дисидентів відокремилася від Нью-Йоркської академії з метою створення об'єднання під назвою «Товариство сприяння розвитку рисунку». Уже в 1826 році ця організація стала відомою як «Національна академія дизайну», яку очолив Ф. Б. Семюел Морс, побудувавши структуру управління нової академії за зразком Британської Королівської академії (Fink, Taylor, 1975).

У 1875 році група студентів, незадоволених консервативною політикою Національної академії дизайну, зібралася в майстерні професора Вілмарта і заснувала організацію, що отримала назву «Ліга студентів мистецтва» (Art Students League). Уже за місяць було оприлюднено звернення до студентів Національної академії, у якому серед цілей зазначалося: «досягнення вищого рівня розвитку мистецьких студій; заохочення духу безкорисливості серед членів; обмін цінною інформацією про мистецтво між учасниками» (Landgren, 1940, с. 17).

Однак, заснування «Ліги студентів мистецтва» було зумовлене не лише невдоволенням політикою «Національної академії». В умовах тимчасових фінансових обмежень академія закрила школу рисунку з натури та ухвалила не поновлювати контракт із професором Вілмартом, який викладав у ній. Студенти також були обурені тим, що їм було відмовлено в доступі до книг з мистецтва та мистецьких колекцій. У суспільній атмосфері повоєнного періоду після Громадянської війни в США студенти прагнули до більшої свободи, що й призвело до створення першої незалежної школи мистецтв у країні (Landgren, 1940).

Як було зазначено раніше, ці перші інституції наслідували європейські академії мистецтв і, подібно до своїх європейських аналогів, не передбачали підготовки фахівців для застосування мистецтва в промисловості. Однак, у другій половині XIX століття було створено низку інших професійних мистецьких шкіл, які відповідали актуальним викликам індустріального розвитку та водночас забезпечували навчання у сфері витончених мистецтв. Серед таких закладів були: «Купер Юніон», Інститут Пратта та Школа дизайну Род-Айленду.

Ідея включення візуального мистецтва як невід'ємної складової ліберальної освіти почала утверджуватись у Сполучених Штатах після Громадянської війни. У межах нашого дослідження, ми висвітлимо загальні тенденції зародження викладання візуального мистецтва в американських університетах – насамперед у Гарварді, Єлі та Принстоні. Кожен із цих закладів

реалізував окреслений процес по-своєму, створивши взірці для наслідування іншими інституціями в майбутньому.

Викладання візуального мистецтва в Гарвардському університеті розпочалася з призначення Чарльза Еліота Нортон в 1874 році (Vanderbilt, 1959). Нортон народився в Кембриджі, штат Массачусетс, у 1827 році в родині з довгою традицією духовенства Нової Англії. Його батько, Ендрюс Нортон, був консервативним унітаріанцем і викладав у Гарвардській богословській школі. Чарльз закінчив Гарвард у 1846 році й розпочав літературну кар'єру як редактор і автор для таких видань, як «North Atlantic Review», «The Atlantic Monthly» та «The Nation» (Efland, 1990).

Хвороба змусила його перервати журналістську діяльність і вирушити на тривале лікування до Європи. Саме тоді він познайомився з Джоном Раскіном та європейською культурою. Він вивчав італійське мистецтво та архітектуру, а протягом наступних сорока років підтримував активне листування з Дж. Раскіном. Повернувшись до Бостона в 1873 році, Ч. Е. Нортон наприкінці того ж року отримав запрошення від свого кузена Чарльза Вільяма Еліота, тодішнього президента Гарварду, приєднатися до професорсько-викладацького складу університету. Він прийняв пропозицію наступного року, у віці 46 років.

У листі до Раскіна він писав: «Я хочу стати професором в університеті тут, щоб на мене поклали серйозну працю, і щоб я мав тісний контакт із молоддю, яку міг би надихнути на любов до того, що робить життя прекрасним і великодушним» (Norton, 1913, с. 29).

Його академічне звання спочатку звучало як «Щорічний лектор з історії мистецтв, будівництва й дизайну та їхнього зв'язку з літературою», проте в 1874 році його було змінено на «Професор витончених мистецтв». Погляди Ч. Е. Нортон щодо ролі мистецтва в системі освіти значною мірою формувалися під впливом його друзів з Англії, зокрема Джона Раскіна та Джона Стюарта Мілля. Зокрема, у своїй вступній промові в Університеті Сент-Ендрюс Мілля наголошував на тому, що виховання почуттів та уяви є центральною метою

освіти, що також стало ключовою ідеєю в діяльності Ч. Е. Нортон в контексті американської школи.

Дж. Раскін писав Ч. Е. Нортону про свої плани викладання в Оксфорді (лист не зберігся), а у відповіді Ч. Е. Нортон схвально відгукнувся про ідею інтеграції мистецтва до університетської програми Оксфорда (Vanderbilt, 1959). У цьому ж листі Ч. Е. Нортон описав власне бачення: «план полягає в тому, щоб спочатку подати моєму класу стислий огляд ролі мистецтв в історії культури, їхнього раннього розвитку, а тоді перенести їх на Акрополь в Афінах, змусивши ретельно його вивчати, аж поки вони не отримають хоча б віддалене уявлення про його неповторну велич і не почнуть ілюструвати свого Есхіла, свого Демосфена й усі свої грецькі книжки образами осель і постатей богів і людей, що населяли Акрополь. Я щиро прагну донести до них думку, що одні й ті самі принципи лежать в основі всіх форм людського самовираження – і що не може бути доброго вірша, доброї картини, скульптури, чи архітектури, якщо людині нічого сказати – того, що є результатом тривалого виховання душі та чуття в душі піднесеного життя і правдивого мислення» (Norton, 1913, с. 34-35).

Як писав дослідник К. Вандербільт, програма Ч. Е. Нортон з витончених мистецтв у Гарварді мала три ключові цілі:

- показати значущість мистецтв як вираження моральних та інтелектуальних засад минулого;
- протиставити це «безпліддю американського досвіду, який до того часу пригнічував творчу уяву»;
- «удосконалити чутливість молоді Гарварда» (Vanderbilt, 1959, с. 124-125).

План, який Ч. Е. Нортон виклав Дж. Раскіну, залишався основою його викладання протягом наступних 23 років. Його лекції присвячувалися естетичним та моральним вимірам мистецтва, у душі, подібному до лекцій Дж. Раскіна в Оксфорді. Його діяльність підтримувалася через запровадження посади інструктора (куратора) з рисунку від руки та акварелі. Яким став Чарльз Г. Мур, викладавши курс під назвою «Принципи дизайну в живописі, скульптурі та

архітектурі». Ч. Г. Мур і Ч. Е. Нортон знали один одного багато років ще до початку спільної роботи, що видно з листування 1866 року (Mather, 1957).

У подальшому Ч. Е. Нортон зосередив свою викладацьку діяльність на «золотих епохах» класичної європейської історії мистецтва – класичних Афінах, італійській готиці, венеціанській архітектура та Флоренції раннього Відродження. Фактично, саме епоха Ренесансу слугувала для нього фінальною точкою у викладанні історії мистецтва, оскільки він вважав, що після 1600 року не було створено справжнього великого мистецтва (Vanderbilt, 1959). У цьому питанні Ч. Е. Нортон відрізнявся від Дж. Раскіна, який на початку своєї кар'єри активно підтримував творчість Тернера та прерафаелітів – своїх сучасників.

Проте, подібно до Дж. Раскіна з його «Камінням Венеції», Ч. Е. Нортон також проводив порівняння між античною європейською та сучасною американською цивілізацією. На його думку, головна відмінність полягала у втраті відчуття особистої витонченості, що раніше проявлялася навіть у предметах повсякденного вжитку, а також у нездатності розрізняти прекрасне й потворне (Efland, 1990).

Курс Ч. Е. Нортон користувався величезною популярністю – його обирала значна частина студентів. Водночас сам Нортон вважав, що вивчення історії мистецтва має доповнюватися практичним навчанням у мистецтві. Проте більшість студентів не відвідували студійні заняття. Курси рисунку й живопису, які викладав Чарльз Г. Мур, не приваблювали такої кількості слухачів, як лекції Ч. Е. Нортон.

У 1895 році Гарвард отримав у власність Художній музей Фогга, першим директором якого став Ч. Г. Мур. За його керівництва студійні курси почали поступово розвиватися, хоча Гарвард і надалі уникав тенденції перетворення на професійну школу мистецтв.

Коментуючи розвиток мистецької освіти в Гарварді у 1928 році, дослідник Р. Л. Даффус зазначав, що «як і школа витончених мистецтв, започаткована однією людиною – Нортон, згодом набула масштабів, про які ніхто й не мріяв, так само і студійні курси в Гарварді стали розширенням ще однієї великої сфери

освітнього простору. Але... Гарвард не прагне випускати «готових» художників. Саме таку ідею викладацький склад мистецького факультету сприйняв би як неприйнятну в контексті освітньої програми. Студент виконує свої обов'язкові справи з рисунку й живопису так само, як і пише абзаци з темами в курсі англійської композиції. Його не заохочують вважати себе генієм... Якщо студентові не до вподоби ця система, це лише свідчить про те, що йому, ймовірно, місце у професійній школі мистецтв, а не в Гарварді» (Duffus, 1928, с. 33–34).

Наступним закладом, на який варто звернути увагу в річищі розгляду історичних засад викладання мистецтва в закладах вищої освіти США, є Єльський університет (Yale). Зацікавленість візуальними мистецтвами в Єлі простежувалася вже в 1831 році, коли університет отримав у дар колекцію картин на історичну тематику, створених американським художником Джонатаном Трамбалом. У Шеффілдській науковій школі Єля рисунок викладався, проте як технічна дисципліна. Водночас, активне просування витончених мистецтв розпочалося вже в 1863 році, коли випускник Єля Август Рассел Стріт пожертвував 200000 доларів на створення Школи витончених мистецтв. Будівництво розпочалося в 1864 році з урочистого закладення наріжного каменю.

Як видно з дослідження Р. Л. Даффуса, метою цієї школи було:

- забезпечення технічної підготовки для тих, хто має намір професійно займатися мистецтвом як живописець, скульптор або архітектор;
- запропонувати лекційні курси з історії мистецтва та арт-критики в усіх формах, адаптувати їх до потреб як професійних студентів, так і нефахівців;
- надати можливість широкому загалу – як університетській спільноті, так і жителям міста – ознайомитися з творами мистецтва через тимчасові виставки та постійні колекції (Duffus, 1928, с. 44-45).

Пожертва А. Р. Стріта ґрунтувалася на переконанні, що вивчення витончених мистецтв має входити до загальної сфери діяльності університету – ідея, яка на той час ще не була загальноприйнятою ані в Європі, ані в Америці.

Будівництво школи завершилося в 1867 році, а додаткові пожертви на суму \$85000 дозволили заснувати викладацькі кафедри, зокрема посади директора, професора живопису й дизайну та професора історії та критики мистецтва. У 1871 році було надано додаткове фінансування для створення професорської посади з рисунку.

Колекція картин Дж. Трамбала була доповнена придбанням приватної збірки Джеймса Джексона Джарвеса, яка включала твори ранніх італійських майстрів. На момент придбання ця колекція була найбільшою збіркою італійського живопису в США.

Першим директором школи став Джон Фергюсон Вейр, який наголошував на практичному аспекті навчання, зокрема підготовці художників-практиків. Попри те, що принципи історії та критики мистецтва викладалися як частина ліберальної освіти в Єлі, ці курси не мали такого впливу, як лекції Ч. Е. Нортонна в Гарварді.

Як зазначав А. Д. А. Ефланд: «Особливістю Єльської школи мистецтв стало те, що вона була відкрита для жінок, на відміну від решти коледжу. Насправді, до межі століть жінок-студенток у школі було більше, ніж чоловіків. Ототожнення сфери витонченого мистецтва з «жіночою сферою інтересів» накладало соціальні обмеження на навчання чоловіків мистецтву. Утім, попри подібні суспільні установки, Єльську школу мистецтв вважали другою за рівнем викладання після Національної академії дизайну» (Efland, 1990).

Хоча формальне викладання мистецтва в Єлі та Гарварді передувало залученню Принстона до цієї сфери, ще в 1831 році в Принстоні викладався курс із римської старовини, а з 1843 по 1868 роки археологія викладалася як доповнення до курсів класики. Крім того, у період з 1832 по 1855 рік читалася серія лекцій з історії архітектури (Duffus, 1928). Таким чином, мистецька освіта в Принстоні розвивалася в контексті навчання на інших факультетах.

Створення повноцінного факультету витончених мистецтв відбулося лише у 1882 році, коли опікуни університету ухвалили пропозицію Вільяма С. Прайма щодо заснування кафедри історії мистецтв. Того ж року президент університету

запросив Аллана Маркванда ділити з В. С. Праймом обов'язки з викладання у новій кафедрі, а також читати курс з філософії мистецтва.

А. Маркванд раніше викладав у Єлі, а його батько відіграв ключову роль у створенні Метрополітен-музею мистецтв у Нью-Йорку. Хоча його власні смаки збігалися з уподобаннями батька, наукові ж інтереси більше тяжіли до археології, тому в 1882 році він очолив цей напрям у Принстоні.

А. Маркванд керував новоствореним департаментом у період, коли археологія та історія мистецтв почали відокремлюватися від класичних студій. На відміну від Ч. Е. Нортон, який звертався більше до студентів бакалаврату, Маркванд орієнтувався переважно на магістрантів, які вже були залучені до наукової діяльності. Саме ці студенти стали «місіонерами», які несли ідею сумлінного академічного підходу до інших університетів. Таким чином, під керівництвом А. Маркванда витончені мистецтва розвивалися в межах гуманітарного знання (Efland, 1990).

У своїй роботі, дослідник мистецтв Р. Л. Даффус описав акценти програми Принстона так: «Студент Принстона не вчиться малювати чи писати фарбами, якщо тільки не займається цим самостійно або не бере участі у професійних курсах з архітектури. Те, чого він навчається, це вивчення малювання, живопису, різьблення та будівництва, створене іншими – культурна спадщина минулого. Його не навчають «естетичному сприйняттю», адже, з точки зору Принстона, цього неможливо навчити. «Сприйняття» – це прояв чогось внутрішнього в людині, яка сприймає, результат роздумів і досвіду, які вона пережила, відображення того, ким є. Це можна імітувати як етикет за столом. Але це – не мистецтво. Єдине, чому справді можна навчити – фактам (Duffus, 1928, с. 62).

Порівнюючи початкові програми Гарварда, Єля та Принстона, можна побачити формування трьох відмінних моделей викладання. Гарвард прагнув поєднати практичне навчання мистецтву з його історією. Єль, навпаки, робив акцент на студійному навчанні, у той час як Принстон зосереджувався на історії мистецтв.

Інші університети згодом почали наслідувати ці зразки. Наприклад, відділ витончених мистецтв Сирак'юського університету, як видається, дотримувався моделі Єля; справді, у багатьох звітах щодо мистецької освіти в закладах вищої освіти ці два університети часто згадуються разом.

З дослідження Х. Б. Гріна (Green, 1948) видно, що в 1915 році Уповноважений з питань освіти США зазначив, що метою програм з витончених мистецтв Єля, так само як і Сирак'юза, є функціонування їх як повноцінних шкіл мистецтв (Green, 1948, с. 371). Ще раніше, у 1874 році, інший дослідник – Х. Крусі (Krusi, 1875) – вже згадував про спеціалізовані мистецькі відділи Єля та Сирак'юза.

Наприкінці XIX століття такі університети, як Гарвард, Єль і Принстон, входили до числа приблизно 47 закладів вищої освіти Сполучених Штатів, які пропонували певну форму курсів із візуального мистецтва. Спеціальне дослідження з цього питання було проведене Ф. Ф. Фредеріком на замовлення Національної освітньої асоціації США й охоплювало всі університети та коледжі, що функціонували в країні на той момент. Це дослідження свідомо не враховувало професійні мистецькі школи, що не давали вищу освіту, зосереджуючи свою діяльність на шкільній та професійній освіті, натомість акцентувало на закладах, діяльність яких була заснована на гуманітарній освітній складовій (Frederick, 1901).

Ф. Ф. Фредерік зазначав, що викладання мистецтва в цих коледжах вирізнялося значною різноманітністю підходів, але загалом простежувалися два основні підходи:

- перший був орієнтованим на систематичне й повне пізнання образотворчого мистецтва без безпосередньої мети практичного застосування. Його сутність полягала у формуванні в студентів високого рівня мислення, спрямованого на вивчення так званого «чистого мистецтва», подібно до того, як у науках говорять про «чисту математику». Такий тип навчання якомога більше віддалений від прагматичних потреб повсякденного життя;

- другий зосередився на практичному аспекті мистецтва: мета студентів полягала в здобуті якомога ширших знань щодо технічних аспектів художньої діяльності, щоб застосовувати їх безпосередньо у власному навчанні та професійній кар'єрі (Frederick, 1901).

За підрахунками Ф. Ф. Фредеріка, на момент дослідження (1901 рік) мистецькі курси відвідували 5146 студентів, з яких 1206 не були формально зарахованими до університетів, але отримали дозвіл відвідувати лише мистецькі заняття. Такий підхід ілюструється, зокрема, прикладом жінок, які вивчали мистецтво в Єльському університеті (Frederick, 1901).

У середньому щонайменше один із трьох студентів у 47 опитаних закладах мав прямий контакт із професором образотворчого мистецтва, і цей вплив вважався значним та багатоаспектним. Станом на межу століть, лише два університети в США надавали офіційний ступінь у галузі образотворчого мистецтва: Єль і Стенфорд. При цьому саме Єль становить інтерес для дослідження, так як його навчальна програма за структурою та змістом суттєво не відрізнялася від програм професійних художніх шкіл.

Інтеграція візуального мистецтва в гуманітарну освіту коледжів також стала наслідком романтизму – культурного руху, який, більше за будь-який інший, змінив статус митця в суспільстві. Художник почав сприйматися як носій нових цінностей, а саме вивчення мистецтва минулого, як заняття, здатного нести моральний сенс. Критика мистецтва, представлена Джоном Раскіним та іншими авторами, відіграла важливу роль у формуванні цього нового уявлення про мистецтво як соціально значущий феномен (Hoffa, Harlan, 1984).

Хоча сам Дж. Раскін не зміг запровадити систематичне вивчення мистецтва в Оксфорді, його американські послідовники досягли значно більшого успіху. У кількох американських університетах почали з'являтися перші мистецькі відділення, які робили акцент не на професійній підготовці, а на вивчення мистецтва в контексті ліберальної (гуманітарної) освіти.

У своєму есе, присвяченому історії мистецтва у Сполучених Штатах, Ервін Панофський згадує слова сина Чарльза Еліота Нортон, який описував

викладання свого батька як «лекції з сучасної моралі, ілюстровані мистецтвом стародавніх часів» (Panofsky, 1955, с. 324). Методика викладання історії мистецтва Ч. Е. Нортоном, що становила вступний етап мистецької освіти в американських університетах, розвивалася в душі Джона Раскіна.

На відміну від цього, освітня модель, що склалася в Принстонському університеті, нагадувала становлення історії мистецтва як академічної дисципліни в Німеччині кінця XVIII століття. Саме ця німецька традиція згодом витіснила підхід Нортона.

Е. Панофський описує німецьку історіографічну традицію таким чином: «Хоча історія мистецтва як дисципліна бере своє коріння з італійського Відродження, а ще глибше – з античності, вона, у розумінні історичного аналізу та інтерпретації створених людиною об'єктів, яким ми надаємо не лише утилітарного значення, на відміну від естетики, арт-критики, мистецтвознавства чи споглядального «естетичного оцінювання» з одного боку, і суто антикварного підходу з іншого, є порівняно недавнім надбанням серед академічних дисциплін. І, як висловився один американський науковець, «рідною мовою цієї дисципліни є німецька» (Panofsky, 1955, с. 322).

Історія мистецтва як окрема наукова дисципліна почала формуватися наприкінці XVIII – початку XIX століття, коли в інтелектуальному кліматі епохи об'єкти, події та ідеї стали осмислюватися крізь призму історії. Історичний підхід став самостійною формою мислення лише приблизно 150 років тому.

Джон Лукач у цьому контексті зауважує, що впродовж XIX століття ідея історії як науки поступово витіснила попередню традицію історії як літературного жанру. Це частково було наслідком того, що німецька філософська думка почала витісняти культурну гегемонію Франції на початку романтичної революції (Лукач, 1968, с. 19).

Сучасне розуміння історії мистецтва вперше проявляється у працях Йоганна Йоахіма Вінкельмана. Його фундаментальна праця «Geschichte der Kunst des Altertums» (Історія мистецтва стародавнього світу) вперше вжила сам термін історія мистецтва в системному значенні (Panofsky, 1955, с. 323). У

попередні епохи історія мистецтва зазвичай зводилася до біографій художників. Натомість Й. Й. Вінкельман трактував історію стародавнього мистецтва як історію прекрасного, з акцентом на еволюцію художньої форми.

Такий підхід зумовлений специфікою досліджуваного матеріалу – анонімністю більшості артефактів стародавнього мистецтва. Проте ключовим стало те, що Й. Й. Вінкельман зосередився на самому мистецькому пам'ятнику, який для нього став об'єктом історичного дослідження, інтерпретованого не лише за змістом, а й за формою (EWA, 1959–1968, т. 8, с. 519-520).

У центрі його дослідницького інтересу була не стільки конкретна особистість митця, як вияв загальних закономірностей – виявлення органічного розвитку стилів від однієї епохи до іншої, тобто формальна еволюція мистецтва як вираження культури.

У межах романтичної історіографії мистецтво розглядалося як вираження духовної еволюції культури. Однак, у другій половині XIX століття набули поширення позитивістські підходи, представлені, зокрема, Іполітом Теном. Позитивісти відкидали романтичну метафізику й наголошували на вивченні мистецького твору в контексті часу, простору та соціальних умов його створення.

І. Тен вважав художній твір не лише естетичним феноменом, а й відображенням раси, клімату та історичної доби, у якій він виник. На його думку, характер мистецтва визначався об'єктивними зовнішніми чинниками, а не свободою художника. Тобто мистецтво пояснюється матеріальними причинами, а не творчим актом (Emerson, 1950).

Попри втрату романтичного ореолу навколо творів мистецтва, позитивізм зробив значний внесок у формування наукової основи класифікації художніх об'єктів, зокрема тих, авторство яких є невідомим. Також позитивісти започаткували систематизацію документальних джерел, що використовуються для датування творів або встановлення їхньої атрибуції (Whitford, 1923).

Сучасна академічна дисципліна історії мистецтва в американських університетах, у тому вигляді, у якому ми її знаємо сьогодні, остаточно сформувалася у XX столітті.

Упродовж десятиліття після Першої світової війни спостерігалось різке зростання викладання візуального мистецтва в коледжах та університетах США. У низці гуманітарних коледжів вивчення мистецтва відбувалося шляхом вступного курсу зі студійних практик або оглядового курсу з естетичного сприйняття чи історії мистецтва, що стало стандартною освітньою практикою.

У 1925 році половина американських університетів та коледжів вже викладала мистецтво. До 1941 року цей показник наблизився до двох третин: мистецькі курси пропонували майже всі жіночі коледжі, половина чоловічих закладів, а також дві третини змішаних (спільного навчання) установ (Farnum, 1932).

Другим важливим етапом розвитку стало заснування професійно орієнтованих мистецьких відділень у структурах університетів. На початку XX століття мистецькі факультети університетів, які б відповідали рівню школи мистецтв Єльського університету, були виключенням із правила. Професійну художню підготовку надавали переважно спеціалізовані мистецькі школи, як-от «Інститут Пратта» або «Школа дизайну Род-Айленда», однак така освіта рідко була інтегрована у структуру університетської системи.

У великих університетах і гуманітарних коледжах того періоду зазвичай діяли невеликі мистецькі відділення, де один або два викладачі пропонували курси з естетики та іноді з основ студійної практики. Ці курси, як правило, призначалися студентам гуманітарних напрямів або майбутнім учителям (Efland, 1990).

Водночас, після Першої світової війни земельні (land-grant) університети Середнього Заходу почали створювати більш масштабні й комплексні мистецькі відділення, які вже пропонували:

- академічні ступені з образотворчого мистецтва;
- повноцінні програми професійної мистецької підготовки;

- програми з історії мистецтва (в окремих випадках).

Типовим прикладом можемо назвати «Школу мистецтв в Університеті штату», при Університеті штату Огайо. Цей університет із моменту заснування мав чіткий прикладний вектор — аграрні та технічні науки. Гуманітарні дисципліни були доповненням до прикладних студій: так, уже в 1890 році кафедра класичних мов почала викладати курси естетичного сприйняття античного грецького мистецтва.

Перші курси з рисунку були розроблені для студентів інженерних напрямів, а згодом з'явилися курси з методики викладання мистецтва для майбутніх учителів.

Після Першої світової війни в університеті було засновано «Школу мистецтв», яка почала надавати ступені бакалавра й магістра у сфері образотворчого мистецтва.

Ще одним важливим напрямом розвитку стало становлення історії мистецтва як самостійної наукової дисципліни. У дослідженні, присвяченому викладанню історії мистецтва, опублікованому в 1934 році, П. Гісс і Р. Фанслер (Hiss, Fansler, 1934) задокументували появу академічного підходу до історії мистецтва в американських університетах. Провідну позицію в цьому процесі зайняв Принстонський університет, де в 1882 році було засновано першу кафедру історії мистецтва.

Загалом, викладання історії мистецтва спочатку велося в межах кафедр класичних студій або археології. За даними П. Гісс і Р. Фанслер, у період з 1876 по 1932 рік було підготовлено приблизно 450 кваліфікаційних робіт, пов'язаних із мистецтвом. З них:

- 79 присвячено грецькому мистецтву й археології;
- 54 середньовічному мистецтву;
- 52 мистецтву епохи Відродження;
- 49 американській археології;
- 32 римському мистецтву й археології;
- 24 тематиці мистецтва XIX–XX століть;

- 16 примітивному мистецтву;
- 10 естетиці.

Більшість цих робіт були саме магістерськими, деякі – на здобуття наукового ступеня доктора. Випускники таких програм зазвичай працевлаштовувалися як директори музеїв або викладачі в гуманітарних коледжах.

Попри поступове визнання історії мистецтва як самостійної галузі, її інституційний розвиток значно прискорився в 1930-х роках унаслідок еміграції німецьких мистецтвознавців, які втікали від нацизму до США. Дослідник Ервін Панофський (Panofsky, 1955) називає цей процес «великим виходом». Оскільки саме німецькомовний світ довгий час домінував у сфері історії мистецтва, американські університети отримали значний інтелектуальний ресурс. Сам Е. Панофський, як емігрант із Німеччини, зазначав, що багатьом його колегам було складно здобути визнання в американських університетах, де ця дисципліна ще не набула належного статусу (Panofsky, 1955).

У міжвоєнний період було здійснено низку масштабних оцінок стану мистецтва в американському суспільстві. Деякі дослідження, як-от праця Гісса і Фанслера (Hiss, Fansler, 1934), були зосереджені на вищій освіті; інші ж охоплювали ширший спектр тем.

Праця «The Arts in American Life» (Keppel, Duffus, 1933), створена за дорученням Дослідницького комітету з соціальних тенденцій при президенті Гувері, аналізувала економічне підґрунтя розвитку мистецтва, шкільну мистецьку освіту, архітектуру, мистецтво в рекламі й промисловому дизайні. До неї також увійшли розділи, присвячені музиці, танцю, театру та кіно.

Розділ про художню освіту в цій праці зафіксував зростання викладання мистецтва в закладах вищої освіти в період з 1920 до 1930 року, при цьому значну частину статистичних даних було взято зі звіту Бюро освіти США (United States Bureau of Education, 1931).

У 1943 році Роберт Голдвотер провів огляд викладання мистецтва в 50 коледжах і університетах. Він установив, що вступний курс з історії мистецтва став практично універсальним у більшості з них. Також було виявлено, що:

- курси ділилися на хронологічні та нехронологічні за структурою;
- до 1940 року курси з класичного мистецтва здебільшого викладалися саме фахівцями з історії мистецтва, а не представниками класичних студій.

Визначним етапом у становленні мистецької освіти в США стала публікація *Art in American Life and Education*, що вийшла як Сороковий щорічник Національного товариства дослідження освіти (National Society for the Study of Education – NSSE) у 1941 році. Це був перший випадок, коли цьому напрямку освіти було приділено системну увагу з боку провідного освітнього наукового органу.

Оскільки цей щорічник та інші звіти були підготовлені під час Великої депресії або відразу після неї, вони в сукупності засвідчили, що мистецька освіта отримала право на постійне існування, попри всі труднощі її інституційного визнання. Вона стала невід’ємною частиною освітньої системи, зокрема і в галузі вищої освіти.

Окреслений щорічник був монументальною працею обсягом 819 сторінок, поділений на чотири головні розділи, запропоновані ще Мелвіном Гаггерті (який очолював NSSE) у 1935 р.:

- Розділ I: «Мистецтво в американському житті», що охоплював теми соціального контексту американського мистецтва, міського планування, публічної архітектури, ландшафтного дизайну, флористики, ремесел, промислового дизайну, театру, фотографії, кінематографа та навіть телебачення.
- Розділ II: «Природа мистецтва та споріднений досвід» – зосереджувався на психології творчості, аналізі форми та ролі мистецтва в суспільстві.
- Розділ III описував інституційні форми організації мистецької освіти.
- Розділ IV був присвячений підготовці викладачів мистецтва.

Усі розділи склалися з коротких статей, написаних представниками музеїв, шкільних округів, університетів і коледжів. Видання вийшло друком у рік вступу США в Другу світову війну. Для багатьох освітян повоєнного покоління цей щорічник став основою професійної підготовки в галузі мистецької педагогіки (Efland, 1990).

Розглядаючи історичні засади підготовки фахівців з візуального мистецтва в США, можемо зробити висновок, що сфера освіти не розвивалась ізольовано, існуючи в тісному зв'язку з політичною та соціально-економічною ситуацією в країні. Після Другої світової війни мільйони колишніх військовослужбовців скористалися пільгами за програмою GI Bill, щоби вступити до коледжів і університетів. Заклади, які до війни були здебільшого педагогічними коледжами, стрімко перетворилися на повноцінні університети з магістерськими програмами.

Разом із розширенням доступу до вищої освіти відбулося значне зростання кількості мистецьких кафедр. Багато кафедр мистецтва, створених у міжвоєнний період, почали випускати викладачів для коледжів, студентські контингенти яких швидко зростали. На початку післявоєнного періоду типовий склад мистецького факультету включав:

- митців-практиків,
- педагогів мистецтва,
- істориків мистецтва,
- промислових дизайнерів.

Оскільки ці фахівці мали різне професійне спрямування та погляди на мистецтво взагалі й освіту зокрема, між ними часто виникали внутрішньокафедральні конфлікти. У великих університетах ці спеціалізації поступово виокремлювалися в окремі підрозділи або кафедри в межах художніх шкіл чи коледжів. Факультети мистецької педагогіки зазвичай розміщувалися або в педагогічних школах, або в структурі мистецьких факультетів (Freedman, 2003).

Зазначимо, що в повоєнні роки спостерігався гострий дефіцит учителів мистецтва, який тривав до середини 1960-х. Через низьку кількість вступників до педагогічних спеціальностей під час Великої депресії та війни, до кінця 1940-х років бракувало кваліфікованих замін для тих, хто йшов на пенсію. У педагогічних школах зазвичай існували базові курси з методики викладання мистецтва для майбутніх учителів початкової школи (Eisner, 1967).

На початку післявоєнної доби наукові програми з мистецької педагогіки обмежувалися здобуттям ступеня магістра (MA) – зазвичай у межах педагогічних та мистецьких факультетів. Випускники таких програм здебільшого ставали викладачами або методистами мистецтва.

Лише деякі університети пропонували ступені вище магістерського, зокрема доктор освіти (Doctor of Education – EdD) або доктор філософії (Doctor of Philosophy – PhD), серед них:

- Нью-Йоркський університет;
- Колумбійський педагогічний коледж;
- Університет Чикаго;
- Стенфордський університет.

Більшість випускників цих програм працевлаштовувалися у вищих навчальних закладах, кількість яких постійно зростала. По мірі розширення факультетів мистецької освіти зросла увага до наукових досліджень, і дослідницький ступінь PhD почав витісняти більш прикладний EdD.

До 1942 року історія мистецтва вже визнавалася повноцінною академічною дисципліною, однак на момент завершення Другої світової війни лише кілька американських університетів пропонували наукові програми з цього напрямку. Серед них:

- Принстон;
- Єль;
- Гарвард;
- Колумбія;
- Нью-Йоркський університет.

Зі зростанням чисельності студентів у вищій освіті потреба в істориках мистецтва різко зросла і програми з означеної галузі почали масово з'являтися в нових університетах. До початку 1960-х років уже функціонувала значна кількість нових кафедр, а вже до початку 1970-х років у США діяло близько 35 університетів, що пропонували магістерський і докторський ступені з історії мистецтва (Fink, Taylor, 1975).

За окремими випадками, більшість викладачів коледжів мистецтв мали ступінь магістра мистецтв (MA), здобутий у фахових закладах мистецької освіти, таких як Інститут Пратта чи Школа дизайну Род-Айленду. Водночас перший ступінь магістра саме образотворчого мистецтва (MFA) був присуджений Університетом Айови в середині 1930-х років. Після Другої світової війни ступінь MFA поступово замінив MA як завершальну академічну кваліфікацію для викладачів творчих дисциплін у коледжах. Вимоги до здобуття ступеня MFA варіювалися в залежності від місії та політики закладу освіти. В окремих випадках він практично не відрізнявся від MA, однак згодом набув чіткіших ознак: двох років після бакалаврського навчання, написання кваліфікаційної роботи та презентації авторських мистецьких досягнень. Натомість MA зазвичай означав лише один рік після бакалаврського навчання.

Декілька провідних професійних мистецьких закладів, зокрема Академія мистецтв Кренбрука та Мистецька школа Єльського університету, перетворилися на повноцінні наукові інституції в галузі мистецтва, що вимагали наявності ступеня бакалавра образотворчого мистецтва (BFA) та подання портфоліо для вступу. До середини 1960-х років розширення мистецьких кафедр дозволяло працевлаштовувати випускників програм MA та MFA, однак згодом кількість посад досягла свого піку.

Дослідження Е. Айснера (Eisner, 1965) щодо мистецтва та мистецької освіти у вищій школі відображає актуальну на початку 1960-х років картину магістерських програм. Із 407 закладів освіти, перелічених у виданні *American Art Directory* 1961 року, 357 (87,7%) відповіли на анкету Айснера. Серед них 120 закладів повідомили про наявність магістерських програм з мистецтва, 86 – з

мистецької освіти; 14 пропонували PhD програми з мистецтва, а 16 – з мистецької освіти. Айснер також зазначив, що більшість наукових ступенів з мистецької освіти присуджувалися не художніми факультетами, а педагогічними коледжами.

Станом на 1990-ті роки мистецтво у вищій освіті стало одним із наймасштабніших компонентів національного мистецького середовища. Сегмент вищої освіти є фундаментальним для успіху всіх інших мистецьких ініціатив. Упродовж десятиліть заклади вищої освіти розвивали індивідуальні таланти й здібності здобувачів освіти у сфері мистецтва. В їхній роботі поєднувалися два підходи до якості викладання: миттєвий (через презентацію та оцінювання мистецьких творів студентів, викладачів і запрошених митців) та розвитковий (через навчальний процес, тренінги, формування політик та дослідження) (Working Group on the Arts in Higher Education).

Фундаментальним принципом американської системи вищої мистецької освіти є підтримка різноманітності, яка дозволяє реалізовувати концепції як гуманітарної, так і професійної освіти у сфері візуального мистецтва різними способами. Принагідно зауважимо, що хронологічний огляд заснування інституцій та етапи становлення мистецької освіти в США висвітлено в додатку В, таблиці В.1. Наступний принцип, що відображає акцент до доступності можливостей у межах великої країни, є географічний розподіл освітніх ресурсів по всій території США (Anderson, 1997).

Багато молодих американців прагнуть побудувати кар'єру у сфері мистецтва. Це залишається актуальним навіть попри складну ситуацію на арт-ринку праці. Після закінчення школи майбутні фахівці звертаються до закладів, які здійснюють професійну підготовку у сфері мистецтва. Основний акцент у цих установах робиться на розвиток професійної компетентності через розширення індивідуальних талантів, інтересів і світогляду.

У сучасних умовах майбутній митець може обирати серед широкого спектра закладів, що різняться за розміром, типом і програмними результатами. Основними напрямками підготовки у сфері візуального мистецтва є: студійна

практика; створення та презентація власних мистецьких творів; викладання мистецтва в початкових і середніх школах; історичні, теоретичні, мистецтвознавчі й педагогічні дослідження; а також сучасні арт практики (3D-моделювання і візуалізації, цифрове ліплення та графіка, розробка ігор тощо). Іншими важливими напрямками є: арт-терапія, релігійне мистецтво, мистецький менеджмент і бізнес, технологічне застосування мистецтва, які також доступні в багатьох вишах. Принагідно зауважимо, що приклади робочих програм із обраних напрямів ми розглянемо в підрозділі 2.2.

Географічна доступність ресурсів для підготовки професійних митців створює можливості для широкої мистецької освіти серед громадськості. Викладачі мистецтв, які працюють із молодими професіоналами, також активно залучені до навчання студентів, що мають аматорський інтерес до мистецтва. Вважається, що значна частина сучасної суспільної підтримки мистецтва виникла завдяки участі студентів у курсах, студійній роботі та аматорських виступах під час навчання в коледжі.

Вища освіта також є основним джерелом професійної підготовки для викладання мистецтва в початкових і середніх школах. Крім того, заклади вищої освіти надають численні послуги для підтримки шкільної мистецької освіти: педагогічні дослідження, розробка навчальних програм, підвищення кваліфікації вчителів тощо (Working Group on the Arts in Higher Education).

Безперервна мистецька освіта також є важливою частиною діяльності багатьох закладів. Пропозиції включають як курси, пов'язані з місцевими культурними ініціативами (музеями, галереями), так і індивідуальні заняття зі студійного візуального мистецтва.

У сучасних умовах заклади вищої освіти є своєрідними лабораторіями для мистецьких експериментів і творчого розвитку здобувачів освіти, адже завдяки доступу до ресурсів і якісної матеріально-технічної бази студенти мають можливість створювати власні твори, проводити історичні та мистецтвознавчі дослідження, активно розвиваються міждисциплінарні практики.

Спільнота вищої освіти прийняла основні стандарти присудження наукових ступенів і професійних кваліфікацій у сфері мистецтва. Інституції добровільно погоджуються на оцінювання відповідно до цих стандартів. Вони виступають рамковими орієнтирами для широкого спектра підходів, не являючись єдиною національною програмою, що узгоджується з практикою в інших сферах.

Обов'язковою умовою для сучасного навчання є презентація творчих здобутків студентів і професорсько-викладацького складу. Такі виставки та арт-події на кампусі зазвичай значно дешевші, ніж аналогічні у професійному контексті. Тому наявні ресурси університетів дають можливість долучення здобувачів до виставкової діяльності.

Отже, окреслені історичні засади ілюструють трансформацію професійної підготовки майбутніх фахівців із візуального мистецтва в закладах вищої освіти США, що починалася з окремих дисциплін у вишах з історії і теорії мистецтва, а також вузькопрофільних студійних курсів і нині охоплює широкий спектр освітніх програм різних рівнів вищої освіти. Докладніше сучасний етап розвитку буде розглянуто в наступних підрозділах.

Висновки до розділу 1

У першому розділі висвітлено сутність феномену професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США як предмету порівняльно-педагогічних досліджень, окреслено концептуальні та історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.

У межах з'ясування сутності досліджуваного феномену здійснено аналіз праць українських та іноземних науковців із розподілом масиву праць за порівняльно-педагогічним, загальнопедагогічним та професійно-педагогічним напрямками. У межах порівняльно-педагогічного напрямку увагу було сфокусовано на наукових здобутках дослідників, присвячених різним аспектам

функціонування вищої мистецької освіти в зарубіжних країнах і, насамперед, США, а саме: історичному, організаційному, змістово-процесуальному тощо. Окремим аспектом висвітлено специфіку роботи з мистецько обдарованою молоддю як основного контингенту мистецьких закладів освіти й особливості надання педагогічної підтримки обдарованій особистості та підготовки педагогічних кадрів до відповідної діяльності. Праці загальнопедагогічного напрямку містять обґрунтування дидактичних принципів, форм та методів навчання візуального мистецтва дітей та молоді. До професійно-педагогічного напрямку віднесено дослідження, присвячені вивченню особливостей професійної підготовки вчителів та викладачів образотворчого мистецтва в закладах вищої освіти (моделі мистецької підготовки, структура професійних компетентностей майбутніх вчителів та викладачів образотворчого мистецтва, педагогічні умови та методичні засади, цифровізація вищої мистецької освіти та професійної підготовки майбутніх фахівців цієї галузі тощо).

Висвітлення концептуальних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США передбачало аналіз типології візуального мистецтва. З'ясовано, що до найпоширеніших типів візуального мистецтва належать: живопис; скульптура; рисунок або графіка; фотографія; естамп; цифрове мистецтво; мистецтво інсталяції; змішана техніка, що являє собою поєднання кількох матеріалів і художніх технік для створення одного твору і є популярним способом експериментування й розширення меж мистецтва.

Окреслено основні концептуальні підходи, що виступають підґрунтям професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в США, а саме:

- трансформаційний;
- експертний;
- катарсичний;
- аксіологічний;
- порівняльний (відносний) тощо.

Простежено генезу професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. Доведено, що вища мистецька освіта Сполучених Штатів розвивалася під впливом європейських тенденцій, лише згодом трансформувавшись у власне національне явище. Окреслено діяльність перших інституцій, що наслідували європейські академії мистецтв і, подібно до своїх європейських аналогів, не передбачали підготовки фахівців для застосування мистецтва в промисловості, а також мистецьких закладів нової формації – професійних мистецьких шкіл, що з'явилися в XIX ст., відповідали актуальним викликам індустріального розвитку та водночас забезпечували навчання у сфері витончених мистецтв («Купер Юніон», Інститут Пратта, Школа дизайну Род-Айленду).

Висвітлено загальні тенденції зародження викладання візуального мистецтва в американських університетах – Гарвардському, Єльському, Принстонському, Колумбійському та Нью-Йоркському. Виявлено, що викладання мистецтва в цих закладах вирізнялося значною різноманітністю підходів, але загалом простежувалися два основні підходи: перший був орієнтованим на систематичне й повне пізнання образотворчого мистецтва без безпосередньої мети практичного застосування. Його сутність полягала у формуванні в студентів високого рівня мислення, спрямованого на вивчення так званого «чистого мистецтва», подібно до того, як у науках говорять про «чисту математику». Такий тип навчання якомога більше віддалений від прагматичних потреб повсякденного життя; другий зосередився на практичному аспекті мистецтва: мета студентів полягала в здобутті якомога ширших знань щодо технічних аспектів художньої діяльності, щоб застосовувати їх безпосередньо у власному навчанні та професійній кар'єрі. Показано, що фундаментальним принципом американської системи вищої мистецької освіти є підтримка різноманітності, яка дозволяє реалізовувати концепції як гуманітарної, так і професійної освіти у сфері візуального мистецтва різними способами.

Зміст першого розділу висвітлено в таких публікаціях автора (Boichenko, Nykyforov, Chystiakova, Sbruieva, Hulei, Bykova, **Boichenko (Nechyporenko)**,

2021; Boichenko, Chystiakova, **Boichenko (Nechyporenko)**, 2021; Boichenko, Hulei, Kapran, **Nechyporenko**, Nykyforov, 2024; Boichenko, Nykyforov, Hulei, Kapran, Nykyforov, **Nechyporenko**, 2023; Бойченко, **Бойченко (Нечипоренко)**, 2019; 2020а; 2020б; **Бойченко (Нечипоренко)**, 2021; Ванг Ченйу, **Нечипоренко**, 2024; **Нечипоренко**, 2022; Никифоров, Бойченко, Гулей, **Нечипоренко**, Никифоров, 2024; Никифоров, Гулей, Нечипоренко, Никифоров, 2025а; 2025б; Никифоров, **Нечипоренко**, 2024; 2025а; 2025б; Чернишова, **Нечипоренко**, 2024; 2025ж; 2025к).

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

2.1. Нормативні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США

Зосереджуючись на нормативних засадах професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США, варто зазначити, що система управління вищою освітою у Сполучених Штатах не регулюється централізовано одним державним органом (як у багатьох інших країнах), оскільки система управління базується на федерально-державному поділі повноважень. Міністерство освіти США (U.S. Department of Education), донедавна, визначало лише базові нормативні рамки та загальні стандарти, які підлягають уточненню й адаптації в межах окремих штатів (U.S. Department of Education). Конституційна основа такого підходу закріплена в десятій поправці до Конституції США, яка прямо забороняє федеральному уряду створювати єдину національну систему освіти або формувати обов'язкову державну політику й конкретні навчальні програми для закладів вищої освіти (Ewell, 1997).

Водночас, 20 березня 2025 року міністр освіти США Л. Макмегон на офіційному сайті опублікувала заяву після Указу президента Д. Трампа про закриття департаменту та повне повернення повноважень у сфері управління освітою до кожного з штатів.

У заяві йдеться, що: «Освіта – це, по суті, відповідальність штату. Замість того, щоб фільтрувати ресурси через шари федеральної бюрократії, ми надамо штатам можливість взяти на себе відповідальність, відстоювати та впроваджувати те, що найкраще для учнів, сімей та освітян у їхніх громадах» (Press Release Statement on President Trump's Executive Order to Return Power Over Education to States and Local Communities).

Міністр освіти наголошує, що закриття Департаменту на даний момент не припинить підтримку і фінансування учнів з дитячого садка до 12 класу, учнів з особливими потребами, студентів, які навчаються в коледжах за рахунок держави та інших, хто покладається на основні програми уряду. Проте, більше не буде втручання у федеральні програми та акти в галузі освіти, зокрема і вищої. Таким чином, освітня політика формується в умовах тісної взаємодії між федеральними структурами, органами управління освітою на рівні штатів і професійними асоціаціями.

Говорячи про документальне забезпечення, на сьогодні все ще продовжує свою дію низка нормативно-правових актів, які визначають засади функціонування системи вищої освіти США загалом та регулюють аспекти професійної підготовки в галузі вищої освіти зокрема:

- Закон про вищу освіту 1965 року (зі змінами 1968, 1972, 1976, 1980, 1986, 1992, 1998, 2008, 2014 pp.) (Higher Education Act – HEA), основний федеральний документ, що встановлює рамкові умови для фінансування, акредитації освітніх програм, звітності та доступу до освіти. Забезпечує федеральну допомогу для здобувачів освіти у форматі грантів, позик та стипендій. Саме на підставі HEA федеральний уряд визнає акредитаційні агентства, які забезпечують контроль за якістю освіти (Higher Education Act);
- Закон «Perkins V» 2006 року (Carl D. Perkins Career and Technical Education Act), спрямований на розвиток кар'єрної і технічної освіти відповідно до викликів XXI століття (Carl D. Perkins Career and Technical Education Act, 2006);
- Закон про доступ до вищої освіти 2008 р. (Higher Education Opportunity Act), який передбачає розширення можливостей для здобуття освіти соціально вразливими верствами населення (Higher Education Opportunity Act, 2008);
- Закон «Мистецька освіта для всіх», 2021 р. (Arts Education for All Act), що акцентує увагу на ролі мистецької освіти як важливої складової

загальної підготовки, зокрема й у сфері візуальних мистецтв (Arts Education for All Act).

Також існує низка ключових структур та механізмів на рівні штатів, які встановлюють нормативно-правове поле для регулювання та функціонування вищої освіти, зокрема:

Державні агентства освіти (State Departments of Education) які, як правило, формуються губернатором за погодженням із законодавчим органом і є урядовими організаціями на рівні кожного штату або території США, що відповідають за освіту, включаючи надання інформації, ресурсів та технічної допомоги з освітніх питань закладам та здобувачам освіти. Кожен штат має власний департамент, який встановлює норми, ліцензує коледжі та університети на своїй території. Також однією з ключових адміністративних функцій департаментів є призначення президентів університетів та забезпечення стратегічного управління їх діяльністю (State Departments of Education).

Акредитаційні агенції (Accrediting Agencies) – це низка незалежних організацій (на кшталт Middle States Commission on Higher Education, The New England Commission of Higher Education – NECHE), визнаних на федеральному рівні, які гарантують якість освітніх програм і здійснюють контроль над дотриманням відповідних стандартів.

Далі зосередимось на процедурі акредитації в США детальніше. Слід зазначити, що це форма визнання якості освітніх послуг, що надаються певним закладом вищої освіти, яка здійснюється уповноваженими недержавними організаціями – акредитаційними агенціями (Козубовська, Стойка, 2014). Цей процес передбачає оцінку відповідності програмного, кадрового, матеріально-технічного та організаційного забезпечення закладу існуючим освітнім стандартам. Витоки акредитаційної системи США сягають кінця XIX століття, а з 1960-х років було чітко визначено три рівні відповідальності за результати освітньої діяльності (Тезікова, 2011):

- федеральний уряд – виконує аналітичну, консультаційну та фінансову функції;

- уряди штатів – відповідають за юридичне визнання і ліцензування установ;
- професійні асоціації – проводять безпосередню експертизу якості освітніх програм (Ewell, 1997).

Професійні асоціації, до складу яких входять представники відповідних галузей, здійснюють два типи акредитації:

- інституційну (загальну) – проводиться регіональними акредитаційними агентствами;
- програмну (спеціалізовану) – забезпечується фаховими організаціями.

Отримання акредитаційного статусу відкриває для закладів вищої освіти низку можливостей, зокрема: участь у федеральних програмах фінансової допомоги студентам; доступ до державного та приватного фінансування; право на офіційне присвоєння академічних ступенів, визнаних на національному рівні (Шевченко, 2008).

Таким чином, акредитація виконує не лише функцію контролю якості, а й слугує механізмом інтеграції закладу в систему вищої освіти США як повноправного учасника академічного і професійного простору. Необхідно також зазначити, що заклад вищої освіти без акредитації не має права брати участь у програмах державної підтримки студентів і, відповідно, втрачає конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг.

Продовжуючи детальний розгляд державних актів у сфері вищої мистецької освіти, зокрема з візуального мистецтва, звернемо увагу на те, що в США вона має певну специфіку, оскільки поєднує академічну підготовку, професійне спрямування та творчий розвиток і регулюється не лише загальними федеральними законами («Arts Education for All Act» (2021)), але й галузевими стандартами, рекомендаціями професійних організацій та акредитаційних агенцій.

Закон «Мистецька освіта для всіх» (Arts Education for All Act) був ініційований конгресвумен С. Бонамічі (штат Орегон) та має на меті підтримку

викладачів мистецтва, а також розширення мистецьких освітніх програм для здобувачів освіти різного віку і рівнів, включаючи молодь, залучену до системи ювенальної юстиції.

Надання доступу до комплексної освіти сприятиме формуванню навичок, необхідних для успішної реалізації в умовах арт-ринку праці ХХІ століття. Закон також містить положення про підтримку досліджень у галузі мистецтва та мистецької освіти; забезпечення підвищення кваліфікації учителів мистецтва початкової та середньої школи; стимулювання партнерства для розвитку мистецької освіти в межах позаурочних та літніх навчальних програм.

Також до законодавчих структур та документів, що відповідають за підтримку, координування та систему забезпечення якості вищої мистецької освіти, можна віднести:

Національну асоціацію шкіл мистецтва та дизайну (National Association of Schools of Art and Design – NASAD), що була заснована в 1944 році. Це організація шкіл, консерваторій, коледжів та університетів, яка має приблизно 328 акредитованих інституційних члени. Вона встановлює національні стандарти для ступенів бакалавра та магістра, а також інших кваліфікаційних (сертифікаційних) документів у галузі мистецтва та дизайну, дисциплін, пов'язаних із мистецтвом/дизайном, а також надає допомогу установам та особам, які займаються мистецькою, науковою, освітньою та іншою діяльністю, пов'язаною з мистецтвом/дизайном, а також відповідає за акредитацію мистецьких закладів вищої освіти або окремих факультетів (National Association of Schools of Art and Design).

Даною організацією було створено документ (NASAD Handbook), що включає чинні стандарти та рекомендації NASAD щодо акредитованого інституційного членства в установах мистецтва та дизайну, графіки, медіа та суміжних дисциплін, що видають та не видають відповідні наукові ступені, а також Статут, Положення, Кодекс етики та Правила практики та процедури Асоціації. Він включає всі останні редакції, ратифіковані членством NASAD, Радою директорів та/або Комісією з акредитації до жовтня 2023 року. NASAD

Handbook містить вимоги до навчальних планів (curriculum), академічного навантаження, рівня технічних і концептуальних навичок, умов студійної роботи та кваліфікацій викладачів (NASAD Handbook).

Асоціація коледжів мистецтв (College Art Association – CAA), що надає рекомендації щодо академічних стандартів у сфері мистецтва, історії мистецтва, кураторства, викладання в студії. CAA наголошує на концептуальній грамотності, професійній етиці, академічній доброчесності та розвитку критичного мислення. Асоціацією створено документ «Керівні принципи для отримання ступеня магістра образотворчих мистецтв у галузі мистецтва та дизайну» (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design), де зазначено, що вимоги та варіанти реалізації програм ступеня магістра образотворчого мистецтва (Master of Fine Arts – MFA) у закладах вищої освіти США суттєво варіюються залежно від інституції. Це стосується як структури навчальних планів, так і спектру спеціалізацій, концентрацій та акцентів у сфері мистецтва й дизайну, а також у таких суміжних дисциплінах, як: історія мистецтва, арт-критика та мистецька освіта (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

CAA підтримує концепцію вимогливих і різноманітних програм підготовки фахівців у галузі мистецтва і закликає освітні установи до регулярної оцінки освітніх цілей усіх академічних програм. Такий підхід має забезпечити реалістичність та досяжність навчальних очікувань, а також підтвердити наявність ефективного зв'язку між цілями освітніх програм та наявними людськими, матеріальними й фінансовими ресурсами, що підтримують її реалізацію. У документі зазначено, що всі вимоги та опції кожної освітньої програм мають бути чітко сформульованими й оприлюдненими на офіційних ресурсах закладів, щоб потенційні здобувачі освіти могли ухвалювати обґрунтовані рішення щодо змісту та очікувань конкретної магістерської програми (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Рекомендації, викладені в документі «Керівні принципи для отримання ступеня магістра образотворчих мистецтв у галузі мистецтва та дизайну» (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design), а також стандарти, опубліковані

в довіднику NASAD (National Association of Schools of Art and Design), становлять логічний мінімальний рівень вимог, необхідний для підтримання якості та сприяння безперервному вдосконаленню мистецької освіти в США.

Також вважаємо за потрібне звернути увагу на «Національні стандарти основних мистецтв» (National Core Arts Standards – NCAS), документ хоч і створений переважно для шкільної освіти (рівень K-12), проте окреслені стандарти впливають на філософію навчання мистецтв зокрема і в коледжах мистецтв, що є структурними підрозділами університетів США. Стандарти визначають чотири ключові художні практики: створення, презентація, відгук, зв'язок (create, present, respond, connect), що розглядаються як основа для формування мистецької грамотності (artistic literacy) (National Core Arts Standards).

Дані документи визначають базові засади функціонування академічних інституцій, відповідно до яких заклади вищої освіти покликані забезпечувати трансфер знань, стимулювання пошуку істини, усебічний розвиток студентів та сприяння загальному добробуту суспільства. Досягнення цих цілей неможливе без дотримання принципів академічної свободи, свободи дослідження та вільного самовираження.

У цьому контексті студентська спільнота розглядається як активний учасник академічного процесу, якому необхідно створювати умови для розвитку критичного мислення, самостійного аналізу та безперервного пошуку знань. Хоча адміністративні та освітні процедури можуть відрізнятися залежно від особливостей кожного конкретного закладу освіти, загальноприйняті стандарти академічної свободи студентів є універсальними цінностями для всіх інституцій, які позиціонують себе як наукові спільноти.

Можна виокремити низку принципів, що становлять нормативно-етичну основу функціонування вищої освіти в США:

- різноманіття типів закладів освіти й освітніх місій визнається стратегічною перевагою національної освітньої системи;

- кожен заклад вищої освіти має право самостійно визначати свою місію та формувати академічні програми відповідно до внутрішньо інституційних цілей;
- освітній простір повинен бути відкритим до вільного обміну ідеями та позиціями;
- жоден студент не може зазнавати утисків, залякування, дискримінації або переслідувань через вираження своїх переконань чи участь у вільному діалозі;
- принципи рівності та справедливості мають дотримуватися у ставленні до кожного студента без винятку;
- законодавчі положення не можуть тлумачитися як обмеження або скасування гарантованих Конституцією прав і свобод, зокрема свободи віросповідання, свободи слова та свободи об'єднань (State Departments of Education).

Серед міжнародних систем вищої освіти американська модель характеризується найвищим рівнем академічної автономії, зокрема в питаннях формування навчального контенту, наукових досліджень, кадрової політики та управлінських рішень. Навіть державні університети діють незалежно від органів виконавчої влади штатів і орієнтуються, передусім, на суспільні потреби, ринкову кон'юнктуру та інституційну місію.

Як було зазначено вище, система вищої освіти США є однією з найрозгалуженіших і найрізноманітніших у світі, що зумовлено її історичною еволюцією, багаторівневим управлінням та автономією освітніх інституцій. У Сполучених Штатах заклади вищої освіти мають низку критеріїв поділу:

- за формою власності (державні та приватні);
- за терміном навчання (дворічні (community colleges) та чотирирічні (colleges and universities));
- рівнем освітніх програм;
- акредитаційним статусом.

Ключовим чинником, який визначає правовий і функціональний статус освітньої установи, є наявність офіційної акредитації. Лише акредитовані заклади мають право надавати повноцінні освітні послуги у сфері вищої освіти, зокрема видавати дипломи про присвоєння ступенів, у тому числі бакалавра та магістра. Установи без акредитації переважно здійснюють підготовку в рамках програм професійного навчання або навчання дорослих, а також можуть мати окремі акредитовані підрозділи чи освітні програми (Козубовська, Стойка, 2014).

Насьогодні в системі вищої освіти США функціонують три основні категорії освітніх інституцій: університети, коледжі та спеціалізовані інститути, кожна з яких виконує окрему місію в межах національної освітньої стратегії.

Університети становлять ядро американської системи вищої освіти та відіграють провідну роль у забезпеченні якості підготовки фахівців, проведенні наукових досліджень і міжнародному позиціонуванні США на ринку освітніх послуг. Типова структура американського університету включає два основні освітні рівні:

- перший рівень (undergraduate) – академічна підготовка, орієнтована на здобуття ступеня бакалавра. Цей етап охоплює фундаментальні теоретичні дисципліни та базові навички з обраної спеціальності;
- другий рівень (graduate / postbaccalaureate) – охоплює професійні та дослідницькі школи, які присуджують ступені магістра, доктора філософії.

Коледжі є найбільш поширеним типом закладів вищої освіти в США, що виконують як академічну, так і професійно-орієнтовану функцію. Вони також мають чітку структуру поділу, зокрема:

- магістерські коледжі – забезпечують підготовку бакалаврів і магістрів, подібно до університетів, але без дослідницької складової. Другий рівень зазвичай реалізується у формі короткотривалих програм (1–2 роки), що обмежені за ресурсами та викладацьким потенціалом;
- чотирирічні (старші) коледжі – орієнтовані на класичну ліберальну освіту з присудженням ступеня бакалавра. Більшість таких установ є приватними;

- дворічні (молодші) коледжі – надають освіту першого циклу «liberal arts», що відповідають першим двом рокам навчання в чотирирічних коледжах чи університетах. Після завершення програми здобувачі освіти мають можливість перевестися до університету на третій курс для здобуття ступеня бакалавра. Вони також реалізують короткострокові професійні програми підготовки та курси підвищення кваліфікації (Коваленко, 2009).

Далі в нашому дослідженні зосередимо увагу на детальній характеристиці магістерського рівні вищої освіти в галузі візуального мистецтва. Ступінь магістра образотворчого мистецтва (Master of Fine Arts – MFA) є термінальним ступенем у галузі студійної художньої практики. Також до числа термінальних магістерських ступенів у сфері дизайну належать: магістр дизайну (Master of Design, MDes), магістр мистецтва і дизайну (Master of Art and Design, MAD), а також магістр графічного дизайну (Master of Graphic Design, MGraph).

Ці кваліфікації офіційно визнані College Art Association (CAA), Національною асоціацією шкіл мистецтва і дизайну (NASAD), професійною спільнотою у сфері мистецтва й дизайну, а також переважною більшістю закладів вищої освіти США як професійно еквівалентні іншим термінальним академічним ступеням, таким як доктор філософії (PhD) або доктор педагогічних наук (EdD).

Відповідно до «Guidelines for the MFA Degree in Art and Design», магістерські програми з іншими назвами, що зосереджуються на окремих аспектах студійної практики в образотворчому мистецтві чи дизайні, мають відповідати встановленим критеріям, аби визнаватися термінальними ступенями та, відповідно, еквівалентними MFA (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Ступінь магістра образотворчого мистецтва (MFA) передбачає досягнення найвищого рівня професійної майстерності в галузі сучасної студійної художньої та/або дизайнерської практики. Успішний здобувач освіти окресленого ступеня повинен продемонструвати високий рівень професійної компетентності в певній сфері мистецтва чи дизайну, що виявляється через глибину знань, вагомі

досягнення, представлення значного творчого доробку та ефективно його представлення.

Цей доробок має свідчити про здатність здобувача концептуалізувати широкий спектр художнього мислення, інтегрувати знання з суміжних дисциплін, а також виявляти незалежність мислення, аналітичність та здатність до синтезу інформації в межах обраної спеціалізації. Крім того, здобувач ступеня освіти MFA повинен уміти застосовувати критичні навички, пов'язані з інтерпретацією змісту творів, а також оцінювати свою роботу в різноманітних контекстах і з різних точок зору.

Здобувач магістерського рівня освіти в галузі образотворчого мистецтва повинен демонструвати не лише високий рівень концептуального осмислення, а й креативне та технічно вправне використання інструментів, матеріалів і художніх технік, незалежно від обраного напрямку (традиційне мистецтво або інноваційні підходи, засновані на технологіях, колаборативних проєктах або міждисциплінарних практиках). При цьому заохочується використання оригінальних, релевантних і гнучких методів оцінювання, що відповідають динаміці сучасного художнього процесу.

Оскільки кожен штат має власні освітні регуляції, єдиного національного стандарту щодо тривалості навчального року не існує. У середньому, магістерський навчальний рік розпочинається наприкінці серпня або на початку вересня та охоплює приблизно 170–186 календарних днів.

Переважно навчальний рік поділений на два семестри по 15–18 тижнів (осінній та весняний), однак у низці закладів вищої освіти застосовуються альтернативні моделі семестрування, як-от триместрова або квартальна, у яких літній семестр може бути факультативним і використовуватися для інтенсивних курсів або дослідницької роботи.

Академічне навантаження прийнято рахувати в академічних кредитах, що є умовною одиницею виміру, яка відображає обсяг навчального навантаження студента протягом визначеного проміжку часу. Згідно з усталеними підходами, підтриманими Асоціацією коледжів мистецтв (College Art Association – CAA),

один семестровий кредит еквівалентний щонайменше трьом годинам навчальної роботи на тиждень у середньому протягом п'ятнадцяти-шістнадцяти тижнів, тоді як один квартальний кредит охоплює той самий обсяг роботи протягом десяти або одинадцяти тижнів (College Art Association).

Заклад вищої освіти може самостійно визначити навчальні вимоги до кожної магістерської програми. Для початкового ступеня магістра (без попередньої фахової кваліфікації) зазвичай встановлюється точна кількість кредитів. Окрім загальної вимоги в 60 кредитів для ступенів MFA, заклад може не встановлювати додаткові, окрім проходження іспитів, виставок чи захисту кваліфікаційної роботи. У будь-якому разі, між навчальними заняттями та підсумковою оцінкою повинна бути логічна відповідність (Handbook NASAD).

Відповідно до пункту XIV.C.1 рекомендацій Національної асоціації шкіл мистецтва та дизайну існують загальні кредитні вимоги до здобуття ступеня магістра в галузі візуального мистецтва, а саме:

- щонайменше половина кредитів, необхідних для здобуття магістерського ступеня, має бути отримана в курсах, призначених виключно для магістрів;
- один і той самий курс, який має і бакалаврське, і магістерське позначення, не вважається курсом виключно для магістрів;
- курс може вважатися магістерським, якщо студент-бакалавр, який його відвідує, виконує ті самі вимоги, що й магістрант;
- щоб отримати магістерські кредити в курсі з подвійним позначенням, студент повинен виконати специфічні вимоги магістерського рівня. Розрізнення очікувань для бакалаврів і магістрів має бути чітко визначеним;
- тільки ті курси, що вивчаються після завершення бакалаврських передумов, можуть зараховуватися як кредити магістерської програми (Handbook NASAD).

Здобуття кредитів може відбуватися не лише під час аудиторних занять, передбачено різні додаткові формати, такі як: індивідуальні консультації

(critiques), технічні семінари або самостійно організована діяльність. Співвідношення між цими формами визначається внутрішніми регламентами кожного окремого закладу освіти (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Незалежно від формату, обсяг і якість контактної взаємодії з викладачем повинні бути достатніми для забезпечення засвоєння знань і навичок, передбачених програмою курсу. При цьому необхідно дотримуватися стандартного співвідношення: три години навчальної активності на один академічний кредит.

Відповідно до рекомендацій Асоціації коледжів мистецтв (College Art Association – CAA), під час вступу на програми MFA закладам вищої освіти, зазвичай слід брати до уваги характер, обсяг і якість попередньої бакалаврської підготовки претендента, включаючи успішність майбутнього здобувача освіти на курсів зі студійного мистецтва та/або дизайну, а також академічних дисциплін, пов'язаних із візуальними медіа та іншими дотичними галузями. Додатковий досвід роботи, життя та творчості поза формальною освітою також може відігравати важливу роль під час вступу на навчання в магістратурі.

Таким чином, вступ до програми магістра образотворчого мистецтва (MFA) здійснюється на конкурсній основі з урахуванням академічної та творчої підготовки вступника. Основними критеріями прийому є:

- загальна академічна успішність. Аналіз попереднього освітнього досвіду, включаючи якість і зміст прослуханих курсів у галузі студійного мистецтва, дизайну, візуальних медіа та суміжних дисциплін;
- портфоліо творчих робіт. Надається для оцінки рівня професійної компетентності та художнього бачення вступника;
- письмові роботи і/або професійний досвід. Можуть долучатися для доповнення загальної оцінки творчого потенціалу абітурієнта.

Рішення про зарахування має ґрунтуватися на ретельному аналізі академічного досьє, змісту пройдених курсів на попередньому рівні освіти, портфоліо студійних робіт, письмовій роботі і/або професійного досвіду,

залежно від кожної конкретної освітньої програми. У всіх випадках вимоги до вступу мають бути достатньо високими, щоб гарантувати успіх у навчанні на просунутому рівні в студійному мистецтві, дизайні та суміжних дисциплінах (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Хоча ступінь бакалавра образотворчого мистецтва (BFA) часто розглядається як бажана попередня кваліфікація, заявники з іншими бакалаврськими ступенями можуть бути не менш підготовленими та придатними до навчання в мистецькій магістратурі, якщо відповідають основним критеріям вступу (академічне досьє, зміст курсів, портфоліо та досвід). Кандидатам, які не мають BFA, САА радять не перешкоджати в поданні заявки або автоматично виключати з конкурсу. Водночас, будь-який вступник, незалежно від отриманого ступеня, може мати недостатню підготовку для навчання на магістратурі та бути зобов'язаним пройти додаткові підготовчі курси перед початком основного навчання (College Art Association).

На заклад вищої освіти покладені повноваження з виявлення прогалин у бакалаврській підготовці кожного кандидата, допущеного до вступу, і повідомлення його про необхідність проходження компенсаторних курсів. Заклади також мають чітко пояснити, чи зараховуватимуться такі курси до загальної кількості кредитів, необхідних для отримання ступеня MFA або будуть рахуватися окремо.

Відповідно до пункту XIV.A.2 рекомендацій (Handbook NASAD), наданих Національною асоціацією шкіл мистецтва та дизайну (National Association of Schools of Art and Design – NASAD) для закладів вищої освіти, у їх освітніх програмах з візуальних мистецтв мають чітко прослідковуватися взаємозв'язки між цілями, змістом та загальними вимогами, які розглянемо нижче.

Для кожної магістерської програми мають існувати логічні та дієві зв'язки між її цілями, структурою та змістом. Це включає рішення щодо:

- спеціалізації (або кількох спеціалізацій);

- взаємозв'язків між спеціалізацією(ями) та іншими мистецькими й дизайнерськими напрямками, іншими галузями знань, а також суміжними професіями;
- вимог до студійної практики, досліджень, наукових праць та педагогічної підготовки відповідно до: основної спеціалізації; її підтримки; широти компетентностей.

Структура навчального плану та вимоги до вступу, продовження навчання та випуску, що мають корелюватися з цілями та змістом освітньої програми (Handbook NASAD).

Магістерські програми з образотворчого мистецтва Master of Fine Arts (MFA) в США, зазвичай, розраховані на 2-3 роки навчання за умови повної зайнятості (Full-time). Ця тривалість залежить від конкретної програми, інституції, а також інтенсивності академічного навантаження, зокрема:

- стандартна тривалість (2 роки) – більшість магістерських програм з образотворчого мистецтва тривають 4 академічні семестри (осінь, весна протягом двох років). Це поширений формат у великих університетах та спеціалізованих арт-інституціях, як-то академії мистецтв;
- подовжений варіант (до 3 років) – застосовується в окремих випадках, особливо якщо програма включає міждисциплінарні дослідження, тривалі художні проєкти або педагогічну практику. Такі програми часто пропонуються в дослідницьких університетах або мають акцент на викладацькій кар'єрі.

Програми з частковою зайнятістю (Part-time). Деякі заклади вищої освіти пропонують гнучкі формати для студентів, які працюють або мають інші зобов'язання, окрім навчання. У таких випадках здобуття ступеня MFA може тривати до 4 років і більше (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Ключовими компонентами для багатьох програм MFA є: студійна практика, фахові семінари, теорія та історія мистецтва, персональні проєкти, підсумкова виставка. Детальніше зміст та значення кожного з окреслених компонентів розглянемо далі в підрозділі. Окрім фахових курсів, програми

можуть включати дослідницький компонент, стажування, міждисциплінарні модулі, а також підсумкову роботу і творчий проєкт.

Зазначимо, що, Асоціація коледжів мистецтв виступає за широку автономію закладів вищої освіти, що, у свою чергу, дозволяє забезпечити наявність актуальних, комплексних і якісних освітніх програм. Водночас, ураховуючи, що ступінь магістра образотворчого мистецтва (MFA) є термінальним (вищим) ступенем для практиків і викладачів у галузі студійного мистецтва та дизайну, встановлення базових вимог і стандартів є необхідним (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Вимоги до отримання ступеня MFA ґрунтуються на наявності вагомого творчого доробку здобувачів освіти, який дасть кандидату поштовх до професійної діяльності, водночас не виключають дослідницький компонент. Освітні установи несуть відповідальність за розробку навчальних курсів і структурування їх послідовності, що веде до набуття професійної компетентності в межах студійної практики. Ця мета може бути досягнута через спеціалізацію в певній дисципліні, які може запропонувати заклад, наприклад:

- анімація, цифрові медіа, кінематографія, перформанс, фотографія, соціальна практика, часові медіа, відео;
- рисунок, живопис, скульптура, ілюстрація;
- кераміка, скло, ювелірне/металеве мистецтво, ткацтво/волокна;
- дизайн одягу, графічний дизайн, промисловий дизайн, інтер'єр, друкарство, текстильний дизайн тощо;
- та/або через міждисциплінарну чи колаборативну навчальну програму.

Програми повинні забезпечити глибину залученості, що відповідає рівню термінального ступеня, і гарантувати, що кожному студентові приділяється належна увага до його індивідуальних потреб, а також здійснюється виважене наставництво у плануванні навчальної траєкторії (College Art Association).

Другим важливим фактором, що формує компетентності майбутнього магістра візуального мистецтва, відповідно до нормативних документів

Асоціація коледжів мистецтв, є знання культурної спадщини та історичних і/або сучасних факторів, що впливають на художню практику, які можна здобути через курси з візуальних медіа, включаючи, але не обмежуючись, кредитами з критичних студій, історії мистецтва, візуальної культури та теорії мистецтва. Формальні курси поглибленого рівня в цих галузях слід вважати невід'ємною частиною програм MFA. Деякі заклади освіти вважають, що пропонування курсів, які охоплюють різні історичні періоди, стилі та теми, відповідає їхнім освітнім цілям, тоді як інші освітні програми можуть вимагати курси з теорії мистецтва – замість або на додаток до історії мистецтва. Не менш важливо, щоб академічні дослідження відображали глобальні та локальні перспективи.

Вимоги до здобуття ступеня зазвичай включають варіанти, що підкреслюють історію та її роль у формуванні візуального мистецтва, а також вивчення особливостей впливу візуального мистецтва на розвиток світової історії. Семінари з історії модерного та сучасного мистецтва, а також теоретичні курси з точки зору студійної практики є особливо доречними для здобувачів ступеня MFA, як і заняття з мистецтвознавства, дослідницької діяльності та формування ідей. Самокритика та зовнішнє порівняння – це способи, за допомогою яких художники оцінюють ідеї, процеси та/або створені ними об'єкти. Ці навички не можуть базуватись виключно на інтуїції або поверхневих припущеннях. Критика ґрунтується на дискурсі й тісно пов'язана з процесом творення, тому важливо розвивати та заохочувати усні, письмові й концептуальні вміння.

Інші дисципліни, які мають освітню цінність для студента, також слід включати до індивідуальних планів здобувачів освіти, де це доречно. У певних випадках вони можуть замінювати курси з історії мистецтва, теорії чи критики. Викладачі мають заохочувати студентів використовувати всі доступні ресурси як у сфері образотворчого мистецтва, так і поза її межами, спрямовуючи їх на вивчення суміжних дисциплін для збагачення загального освітнього досвіду (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Відповідно до пункту XIV.A.4 рекомендацій NASAD, що стосуються творчої роботи, дослідження та наукові пошуки. Професійна діяльність у сфері мистецтва й дизайну передбачає творче прагнення, дослідницький підхід та аналітичне мислення. Кожен витвір або проєкт повинен мати: чітку мету, зміст, методологію та очікуваний результат.

Ці види діяльності можуть охоплювати:

- студійні роботи, які доповнюють сучасну практику та знання в галузі мистецтва й дизайну;
- інтеграцію формального дослідження чи наукового пошуку в мистецькі візуальні об'єкти;
- академічне дослідження в гуманітарних, природничих і соціальних науках у контексті мистецтва та дизайну;
- використання результатів досліджень у викладанні, арттерапії, освітній політиці тощо (Handbook NASAD).

Розглядаючи вимоги до підсумкових іспитів та написання кваліфікаційних робіт, звернемо увагу, що в деяких програмах обов'язковим є написання письмового документа або кваліфікаційної роботи, яка демонструє здатність студента критично мислити та позиціонувати свою творчість у історичному, теоретичному та/або сучасному контексті. Хоча таку письмову роботу часто вважають вагомою частиною, що відповідає освітнім цілям програми, вона не є заміною основного обсягу творчої або візуальної роботи. Кваліфікаційна робота, сама по собі, не обов'язково становить підсумкове напрацювання здобувача.

Підсумкові іспити, що не є частиною регулярних курсів (усні чи письмові), не повинні бути обов'язковими в дисциплінах, відмінних від обраної спеціалізації або програми навчання. Задовільні результати у виконанні курсових робіт вважаються свідченням того, що студент опанував відповідний матеріал.

Важливим підсумком на здобуття ступеня магістра в галузі візуальних мистецтв у США є випускова виставка. Кожен здобувач ступеня MFA повинен представити підсумкову роботу, яка демонструє професійну майстерність у

сфері студійного мистецтва або дизайну. Оскільки створення мистецтва в сучасному контексті передбачає здатність продукувати креативну роботу, інституційна та публічна оцінка фінального продукту є необхідною.

Також, Національна асоціація шкіл мистецтва та дизайну (National Association of Schools of Art and Design – NASAD) акцентує увагу на професійній підготовці майбутнього магістра візуальних мистецтв через:

- кар'єрний розвиток. Наголошуючи, що студентів слід заохочувати до оволодіння підприємницькими навичками, розвитку лідерських якостей та формування професійного портфоліо;
- надавати підготовку до викладання. Залежно від загальних цілей студента, програма має включати педагогічну підготовку, зокрема викладання базових курсів (історія мистецтва, теорія, технології тощо) для студентів художніх і не художніх спеціальностей (Handbook NASAD).

Таким чином, магістерський рівень вищої освіти в США, не дивлячись на певні обмеження, характеризується значною гнучкістю, різноманіттям освітніх програм і траєкторій, а також високим рівнем професійної адаптивності, що відповідає потребам сучасного арт-ринку праці та глобальної науково-освітньої інтеграції.

2.2. Змістові засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США

Вимоги та можливості, що стосуються програм здобуття ступеня магістра візуального (образотворчого) мистецтв (Master of Fine Arts, MFA), суттєво варіюються в залежності від штату та закладу вищої освіти в США. Відмінності стосуються, насамперед, спектра доступних спеціальностей, спеціалізацій та напрямів у галузі візуального образотворчого мистецтва і дизайну, а також суміжних дисциплін, таких як історія мистецтва, художня критика та мистецька освіта.

Усі вимоги до програм і можливі освітні траєкторії мають бути чітко структуровані та публічно оприлюднені, щоб забезпечити потенційним здобувачам вищої освіти можливість ухвалення поінформованих рішень щодо змісту програми та очікуваних результатів навчання.

Ступінь магістра образотворчого мистецтва (Master of Fine Arts, MFA) є завершальним (термінальним) академічним ступенем у сфері студійної художньої практики. До інших магістерських ступенів у галузі візуального мистецтва також належать:

- магістр мистецтв (Master of Arts);
- магістр образотворчого мистецтва (Master of Fine Arts, MFA);
- магістр дизайну (Master of Design, MDes);
- магістр мистецтва і дизайну (Master of Art and Design, MAD);
- магістр графічного дизайну (Master of Graphic Design, MGraph);
- магістр архітектури (Master of Architecture, MArch);
- магістр мистецтв зі спеціальності «Мистецька освіта» (Master of Art Education);
- магістр мистецтв зі спеціальності «Історія мистецтва» (Master of Art History).

Ці ступені визнаються Асоціацією мистецьких коледжів (College Art Association – CAA), Національною асоціацією шкіл мистецтва і дизайну (National Association of Schools of Art and Design – NASAD), професійною спільнотою у сфері мистецтва і дизайну, а також переважною більшістю закладів вищої освіти Сполучених Штатів як професійні еквіваленти термінальних ступенів в інших академічних галузях.

Магістерські програми з іншими назвами, які зосереджені на студійній практиці у сфері мистецтва та/або дизайну, мають відповідати наведеним критеріям, щоб визнаватися термінальними магістерськими програмами і, таким чином, прирівнюватися до ступеня MFA.

Найпоширенішими спеціалізаціями у сфері підготовки магістрів візуального мистецтва (StudyPortals Masters) є:

- живопис – створення візуальних образів за допомогою пігментів на полотні або іншій основі;
- скульптура – формування художніх об'єктів у тривимірному просторі;
- фотографія – фіксація моментів і візуальних ракурсів за допомогою оптичних об'єктивів;
- цифрове або графічне мистецтво – поєднання технологій і креативності для створення цифрових художніх творів;
- естамп/тиражне мистецтво (принтмейкінг) – художнє вираження через використання різноманітних технік друку.

Магістерський рівень навчання, на відміну від програм підготовки бакалаврів, де забезпечується базове розуміння візуального мистецтва, дозволяє глибше опанувати спеціалізовані техніки та критично осмислити мистецтво.

Зокрема, у межах цього підрозділу нашої дисертаційної роботи розглянемо низку програм з візуального мистецтва різних спеціалізацій. Звернемо увагу на програму підготовки магістрів «Магістр образотворчого мистецтва» (Master of Fine Arts, MFA) в Університеті Делавер (University of Delaware). Магістерська програма MFA факультету мистецтва та дизайну розрахована на два роки навчання та передбачає залучення близько двадцяти здобувачів вищої освіти, які працюють у тісному творчому середовищі спільно з викладачами та іншими магістрантами з різних спеціалізацій і концептуальних напрямів (*University of Delaware*).

Магістранти мають у розпорядженні сучасні індивідуальні студії на території кампусу, зокрема з живопису, скульптури, кераміки, гравюри та фотографії, а також цілодобовий доступ до високотехнологічної інфраструктури.

Для вступу на програму Університетом передбачена дворівнева процедура, яка включає представлення розгорнутого портфоліо на додаток до загальних вимог. Вступ має конкурсний характер, а відбір є селективним і ґрунтується на якості поданих заявок, а також наявності вільних викладацьких і матеріально-технічних ресурсів.

Факультет мистецтва і дизайну Університету Делавер наголошує, що сучасному художнику необхідне не лише глибоке осмислення власної практики та творчих навичок, але й широкий спектр зовнішнього зворотного зв'язку. Окреслена магістерська програма розрахована на 60 кредитів ЄКТС та побудована на трьох ключових засадах: дослідженні, практичній діяльності і дискурсі. Студенти залучаються до академічних курсів, що сприяють розвитку поняттєвого апарату для осмислення й обговорення власної художньої діяльності. Водночас вони зобов'язані постійно залучатися до студійної практики, у межах якої працюють над поглибленням власних навичок. Ці два напрями поєднуються у форматі регулярних колективних дискусій, де мова йде як про художній продукт, так і про ідеї, що стоять за ним (*University of Delaware*).

На цій освітній програмі викладають фахові викладачі, що я представниками різноманітних напрямів, здатні реагувати на широкий спектр запитів та специфічних творчих умов. В Університеті розвивають модель колегіального викладання, у межах якої здобувачі вищої освіти мають змогу взаємодіяти з професіоналами та іншими здобувачами освіти за межами власної дисциплінарної спеціалізації. Навчальний план передбачає як радикальні експерименти, так і зосереджену роботу над індивідуальним художнім баченням, а також по завершенню курсу здобувачі освіти мають написати наукову роботу та презентувати власні творчі доробки на публічній виставці (див. табл. 2.1).

Метою програми є виховання рефлексивних і концептуально свідомих художників у контексті міждисциплінарного університетського середовища. Відбувається інтерпретація університету як простору, що ідеально підходить для створення інтелектуально насичених і критично значущих творів мистецтва, та заохочення студентів до користування інтелектуальним потенціалом, який виходить за межі суто мистецьких дисциплін. Водночас невелика кількість магістрантів на програмі дозволяє викладачам тісно співпрацювати зі студентами на індивідуальному рівні та підтримувати розвиток творчих практик, що впливають із особистісного художнього бачення, а не з будь-якої наперед визначеної філософії того, яким «має бути» мистецтво.

Таблиця 2.1

Навчальний план програми підготовки «Магістр образотворчого мистецтва» в Університеті Делавер

ОСІННІЙ СЕМЕСТР			ВЕСНЯНИЙ СЕМЕСТР		
1-й рік навчання			1-й рік навчання		
Art600	Магістерський критичний аналіз (3 кредити)		Art600	Магістерський критичний аналіз (3 кредити)	
Art677	Семінар з актуальних мистецьких проблем (3 кредити)			Курс за вибором з іншої кафедри (3 кредити)	
Art679	Мистецькі студії (9 кредитів)		Art679	Мистецькі студії (9 кредитів)	
Art676	Педагогіка (позакредитна)				
2-й рік навчання			2-й рік навчання		
Art600	Магістерський критичний аналіз (3 кредити)		Art600	Магістерський критичний аналіз (3 кредити)	
Art678	Дослідницький семінар (3 кредити)		Art679	Мистецькі студії (9 кредитів)	
Art679	Мистецькі студії (9 кредитів)		Art698	Публічна виставка (3 кредити)	
			Art699	Письмова наукова робота (3 кредити)	

Систематизовано автором

У свою чергу, Коледж образотворчих мистецтв Бостонського університету (Boston University College of Fine Arts) в межах школи візуальних мистецтв пропонує низку магістерських програм зі спеціальності «Мистецька освіта» (Master of Art Education), зокрема класичну, розраховану на вступників із наявною початковою ліцензією та онлайн програму (*Boston University College of Fine Arts*).

Онлайн-програма «Магістр мистецтв у галузі художньої освіти» Бостонського університету спрямована на підтримку та професійний розвиток практикуючих педагогів, які прагнуть удосконалити власну викладацьку практику, розширити кар'єрні перспективи та здійснювати позитивний вплив на освітній процес шляхом залучення учнів до художнього самовираження. Навчання забезпечують викладачі з високою кваліфікацією та багаторічним досвідом роботи у сфері студійної практики та педагогіки. Формат

дистанційного навчання дає змогу здобувати якісну освіту без необхідності залишати власне професійне середовище. Програма розрахована на 18–24 місяці, залежно від виконання індивідуального навчального плану.

Здобувачі вищої освіти мають успішно завершити щонайменше сім навчальних курсів, що відповідає не менш як 32 академічним кредитам. Навчальний процес організовано у форматі інтенсивів тривалістю сім тижнів, під час яких студенти проходять один курс за раз. Зазвичай студенти опановують два курси протягом семестру, що дає змогу завершити програму протягом 18 – 24 місяців. Магістрантам Коледжу образотворчих мистецтв (CFA), які беруть участь в онлайн-програмі, рекомендується реєструватися не більш ніж на два курси по 4 кредити за семестр (загалом 8 кредитів).

Навчальна програма складається з 4 блоків, у межах яких здобувачі вищої освіти можуть здійснювати вільний вибір між компонентами для максимальної індивідуалізації:

1. Основні курси: «Сучасні проблеми мистецької освіти», «Планування навчальної програми».
2. Дослідження: «Магістерський дослідницький проєкт: становлення дослідницької практики», «Магістерський дослідницький проєкт: мистецькі дослідження та практики».
3. Факультативи: «Інклюзивний художній клас», «Історія художньої освіти», «Вікова дитяча фізіологія», «Інтеграція мистецтв: міждисциплінарні підходи, що формують цілісне навчання», «Адвокація та політика в мистецькій освіті», «Лідерство в мистецькій освіті через призму соціальної поведінки», «Літні арт-студії».
4. Додаткові освітні кваліфікації: «Керівник з художньої освіти», «Викладач-художник», «Розробник програм».

Окреслена програма не передбачає видачу ліцензії на викладання, вона розроблена для вступників, які вже мають її або просто хочуть дізнатися більше про мистецьку освіту, проте не ставлять за мету отримання ліцензії на викладання в американських початкових і середніх школах. Університет

наголошує на важливості мистецтва, підкреслюючи непростий шлях навчання мистецтву інших. Саме для цього потрібні фахівці, які можуть використовувати перевірені методи, засновані на їхньому власному студійному досвіді. Випускники програми вдосконалюють свою арт-практику, навчаючись розробляти ефективні навчальні плани та концепції, оволодіваючи новітніми методами, заснованими на передових теоріях та дослідженнях.

Хоча провідною метою програми є формування педагогічних компетентностей, вона водночас визнає й підтримує творчу ідентичність учителів мистецтв як діючих творців. Це положення, що може видаватися очевидним, має глибоке значення у освітній філософії. Саме тому був розроблений факультативний компонент під назвою «Літні студії», які передбачають очне перебування студентів у Бостоні з метою інтенсивного, процесоорієнтованого навчання в атмосфері підтримки та професійної взаємодії.

Цей вибірковий компонент програми сприяє оновленню мистецької практики педагогів, стимулює їхнє творче мислення та забезпечує емоційне й професійне відновлення. Літні студії створюють простір для глибокої зануреності у творчу діяльність, сприяючи відновленню художньої самоідентичності учасників. У процесі взаємодії між студентами та викладачами формуються сталі професійні та міжособистісні зв'язки, які сприяють професійному розвитку у галузі (*Boston University College of Fine Arts*).

У свою чергу, Коледж мистецтв, гуманітарних та соціальних наук (*College of Arts, Humanities, and Social Sciences*) Університету Меріленда, округ Балтімор (*University of Maryland, Baltimore County (UMBC)*) пропонує магістерську програму з інтермедіа та цифрового мистецтва (*Intermedia and Digital Arts Master's Program*) (*College of Arts, Humanities, and Social Sciences*).

Магістерська програма з інтермедіа та цифрового мистецтва (*IMDA*) зосереджена на дослідженні трансформацій актуальних мистецьких практик, особливо тих, що провокують нові процеси, створюючи унікальні концептуальні та соціальні виклики.

Протягом трирічного навчання студенти IMDA використовують вулиці Балтімора, потоки аналогових і цифрових даних, а також білі стіни престижного Центру мистецтва, дизайну та візуальної культури (CADVC при Університеті Меріленду в Балтиморі) як простори для своєї художньої діяльності.

Серед глобальних тем наукового дослідження здобувачів частими є питання продовольчої справедливості, безпеки, транспорту, місцевості, мови, ідентичності, економіки й технологій як на інтелектуальному, так і на формальному рівнях. Результатом окреслених досліджень стала низка арт-проектів, серед яких: вуличні інтервенції, ігри, інсталяції, перформанси, скульптурні об'єкти, графіка, малюнки, фотографії, відео, інтерактивні роботи, анімації, публічні демонстрації та інші форми соціально заангажованого мистецтва.

Протягом навчання кожен здобувач вищої освіти має власну студію та доступ до сучасних технічних засобів, включно з обладнанням для виробництва фільмів, відео та аудіо, комп'ютерними лабораторіями, фотостудіями та друкарськими майстернями.

Окреслена програма підготовки магістрів з інтермедіа та цифрового мистецтва (IMDA) складається з 60 кредитів, включаючи 16 кредитів за вибором і 12 кредитів, які відведено на підсумкову виставку та кваліфікаційну роботу (див. табл. 2.2). Магістранти IMDA MFA повинні пройти 39 кредитів студійних курсів, щоб виконати свій індивідуальний навчальний план. Кількість вибірових кредитів на семестр може варіюватися від 2-6, і в підсумку дати 16 завершених факультативних кредитів, 9 з яких повинні бути студійними факультативами. Здобувачі вищої освіти навчаються на денній формі з регулярними індивідуальними та груповими консультаціями від викладачів та запрошених художників і критиків, які залучаються до арт-переглядів протягом усього курсу (*College of Arts, Humanities, and Social Sciences*).

У весняному семестрі магістранти випускного курсу влаштовують виставки своїх мистецьких робіт у Центрі художнього дизайну та візуальної культури (Center for Art Design and Visual Culture – CADVC). Письмова

кваліфікаційна робота представляє концептуальну основу виставленої роботи здобувача освіти. Вони демонструють позицію та вектор творчості студента, зокрема в історичному, концептуальному, філософському та/або теоретичному контексті, а також впливи на власну творчість (*Center for Art Design and Visual Culture*).

Таблиця 2.2

Типовий навчальний план програми підготовки «Інтермедія та цифрове мистецтво» коледжу мистецтв, гуманітарних та соціальних наук, університету Меріленда

ОСІННІЙ СЕМЕСТР	ВЕСНЯНИЙ СЕМЕСТР
1-й рік навчання	1-й рік навчання
<i>Art 610</i> Семінар-ознайомлення з міжмедійними методами (2 кредити)	<i>Art 640</i> Семінар міжмедійних студій (4 кредити)
<i>Art 620</i> Історія та теорія зображень і цифрового мистецтва (4 кредити)	<i>Art 642/624</i> Студія інсталяцій на основі медіа (4 кредити)
<i>Art 640</i> Семінар міжмедійних студій (4 кредити)	Педагогічна практика/вибірковий курс з мистецтва (2 кредити)
2-й рік навчання	2-й рік навчання
<i>Art 740</i> Поглиблений семінар міжмедійних студій (4 кредити)	<i>Art 624/642</i> Сучасне мистецтво, теорія і арт-критика (4 кредити)
Педагогічна практика (2 кредити) та/або вибірковий курс з мистецтва (4-6 кредити)	<i>Art 740</i> Поглиблений семінар міжмедійних студій (4 кредити)
Перегляд кваліфікаційної роботи – грудень	<i>Art 792</i> Підготовка до виставки та написання тез (2 кредити)
3-й рік навчання	3-й рік навчання
<i>Art 798</i> Семінар з написання магістерської роботи (4 кредити)	<i>Art 799</i> Підсумкова виставка (6 кредитів)
<i>Art 799</i> Виставка (2 кредити)	Вибірковий курс з мистецтва (4 кредити)
Вибірковий курс з мистецтва (4 кредити)	

Систематизовано автором

Університет Меріленда в межах магістерської програми IMDA надає здобувачам вищої освіти можливості самостійного викладання, що є пріоритетом педагогічної місії кафедри візуального мистецтва. Після

завершення курсу педагогічної практики (Teaching Practicum), здобувачі, які навчаються за магістерською програмою з інтермедіа та цифрового мистецтва, як правило, отримують можливість викладати один або кілька курсів для студентів-бакалаврів у межах дослідницької асистентської практики (Research Assistantship). Магістранти IMDA можуть викладати як базові бакалаврські курси, так і мають можливість викладати у спеціалізованих галузях поза межами курсів фундаментального рівня (на курсах підвищення кваліфікації). Викладач-наставник у відповідному напрямі або куратор педагогічної практики продовжують надавати методичну підтримку та супровід здобувачам освіти за потреби.

Окрім самостійного викладання курсів у межах дослідницької асистентської практики, здобувачі вищої освіти IMDA можуть також:

- асистувати викладачам у читанні лекційних курсів (наприклад, з історії мистецтва),
- допомагати у викладанні загального лекційного курсу для першокурсників.

В окремих випадках, кваліфіковані здобувачі освіти магістерського рівня можуть бути призначені на позицію викладача-сумісника (Adjunct Instructor), що дозволяє офіційно викладати в якості запрошеного викладача.

Унікальні програми у сфері візуального мистецтва пропонує Коледж мистецтва та дизайну Савани (Університету креативних індустрій) Savannah College of Art and Design (The University for Creative Careers (SCAD)), зокрема магістерські програми з секвенційного мистецтва (M.A. in Sequential Art, M.F.A. in sequential art). «Sequential art» або мистецтво візуального наративу, – це мистецтво, що подає візуальний наратив у послідовності кадрів (*Savannah College of Art and Design*).

Митці секвенційного мистецтва – це віртуози візуального наративу, які здатні за допомогою засобів образотворчого мистецтва занурювати аудиторію у складні, багатовимірні світи, що втілюються у форматі коміксів, графічних романів, відеоігор, кінофільмів, сторібордів, ілюстрованих розповідей,

анімаційних розкадровок та інших мультимедійних форм. Завдяки поєднанню оповіді й зображення, секвенційне мистецтво формує особливу форму художньої комунікації, яка викликає емоційний відгук, зацікавлення та глибоке залучення глядача.

Коледж мистецтва та дизайну Савани (SCAD) є одним із провідних закладів освіти в окресленій галузі. Магістерські програми з секвенційного мистецтва у SCAD визнані фаховою спільнотою як одні з найпрестижніших у світі. Так, видання *Philadelphia Weekly* охарактеризувало SCAD як «Гарвард коміксів», програма була відзначена в *USA Today*, а також увійшла до трійки закладів вищої освіти, з яких компанія *Marvel Comics* найчастіше рекрутує своїх редакторів (*Savannah College of Art and Design*).

SCAD є першим у світі університетом, який запровадив освітні програми у сфері секвенційного мистецтва для освітніх ступенів бакалавра та магістра. Навчальні програми мають комплексний характер і передбачають опанування широким спектром стилів і жанрів. Освітній процес базується на інтеграції традиційних художніх технік із сучасними цифровими технологіями та спеціалізованими програмними засобами. Такий підхід дозволяє студентам розвивати професійну майстерність у межах міждисциплінарного середовища, орієнтованого на актуальні запити індустрії візуального мистецтва.

Університет пропонує дві магістерські програми з секвенційного мистецтва, одна з яких розрахована на 45 кредитів (M.A. in Sequential Art), інша – на 90 (M.F.A. in sequential art). Також, під час вступу може бути призначено до п'яти додаткових курсів інтенсивної підготовки, у результаті чого необхідний курс навчання становитиме від 50 до 70 або від 95 до 115 годин відповідно. Програма M.F.A. з секвенційного мистецтва складається з чотирьох обов'язкових блоків, зокрема: обов'язкові дисципліни (див. табл. 2.3), профільні курси на вибір, вибіркові курси з широкого переліку (див. табл. 2.4), завершальні курси (див. табл. 2.5).

Таблиця 2.3

**Типовий блок обов'язкових дисциплін магістерської програми з
секвенційного мистецтва (M.F.A. in sequential art) Коледж мистецтва та
дизайну Савани (SCAD)**

Блок обов'язкових дисциплін		
Шифр	Дисципліна	Опис
ARTH 701	Сучасне мистецтво	Аналіз ключових течій, тенденцій практик і теоретичних підходів у мистецтві кінця XX – початку XXI століття
SEQA 701	Теорії та практики секвенційного мистецтва	Вивчення методологій, наративних структур і концепцій у послідовному візуальному мистецтві
ARTH 702	Арт критика	Опанування інструментів аналізу та оцінки творів мистецтва з позицій критичного дискурсу
SEQA 707	Анатомія та перспектива в секвенційному мистецтві	Вивчення академічної анатомії та законів перспективи для застосування у візуальному оповіданні
SEQA 712	Концептуальний дизайн у секвенційному мистецтві	Розробка персонажів, середовищ і візуальних рішень для наративних проєктів
SEQA 716	Студія I: методи секвенційного мистецтва	Практичне опрацювання художніх і технічних підходів у створенні послідовного візуального контенту
SEQA 717	Дослідження наративу	Аналіз побудови історій, сюжетних дуг і оповідних стратегій у графічних формах
SEQA 726	Студія II: застосування секвенційного мистецтва	Розробка комплексних наративних проєктів з використанням набутого технічного та концептуального інструментарію
SEQA 731	Цифровий дизайн у секвенційному мистецтві	Вивчення питань цифрової обробки, композиції та публікації в цифрових середовищах

Систематизовано автором

У процесі навчання здобувачі вищої освіти мають можливість поглиблювати професійні компетентності через міждисциплінарну співпрацю з представниками суміжних творчих напрямів, також широкі можливості вибору дисциплін. Навчальна модель передбачає вільний вибір факультативних курсів у

межах інших освітніх програм, зокрема з реклами, анімації, графічного дизайну та ілюстрації.

Такий підхід сприяє формуванню комплексного професійного профілю випускника, розширює художнє портфоліо й забезпечує високий рівень адаптивності до вимог сучасних креативних індустрій. Завдяки цьому випускники програми здобувають міждисциплінарну підготовку, що є особливо затребуваною у професійних контекстах, де перетинаються мистецтво, візуальні комунікації та цифрові технології.

Таблиця 2.4

**Типовий блок курсів на вибір магістерської програми з
секвенційного мистецтва (M.F.A. in sequential art) Коледж мистецтва та
дизайну Савани (SCAD)**

Профільні курси на вибір		
Шифр	Дисципліна	Опис
SEQA 741	Техніки обробки	Опрацювання стилістики та технік фінального оформлення зображень у традиційній та цифровій графіці
SEQA 745	Сценаристика для секвенційного мистецтва	Вивчення специфіки написання сценаріїв для коміксів, графічних романів та суміжних медіа
Вибіркові курси з широкого переліку		
Один вибірковий курс SCADpro		
Три-чотири вибіркові дисципліни, що відповідають фаховій спрямованості здобувача		

Систематизовано автором

Здобувачі вищої освіти Коледжу мистецтва та дизайну Савани (SCAD) здобувають освіту під керівництвом найбільшого в США професорсько-викладацького складу у сфері секвенційного мистецтва. До складу факультету входять лауреати престижних галузевих відзнак, зокрема Chesley Award, Harvey Award та Ignatz Award, що засвідчує високий рівень їхньої професійної діяльності.

Викладачі спеціальності «Секвенційне мистецтво» мають значний практичний досвід та розвинені професійні зв'язки в індустрії, що забезпечує

здобувачам освіти безпосередній доступ до можливостей працевлаштування та проходження стажування у провідних компаніях та проєктах галузі.

Таблиця 2.5.

**Типовий блок завершальних курсів магістерської програми з
секвенційного мистецтва (M.F.A. in sequential art) Коледж мистецтва та
дизайну Савани (SCAD)**

Профільні курси на вибір		
Шифр	Дисципліна	Опис
SEQA 756	Студія III: професійні практики	Ознайомлення з професійними стандартами, підготовкою портфоліо, роботою з видавцями та клієнтами
SEQA 770	Самопросування в секвенційному мистецтві	Розробка стратегії особистого бренду, маркетингових матеріалів, цифрової присутності митця
SEQA 779	Магістерська професійна практика	Практичний досвід у галузі за напрямом підготовки
SEQA 790	Магістерська кваліфікаційна робота	Самостійна розробка великого наративного проєкту та письмового обґрунтування концепції, методів та реалізації

Систематизовано автором

У свою чергу, Рочестерський технологічний інститут (Rochester Institute of Technology) пропонує широкий спектр магістерських програм з образотворчого мистецтва, зокрема й академічний ступінь другого рівня, що є термінальним фаховим рівнем для митців-практиків у галузі візуального та образотворчого мистецтва – Магістерську програму з образотворчого мистецтва (спеціалізація: студійна практика) (Master of Fine Arts Degree (Fine Arts Studio) (Rochester Institute of Technology).

Магістерська програма M.F.A. зі студійного образотворчого мистецтва орієнтована на міждисциплінарну взаємодію як у межах чотирьох основних напрямів (живопис, гравюра, скульптура, розширені форми), так і в межах усієї Школи мистецтв і дизайну Рочестерського технологічного інституту. Випускники окресленої ОП працюють як художники, викладачі, арт-куратори, керівники галерей, архіваріуси або адміністратори культурних інституцій.

Магістерська програма з образотворчого мистецтва (спеціалізація: студійна практика) є інтенсивним дворічним курсом, що поєднує студійні дисципліни, факультативи (кераміка, відео, фотографія), теоретичні семінари та дипломний проєкт у вигляді публічної виставки. Структура програми заохочує здобувачів освіти до особистісного розвитку, експериментів та міжгалузевих результатів. Навчальний план розрахований на 60 семестрових кредитів і являє собою типову дворічну програму. Магістранти можуть обрати один із основних студійних курсів:

- живопис (Painting – PAIT-601);
- графіка (Printmaking – PRNT-601);
- скульптура (Sculpture – SCUL-601);
- розширені форми (Expanded Forms – SCUL-611).

Таблиця 2.6

Типова послідовність курсу магістерської програми з образотворчого мистецтва (спеціалізація: студійна практика)

Шифр	Дисципліна	К-сть кредитів
1-й рік навчання		
STAR-701	Технології в мистецькій практиці	3
STAR-702	Дослідження у студійному мистецтві	3
STAR-714	Ідеація та серійна робота	3
	Основні студійні курси* (живопис, графіка, скульптура тощо)	12
	Вибіркові дисципліни широкого профілю	6
	Професійні вибіркові курси	3
2-й рік навчання		
STAR-706	Бізнес-практики для художників	3
STAR-718	Методи дослідження та публікація їх результатів	3
STAR-790	Дослідження та підготовка до магістерської роботи	3
STAR-890	Захист магістерської роботи	6
	Основні студійні курси* (живопис, графіка, скульптура тощо)	12
	Вибіркові дисципліни широкого профілю	3
*Студенти можуть обирати комбінацію з наступних студій: живопис, гравюра, скульптура або розширені форми		
Загальна кількість семестрових кредитів: 60		

Зосередимо увагу на більш детальному аналізі курсів з окресленої ОП.

Технології в мистецькій студії. У цьому курсі розглядається одна з сучасних технологій, яку викладач активно застосовує у власній художній практиці. Здобувачі освіти досліджують можливості її використання у власному творчому процесі. Тематика курсу змінюється залежно від спеціалізації викладача. Курс може бути повторно зарахований за дозволом факультету (формат занять: студія, 6 год/тиждень (осінь або весна).

Дослідження у студійному мистецтві. Курс готує студентів до написання теоретичної частини дипломної роботи. Розглядаються поняття художнього дослідження, дослідження через практику, критичного судження, рефлексивного мислення, академічного письма тощо. По завершенню курсу здобувачі вищої освіти зможуть сформулювати дослідницьку пропозицію до магістерського проєкту (формат: лекції, весняний семестр).

Ідеація та серійна робота. Курс спрямований на розвиток навичок генерації творчих ідей і створення серії взаємопов'язаних художніх робіт. Студенти навчаються методам формування концептуальної цілісності проєкту й розширення художнього мислення (формат: студійна практика, осінній семестр).

Бізнес-практики для художників. Курс присвячений вивченню ділових аспектів, з якими стикаються професійні художники, зокрема управлінню портфолію, стратегіям ціноутворення та маркетингу, а також зв'язкам із громадськістю задля розвитку професійної кар'єри в галузі студійного мистецтва. Особливу увагу приділено фінансовій грамотності, комунікаційним навичкам і створенню професійних мереж для просування творчості митця (формат: лекції 3 години на тиждень (весняний семестр).

Методи дослідження та публікація їх результатів. Здобувачі вищої освіти мають проводити дослідження відповідно до обраного напрямку магістерської роботи, інтегрувати результати в письмову роботу, здійснювати аналіз і рецензію свого творчого доробку, а також створювати й оприлюднювати підсумковий письмовий документ магістерської роботи (формат: лекції 3 години на тиждень (весняний семестр).

Дослідження та підготовка до магістерської роботи. Перший з двох курсів, спрямованих на підготовку до завершення магістерської роботи. Студенти працюють самостійно відповідно до затвердженої теми, регулярно зустрічаючись із керівником. Протягом семестру передбачено щонайменше дві зустрічі з повним складом комісії (формат: самостійна робота).

Захист магістерської роботи. Заключний курс ОП, під час якого студенти в співпраці з комісією оцінюють створені роботи та відбирають їх для фінальної експозиції. Також передбачена взаємодія з координаторами галереї та кураторами для підготовки й монтажу виставки. Студенти мають захистити свою роботу перед комісією в усній формі та подати письмовий супровідний документ.

Також у межах магістерської програми здобувачі освіти обирають не лише дисциплін широкого профілю, але й вибіркові курси відповідно до спеціалізації. Серед професійних вибірових курсів можуть бути:

Історія сучасного мистецтва (будь-який курс рівня ARTH 600 або вище). Цей курс досліджує історію сучасного мистецтва та візуальної культури від постмодернізму до нашого часу. Основна увага приділяється ключовим художнім течіям, таким як: поп-арт, мінімалізм, концептуалізм, перформанс та реляційна естетика. Паралельно з естетикою та медіа, розглядаються питання класової, гендерної, расової та сексуальної нерівності, які впливали на формування основних арт напрямів нашого часу. Через вивчення теорії та критики, аналізу мистецьких творів у різних формах медіа та дослідження художніх рухів у контексті культурної історії, здобувачі освіти ознайомляться з мистецтвом в хронологічних межах після 1950 – 1960-х років. Магістранти повинні виконати дослідницький проєкт і провести презентацію додатково до письмових завдань і обговорень, передбачених також і для бакалаврського рівня (формат: лекції 3 години на тиждень (весняний семестр)).

Мислення через творчість: практика мистецтва в глобальному суспільстві. Курс зосереджений на поєднанні студійної практики з історією сучасного мистецтва. Тематика охоплює сучасні художні практики та розглядає

глобальні філософські питання: що таке мистецтво, хто є аудиторією, у чому полягає «наша» мистецька практика і як вона співвідноситься з глобальним мистецьким контекстом. Розглядаються критерії успіху та художньої невдачі. Курс акцентує увагу на спостережливості, критичному аналізі та письмовій інтерпретації (формат: лекції 3 години на тиждень (осінній і весняний семестри)).

Педагогіка вищої освіти. Курс знайомить студентів із основами педагогічної науки у вищій освіті. Розглядаються різноманітні підходи до навчальної практики, розробки навчальних програм та оцінювання результатів навчання в умовах студій, лабораторій та семінарів. Особливу увагу приділено тому, як студенти навчаються, як можна покращити навчальний процес та методам проведення досліджень у сфері викладання й навчання. Здобувачі освіти пишуть аналітичні статті, розробляють навчальні матеріали та беруть участь у щотижневих дискусійних групах. Для навчання використовуються онлайн-технології, лекції, відео та інші медіа (формат: лекції 3 години на тиждень (осінній семестр)).

Кураторство та управління арт-просторами. Курс досліджує роль сучасних, традиційних і альтернативних арт-просторів через вивчення кураторських практик, оцінку виставок і мистецтвознавчу критику. Студенти ознайомлюються з функціями адміністрації галерей та супровідними операціями, здійснюють візити до мистецьких інституцій та проводять дослідження. Підсумком курсу є організація та монтаж підсумкової виставки в затвердженому виставковому просторі (формат: лекції 3 години на тиждень (осінній семестр)).

Критичний аналіз арт-виставок. Курс досліджує роль виставки у формуванні мистецької практики та дискурсу. Зміст охоплює історичні та сучасні кураторські підходи, індивідуальні та групові проекти. Студенти відвідують мистецькі простори, аналізують та оцінюють експозиції, а також проводять мистецтвознавчу критику творів у контексті виставки (формат: лекції 3 години на тиждень (осінній семестр)).

Критика студійної практики. Курс спрямований на опанування процесу критичного аналізу художніх творів у студійному контексті. Основна увага приділяється структурі та формі критичної дискусії. Студенти обговорюють, захищають та інтерпретують свої роботи в процесі підготовки до магістерської роботи. Викладачі проводять візити до студій для глибокого аналізу робіт на етапі створення (формат: лекції 3 години на тиждень (осінній і весняний семестри) (*Rochester Institute of Technology*).

Продовжуючи аналіз програм з візуального мистецтва, звернемо увагу на магістерську програму з образотворчого мистецтва (Fine Art (MFA) Академії мистецтв (Сан-Франциско, Каліфорнія) (*Academy of Art University in San Francisco, California*).

Програма магістерського рівня з образотворчого мистецтва (Master of Fine Art) забезпечує здобувачів вищої освіти цілісною академічною основою для поглибленого фахового опанування рисунку, живопису, прикладної графіки та скульптури. Освітній процес орієнтований на розвиток технічних навичок і концептуального мислення в межах фігуративного, абстрактного або пейзажного мистецтва. Академія мистецтв надає здобувачам другого (магістерського) рівня освіти доступ до індивідуальних студій, виставкових просторів і високотехнологічної інфраструктури, що відповідає міжнародним стандартам (*Academy of Art University in San Francisco, California*).

Структура навчального плану магістерської програми з образотворчого мистецтва (Fine Art (MFA) Академії мистецтв (Сан-Франциско, Каліфорнія) (за кредитною системою) передбачає чотири загальних блоки дисциплін, загальним обсягом – 63 кредити:

- фахові дисципліни (Major Coursework) – 30 кредитів;
- індивідуально-кероване навчання (Directed Study) – 18 кредитів;
- вибіркові дисципліни (Elective Courses) – 6 кредитів;
- гуманітарні науки на рівні магістратури (Graduate Liberal Arts) – 9 кредитів.

Основні фахові дисципліни також поділяються на декілька блоків залежно від початкового обрання профілю здобувачем освіти, зокрема, до блоку площинного мистецтва (образотворчих практик) належать:

- *студійна практика фігуративного рисунку* – зображення людської фігури в композиційному просторі, спираючись на спостереження та вивчення анатомії. Під час практики формуються навички точного відтворення пропорцій, перспективного скорочення (foreshortening), а також роботи зі світлотінню та просторовою побудовою форми. Це сприяє досягненню переконливої тривимірності зображеної фігури, що є основою академічного малюнка з натури в образотворчому мистецтві;

- *академічний рисунок* – курс спрямований на розвиток академічного малюнка з урахуванням перспективи, дотримання анатомічної точності, динаміки жесту та перспективного скорочення. Для початкового моделювання форми використовується такі засоби виразності як лінійні і тонові;

- *пластично-композиційна інтерпретація фігури в живописі* – курс орієнтований на поглиблене вивчення методології фігуративного живопису з натури як інструмента дослідження простору, форми та емоційної виразності візуального образу. Навчальна програма поєднує академічні підходи до зображення людської фігури з елементами кольорознавства, композиційного моделювання та аналітичного аналізу пропорцій і пластики тіла;

- *живопис середовища (пейзажний живопис/натюрморт)* – дисципліна зосереджена на опануванні принципів зображення як природного, так і створеного людиною середовища через жанри пейзажу та натюрморту. Здобувачі вищої освіти досліджують закономірності композиційної побудови, взаємодію кольору та світла, атмосферну перспективу й особливості передачі просторових глибин. Практика ведеться на основі роботи з реальними об'єктами, фотоджерелами та пленерними спостереженнями;

- *теорія кольору* – дисципліна з теорії кольору інтегрує фундаментальні теоретичні засади з практичними завданнями, спрямованими на розвиток свідомого підходу до роботи з кольоровими палітрами та аналізу

колірних відношень. Здобувачі освіти навчаються використовувати принципи кольорознавства для формування індивідуального стилю та створення естетично збалансованих композицій;

- *к'яроскуро (світлотіньова пластика форми)* – дисципліна зосереджена на академічному аналізі й практичному моделюванні тривимірної форми за допомогою тональної організації зображення. У межах курсу досліджуються закономірності градації світла й тіні, побудова об'ємно-просторової структури, типологія країв тіней та формування світлових акцентів. Особливу увагу приділено розвитку аналітичного сприйняття та візуального мислення через застосування принципів к'яроскуро як композиційного і пластичного інструменту.

Блок просторових мистецтв (анатомія, скульптура та об'ємне моделювання) складається:

- *анатомія для художників* – передбачає вивчення скелетно-м'язової системи для точного передавання фігури людини. Курс інтегрує науковий аналіз в художню практику;

- *пластична інтерпретація людської фігури* – курс спрямований на формування навичок скульптурної побудови людської фігури з акцентом на інтерпретацію форми через пластичну мову. Студенти працюють із живою натурою, вивчають анатомічну структуру, пропорційні системи, ритміку та динаміку фігури. Важливим є розвиток особистого художнього бачення та експресивної виразності в об'ємній формі;

- *екорше: анатомічна скульптура* – дисципліна спрямована на поглиблене опрацювання анатомічної структури людського тіла шляхом побудови тривимірних скульптурних моделей з використанням техніки екорше (зображення фігури без шкірного покриву). Під час курсу вивчаються морфологічні характеристики опорно-рухового апарату, пластична ритміка, об'ємно-просторові відношення та структурна логіка м'язових мас. Особлива увага приділяється формуванню просторового мислення та навичок точного

анатомічного моделювання як основи фігуративної скульптури та художньої інтерпретації людського тіла;

- *скульптура голови та фігури: поглиблений рівень* – практика скульптурної репрезентації людського тіла з експресивним і формальним підходами. Формування індивідуального художнього стилю магістрантів;

- *матеріалознавство, художні техніки та проєктна стратегія візуального мистецтва* – курс спрямований на опанування основних і спеціалізованих художніх матеріалів та технік у контексті реалізації авторських мистецьких проєктів. Особливу увагу приділено властивостям матеріалів (традиційних і сучасних), принципам їх поєднання, технологічним особливостям обробки та адаптації до концептуальних задач. Студенти розробляють власний проєкт: від ідеї до реалізованого макету, прототипу та презентації;

- *технологія формоутворення в скульптурній практиці* – курс присвячений вивченню технічних процесів створення форм для лиття об'ємних об'єктів у художній практиці. Розглядаються традиційні й сучасні матеріали (зокрема силікони, гіпс, поліуретан), а також методики виготовлення однокомпонентних, багатокомпонентних і гнучких форм. Вивчаються технології лиття порожнинних, суцільних і шлікерних об'єктів. Акцент зроблено на функціональності форм, точності передачі деталей та адаптації до авторської художньої мови;

- *керамічне моделювання: художній потенціал глини* – дисципліна досліджує глину як пластичний матеріал із широкими художніми можливостями. Курс охоплює методи ручного моделювання, формування структури поверхні, експерименти з фактурами та колірними рішеннями. Окрема увага приділяється технікам низькотемпературного випалу, декорування та поєднання традиційних і авторських підходів. Практична складова сприяє розвитку індивідуальної художньої мови в рамках керамічного медіуму.

Підсумкова атестація:

- *підготовка до магістерського проєкту, формування портфоліо* (розробка концепції диплому, написання художнього стейтменту, підготовка до

рецензування та фінальної презентації). Студенти мають сформувати серію робіт в обраній художній техніці відповідно до індивідуальної траєкторії, а також підготувати супровідні документи (мотиваційний лист, лист до галереї тощо) (*Academy of Art University in San Francisco, California*).

По завершенню магістерської програми з образотворчого мистецтва (Fine Art (MFA) Академії мистецтв (Сан-Франциско, Каліфорнія) від здобувачів освіти очікуються такі результати навчання:

- формування оригінальної, концептуально обґрунтованої ідеї, яка відповідає вимогам освітньо-кваліфікаційного рівня MFA;
- створення професійного портфоліо;
- створення професійного художнього доробку, придатного для працевлаштування у вибраній сфері мистецтва чи дизайну, та презентації його у галерейному просторі, що відображає особисте бачення, цілісність стилю та концептуальну єдність;
- розв'язання творчих завдань через поєднання досліджень, технічної майстерності, естетичних і концептуальних знань;
- здатність до професійної комунікації з аудиторією за допомогою візуальних, усних і письмових презентацій;
- прийняття художніх рішень, спираючись на принципи мистецтва і дизайну;
- використання професійної термінології для об'єктивної оцінки власної роботи та проєктів у галузі;
- усвідомлення впливу культурних та естетичних тенденцій (історичних і сучасних) на мистецтво та дизайн;
- оволодіння професійними навичками, необхідними для конкурентної участі у глобальному мистецькому середовищі;
- активна взаємодія з широким соціальним середовищем через стажування, міжнародні програми, участь у клубах, волонтерських та міждисциплінарних проєктах.

Таким чином, можемо констатувати, що заклади вищої освіти США пропонують широкі можливості для підготовки магістрів візуального мистецтва в межах освітніх програм з образотворчого мистецтва та дизайну, а також низки міждисциплінарних освітніх програм, готуючи випускників для успішного здійснення професійної діяльності в галузях візуального мистецтва, арт-кураторства, арт-менеджменту, мистецької педагогіки, візуальних комунікацій, цифрових медіа, культурної індустрії, музейної справи, креативного підприємництва тощо.

Такі програми спрямовані на формування високого рівня професійної майстерності, критичного мислення, здатності до інноваційної та дослідницької діяльності в умовах глобального арт-ринку.

2.3. Методичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США

Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США ґрунтується на поєднанні концептуальних, технічних та дослідницьких компонентів, що забезпечують формування глибокого розуміння мистецьких практик у сучасному соціокультурному контексті. Методична система підготовки орієнтована на розвиток критичного мислення, креативності, міждисциплінарності та здатності до інноваційного вирішення візуальних завдань.

Однією з ключових методичних засад є проєктне навчання (project-based learning), яке дозволяє здобувачам вищої освіти створювати індивідуальні чи групові мистецькі проєкти в умовах, наближених до професійної діяльності. Студенти залучаються до процесів кураторства, організації виставок, участі у грантових програмах, що сприяє формуванню компетентностей у сфері культурного менеджменту та арт-адміністрування.

Інтеграція дослідницької компоненти здійснюється через застосування візуальних методів дослідження, таких як фотодокументація, фотоелісітація,

візуальні есе, які сприяють глибшому аналізу соціальних явищ через візуальну призму. Важливою методичною практикою є рефлексивне письмо, що дозволяє здобувачам вищої освіти осмислити власну художню позицію, сформулювати особистий наратив і художню стратегію (Dikovitskaya, 2006).

Особливе значення надається технологічній підготовці, що передбачає опанування цифрових засобів візуалізації (3D-моделювання, анімація, інтерактивні медіа, AR/VR), що відповідає вимогам сучасного ринку мистецтва. Курси з цифрових технологій інтегруються з дисциплінами з теорії мистецтва, культурології, філософії та соціології, що забезпечує формування ширшого світоглядного контексту.

Педагогічна взаємодія між викладачем і студентом реалізується на засадах менторства, де індивідуальний супровід відіграє ключову роль у розвитку художньої індивідуальності. Визначальним є створення середовища критичного діалогу, постійного обговорення робіт, участі в рецензуванні, що сприяє формуванню здатності до аргументованого аналізу власного й чужого мистецтва.

У процесі навчання візуального мистецтва важливо створювати умови для розвитку потенційних здібностей здобувачів освіти до засвоєння знань і навичок, а також формування позитивного ставлення до предмету. Цей процес має супроводжуватись активізацією пізнавальної діяльності студентів, акцентом на використанні сучасних педагогічних стратегій і методів, застосуванні різноманітних стилів навчання та врахуванні індивідуальних можливостей розвитку: особистісних відмінностей у сприйнятті, розумінні та інтерпретації навчального матеріалу.

Методики навчання й викладання на основі мистецтва (Arts-Based Teaching/Learning Methods) зосереджуються на процесах навчання та викладання, які здійснюються через художні та естетичні засоби вираження. У цьому контексті програмування занять, створення дидактичних матеріалів, розробка навчальної діяльності, педагогічне втручання та отримані результати мають художню форму та ґрунтуються на художньому знанні (Roldán, 2015).

Як зазначає А. Рубіо, переосмислені в термінах педагогіки, мистецькі методи утворюють основу згаданих методик. Викладач у цьому процесі постає не лише як педагог, але і як митець, і підходить до освітнього процесу як до творчого акту, у якому кінцевий результат може розглядатися як твір мистецтва. Таким чином, усі елементи результату повинні володіти естетичною цілісністю, а сам процес розглядатися як естетично завершене явище, що відображає створений досвід (Fernández Rubio, 2015).

Методики на основі мистецтва передбачають навчання за допомогою візуальних, театральних та інших мистецьких форм. Художні та естетичні компоненти перетинаються й формують основу освітнього процесу. Як зазначає Р. Ролдан (Roldán, 2015) у своєму дослідженні, мета візуально-орієнтованих методів викладання полягає у використанні художньої творчості як інструменту навчання. Створення образів або мистецьких дій виступає дидактичним механізмом, а не просто способом презентації.

Методи викладання, засновані на образотворчому мистецтві, спрямовані на інтеграцію візуальних художніх форм у педагогіку образотворчого мистецтва, пропонуючи образи та ідеї для викладання й навчання. Це охоплює освітні проєкти, що безпосередньо пов'язані з логікою художнього творення: викладання здійснюється так, як створюють твори сучасні художники, а педагогічно використовуються естетичні ідеї, що впливають із сучасних художніх практик і процесів.

Мистецькі методи викладання повинні:

- забезпечувати безпосередній контакт із сучасними художніми творами;
- створювати художні форми як засоби організації й управління педагогічним процесом;
- застосовувати освітні дії, що базуються на мистецьких творах і асоціюються із сучасними художніми практиками;
- заохочувати студентів діяти як художники;
- ставити зображення в центр процесу й творчої дії;

- у результаті навчання отримувати нові сучасні художні твори, а не шкільні вправи. Візуальні образи створюються шляхом візуального вивчення мистецьких творів через творчу діяльність;

- пропонувати різні форми творчого візуального вивчення мистецьких творів, подібно до того, як літературні тексти використовуються в літературній освіті для творчої роботи. Основними джерелами та документацією для мистецьких методів викладання є візуальні матеріали (Roldan, 2015).

Водночас не кожна мистецька практика автоматично належить до цих методик. Сам факт включення естетичних компонентів не означає, що дослідження або навчальний процес є мистецькоорієнтованими. Отже, освітній процес передбачає комунікацію, опрацювання різних типів даних та способів їх інтерпретації. Методики на основі мистецтва пропонують здійснювати ці процеси мовою мистецтва – логікою, візуальною структурою та метафорами (Rubio Fernández, 2015).

Здобуті знання мають характер активного досвіду, вони формуються в особистості в результаті вільного, свідомого й незалежного осмислення, яке ґрунтується на індивідуальному дослідженні. У межах мистецькоорієнтованого навчання можна виокремити три основні типи дидактичних розробок:

- педагогічні художні твори – це мистецькі об’єкти, створені спеціально з освітньою метою. Вони поєднують у собі художню форму та критичне осмислення педагогічних теорій і практик;

- дидактичні стратегії, засновані на мистецтві (через конкретні твори) – прикладом є виставковий проєкт «Мистецтво для навчання» (Arte para Aprender) у Музеї «Скарбниця Гранади» (Caja Granada), реалізований у межах магістерської програми «Образотворче мистецтво й освіта: конструкціоністський підхід» (Visual Arts and Education: A Constructionist Approach). Сюди також відноситься методологія a/r/tography (де «a» від artist (мистець), «r» – researcher (дослідник) та «t» – teacher (викладач)) (Roldán 2013–2015; Marín 2016);

- дидактичні стратегії, засновані на художньому досвіді, без конкретних творів мистецтва – такі підходи орієнтовані на естетичний досвід як джерело знань (Rubio Fernández, 2015).

Окреслене передбачає пошукові, дослідницькі, емпатичні та практичні дії, які ґрунтуються на досвіді самого митця. Розробка освітньої стратегії може спиратися на різні підходи, зокрема: формальні, технічні, експериментальні, компаративні тощо, але лише за умови інтеграції в художній контекст.

У межах нашого дослідження звернемо увагу на інші специфічні методи, за допомогою яких можна досліджувати зображення, не лише як статичні об'єкти, але і як образи, які можна інтерпретувати й концептуалізувати.

Зокрема, інтерактивний дизайн – це галузь знань, у якій аналіз орієнтований на користувача та побудований навколо змістовної комунікації через різні засоби і процеси, що передбачають співпрацю між людьми і технологіями. Значущі інтерактивні дизайни мають чітко окреслену мету, певний намір і інтерфейс, що є інтуїтивно зрозумілим і зручним для користувача.

Партисипативне картографування є дослідницькою методологією, що здійснюється у співпраці з групами учасників, надаючи їм можливість критично обговорювати певні теми з мінімальним втручанням з боку дослідника. Картографування формує широкі зв'язки та створює знання між організаціями, асоціаціями, формальними та неформальними інституціями, а також людьми, які їх представляють. Воно звертається до понять часу і простору як до фундаментальних елементів. Учасники процесу намагаються змінити основи владних структур між дослідником і досліджуваними. Це дозволяє їм самостійно визначати та концептуалізувати проблеми, значущі поняття та досвіди через великоформатне візуальне представлення на папері. Таким чином, вони отримують нове бачення проблеми, конкретного середовища, соціальних, політичних і економічних структур, що розширює розуміння і бачення ситуації. Дослідник у цьому випадку виступає посередником у зборі релевантних і збагачувальних даних, які подаються у вигляді карт та аудіовізуальних матеріалів, що базуються на розмовах учасників.

У цифровому сторітелінгу цифрові засоби комунікації дозволяють будь-кому розповідати та ділитися своїми ідеями чи аспектами життя. Найчастіше використовуються аудіо, відео, зображення, а також інші нефізичні формати – цифрові файли. Ці засоби можуть застосовуватися для створення історій або презентації певної концепції.

У межах цифрового сторітелінгу вирізняється ще складніший у плані формату метод: інтерактивні сенсорні оповіді. Цей метод базується на цифровому відкритому форматі читання, що дозволяє учасникам формувати сюжет. На фестивалі SXSW в Остіні, Техас, Sony презентувала проєктор, здатний перетворити будь-яку поверхню на інтерактивний екран із сенсорами руху. Інтерактивний стіл, обладнаний сенсорами, дозволяє предметам «оживати». Проєктор реагує на дотик, а сітка світиться під пальцями, відслідковуючи рух.

Ця технологія має великий потенціал як освітній інструмент для інтерактивного сторітелінгу, зокрема демонстрації історичних подій або як засіб для ігрового навчання. Проєктор виступає як міст між сучасними екранами та доповненою чи голографічною реальністю. Хоча компанія вважає проєкти Future Lab прототипами, очевидним є їхній величезний потенціал.

Таким чином, створення зображень може слугувати структурною основою для реалізації мистецького проєкту в контексті візуального дослідження. Серед візуальних методологій, висвітлених у дослідженнях Дж. Роуз (Rose, 2007), варто відзначити: фотодокументацію, фотоелісітацію та фотоесе.

На думку А. М. Маркес-Ібаньєс, існує широкий спектр дослідницьких методів, які можуть бути застосовані в соціальних науках, соціології чи освіті. Вони відрізняються тим, що не використовують знайдені зображення, а працюють із візуальними матеріалами, створеними спеціально для дослідження. Ці зображення можуть бути створені як дослідником, так і учасниками дослідження: відео, фотографії, колажі, карти, малюнки, газети тощо (Marqués-Ibáñez, 2018). Важливо зазначити, що візуальні об'єкти не просто ілюструють зміст, а є активними елементами дослідницького процесу. Їх поєднують із

іншими видами доказів: інтерв'ю, спостереження, етнографічні дані. Такі підходи називаються «візуальними дослідницькими методами» (Harper, 2006).

Метод фотодокументації використовує фотографії для фіксації реальності. Систематичне створення знімків дозволяє структурувати інформацію для подальшого аналізу.

Метод фотоелісації широко застосовується в соціальних дослідженнях. Д. Гарпер визначає його як «просту ідею вставити зображення в хід інтерв'ю» (Harper, 2003). Фото можуть бути зроблені дослідником або самими учасниками.

Фотоесе – це комбінація зображення і тексту, де обидва елементи є рівнозначними. Їх створюють як окремі автори, так і тандемом. Фотоесе є не зовсім методом дослідження, а скоріше ефективним способом презентації результатів. Його методологія є частиною дослідження. Фотографії демонструють культуру й повсякденність так, як це складно зробити словами (Wagner, 2007). Фотоесе є ефективним методом у галузі візуального мистецтва, фотожурналістики, підготовки магістерських проєктів, адже володіє описовою та емоційною силою.

Зазначимо, що одним із актуальних підходів до навчання і викладання у сфері візуального мистецтва, що заслуговує на увагу, є інтерактивний підхід, що сприяє інтенсифікації взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, а також стимулює розвиток критичного та креативного мислення шляхом активного, дослідницького, незалежного, кооперативного і проблемного навчання, що ґрунтується на діяльнісному та особистісно орієнтованому підходах (Murray, Brightman, 1996).

Такий підхід забезпечує глибше розуміння навчального матеріалу, здатність до синтезу й інтеграції знань, підвищення мотивації, розвиток навичок вищого порядку мислення, покращення запам'ятовування та формування позитивного ставлення до навчання (Smilan, Miraglia, 2009).

Застосування інтерактивного підходу в навчанні та викладанні візуального мистецтва має забезпечити якісніше впровадження змісту освітньої програми з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

Головну відмінність між традиційними методами навчання та сучасними інтерактивними підходами дослідник С. Сашич вбачає у трансформації односторонньої комунікації, за якої викладач виконує авторитетну та нейтральну роль транслятора знань, у двосторонню взаємодію, яка відбувається між усіма учасниками освітнього процесу. В умовах такої двосторонньої комунікації педагог за допомогою взаємодії та опосередкованого спрямування сприяє тому, щоб здобувачі освіти самостійно доходили до розуміння певних концепцій. Саме тому інтерактивний підхід до викладання і навчання розглядається як соціальний процес (Simic Sasic, 2011), що реалізується через взаємодію між викладачами і здобувачами освіти, а також всередині груп, даючи можливість аналізу та оцінювання робіт самими студентами.

Цей підхід також характеризується процесоорієнтованістю (Van Dijk, Jochems, 2002) та зосередженістю на особистості кожного конкретного студента, його здібностях та вираженні (Shreeve, Sims, 2010), оскільки педагоги застосовують різноманітні дидактичні стратегії з метою залучення здобувачів освіти до пізнавальної й практичної діяльності протягом усього навчального процесу. У цьому контексті саме реакція студентів на навчальну діяльність є ключовим чинником якості викладання (Sahlberg, 2007), а тип і якість налагодженої взаємодії в середині групи безпосередньо пов'язані з результатами навчання.

Дж. М. Бартон у своєму дослідженні наголошує на тому, що метою інтерактивного підходу в контексті викладання візуального мистецтва є зміщення фокусу активності з викладача на студента з метою досягнення глибшого залучення в усіх сферах: вербально-когнітивній, емоційно-досвідній та фізично-моторній. Взаємодія між педагогом і здобувачем освіти в майстернях образотворчого мистецтва повинна включати діалог, у межах якого викладач, спираючись на власний візуальний та художній досвід, допомагає студентам усвідомити когнітивні структури, які ті формують самостійно (Burton, 2000).

Згідно з конструктивістським підходом до навчання (за Л. Луїсом), студенти активно залучаються до формування власних ментальних уявлень, а

також їхньої трансформації (Louis, 2013). У цьому контексті здобувачі освіти постають як активні конструктори знання, які вибудовують індивідуальні системи розуміння на основі власного мислення за опосередкованої підтримки наставника. У такому процесі доцільно впроваджувати як продуктивні, так і рецептивні художні форми діяльності (Duh, Zupančič, 2014).

Педагогічні задачі мають бути зрозумілими для всіх учасників освітнього процесу, а стиль взаємодії з боку викладача – дружнім і підтримувальним, з метою формування безпечного середовища для вільного вираження творчого потенціалу, думок та ідей. У процесі викладання теоретичних дисциплін викладач має ставити відкриті запитання, які стимулюють не репродукцію знань, а висловлення власних міркувань стосовно змісту, що дозволяє оцінити тип і якість суджень, а не обсяг інформації, що підлягає запам'ятовуванню (Tomić, 2003).

Дослідник Р. К. Сойєр у своїй статті пише, що враховуючи індивідуальні й художні особливості, студенти по-різному сприймають і пов'язують отриману інформацію. У випадках нестандартних відповідей педагог має проявляти гнучкість, уточнюючи, яким чином здобувач освіти дійшов до тієї чи іншої думки. Це дозволяє викладачу глибше зрозуміти процес мислення студента. Саме тому ефективна навчальна комунікація в межах мистецьких класів має імпровізаційний характер. Викладання в галузі візуального мистецтва слід розглядати як креативний акт, певну імпровізаційну перформативну практику (Sawyer, 2004).

У контексті викладання візуального мистецтва викладачі мають використовувати педагогічні стратегії, що сприяють засвоєнню навчального матеріалу через проблемний підхід із залученням прикладів, стимулів, дослідницьких запитань, аналогій і застосування вже набутого художнього досвіду (Efland, 2002). Належна організація взаємодії в межах мистецьких студій стимулює активізацію таких когнітивних процесів, як мозковий штурм, аналітичне і трансформаційне мислення, візуалізація й асоціативність мислення (Zimmerman, 2010).

До ефективних навчальних стратегій, що активно застосовуються в умовах інтерактивного навчання, можемо віднести:

- проблемне навчання;
- кооперативне (групове) навчання;
- досвідно-орієнтоване навчання;
- активне навчання;
- дослідницьке навчання.

Інтерактивне навчання в поєднанні з гнучким і трансформаційним підходом вимагає ширшого та більш варіативного використання дидактичних методів, а також їх комбінування. Педагогічні методи, що застосовуються у викладанні візуального мистецтва, повинні поєднувати загальнодидактичні та предметно-специфічні (власне художні) підходи. Останні формуються на основі особливостей різних сфер мистецтва, їх специфіки та проблематики (Tomljenović, 2015).

У своїй праці Т. Такол наголошує, що застосування таких методів спонукає здобувачів освіти до рефлексії щодо візуальних стимулів, пошуку незвичних способів сприйняття, формування нових уявлень та особистісно значущого художнього досвіду. Вони сприяють розвитку навичок розв'язання візуально-художніх завдань, критичного та дивергентного мислення, а також здатності інтегрувати набуті знання у сфері візуального мистецтва (Tasol, 2003).

До характерних ознак використання специфічних методів у мистецькій освіті належать:

- естетична комунікація між учителем, учнями та художніми творами;
- сприйняття й розуміння візуальних явищ і закономірностей та їхнє осмислення в контексті повсякденного життя;
- самостійне та творче використання художніх матеріалів.

Окреслені методи можуть реалізовуватися в різний спосіб: через візуальний огляд творів мистецтва з подальшим інтерактивним обговоренням, через дидактичну гру з творчими елементами або через самовираження у власній мистецькій діяльності. Естетична взаємодія між учасниками освітнього процесу

може здійснюватися на основі рецепції мистецтва з обговоренням візуальних елементів, їхніх взаємозв'язків та використаних художніх технік.

Як зазначає З. Томленович, специфічні методи навчання є невід'ємною частиною інтерактивного викладання у класах візуального мистецтва, оскільки їх застосування передбачає безпосередню взаємодію зі здобувачами освіти, які, спостерігаючи твори мистецтва та залучаючись до діалогу, починають усвідомлювати структуру та взаємозв'язки елементів художнього образу, що сприяє розвитку естетичної сприйнятливості (Tomljenović, 2015).

Таким чином, ефективне застосування специфічних методів у мистецькій освіті вимагає від педагогів високого рівня фахової (художньої) та дидактичної підготовки.

Розглядаючи методичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти в США не можемо не звернути увагу на важливість залучення сучасних віртуальних технологій, зокрема засобів дистанційного навчання в освітній процес сучасних закладів вищої освіти.

Асоціація мистецьких коледжів (CAA) рекомендує коледжам і університетам розробляти власні політики щодо дистанційного навчання, починаючи з чіткого визначення, яке відповідатиме специфіці та цінностям їхньої академічної спільноти. Усвідомлюючи, що кожна навчальна модель має свої внутрішні переваги та недоліки, заклади вищої освіти США зосереджені на тому, як найкраще використовувати кожен з них для досягнення освітніх результатів з урахуванням різноманітних потреб студентів. Студенти обирають дистанційні чи традиційні курси з різних причин і ці мотивації мають бути враховані під час розробки курсів та освітніх програм у співпраці викладачів, фахівців з дистанційної освіти та технічних служб (College Art Association).

Фахівці САА наголошують на важливості врахування способів подачі навчального матеріалу, які найкраще підходять для різних типів студентів, а також тих методів, які сприятимуть зацікавленості студентів у навчанні, виборі спеціальності, виконанні загальноосвітніх вимог та вивченні факультативів. Також необхідно створювати середовище, що пропонує студентам різні моделі

навчання, які доповнюють одна одну, аби кожен студент міг обрати той підхід, що найефективніше сприяє досягненню навчальних цілей курсу або програми.

Кожна форма викладання повинна передбачати механізми, що сприяють частій, відкритій та змістовній комунікації між студентами, викладачами та фахівцями з галузі. Така взаємодія посилює навчальний процес, наукові дослідження та професійну залученість студентів. У зв'язку з цим надзвичайно важливо, щоб викладачі дистанційних курсів співпрацювали з фахівцями з дистанційної освіти та інформаційних технологій для створення умов, що забезпечують успіх студентів у конкретному освітньому контексті закладу. Додатковий час, необхідний для такої співпраці, має бути справедливо компенсований і визначений до початку реалізації курсу (Guidelines for Distance Education in Art, Art History, Design, and Museum Studies).

У контексті цього цікавою є думка Р. Гібсона (Gibson, Ewing, 2020) про те, що заклади вищої мистецької освіти повинні активно використовувати різноманітні педагогічні методи, які відповідають актуальним політичним, економічним і соціокультурним викликам сучасності. Провідним принципом реформування мистецької освіти є визнання необхідності створення інтегративних систем, що поєднують минуле, сучасне й майбутнє і водночас ураховують еволюцію засобів комунікації та мистецького виробництва.

Розширення комунікативної бази студентів через залучення до проєктів, пов'язаних із основними художніми рухами, створює умови для синтезу традиційних і сучасних методик викладання мистецтва. Застосування усталених підходів у нових цілях відкриває чутливість до ширшого спектру досвіду, зокрема в контексті використання новітніх технологій у всіх сферах мистецької освіти. Р. Кіллен наголошує, що традиційна художня діяльність може бути урізноманітнена через поєднання з високотехнологічними засобами. Наприклад, викладання історії мистецтва набуває нових вимірів: дослідження музейних колекцій можливе дистанційно, навіть за значної віддаленості, що відкриває доступ до ресурсів за межами фінансових можливостей окремих закладів освіти (Killen, O'Toole, 2023).

В іншому дослідженні Ю. Гон (Gong, 2021) указує, що використання традиційних форм діяльності із залученням високотехнологічного контенту може допомогти викладачеві зорієнтувати студентів у культурному контексті їхньої регіональної ідентичності. Виховуючи молодь в умовах зростаючої глобалізації, викладач, спираючись на різноманіття освітніх стратегій минулого й сучасності, може інтегрувати технологічні підходи для опрацювання різноманітних джерел, долаючи страх перед технологіями, що часто спостерігається в сфері художньої освіти (Amwiine, Nnenna, 2024).

Запропоновані активності повинні бути модернізованими і водночас не втрачати зв'язок із традиціями. Сучасні проєкти продовжуватимуть музейні дослідження, даючи студентам змогу досягнути власну індивідуальну та колективну історію, водночас відкриваючи нові перспективи майбутнього. Використовуючи широкий спектр методів викладання, від класичних до новітніх, на думку Е. Абад-Сегура, викладач більше не буде обмежений рамками традиційного уроку студійного мистецтва, що тільки відтворює моделі минулого (González-Zamar, Abad-Segura, 2020).

Цікавою є методика застосування новітніх цифрових технологій у галузі мистецтва, що зумовлює радикальну зміну у взаємодії між культурними об'єктами, освітнім простором і користувачем VR та забезпечує доступ до інтерактивного досвіду у 3D-просторі в режимі реального часу, дозволяючи студенту відчувати себе учасником іншої реальності (Younan, Treadaway, 2015). Завдяки регулярним оновленням та доступним версіям програмного забезпечення, VR може бути інтегрована в усі сфери навчального процесу, комбінуючись із різними педагогічними методами, де студент виступає активним суб'єктом побудови знань (González-Zamar, Abad-Segura 2020).

Науковці Т. Чандрасекера і С. Юн у своєму дослідженні дійшли висновку, що VR стала ефективним інструментом в освітньому процесі з широким спектром застосувань, зокрема в галузі культурології, мистецтва та мистецької спадщини (Chandrasekera, Yoon, 2018). Позитивне сприйняття VR зумовлене здатністю цифрових інтерфейсів створювати привабливі візуальні враження, що

підвищують цінність освітнього процесу, особливо в контексті складних тем. Так, Гао Цянь окреслив три основні цілі впровадження тривимірного середовища в навчання мистецтва:

- поєднання реального та віртуального середовища для збагачення досвіду та знань;
- опора на сприйняття як основу для розширення простору уяви;
- інтерактивність як засіб поглиблення емоційного усвідомлення.

VR подібна до інших цифрових інтерфейсів у тому, що дозволяє створювати змодельовані образи та простори, у яких користувач може вільно функціонувати завдяки спеціалізованим візуальним пристроям (Wang, Wu, et al., 2018; Uslu, Usluel, 2019). Особливий інтерес становить визначення VR як дидактичного інструменту, що зростає у значущості та потребує включення до освітніх процесів. Одним із ключових завдань є розроблення навчальної моделі, що інтегрує сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), забезпечуючи гнучкість, саморегуляцію, адаптивність і самонавчання студентів (Abad-Segura, González-Zamar, 2019).

Ван Цзіньхуа у своїй роботі запропонував використання VR-технологій у навчанні академічного рисунку студентів педагогічних закладів вищої освіти. Методологія дослідження включала виконання навчальних завдань і оцінювання результатів за низкою індикаторів (Wang, Zhang, 2015). Отримані дані свідчать про те, що VR-технології позитивно впливають на ефективність і якість засвоєння знань, зокрема в аспектах композиційного моделювання та просторового мислення.

Група авторів на чолі з Лю Децзян наголосили, що сутність використання ресурсів віртуальної реальності в художньо-педагогічному процесі полягає не лише в упровадженні нових інструментів, а й у системній інтеграції нових методів навчання та створенні якісно нового дидактичного контенту (Liu, Wang, 2020). Згідно з дослідженням групи авторів (Hui, Zhou, et al., 2022) технологія віртуальної реальності в мистецькій освіті найчастіше застосовується в таких типах курсів:

- курси з мистецтвознавства: вивчення світової художньої спадщини (живопис, скульптура, архітектура) є ключовим елементом у формуванні естетичної культури. Традиційні мультимедійні засоби не забезпечують багатовимірною спостереження за мистецькими об'єктами. VR дозволяє здійснювати тривимірне занурення в архітектурний простір, надаючи відчуття присутності (Ge, Yang, et al., 2020);

- інтерактивні курси художньої творчості: студенти можуть створювати мистецькі об'єкти у віртуальному просторі (глиняні моделі, просторові інсталяції тощо). VR усуває обмеження матеріального простору й ресурсів, відкриваючи нові горизонти для уяви та художнього експериментування. Роботи можна обертати, трансформувати, а згодом – реалізовувати через 3D-друк (Zhang, Chi, 2018);

- інноваційні курси з мистецтва: VR долає межі традиційного навчання, дозволяє розширити навчальне середовище, відвідати віртуальні музеї, ознайомитися з культурними ландшафтами світу, а також формує інноваційне мислення та креативність у здобувачів освіти (Taxén, Naeve, 2001).

Цифрова та онлайн-освіта створює унікальні можливості для покращення якості навчального процесу. Серед можливостей онлайн освіти Д. Ачоу виокремлює:

- гнучкість і доступність. Онлайн-освіта дозволяє студентам навчатись у зручному темпі, роблячи вищу освіту доступнішою для працюючих, нетрадиційних здобувачів освіти та осіб, що мають географічні обмеження;

- персоналізоване та адаптивне навчання. Багато онлайн-платформ інтегрують штучний інтелект (ШІ) для персоналізації освітнього процесу відповідно до індивідуальних результатів студентів. Адаптивні технології дозволяють створювати індивідуальні траєкторії навчання, що відповідають конкретним потребам здобувачів;

- різноманітні ресурси та мультимедійна інтеграція. Цифрове навчання забезпечує доступ до широкого спектра матеріалів: відеолекцій, онлайн-симуляцій, інтерактивних тестів, форумів обговорень. Ці ресурси

сприяють урахуванню різних стилів навчання та підвищують залученість студентів (Achoe, 2021).

Однак, незважаючи на окреслені переваги, група авторів на чолі з дослідником Я. Р. Ханом (Khan, 2021) зазначає, що онлайн-освіта в мистецьких коледжах та університетах стикається зі значними викликами, що впливають на задоволеність студентів і результати навчання. Однією з найбільш критичних проблем є відсутність безпосередньої взаємодії між студентами та викладачами, що може знижувати залученість, мотивацію та викликати відчуття ізоляції. У традиційних класах можливі живі дискусії, миттєвий зворотний зв'язок і спільне навчання, усе це важко повноцінно відтворити в цифровому середовищі. Попри використання відеозв'язку та форумів, вони не замінюють динаміку особистого спілкування.

Крім того, цифрове навчання потребує високого рівня самодисципліни та навичок тайм-менеджменту, що призводить до нижчого рівня завершення курсів і зниження академічної успішності.

Технологічна нерівність також є суттєвим бар'єром. Не всі студенти мають надійний доступ до високошвидкісного інтернету, сучасних пристроїв або відповідного навчального простору. Цей «цифровий розрив» особливо зачіпає студентів із малозабезпечених сімей і сільських регіонів, створюючи нерівні умови для участі в онлайн-освіті. Технічні проблеми, як-от несумісність програм, збої з'єднання чи складність користування освітніми платформами, також впливають на ефективність навчання.

Цифрова втома та проблеми психічного здоров'я також стали новими критичними аспектами онлайн-освіти. Тривале перебування перед екраном для перегляду лекцій, виконання завдань та участі в обговореннях може спричинити виснаження, зниження концентрації уваги та вигоряння. На відміну від традиційних класів, де можливі фізична активність і соціальна взаємодія, онлайн-навчання часто обмежується ізольованим цифровим простором, що підвищує рівень стресу, тривожності та зниження мотивації (Khan, 2021).

З метою максимізування переваг онлайн-освіти й мінімізування її недоліків Д. Ачоу (Асчое, 2021) у своїй праці зазначає, що заклади вищої освіти мають запроваджувати комплексний підхід, орієнтований на студента. Необхідно інвестувати в розвиток цифрової інфраструктури (доступ до стабільного інтернету, недорогі пристрої, зручні віртуальні платформи) та підготовку викладачів до онлайн-викладання, використання інтерактивних методів і стратегій залучення здобувачів вищої освіти.

Особливо важливим є інтегрування інтерактивного та досвідного навчання в онлайн-курси. У галузі мистецтва, де необхідні практичні навички, варто впроваджувати методи роботи в віртуальних лабораторіях, інструменти доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR), а також віддалені спільні проєкти. Гібридні моделі, які поєднують онлайн-навчання з періодичними очними воркшопами чи лабораторними заняттями, можуть подолати розрив між теорією та практикою (Асчое, 2021).

Ще одним критичним аспектом є чесність і об'єктивність оцінювання в онлайн-освіті. Перехід до цифрових оцінювань викликає побоювання щодо академічної доброчесності. Заклади повинні впроваджувати надійні стратегії оцінювання: онлайн-іспити з прокторингом, відкриті тести, оцінювання компетентностей, проєктне навчання тощо.

Зауважимо, що майбутнє мистецької освіти може бути реалізованим через вдумливу інтеграцію цифрових технологій у традиційні практики. Такий гібридний підхід створює більш насичене й динамічне освітнє середовище, яке готує студентів до викликів цифрового світу, водночас зберігаючи фундаментальні навички та цінування класичних форм мистецтва.

Успішна інтеграція передбачає баланс між цифровим виробництвом і споживанням контенту та розвитком критичного мислення та творчої самореалізації. Поєднуючи сучасні та традиційні методології, викладачі можуть формувати інноваційну навчальну програму, засновану на базових принципах образотворчого мистецтва. Такий збалансований підхід забезпечує формування

студентів не лише як пасивних користувачів технологій, а і як активних творців і критичних мислителів у цифрову епоху.

Розглядаючи перспективи онлайн-освіти в закладах вищої мистецької освіти, слід відмітити, що вони, насамперед, залежатимуть від здатності інституцій адаптуватися до новітніх технологій, удосконалювати педагогічні методи та підходи й формувати інклюзивне, орієнтоване на студента освітнє середовище. Штучний інтелект (ШІ), аналітика даних та адаптивні системи навчання можуть персоналізувати освітній досвід, забезпечити зворотний зв'язок у реальному часі та підвищити ефективність курсів. Крім того, політики й освітні лідери повинні співпрацювати для встановлення єдиних стандартів онлайн-освіти, забезпечення технологічної доступності та фінансування, як для студентів, так і для закладів вищої освіти задля переходу до справді інклюзивного цифрового середовища.

У межах підрозділу також слід згадати про методичні засади підготовки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, зокрема вадами слуху. У контексті специфічної моделі вищої освіти для таких здобувачів цікавою є інтеграційна модель навчання, висвітлена Ф. Лі (Liu, 2022) і орієнтована на підготовку інноваційних фахівців у сфері візуального мистецтва. Ця модель має на меті одночасний розвиток особистості, професійних навичок та соціальної інтеграції. Ключовими характеристиками моделі є:

- комплексний розвиток, що реалізується в поєднанні професійної підготовки, соціальних навичок і здатності до інтеграції в суспільство;
- інтеграція в навчальному процесі, як розвиток упевненості, самореалізації та відчуття благополуччя у здобувачів освіти з вадами слуху;
- практична спрямованість: студенти мають опановувати художнє проектування та аналітичні здібності щодо тенденцій ринку мистецтв і ремесел;
- соціальна адаптація, що виражається в особливій увазі до розвитку міжособистісної комунікації, що відрізняється від цілей підготовки студентів без порушень слуху;

- система студій: створена як віртуальне робоче середовище, де викладання відбувається через імітацію реальних проєктів. Основна мета: об'єднання навчання і практики, розвиток навичок взаємодії (Jiang, Wu, Lu, 2018).

Таким чином, методичні засади підготовки магістрів візуального мистецтва в США відображають цінності доступності, рівності та різноманіття, забезпечуючи умови для повноцінної участі всіх здобувачів освіти в академічному й мистецькому середовищі.

2.4. Організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США

У межах цього підрозділу вважаємо за доцільне розглянути особливості організації освітнього процесу в умовах інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти для викладання дисциплін у галузі візуального мистецтва. Окреслене дослідження передбачає два аспекти розгляду:

- матеріально-технічна база, призначена для очного аудиторного навчання;
- віртуальні освітні середовища (системи дистанційного навчання, спеціалізовані програми, віртуальні середовища тощо).

Як зазначено в «Керівних принципах для отримання ступеня магістра образотворчих мистецтв у галузі мистецтва та дизайну» (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design), розроблених Асоціацією мистецьких коледжів (CAA), хоча заклади вищої освіти не зобов'язані пропонувати широкий спектр освітніх спеціалізацій, надзвичайно важливо надавати точну та прозору інформацію про можливості й обмеження міждисциплінарних і дисциплінарних програм. Заклади мають відкривати спеціалізації лише тоді, коли в наявності є достатні людські, матеріальні та фінансові ресурси для забезпечення високої якості освіти за програмами (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Відповідно до пункту XIV.B.1 «Ресурси та компоненти програм з мистецтва і дизайну» рекомендацій Національної асоціації шкіл мистецтва та дизайну (National Association of Schools of Art and Design – NASAD), ресурси мають бути достатніми для підтримки цілей, завдань, змісту програм підготовки магістрів і повинні відповідати операційним вимогам NASAD у сфері вищої освіти. Зв'язок між формуванням цілей і розвитком структури програми та ресурсів є критично важливим для успіху. Процес у встановленні та підтримці таких зв'язків повинен характеризуватися тією самою наполегливою творчою та аналітичною якістю, яка є сутністю самої магістерської освіти (Handbook NASAD).

Заклади освіти мають забезпечити своїм здобувачам освіти належний доступ до майстерень, інструментів та обладнання, що є базовою умовою для створення мистецьких і дизайнерських робіт, а також для формування культури безпечної роботи в студійному середовищі. Програми MFA, незалежно від того, чи ґрунтуються вони на традиційних медіа, чи на новітніх технологіях, повинні відкриватися виключно в тих закладах, які мають належне матеріально-технічне забезпечення, зокрема: сучасне обладнання, інструменти, аудиторії для індивідуальної роботи, комп'ютери з відповідним програмним забезпеченням для мистецтва та дизайну й периферійні пристрої, необхідні для роботи в традиційному і цифровому середовищі. Для міждисциплінарних програм MFA надзвичайно важливо, щоб освітнє середовище сприяло співпраці та обміну між напрямками, зокрема через наявність цифрових лабораторій, майстерень із виготовлення прототипів або профільних майстерень.

Відповідно до «Керівних принципів для отримання ступеня магістра образотворчих мистецтв у галузі мистецтва та дизайну» (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design) для більшості здобувачів магістерських програм з візуального мистецтва наявність особистої студії є необхідністю, яку повинен надати заклад освіти. Водночас, студійний простір не має бути настільки ізольованим, щоб обмежувати здоровий обмін досвідом. Індивідуальні студії мають доповнюватися вільним доступом до майстерень, лабораторій і загальних

студій. У випадках, коли заклад освіти не надає індивідуальних студій, студентам слід забезпечити спільний простір, призначений виключно для їхньої академічної спільноти (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Асоціація мистецьких коледжів визнає, що багато студентів вступають до магістратури з намірами працювати поза межами традиційного студійного середовища й активно шукають доступ до віртуальних або фізичних просторів, міждисциплінарних навчальних планів, а також локальних і глобальних можливостей на кампусі та в громадах. Отже, потреби у приміщеннях та обладнанні часто визначаються методами дослідження, творчої діяльності та способами комунікації або презентації власних результатів.

Жодна програма MFA не може існувати без належних візуальних ресурсів: зображень, бібліотек, музеїв і можливостей для експонування робіт. Студенти повинні мати постійний доступ до творів візуальної культури минулого й сучасності, а також можливість користуватися ресурсами у зручний для них час (College Art Association).

У цілому, з огляду на безперервний розвиток мистецької практики та пов'язаних із нею технологій, програми MFA та викладацький склад мають бути готові забезпечити студентам повноцінні можливості для застосування знань, навичок і критичного мислення, які відповідають сучасному спектру художніх практик. Крім того, Асоціація мистецьких коледжів наголошує на важливості долучення до освітнього процесу запрошених митців і лекторів, що можуть стати джерелом натхнення для здобувачів освіти і розширити світогляд студентів завдяки різноманіттю інтелектуальних, естетичних і культурних перспектив. Найбільшу цінність такі візити зазвичай мають, коли тривають кілька днів.

Оскільки важливою складовою здобуття ступеня магістра в галузі візуальних мистецтв в США є фінальна виставка, відповідно, до цього заклади освіти, що присуджують ступінь MFA, повинні мати виставкові простори, які дозволяють студентам експонувати достатню кількість робіт для оцінки їхнього художнього розвитку та вміння створювати цілісне й професійне портфоліо. Інституції, які не мають відповідного простору для виставок MFA, зобов'язані

запропонувати або надати альтернативне місце для експозиції поза кампусом (Guidelines for the MFA Degree in Art and Design).

Згідно з рекомендаціями САА щодо утримання та постійного перебування викладачів мистецтва та дизайну (Guidelines for Retention and Tenure of Art and Design Faculty): «експонування та/або публічна демонстрація творчих робіт, що пройшла фахове рецензування, розглядається як еквівалент публікації в інших академічних галузях». Окрім того, «Керівні принципи професійної практики для митців» (Guidelines for Professional Practices for Artists) регламентують «загальні етичні та професійні стандарти», а також виконують педагогічну функцію, надаючи рекомендації художникам щодо студійної практики, захисту авторських прав, контрактів із галереями, продажів і виконання замовлень. Отже, роль мистецьких виставок різного типу як легітимної та вагомої форми наукової діяльності охоплює положення обох цих документів (Guidelines for Professional Practices for Artists).

Формами рецензування в контексті експонування художніх творів магістрів візуального мистецтва протягом навчання можуть виступати: кураторські, запрошені та конкурсні виставки, а також участь у виставкових кооперативах, колективах художників і різноманітних альтернативних просторах.

Оцінка якості та академічної значущості таких виставкових форматів має здійснюватися, насамперед, фахівцями у відповідних галузях мистецтва в межах академічного підрозділу. Водночас інші адміністративні структури, задіяні у процесі оцінювання, повинні визнавати результати цієї фахової експертизи. Найкращі практики щодо вимог до виставкової активності, сформульовані у вищезгаданих настановах Асоціації мистецьких коледжів, передбачають, що «питання національного, регіонального та місцевого визнання мають бути чітко визначені в закладах, які розрізняють ці рівні, оскільки ці поняття не мають універсального значення (Statement on exhibition venues).

Крім того, належною практикою з боку закладу освіти є врахування та покриття фінансових витрат на участь у виставках, зокрема оплату членських чи

журі-внесків, та інших витрат, що покладені на автора, а також урахування тривалості, часу проведення та географічного розташування події (Statement on exhibition venues).

Розглядаючи реальні кейси матеріально-технічного забезпечення програм підготовки магістрів образотворчого мистецтва в США, звернемо увагу на деякі студії Рочестерського технологічного інституту (Rochester Institute of Technology).

Студії живопису. Живописні студії призначені для забезпечення індивідуального й колективного навчання студентів бакалаврських і магістерських програм з образотворчого мистецтва. Студенти третього та четвертого курсів, а також магістрант, мають персоналізовані робочі простори для реалізації творчих проєктів. Просторове планування студій передбачає також наявність спільних зон, які сприяють професійному обміну, критичному діалогу та колегіальній взаємодії між здобувачами освіти й викладачами. У студіях опановуються різноманітні художні техніки та матеріали, зокрема акварельний, олійний живопис, вугільний та пастельний рисунок.

Студія друкарських технологій. Студія забезпечена широким спектром обладнання, що дозволяє студентам здобути практичні навички у традиційних та сучасних графічних технологіях. До оснащення входять: три офортні преси Takach, експозиційна стіна з галогеновим освітленням, вертикальні ванни для хлоридного травлення, система трафаретного друку з мийкою та експозиційною камерою. Студія також містить темну кімнату та комп'ютерну станцію для друку позитивів плівок, що використовуються у фотогравюрних процесах.

Скульптурні студії. Студії для роботи зі скульптурою обладнані відповідно до вимог як класичних, так і сучасних технологічних підходів до створення тривимірного мистецтва. Інфраструктура включає:

- деревообробну майстерню, що оснащена циркулярною пилкою SawStop, стрічковою пилкою, шліфувальними машинами (шпиндельною, стрічковою та дисковою), свердлильним верстатом і торцювальною пилкою;

- металообробну майстерню, де наявні гідравлічний штамповий прес, три зварювальні апарати MIG, водоохолоджуваний апарат TIG, плазмовий різак, торцювальна пила, а також мостовий кран вантажопідйомністю 1 т;
- ливарню, обладнану піччю для бронзи на 90 фунтів, тиглями для бронзи й алюмінію, тунельною піччю, великим змішувачем для піщаних форм (для роботи із синтетичною смолою), установкою для виготовлення керамічних оболонкових форм, двома плавильними котлами для воску та крановою системою;
- простір для обробки каменю, що включає пневматичні та ручні інструменти для обробки мармуру, вапняку та алебастру;
- майстерні для роботи з нетрадиційними матеріалами, зокрема литим пластиком, пінополіуретаном та гумою.

Студія ілюстрації. Це спеціалізоване середовище для студентів, які вивчають ілюстрацію. Студія поділена на індивідуальні арт-станції з ергономічними столами, освітленням, місцями для зберігання матеріалів і зонами для презентації проєктів. Організація простору сприяє зосередженій роботі над авторськими завданнями, водночас підтримуючи динамічну взаємодію між студентами. Навчання охоплює широкий спектр медіа: від класичних графічних технік до цифрової ілюстрації, орієнтуючи студентів на роботу в галузях видавництва, анімації, реклами та концепт-арту.

Студія рисунку з натури. Це навчальний простір, спрямований на опанування академічного рисунку з натури з використанням традиційних засобів: графіту, вугілля, сангіни, пастелі, чорнил. Особлива увага приділяється роботі з живою моделлю, включно з ню зображенням, що дозволяє ґрунтовно вивчити анатомію, пластику, пропорції та емоційну виразність фігури. Також дана студія сприяє розвитку спостережливості, композиційного мислення та навичок швидкого ескізування, що є незамінними для ілюстраторів, дизайнерів, скульпторів і художників візуального мистецтва. Простір обладнано професійним освітленням, подіумом для моделей та є адаптованим для різних форматів занять (етюди, довготривала робота, майстер-класи).

Студія медичної ілюстрації. Призначена для створення науково-точних анатомічних зображень із застосуванням традиційних та цифрових технологій. Студія обладнана ергономічними столами, графічними планшетами, освітленням для ручної роботи, бібліотекою атласів, моделями органів та остеологічними зразками. Навчання поєднує роботу в Adobe Illustrator, Photoshop, ZBrush та 3D-моделювання. Проводяться міждисциплінарні заняття з інтерпретації медичних зображень у співпраці з факультетами медицини та біології, а також можливе відвідування секційних лабораторій, що формує у студентів не лише високий художній рівень, але й глибоке наукове розуміння зображуваного матеріалу.

Комп'ютерна лабораторія Witmeyer Mac Lab. Це сучасна комп'ютерна лабораторія, оснащена понад 25-ма високопродуктивними комп'ютерами Apple iMac, доступними для індивідуальної та групової роботи здобувачів освіти. Усі робочі місця обладнані професійним програмним забезпеченням, яке широко використовується в галузях дизайну, ілюстрації, цифрового мистецтва та анімації. Лабораторія також має інтерактивний мультимедійний проєктор з великим екраном, що дозволяє транслювати роботу студента або викладача в реальному часі для демонстрації, обговорення чи критики. Це створює умови для динамічного навчального процесу, що сприяє формуванню навичок командної роботи та візуального мислення.

Локація також часто використовується для проведення майстер-класів, семінарів, презентацій портфоліо або для позааудиторної творчої роботи студентів. Студія відкриває широкі можливості для оволодіння цифровими інструментами, необхідними для реалізації авторських проєктів у графічному дизайні, медіа-мистецтві та суміжних сферах.

Студія 96 (Studio 96), що є спеціалізованою комп'ютерною лабораторією, де проводяться заняття з цифрової ілюстрації. Простір розроблений для повноцінної підтримки творчого процесу студентів, що працюють у сфері цифрового мистецтва, ілюстрації, анімації та концепт-арту. Лабораторія обладнана сучасними комп'ютерами з каліброваними моніторами для точного

відображення кольорів та графічними планшетами з професійним програмним забезпеченням (Adobe Photoshop, Illustrator, Fresco, Procreate, Corel Painter, Clip Studio Paint, а також 3D-інструментами для ілюстраторів). У студії 96 також реалізуються практичні курси з візуального сторітелінгу, дизайну персонажів, книжкової ілюстрації, обкладинок, інтерфейсної графіки тощо.

K-Labs (Комп'ютерні лабораторії K-Labs). Комплекс K-Labs включає дві суміжні комп'ютерні лабораторії, оснащені за останнім словом техніки, які слугують мультимедійним навчальним простором для опрацювання як нерухомого зображення (статичної графіки), так і рухомого зображення (анімації, відео). Окрім комп'ютерного забезпечення, студія має сканери високої роздільної здатності та принтери для друку зображень у різних форматах. Лабораторії мають проєкційні системи для колективного перегляду та аналізу студентських проєктів, світлові бокси (light boxes) для роботи з ескізами та аналоговими носіями, а також виставкові стіни для експозиції готових робіт і презентацій.

Комплекс Темних Кімнат (Darkroom Complex). Цей комплекс створений для підтримки традиційних аналогових фотопроцесів, зокрема срібно-галоїдних та історичних технік фотозйомки й друку. Темні кімнати обладнані всім необхідним для ручної обробки фотоматеріалів і забезпечують повний цикл створення зображень: від проявлення плівки до фінального фотодруку. Приміщення лабораторії включають індивідуальні робочі зони для кожного студента з професійним обладнанням: збільшувачами, ваннами для проявлення, сушарками, спеціалізованими вентиляційними системами та освітленням, що не впливає на фотоматеріали.

Фото-кабіни (Photo Cages). Фото-кабіни RIT є унікальною для закладів вищої освіти платформою доступу до професійного фото- та відеообладнання, що повністю відкрита для студентського користування. Це спеціалізоване приміщення, де студенти можуть безкоштовно отримати напрокат широкий спектр високоякісної техніки, необхідної для навчання, реалізації творчих і комерційних проєктів. Лабораторія пропонує для здобувачів: цифрові дзеркальні

камери (DSLR), плівкові камери, середньо- та великоформатні камери; відеокамери з професійною оптикою; студійне та портативне освітлення; мікрофони, рекордери та інше аудіообладнання; ноутбуки, монітори, графічні планшети; штативи та інші аксесуари для стабілізації зображення; засоби збереження даних.

Усі пристрої проходять регулярне обслуговування, а студенти отримують інструктаж з техніки безпеки та користування. Видача та повернення обладнання відбувається через систему онлайн-бронювання або безпосередньо в лабораторії.

Завдяки цьому ресурсу RIT забезпечує своїм студентам доступ до сучасної матеріально-технічної бази, що відповідає галузевим стандартам, і формує в них професійну відповідальність за технічну сторону власного творчого процесу.

У контексті підготовки магістрів з ремесел, звернемо увагу також на матеріально-технічне забезпечення магістерської програми з кераміки (Master of Fine Arts in Ceramics) Школи дизайну Род-Айленда (Rhode Island School of Design – RISD). Керамічні студії RISD вирізняються високим рівнем професіоналізму та сучасним технічним оснащенням, що забезпечує повний цикл художньо-технологічної діяльності у сфері кераміки. Вони обладнані газовими та електричними печами різного об'єму – від тестових до великогабаритних, з можливістю програмованого автоматичного випалу та дистанційного моніторингу. Для всіх здобувачів освіти, які спеціалізуються в галузі кераміки, доступне попереднє бронювання часу для роботи з печами, що дозволяє реалізовувати індивідуальні мистецькі проєкти різної складності.

У межах студії функціонують спеціалізовані приміщення:

- лабораторія сировинних матеріалів, укомплектована двопозиційною камерою для розпилення полив; пневматичним блендером об'ємом 30 галонів; кульовим млином; системою повітряної фільтрації, двопозиційними мийками; зоною зберігання сировини; комп'ютерною станцією з принтером; програмним забезпеченням для розрахунку полив (Hyperglaze);
- приміщення для змішування та підготовки глини з великогабаритними барабанными міксерами великої місткості; мюллерним

млином для подрібнення; глиняним змішувачем з вакуумною камерою для дегазації; електричним змішувачем шлікеру об'ємом 25 галонів; гідравлічним прес RAM-типу (30 тонн); системою повітряної фільтрації; спеціалізованим шліфувально-полірувальним верстатом для роботи у вологому середовищі;

- майстерня для роботи з гіпсом, що містить робочі столи з нержавіючим покриттям; шафа з примусовою вентиляцією для сушіння гіпсових форм; ваги великої місткості; жиггер-колесо; система екструзії; двопозиційні мийки; система повітряної фільтрації.

Також в освітньому процесі магістерської програми з кераміки використовують камерні печі (дві газові камерні печі з автоматичним програмованим випалом і дистанційним комп'ютерним моніторингом; газова цегляна піч типу «downdraft» з пальниками природної тяги; газова піч з примусовою подачею повітря; фронтально-завантажувальна електропіч з автоматичним випалом і дистанційним моніторингом; портативна газова піч для випалу у специфічних техніках; чотири електричні тестові печі).

Аудиторно-студійні ресурси магістерської програми включають:

- дві багатофункціональні студії для ручного формування та роботи на гончарному колі;
- 30 електричних гончарних кіл;
- індивідуальні робочі простори для студентів старших курсів;
- валкову машину;
- подвійні мийки в кожному просторі.

Інформаційно-технічні засоби також активно застосовуються в освітньому процесі RISD. Зокрема, комп'ютерна лабораторія з мережевими станціями на базі Macintosh; окремий ПК для розрахунку рецептур полив та калібрування печей; сканери для плоских зображень і слайдів; лазерний принтер, пристрій FireWire-CDR. Додаткове обладнання, що може бути використане в освітньому процесі, зокрема: цифрові камери, світловий стіл для перегляду слайдів, доступ до студій предметної фотографії, система імпульсного освітлення для фотографування тривимірних об'єктів (портфоліо) тощо.

Крім цього, усі технічні процеси забезпечує кваліфікований технік, який відповідає за підтримку та справність обладнання. Такий рівень організації дозволяє ефективно поєднувати традиційні технології з цифровими інструментами, забезпечуючи студентам всебічну професійну підготовку у сфері сучасної художньої кераміки.

Інша магістерська освітня програма Школи дизайну Род-Айленда (Rhode Island School of Design – RISD) під назвою Цифрове мистецтво і медіа (MFA Digital + Media) забезпечує здобувачам освіти доступ до найсучаснішого апаратного та програмного забезпечення, а також спеціалізованих просторів, які підтримують різноманітні форми творчої практики. Студенти активно використовують обладнання для 3D-моделювання, фрезерування з числовим програмним управлінням (CNC), лазерного різання, а також редагування аудіо та відео. Також доступний інсталяційний простір оптимально пристосований для реалізації мультимедійних проєктів із чітким таймінгом (time-based).

Студенти, які зацікавлені не лише у візуальних, а й у звукових практиках, можуть працювати у Студії досліджень звуку і технологій (Studio for Research in Sound and Technology – SRST), спеціалізованому акустично ізольованому приміщенні, оснащеному відповідним обладнанням, що забезпечує унікальне просторове звучання для експериментальної акустики та композиції.

Крім того, кафедра володіє численними інструментами для досліджень *in situ* та експериментів, зокрема:

- передовими системами фотографії та фотограмметрії;
- автономними надводними та підводними апаратами зйомки;
- сканувальним електронним мікроскопом Phenom G2Pro;
- професійними пристроями для високоякісного запису звуку.

Ці ресурси створюють міждисциплінарне середовище для поєднання цифрових технологій, мистецтва, науки та інженерії в межах сучасної творчої практики (Rhode Island School of Design).

Єльська школа мистецтв (Yale School of Art) надає здобувачам освіти магістерського рівня спеціальності «Графічний дизайн» (MFA Graphic Design)

доступ до цифрових лабораторій, однак усі студенти повинні мати власний персональний комп'ютер. За кожним студентом закріплюється індивідуальне робоче місце у просторі студії, а також надається доступ до матеріалів обладнання, зокрема: матеріалів для палітурних робіт, широкоформатних принтерів, різнографа (RISO duplicator), друкарського преса Vandercook та робочих майстерень у будівлях Школи мистецтв.

Додаткові ресурси для міждисциплінарних проєктів, включно з технологіями захоплення руху (motion capture) та віртуальної реальності (VR), доступні в Центрі колаборативних мистецтв і медіа. Студенти також активно використовують унікальні можливості Єльського університету для самостійного та дистанційного навчання: курси, конференції, кінопокази, лекції, музеї, колекції бібліотек Стерлінга (Sterling), Хааса (Haas) та Бейнеке (Beinecke), включаючи фонди рідкісних видань. Студенти можуть обрати додатковий профіль, однак, у межах програми відсутні можливості для роботи з металом та керамікою.

У межах проведеного дослідження вважаємо за доцільне звернути увагу на виставкові простори закладів вищої освіти США, оскільки публічна демонстрація фінального творчого проєкту є невід'ємною складовою процедури присудження ступеня магістра образотворчого мистецтва (MFA) та споріднених кваліфікацій у суміжних галузях. Презентація дипломної роботи може відбуватись у різноманітних локаціях, що мають належне технічне й експозиційне забезпечення: спеціалізованих аудиторіях, галерейних просторах вишу, арт-центрах або партнерських виставкових/музейних залах, із якими укладені відповідні договори про співпрацю.

У зв'язку з цим окремої уваги заслуговує діяльність Центру колаборативного мистецтва та медіа Єльського університету (The Yale Center for Collaborative Arts and Media – CCAM), що функціонує як міждисциплінарна платформа для реалізації мистецьких, освітніх і дослідницьких ініціатив. Протягом навчального року простори CCAM використовуються для програм та

проектів центру, водночас значна частина подій є відкритою для широкої академічної та мистецької спільноти.

До структурних підрозділів CCAM входять:

Галерея ISOVIST – міждисциплінарний виставковий простір, заснований у 2024 році. Концепція галереї натхненна архітектурно-просторовим поняттям «ізовіст» – ділянки простору, що є видимою з певної точки огляду. Кураторська логіка галереї передбачає створення візуального діалогу між глядачем і принаймні трьома мистецькими творами, представленими в експозиції.

Студія Leeds – основний репетиційний і перформативний майданчик центру. Простір обладнано амортизованим покриттям для виконання рухових практик, а також системою захоплення руху Vicon Motion Capture. Студія Leeds використовується для подій і навчальних курсів під егідою CCAM, програми Studio Fellowship, а також окремих мистецьких ініціатив, підтриманих Creative and Performing Arts Award Єльського коледжу.

Комп'ютерна лабораторія CCAM – технічно оснащений простір із 12 комп'ютерними станціями на базі Mac Mini (M1/M2) з інстальованим сучасним програмним забезпеченням для реалізації візуально-комунікаційних, звукових і медіапроектів. Лабораторія використовується в межах курсів і програм, підтриманих CCAM. У вільний від занять час вона доступна всім членам університетської спільноти за принципом відкритого доступу.

Дослідницька галерея – виставковий простір, призначений для презентації результатів проектної та дослідницької діяльності CCAM. У галереї експонуються як професійні мистецькі твори, так і роботи студентів, а також функціонує тимчасовий проєкт «Бібліотека в резиденції» – кураторська добірка друкованих видань, сформована командою центру для стимулювання критичного осмислення медіа-мистецтва.

У Школі мистецтв Чиказького інституту (School of the Art Institute of Chicago – SAIC) функціонує розгалужена система галерейних просторів, орієнтованих на підтримку виставкової діяльності здобувачів мистецької освіти. Ці простори інтегровані в академічне й міське середовище та слугують

платформами для демонстрації художніх практик у контексті сучасного дискурсу.

Центр Лероя Неймана відіграє роль унікального простору, що консолідує спільноту SAIC, заохочуючи студентів до презентації власних творчих досягнень. Центр водночас виконує функцію комунікативного вузла між кампусом та міським простором Чикаго. На першому поверсі Центру розташований вуличний виставковий майданчик «Галереї студентської спілки» (Student Union Galleries), який включає мультимедійну відеостіну з кураторським контентом, а також зону для публічних заходів (від лекцій до неформальних обговорень). Другий поверх містить лаунж-простір і кафе, які слугують місцями для реалізації культурних подій: відкритих мікрофонів, кінопоказів, дискусій з аналізу художніх робіт тощо.

Відділ виставкової діяльності та досліджень виставок SAIC здійснює кураторські ініціативи, презентуючи у виставкових просторах школи як визнаних, так і молодих митців. Ця діяльність спрямована на активне залучення як академічної спільноти, так і широкої публіки до сучасного мистецького дискурсу, створюючи умови для безпосередньої взаємодії з актуальними художніми практиками. Виставкові простори SAIC водночас функціонують як навчальні лабораторії, де процес створення мистецтва виконує роль педагогічної моделі, а сама експозиційна діяльність – методу художнього дослідження.

Особливе місце у виставковій інфраструктурі SAIC займають галереї SITE (раніше – Student Union Galleries), що були засновані у 1994 році як студентська ініціатива. SITE позиціонується як освітня галерея, діяльність якої спрямована на розвиток міждисциплінарної взаємодії між факультетами, кафедрами та індивідуальними учасниками академічної спільноти. У межах цієї платформи студентам надається простір для реалізації кураторських і художніх проєктів, що репрезентують їхні авторські концепції. Участь у виставковій діяльності відкрита як для студентів бакалаврських, так і магістерських програм.

Крім організації експозицій, SITE здійснює стратегічну програмну діяльність, яка реагує на актуальні соціокультурні тенденції та мистецькі

виклики, розташовуючи себе як у межах освітнього простору, так і в контексті ширшої урбаністичної культурної екосистеми. Управління галереєю здійснюється студентами, що створює унікальні умови для набуття професійного досвіду у сферах кураторства, мистецького адміністрування та культурного менеджменту. Такий підхід сприяє розвитку не лише художньої, а й організаційно-аналітичної компетентності молодих митців, інтегруючи навчальну практику з реальними механізмами функціонування мистецької інфраструктури.

У межах підрозділу, присвяченого висвітленню організаційних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США вважаємо за потрібне, окрім розгляду фізичних приміщень, звернути увагу і на віртуальні освітні середовища, зокрема: системи дистанційного навчання, спеціалізовані програми, віртуальні середовища кампусів тощо. Оскільки соціальні та політичні виклики доводять важливість дистанційного навчання або окремих курсів, розширюючи можливості залучення здобувачів освіти до освітнього процесу. Як прихильники, так і критики визнали, що дистанційне навчання має великий потенціал для розширення освітніх можливостей далеко за межі традиційних кіл вищої освіти. Водночас було також визнано, що в цьому педагогічному середовищі можуть виникнути значні проблеми. У цьому контексті варто звернути увагу на документ, розроблений Асоціацією мистецьких коледжів США під назвою «Керівні принципи дистанційної освіти в галузі мистецтва, історії мистецтва, дизайну та музейних досліджень» (Guidelines for Distance Education in Art, Art History, Design, and Museum Studies), що регламентує ключові аспекти онлайн та дистанційного навчання.

Дистанційна освіта не є просто альтернативою традиційному навчанню в аудиторії. Вона може охоплювати як гібридні, так і традиційні форми навчання, які інтегрують цифрові та веб-інструменти для підвищення ефективності освітнього процесу. Сучасні технології сприяють поєднанню класичного навчання з цифровими засобами, забезпечуючи нові можливості для взаємодії між студентами та викладачами, надаючи оперативний доступ до рецензованих

джерел і першоджерел, а також занурюючи студентів у нові досвіди, наприклад, за допомогою панорамного 360-градусного огляду вулиць, віртуальних екскурсій галереями, доповненої реальності, документування подій за участю глядачів чи за принципом краудсорсингу, а також стримінгових симпозіумів із залученням аудиторії.

Кілька професійних асоціацій, афілійованих із Асоціацією мистецьких коледжів, запропонували власні визначення дистанційного навчання, які можуть слугувати орієнтирами. Наприклад, Комісія з питань коледжів Південної асоціації коледжів та шкіл (The Southern Association of Colleges and Schools Commission on Colleges – SACSCOC) визначає дистанційну освіту як «формальний освітній процес із використанням технологій доставки контенту, за якого навчання відбувається в умовах просторової віддаленості викладачів і студентів. Навчання може мати синхронний або асинхронний характер. Дистанційна освіта може застосовувати аудіо-, відео- або комп'ютерні технології. Академічні курси чи програми вважаються дистанційними, якщо понад 50% контенту доставляється за допомогою дистанційних методів» (Distance education and correspondence courses).

Національна асоціація шкіл мистецтв і дизайну (NASAD) подає доповнююче визначення: «Дистанційне навчання охоплює освітні програми, які реалізуються повністю або частково без регулярної очної взаємодії між викладачами й студентами в студіях, аудиторіях, під час консультацій або лабораторних занять у межах курсової чи дипломної роботи на кампусі. Зазвичай дистанційне навчання базується на технологіях, що забезпечують викладання, допоміжні системи й змістовну взаємодію між викладачем і студентом» (Handbook NASAD).

Безумовно, заклади освіти повинні прагнути забезпечити студентам повний доступ до всіх навчальних матеріалів, бібліотек, баз даних тощо, незалежно від форми навчання і дистанційне навчання не є винятком. Проте з огляду на неминуче фізичне віддалення, притаманне віртуальному середовищу, заклади мають особливу відповідальність за підтримку як інтелектуальних, так і

інфраструктурних вимог для ефективної реалізації навчальних курсів. Це особливо важливо для курсів, які охоплюють кілька кампусів у межах однієї освітньої системи: заклади повинні гарантувати рівний доступ усіх студентів до академічних ресурсів (це питання часто виникає, наприклад, коли різні кампуси однієї системи мають неоднакові договори з великими електронними дослідницькими базами даних) (Distance education and correspondence courses).

Дослідник Девід Ачоу (Achoe, 2021) у своїй статті визначає, що онлайн-навчання має як переваги, так і безпосередньо недоліки. З одного боку, цифрова освіта долає географічні бар'єри, роблячи навчання доступнішим для ширшого кола студентів; з іншого, вона створює виклики, пов'язані з відсутністю особистої взаємодії, технічними проблемами та труднощами в підтриманні мотивації здобувачів освіти. Крім того, нерівність у доступі до інтернету та технологічних ресурсів зумовлює відмінності в досвіді студентів, що впливає на результати навчання та загальний рівень задоволеності освітнім процесом.

У низці університетів Сполучених Штатів Америки реалізуються програми дистанційної магістерської підготовки в галузі мистецтва. Як правило, ці освітні траєкторії орієнтовані на вивчення теоретичних аспектів образотворчого мистецтва, кураторських практик, арт-критики, а також методики викладання візуального мистецтва.

Окремі програми дистанційного формату охоплюють також напрями, пов'язані з цифровим мистецтвом, зокрема графічним дизайном, анімацією, комп'ютерною графікою, ігровим дизайном тощо. Водночас повноцінна дистанційна реалізація програм із прикладних мистецтв або художніх ремесел є обмеженою у зв'язку з неможливістю забезпечення віддаленого доступу до спеціалізованої матеріально-технічної бази, необхідної для опанування практичних компонентів. У зв'язку з цим такі програми, як правило, реалізуються у змішаному (гібридному) форматі, що передбачає поєднання онлайн-модулів із періодичними очними заняттями в університетському середовищі.

Академія Університету мистецтв (Academy of Art University, США) впровадила комплексну модель дистанційної мистецької освіти шляхом створення онлайн-школи анімації (Online Animation School). Програма побудована на основі використання сучасних цифрових технологій та інструментів, які забезпечують повноцінну професійну підготовку, еквівалентну традиційному навчанню в кампусі. Заняття в дистанційному форматі викладаються тим самим професорсько-викладацьким складом, що й у стаціонарному відділенні, більшість якого складають практикуючі фахівці у галузі анімації та цифрового мистецтва.

Студентам дистанційної форми навчання надається доступ до тих самих ресурсів і навчальних можливостей, що й відвідувачам очних занять. Однією з ключових інфраструктурних складових є віртуальна віддалена лабораторія (Remote Lab або R-Lab) – хмарна система, яка дозволяє студентам працювати з дому, підключаючись до високопродуктивних кампусних серверів та спеціалізованого програмного забезпечення. Це значно підвищує ефективність роботи, зокрема пришвидшує процес рендерингу з 12 до 1-2 годин.

Навчальні курси Академії забезпечують здобувачів освіти такими видами контенту та інструментів:

- текстовими та мультимедійними навчальними матеріалами;
- синхронними та асинхронними відеолекціями й демонстраціями;
- онлайн-платформами для завантаження й рецензування студентських робіт;
- письмовими й відеовідгуками від викладачів і однокурсників;
- можливістю реалізації спільних проєктів у колаборативному середовищі.

Академія надає акредитовані ступені в галузі мистецтва та дизайну за трьома форматами:

- асинхронні онлайн-курси (традиційна дистанційна модель);
- синхронні онлайн-заняття в реальному часі (live virtual instruction);
- очне навчання на кампусі в Сан-Франциско.

Інституція є одним із першовідкривачів у сфері онлайн-освіти, з початку функціонування орієнтуючи розробку дистанційних програм на збереження високих академічних стандартів, характерних для очного навчання. При цьому дистанційний формат відкриває нові можливості щодо академічної мобільності та гнучкості: студенти можуть опановувати навчальний матеріал з будь-якої точки світу в індивідуально зручному темпі.

Асинхронні освітні програми реалізуються через інтерактивні освітні платформи без потреби у прямій взаємодії в режимі реального часу. Вони базуються на поєднанні відеолекцій, текстового контенту, записаного аудіо, інтерактивних презентацій, цифрових бібліотек, форумів та соціальних платформ. Студенти мають змогу подавати роботи в різних форматах: текстові описи, фотографії, відео або аудіофайли. Викладачі надають докладні індивідуальні рецензії в письмовому, відео або аудіо форматі. Дискусійні зони курсу слугують простором для академічного обговорення та критичного аналізу.

Синхронні освітні програми передбачають навчання в режимі реального часу з використанням платформ відеоконференцій, таких як Zoom. Заняття відбуваються відповідно до розкладу, забезпечуючи безпосередню взаємодію між студентами та викладачами, яка максимально наближена до традиційного аудиторного навчання.

Таким чином, Академія Університету мистецтв забезпечує багатоформатний доступ до вищої мистецької освіти, адаптуючи навчальний процес до потреб сучасного студента та актуальних технологічних змін у сфері візуального мистецтва.

Універсальна школа мистецтв (Universal Arts School – UAS) є міжнародним закладом вищої освіти з представництвами у США (Лос-Анджелес, Голлівуд), Європі (Валенсія, Іспанія) та інтерактивним онлайн-кампусом. Заклад займає провідні позиції у сфері цифрового візуального мистецтва завдяки широкому спектру освітніх пропозицій, що охоплюють окремі освітні курси, магістерські та вузькоспеціалізовані професійні програми. Програми навчання УАС зорієнтовані на найбільш інноваційні напрями індустрії, включаючи всі етапи

створення, розробки та програмування відеоігор, проектування персонажів, анімацію й рігінг для анімаційного кіно, режисуру, віртуальну постановку та виробництво, а також спецефекти для кінематографу. Крім того, значну увагу приділено цифровому мистецтву, зокрема технологіям концепт-арту, комікс-арту, віртуальної та доповненої реальності (VR/AR), матового живопису (Matte Painting) та 3D-скульптурі.

Формати навчання в УАС вирізняються гнучкістю та адаптивністю до потреб здобувачів освіти і передбачають три основні моделі, деталізовані нижче.

Очна форма навчання передбачає можливість початку занять у форматі телеприсутності з подальшим переходом до особистої участі в аудиторних заняттях, щойно це стане можливим.

Телеприсутність (синхронне дистанційне навчання) забезпечує пряме підключення до занять у реальному часі з понеділка по четвер протягом трьох годин на день. Після завершення занять здобувачі вищої освіти мають необмежений доступ до відеозаписів через віртуальний кампус.

Онлайн-навчання (асинхронний формат) забезпечує гнучкий графік, що дозволяє здобувачам переглядати попередньо записані відеоматеріали у зручний час. Крім того, передбачено щотижневі індивідуальні онлайн-консультації з викладачем для обговорення навчального матеріалу та вирішення поточних питань.

Особливу цінність становить віртуальний кампус UAS, що функціонує як повноцінне гейміфіковане середовище з необмеженим потенціалом для навчання, творчості та комунікації. Платформа поєднує навчальну систему, соціальну мережу та ігрову структуру, що створює унікальний досвід для здобувачів освіти. Студенти можуть переглядати навчальні матеріали, здавати завдання, ділитися власними проєктами, брати участь у конкурсах та стежити за своїми досягненнями в рейтингових таблицях (Leader Boards), які стимулюють креативність та здорову конкуренцію.

Крім того, у структурі платформи інтегровано модуль працевлаштування, що містить базу даних майже 10 000 компаній у сфері творчих індустрій. Цей

інструмент дозволяє студентам налагоджувати професійні контакти вже під час навчання, відстежувати актуальні вакансії та подавати заявки безпосередньо через платформу.

Таким чином, віртуальний кампус Універсальної школи мистецтв (Universal Arts School – UAS) постає як новітня освітня екосистема, яка не лише забезпечує якісне фахове навчання, а й сприяє розвитку міжособистісних і професійних зв'язків, підтримці мотивації та зануренню у глобальну цифрову мистецьку спільноту.

У процесі взаємодії з віртуальним кампусом здобувач освіти виконує низку послідовних дій, спрямованих на індивідуалізацію освітнього середовища, професійне зростання та розвиток навичок у сфері цифрового мистецтва. До основних етапів належать:

- індивідуалізація віртуальної ідентичності: користувач створює персоналізований аватар, обираючи з великої кількості варіантів зовнішнього вигляду. Розширення можливостей кастомізації (наприклад, відкриття нових костюмів та аксесуарів) відбувається шляхом виконання навчальних завдань;
- організація персонального віртуального простору: здобувач освіти налаштовує власну віртуальну кімнату, декоруючи її за допомогою цифрових об'єктів, що можуть бути придбані або обміняні на накопичені бали. Простір також виконує соціальну функцію – можливе запрошення інших учасників освітнього процесу для взаємодії та обговорення;
- освітній контент і доступ до матеріалів: платформа забезпечує безперервний (24/7) доступ до навчальних відео, завдань, інтерактивних форумів та онлайн-занять, що дозволяє здобувачам освіти гнучко планувати свій навчальний графік;
- гейміфіковане навчання та розвиток компетентностей: освітній процес реалізується в умовах віртуального середовища, побудованого за принципами рольових ігор (RPG). Студенти мають змогу підвищувати власний «рівень», розблоковувати нові функції та проходити щоденні місії, що сприяє формуванню мотивації до навчання;

- професійне спілкування та колаборація: через платформу студенти можуть налагоджувати комунікацію з колегами та фахівцями галузі, формувати професійні об'єднання, команди, обговорювати поточні проєкти та обмінюватися досвідом;
- участь у галузевих заходах: передбачено вільний доступ до конференцій і вебінарів, присвячених актуальним тематикам у сфері цифрового мистецтва, включаючи кіномистецтво, 3D-технології, геймдизайн тощо. Зазначені заходи доступні як у режимі реального часу, так і в записі;
- виконання практичних завдань: навчальний процес акцентовано на практикоорієнтованому підході – регулярне виконання вправ є необхідною умовою підвищення освітнього рівня здобувача;
- використання мультимедійного контенту високої якості: навчання супроводжується відео у форматі FULL HD, професійно підготовленими викладачами. Кожного тижня студенти отримують нові навчальні модулі, що забезпечують ефект присутності, подібний до навчання в аудиторії.

Універсальна школа мистецтв (Universal Arts School, UAS) позиціонує себе як провайдер «освіти нового покоління», що поєднує динамічність, соціальну активність, індивідуалізацію освітнього процесу та гнучкість, створюючи повноцінне віртуальне середовище для розвитку в галузі мистецтва та дизайну.

Таким чином, у процесі впровадження дистанційного навчання навчальні заклади мають сприяти формуванню освітнього середовища, у якому всі моделі викладання, як традиційні, так і дистанційні, розширюють та підсилюють виконання програмних освітніх завдань, цілей загальної освіти й реалізацію вибіркового курсів. Усвідомлення потенціалу новітніх навчальних інструментів у всіх сферах сприятиме більшій відкритості викладачів до імплементації позитивних практик задля підвищення якості надання освітніх послуг.

Висновки до розділу 2

У другому розділі окреслено нормативні, змістові, методичні та організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США.

У межах розгляду нормативного забезпечення професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти в США проаналізовано зміст основоположних нормативно-правових актів, а саме: Закону про вищу освіту 1965 року (зі змінами від 1968, 1972, 1976, 1980, 1986, 1992, 1998, 2008, 2014 рр.) – основного федерального документа, що встановлює рамкові умови для фінансування, акредитації освітніх програм, звітності та доступу до освіти; Закону «Perkins V» 2006 року, спрямованого на розвиток кар'єрної і технічної освіти відповідно до викликів XXI століття; Закону про доступ до вищої освіти 2008 р., що передбачає розширення можливостей для здобуття освіти соціально вразливими верствами населення; Закону «Мистецька освіта для всіх» 2021 р., що акцентує увагу на ролі мистецької освіти як важливої складової загальної підготовки, зокрема й у сфері візуальних мистецтв.

Висвітлено діяльність ключових структур на рівні штатів, які встановлюють нормативно-правове поле для регулювання та функціонування вищої освіти, зокрема: державних агентств освіти та акредитаційних агенцій, визнаних на федеральному рівні, які гарантують якість освітніх програм і здійснюють контроль над дотриманням відповідних стандартів.

З'ясовано, що ступінь магістра образотворчого мистецтва є завершальним (термінальним) академічним ступенем у сфері студійної художньої практики. До термінальних магістерських ступенів у галузі візуального мистецтва також належать: магістр мистецтв (Master of Arts); магістр образотворчого мистецтва (Master of Fine Arts, MFA); магістр дизайну (Master of Design, MDes); магістр мистецтва і дизайну (Master of Art and Design, MAD); магістр графічного дизайну (Master of Graphic Design, MGraph); магістр архітектури (Master of Architecture, MArch); магістр мистецтв зі спеціальності «Мистецька освіта» (Master of Art

Education); магістр мистецтв зі спеціальності «Історія мистецтва» (Master of Art History). Ці ступені визнаються Асоціацією мистецьких коледжів, Національною асоціацією шкіл мистецтва і дизайну, професійною спільнотою у сфері мистецтва і дизайну, а також переважною більшістю закладів вищої освіти Сполучених Штатів як професійні еквіваленти термінальних ступенів в інших академічних галузях.

Магістерські програми з іншими назвами, які зосереджені на студійній практиці у сфері мистецтва та/або дизайну, мають відповідати наведеним критеріям, щоб визнаватися термінальними магістерськими програмами і, таким чином, прирівнюватися до ступеня MFA.

Найпоширенішими спеціалізаціями у сфері підготовки магістрів візуального мистецтва є живопис – створення візуальних образів за допомогою пігментів на полотні або іншій основі; скульптура – формування художніх об'єктів у тривимірному просторі; фотографія – фіксація моментів і візуальних ракурсів за допомогою оптичних об'єктивів; цифрове або графічне мистецтво – поєднання технологій і креативності для створення цифрових художніх творів; естамп/тиражне мистецтво (принтмейкінг) – художнє вираження через використання різноманітних технік друку.

Магістерський рівень навчання, на відміну від програм підготовки бакалаврів, де забезпечується базове розуміння візуального мистецтва, дозволяє глибше опанувати спеціалізовані техніки та критично осмислити мистецтво. Розглянуто зміст освітніх програм підготовки магістрів візуального мистецтва «Магістр образотворчого мистецтва» (Університет Делавер), «Магістр мистецтв у галузі художньої освіти» (Коледж образотворчих мистецтв Бостонського університету), «Інтермедія та цифрове мистецтво» (Коледж мистецтв, гуманітарних та соціальних наук Університету Меріленда), «Секвенційне мистецтво» (Коледж мистецтва та дизайну Савани Університету креативних індустрій), «Образотворче мистецтво (спеціалізація: студійна практика)» (Рочестерський технологічний інститут), «Образотворче мистецтво» (Академія мистецтв, Сан-Франциско, Каліфорнія) тощо.

Визначено, що одним із ключових методів, що використовуються у процесі професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в США, є проєктне навчання, яке дозволяє здобувачам вищої освіти створювати індивідуальні чи групові мистецькі проєкти в умовах, наближених до професійної діяльності. Студенти залучаються до процесів кураторства, організації виставок, участі у грантових програмах, що сприяє формуванню компетентностей у сфері культурного менеджменту та арт-адміністрування.

Інтеграція дослідницької компоненти здійснюється через застосування візуальних методів дослідження, таких як фотодокументація, фотоелісітація, візуальні есе, які сприяють глибшому аналізу соціальних явищ через візуальну призму. Важливою методичною практикою є рефлексивне письмо, що дозволяє здобувачам вищої освіти осмислити власну художню позицію, сформулювати особистий наратив і художню стратегію. Особливе значення надається технологічній підготовці, що передбачає опанування цифрових засобів візуалізації (3D-модельовання, анімація, інтерактивні медіа, AR/VR), що відповідає вимогам сучасного ринку мистецтва. Курси з цифрових технологій інтегруються з дисциплінами з теорії мистецтва, культурології, філософії та соціології, що забезпечує формування ширшого світоглядного контексту.

Педагогічна взаємодія між викладачем і студентом реалізується на засадах менторства, де індивідуальний супровід відіграє ключову роль у розвитку художньої індивідуальності. Визначальним є створення середовища критичного діалогу, постійного обговорення робіт, участі в рецензуванні, що сприяє формуванню здатності до аргументованого аналізу власного й чужого мистецтва.

Розглянуто особливості організації освітнього процесу в умовах інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти для викладання дисциплін у галузі візуального мистецтва з акцентом на таких аспектах, як матеріально-технічна база, призначена для очного аудиторного навчання, та віртуальні освітні середовища (системи дистанційного навчання, спеціалізовані програми, віртуальні середовища тощо).

Виявлено, що заклади вищої освіти мають забезпечити своїм здобувачам належний доступ до майстерень, інструментів та обладнання, що є базовою умовою для створення мистецьких і дизайнерських робіт, а також для формування культури безпечної роботи в студійному середовищі. Програми MFA, незалежно від того, чи ґрунтуються вони на традиційних медіа, чи на новітніх технологіях, повинні відкриватися виключно в тих закладах, які мають належне матеріально-технічне забезпечення, зокрема: сучасне обладнання, інструменти, аудиторії для індивідуальної роботи, комп'ютери з відповідним програмним забезпеченням для мистецтва та дизайну й периферійні пристрої, необхідні для роботи в традиційному і цифровому середовищі. Для міждисциплінарних програм MFA надзвичайно важливо, щоб освітнє середовище сприяло співпраці та обміну між напрямками, зокрема через наявність цифрових лабораторій, майстерень із виготовлення прототипів або профільних майстерень.

Зміст розділу висвітлено в таких публікаціях автора (**Нечипоренко**, 2023; Бойченко, Никифоров, Гулей, **Нечипоренко**, 2024; **Нечипоренко**, Бойченко, Чистякова, 2025; Boichenko, **Nechyporenko**, 2024; **Бойченко (Нечипоренко)**, 2019a; 2019b; 2020; Чернишова, **Нечипоренко**, 2025a; 2025b).

РОЗДІЛ 3

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ США У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

3.1. Сучасний стан професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України

Сучасний стан професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України насамперед передбачає його загальну класифікацію та структурування. Також вважаємо за потрібне провести порівняльну характеристику з аналогічною структурою Сполучених Штатів Америки.

У межах аналізу переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти з візуального мистецтва, зокрема на магістерському рівні, в Україні доцільно зосередити увагу на галузі 02 «Культура і мистецтво», зокрема таких спеціальностях, як: 022 Дизайн, 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Слід зазначити, що після ухвалення Постанови Кабінету Міністрів України № 1021 від 30 серпня 2024 року, назву зазначеної галузі було змінено на «В Культура, мистецтво та гуманітарні науки», а сам перелік спеціальностей уточнено: В2 Дизайн, В3 Декоративне мистецтво та ремесла, В4 Образотворче мистецтво та реставрація. У новій редакції відбулося логічне структурування спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація шляхом поділу її на дві окремі спеціальності – В3 Декоративне мистецтво та ремесла та В4 Образотворче мистецтво та реставрація.

Також в Україні здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво), що належить до галузі 01 Освіта/Педагогіка і спрямована на формування педагогічних та художніх компетентностей учителів образотворчого мистецтва. Згідно з Постановою, ця

спеціальність отримала оновлену назву: А4 Середня освіта (Мистецтво. Образотворче мистецтво), що відображає її інтегрований мистецько-педагогічний характер. Окреслені зміни нами було відображено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика нової і старої редакції галузей знань і спеціальностей у межах програм підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти в Україні

Стара редакція		Нова редакція (Постанова кабміну № 1021)	
Шифр	Спеціальність	Шифр	Спеціальність
Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка		Галузь знань: А Освіта	
014	Середня освіта (Образотворче мистецтво)	A4	Середня освіта (Мистецтво. Образотворче мистецтво)
Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво»		Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	
022	Дизайн	B2	Дизайн
023	Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	B3	Декоративне мистецтво та ремесла
		B4	Образотворче мистецтво та реставрація

Систематизовано автором

Варто підкреслити, що в українському освітньому контексті окремі спеціалізації не виносяться в назви галузей знань, а деталізуються в назвах конкретних освітніх програм. Цей підхід дозволяє гнучко адаптувати освітній процес до потреб ринку праці та мистецьких практик. Детальні аспекти цієї класифікації будуть розглянуті нижче.

Поняття «Візуальне мистецтво» як окрема спеціальність не фігурує в чинній номенклатурі вищої освіти в Україні. Водночас існує спеціальність «Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво», яка охоплює комплекс творчих, технічних і теоретичних дисциплін, що формують компетентності у сфері створення аудіовізуального контенту для кіно, телебачення, цифрових медіа, інтерактивних платформ і новітніх візуальних технологій. Основні складові цієї спеціальності включають:

1. Творчі компоненти (режисура кіно і телебачення; сценарна майстерність; операторська майстерність; монтаж та постпродакшн; звукорежисура; акторська майстерність у медіа; анімація та візуальні ефекти (VFX).

2. Медіавиробництво (організація та менеджмент аудіовізуального виробництва; продюсування фільмів, телепрограм, відеоконтенту; медіаменеджмент і дистрибуція; цифрові платформи і трансмедіа; документалістика, стрімінг і відеоблоги.

3. Технічні дисципліни (технології відеозйомки та освітлення; колористика; комп'ютерна графіка, 3D-візуалізація; аудіообробка та мікшування.

4. Теоретичні й гуманітарні курси (теорія кіно, телевізійного та цифрового мистецтва; історія українського та світового кінематографу; візуальна культура; естетика та критика медіа; етика і права в медіа).

Разом із тим, зазначений напрям не корелює з предметом дослідження в контексті магістерської освіти у Сполучених Штатах Америки, у зв'язку з чим його детальний розгляд у межах нашого дослідження вважаємо недоцільним.

У США, з огляду на децентралізований характер системи вищої освіти, що був охарактеризований у попередніх підрозділах, відсутній уніфікований стандарт щодо назв і характеристик магістерських освітніх ступенів у галузі візуальних мистецтв. Найпоширенішим типом професійно-творчого (практико орієнтованого) ступеня магістра в галузі візуального мистецтва в США є:

- «Магістр образотворчого мистецтва» (Master of Fine Arts – MFA);
- «Магістр образотворчого мистецтва в галузі дизайну» (Master of Fine Arts in Design – MFA). Напрями спеціалізації: графічний дизайн (Graphic Design); індустриальний дизайн (Industrial Design); інтерактивний дизайн (Interaction Design); фешен дизайн (Fashion Design); дизайн інтер'єру (Interior Design); виставковий дизайн (Exhibition Design); анімація / дизайн ігор (Animation / Game Design) тощо. Також в окремих закладах освіти можуть бути окремі ступені з дизайну: «Магістр з фешен дизайну» (Master of Fashion Design – MFD); «Магістр

міського дизайну» (Master of Urban Design – MUD); «Магістр цифрового дизайну» (Master of Digital Design – MDD).

Окреслені типи програм орієнтовані на розвиток художньої практики, формування портфоліо, участь у виставкових проєктах (вважається кінцевим професійним ступенем у галузі мистецтва).

Найпоширенішими академічно-теоретичним ступенями, орієнтованим на дослідження, теорію мистецтва, критику, наукові, технічні та дослідницькі аспекти та підготовку до PhD:

- «Магістр мистецтв у галузі: історія мистецтв/візуальне мистецтво/естетика» (Master of Arts – MA) (in Art History / Visual Studies / Aesthetics); «Магістр мистецтв в галузі історії дизайну, культурології, теорії дизайну, візуальних дизайн-студій» (Master of Arts in Design – MA);
- «Магістр наук в галузі: арт-менеджмент, арт-технології» (Master of Science – MS); «Магістр наук в галузі: дизайну, дизайн студій» (Master of Science in Design / Design Studies – MS).

Дослідницький і концептуальний ступінь у сфері дизайну, що не є мистецьким ступенем, орієнтований на інновації, стратегії, UX/UI-дизайн, дизайн-системи, що часто поєднується з міждисциплінарними підходами (технології, бізнес, соціальні науки) – Master of Design (MDes). Типові напрями: стратегічний дизайн (Strategic Design); дослідження в галузі дизайну (Design Research); інтерактивний та дизайн досвіду (Interaction & Experience Design); сервісний дизайн (Service Design); дизайн і технології (Design and Technology).

Професійний ступінь, що не є мистецьким, орієнтований на підготовку продукт-дизайнерів, що включає дизайн фізичних об'єктів, матеріалознавство, ергономіку, CAD, прототипування – «Магістр індустріального дизайну» (Master of Industrial Design – MID).

У ході дослідження нами було проведено аналіз освітньої пропозиції в галузі мистецької освіти на основі даних, отриманих з офіційного вебсайту Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) (<https://info.edbo.gov.ua/>). Це дало змогу сформулювати загальне уявлення про

кількісні показники представленості відповідних освітніх програм магістерського рівня за окресленими спеціальностями в системі вищої освіти України.

Зокрема, спеціальність 022 «Дизайн» представлена 149-ма магістерськими освітніми програмами, що реалізуються в 37 закладах вищої освіти. Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» охоплює 104 освітніх програм, які пропонують 27 вишів. У свою чергу, спеціальність 014 «Середня освіта (Образотворче мистецтво)» має 32 освітні програми, які впроваджуються в 11 закладах вищої освіти.

Освітня пропозиція для ОП магістерського рівня за спеціальністю 022 Дизайн, становить:

- Дизайн – 75;
- Графічний дизайн – 27;
- Графічний дизайн і фешн індустрія – 5;
- Графічний дизайн та мистецтво книги – 2;
- Дизайн (Дизайн візуального середовища) – 2;
- Середовищний і промисловий дизайн – 2;
- Дизайн архітектурно-ландшафтного середовища – 1;
- Дизайн середовища – 9;
- Дизайн одягу – 3;
- Дизайн одягу (Взуття) – 3;
- Комунікаційний дизайн і територіальна айдентика – 2;
- Дизайн візуальних комунікацій – 3;
- Дизайн і візуальна культура – 3;
- Дизайн та бізнес-технології – 6;
- Концептуальний дизайн в індустрії моди – 1;
- Інноваційний дизайн – 3;
- Арт-терапія та комунікативні практики – 2.

Освітня пропозиція для ОП магістерського рівня за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, становить:

- Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація – 18;
- Образотворче мистецтво – 15;
- Образотворче та декоративне мистецтво – 2;
- Образотворче мистецтво, реставрація – 1;
- Образотворче мистецтво. Декоративне мистецтво – 3;
- Декоративне мистецтво – 6;
- Декоративно-прикладне мистецтво – 2;
- Художньо-декоративне оздоблення інтер'єру – 2;
- Живопис – 4;
- Монументальний живопис – 1;
- Станковий і монументальний живопис – 1;
- Станковий живопис – 2;
- Станкова і монументальна скульптура – 1;
- Монументально-декоративна скульптура – 1;
- Творчий рисунок – 2;
- Сакральне мистецтво – 1;
- Реставрація творів мистецтва – 3;
- Реставрація станкового і монументального живопису – 1;
- Реставрація скульптури та творів декоративно-ужиткового мистецтва – 1;
- Художнє скло – 1;
- Художній метал – 1;
- Художнє дерево – 1;
- Мистецтво кераміки, дерева, металу – 1;
- Арт текстиль – 1;
- Графіка вільна, оформлення та ілюстрація книги – 1;
- Книжкова та станкова графіка – 2;
- Графічні практики – 1;
- Актуальні мистецькі практики – 1;
- Мистецтвознавство. Теорія та історія мистецтва – 2;

- Мистецтвознавство – 2;
- Сценографія і кіносценографія – 1;
- Сучасні візуальні практики – 2;
- Образотворче мистецтво та дизайн – 2.

У свою чергу, освітня пропозиція для ОП магістерського рівня за спеціальністю 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво), становить:

- Середня освіта (Мистецтво. Образотворче мистецтво) – 9;
- Середня освіта (Образотворче мистецтво) – 11;
- Мистецтво. Образотворче мистецтво – 6;
- Образотворче мистецтво в закладах освіти – 4;
- Образотворче мистецтво – 2.

У результаті аналізу конкурсних пропозицій, представлених у Єдиній державній електронній базі з питань освіти (ЄДЕБО), було виявлено чітке диференціювання освітніх програм відповідно до обраної спеціальності. Із загального переліку лише дві освітні програми мають міждисциплінарний характер, поєднуючи напрями підготовки за спеціальностями 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» та 022 «Дизайн» (зокрема, програму «Образотворче мистецтво та дизайн», реалізовану в Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова).

Звертає на себе увагу специфіка класифікації таких освітніх програм в Україні порівняно зі Сполученими Штатами Америки. Так, у США освітні програми, що включають вивчення комп'ютерної графіки, цифрової ілюстрації, анімації тощо, здебільшого належать до напрямку «Образотворчого мистецтва» (Fine Arts) або, дещо рідше, – до міждисциплінарного напрямку «Образотворче мистецтво в дизайні» (Master of Fine Arts in Design – MFA). Натомість в українському освітньому просторі подібні за змістом програми класифікуються в межах спеціальності 022 «Дизайн». Лише три освітні програми, виходячи з їх назви, із наявного переліку належать до спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», серед яких варто відзначити

ОП «Графічні практики» та «Сучасні візуальні практики», що реалізуються в Харківській державній академії дизайну і мистецтв.

У межах підрозділу розглянемо деякі освітні програми, що реалізуються в закладах вищої освіти України. Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти «Графічні практики» Харківської державної академії дизайну і мистецтв має академічне спрямування та орієнтована на підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних розв'язувати складні задачі у сфері образотворчого мистецтва. Програма забезпечує формування компетентностей, необхідних для професійного та інноваційного осмислення й вирішення актуальних проблем сучасного графічного мистецтва як у практичному, так і в теоретичному вимірах.

Характерною особливістю програми, згідно з інформацією, розміщеною на офіційному сайті закладу, є організація навчального процесу на базі навчально-творчих майстерень, зокрема книжкової графіки, авторського плаката та станкової графіки. Освітній процес побудований на авторських програмах викладачів з урахуванням принципів індивідуального підходу до кожного здобувача вищої освіти, а також у тісній взаємодії з представниками професійного середовища.

Важливою складовою програми є активне залучення студентів до створення реальних мистецьких проєктів, участі у виставковій діяльності, що сприяє набуттю практичного досвіду, розвитку командної взаємодії, лідерських якостей і підвищенню рівня професійної конкурентоспроможності. Крім того, здобувачі освіти мають можливість реалізувати навчальний семестр у межах міжнародних академічних обмінів у партнерських закладах вищої освіти, що розширює їхній культурний і фаховий горизонт.

Розглядаючи перелік компонентів освітньо-професійної програми, звернемо увагу, що він розділений на 4 умовні частини, висвітлені в таблиці 3.2, зокрема:

- обов'язкові освітні компоненти циклу загальної підготовки;
- обов'язкові освітні компоненти циклу професійної підготовки;

- вибіркові освітні компоненти циклу загальної підготовки;
- вибіркові освітні компоненти циклу професійної підготовки (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Перелік компонент освітньо-професійної програми «Графічні практики» та їх логічна послідовність Харківської державної академії дизайну і мистецтв (Освітньо-професійна програма «Графічні практики» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво» спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»)

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумк. контролю
1	2	3	4
Обов’язкові компоненти ОП			
Цикл загальної підготовки			
ОК 1	Іноземна мова для наукових цілей (англ.)	3	залік
ОК 2	Методика організації науково-дослідної та педагогічної роботи	3	залік
ОК 3	Економіка та менеджмент в мистецтві	3	залік
ОК 4	Сучасне візуальне мистецтво	3	залік
Цикл професійної підготовки			
ОК 5	Рисунок	11	перегляд
ОК 6	Творчий проект (за ОПП)	14	перегляд
ОК 7	Інтелектуальна власність	3	залік
ОК 8	Педагогічна практика	3	диф. залік
ОК 9	Переддипломна практика	3	диф. залік
ОК 10	Кваліфікаційна робота магістра	21	захист
Загальний обсяг обов’язкових компонент:		67	
Вибіркові компоненти ОП			
ВК1	Вибіркові дисципліни загальної підготовки	3	залік
ВК 2,3,4	Вибіркові дисципліни професійної підготовки	20	Перегляд/ залік
Загальний обсяг вибірових компонент:		23	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		90	

Розглядаючи детальніше окремі компоненти окресленої ОП, звернемо увагу на наступні обов'язкові і вибіркові дисципліни:

- Рисунок. Метою окресленого курсу є формування образного мислення та розвиток умінь художнього відтворення пластики й пропорцій зображуваного об'єкта в його просторовому, об'ємному, світлотіньовому та фактурному вияві. Курс спрямований на опанування технік рисунка, розвиток навичок роботи з натури, за уявою та з пам'яті, а також на вміння фіксувати рух і характер натури в короткочасних начерках. Завданням дисципліни є забезпечення професійної підготовки майбутніх художників-графіків шляхом вивчення теоретичних основ і практичних прийомів рисунка. Навчальний процес базується на поетапному опрацюванні теоретичних засад і практичному їх застосуванні у творчій діяльності.

- Творчий проєкт орієнтований на осмислення сучасного графічного мистецтва як форми візуальної комунікації, що зазнає постійної еволюції. Основна увага приділяється аналізу трансформацій графічного висловлювання в контексті композиційної структури наративу, а також вивченню формування різноманітних підходів до візуального оповідання в межах художнього проєктування. Курс охоплює ключові напрями сучасного графічного сторітеллінгу (книжкову ілюстрацію, комікс, плакатні та графічні серії) з метою виявлення їх художньо-комунікативного потенціалу. Метою дисципліни є оволодіння знаннями щодо генези графічного сторітеллінгу у візуальному мистецтві та їх застосування під час розробки й реалізації власного авторського творчого проєкту.

- Навчальна дисципліна «Композиція плаката» є вибіркоким компонентом фахової підготовки здобувачів у галузі авторського плаката в межах діяльності навчально-творчої майстерні кафедри графіки. Метою курсу є формування в студентів комплексних знань і практичних навичок, необхідних для створення серії плакатних композицій на вільно обрану тему. Особлива увага приділяється засвоєнню художньо-виражальних засобів плакатної композиції,

оволодінню методами графічного моделювання та використанню сучасних технологій дополіграфічної підготовки авторських макетів.

- Дисципліна «Композиція книги» є елементом професійної підготовки художників-графіків у межах навчально-творчої майстерні книги кафедри графіки. Основною метою курсу є формування в здобувачів вищої освіти фундаментальних теоретичних знань і практичних умінь, необхідних для реалізації творчих завдань у сфері книжкової графіки. Навчання охоплює питання художнього проєктування книги, створення ілюстративного ряду, опанування виражальних засобів композиції, а також засвоєння сучасних технологій дополіграфічної підготовки оригінал-макетів.

- Вибіркова дисципліна «Авторський друк» спрямована на формування професійних знань і практичних навичок у галузі створення графічного зображення за допомогою різноманітних технік художнього друку. Метою курсу є ознайомлення студентів із технологіями класичного друку (дереворит, лінорит, офорт, літографія) у поєднанні з експериментальними авторськими методами (гравюра на картоні, картографія, діатипія, монотипія, друк із готових форм тощо). Особлива увага приділяється творчому застосуванню здобутих знань і засобів виразності з метою реалізації індивідуального художнього задуму.

Також у межах освітньо-професійної програми «Графічні практики» передбачено виконання кваліфікаційної роботи, що є підсумковим етапом професійної підготовки й поєднує теоретичний і практичний компоненти. Вона має науково-прикладний характер і передбачає розв'язання актуальної проблеми у сфері образотворчого мистецтва на основі поглибленого аналізу та практичного дослідження. Тематика кваліфікаційних робіт узгоджується з основними напрямками наукової та мистецької діяльності кафедри графіки, що створює передумови для реалізації творчого потенціалу здобувача.

Структура кваліфікаційної роботи має такі компоненти:

- теоретична частина (пояснювальна записка);
- художній твір у матеріалі;

- візуальний супровід (структурні схеми, репродукції, ескізи);
- зовнішня рецензія.

Тематика обирається студентом самостійно відповідно до спрямування навчально-творчої майстерні. Робота має демонструвати здатність до самостійного розв'язання складної художньої або міждисциплінарної проблеми у фаховому полі. Кваліфікаційний проєкт виконується на основі переддипломного завдання та матеріалів переддипломної практики, проходить перевірку на академічну доброчесність і публікується на офіційному веб-сайті закладу освіти (*Харківська державна академія дизайну і мистецтв*).

Розглядаючи освітню пропозицію підготовки магістрів візуального мистецтва в Україні, звернемо увагу на Львівську національну академію мистецтв, що є одним із провідних вітчизняних закладів освіти в галузі культури і мистецтв та дизайну. Академія пропонує широкий спектр освітніх програм, зокрема і вузького профілю, а саме: «Художнє дерево», «Художнє скло», «Художня кераміка», «Арт текстиль», «Сакральне мистецтво», «Монументально-декоративна скульптура» тощо, що корелюється з профільними програмами підготовки в США.

Розглянемо детальніше освітню програму «Скульптура» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Освітньо-професійна програма спрямована на формування фахових компетентностей у галузі об'ємно-просторового мистецтва шляхом ґрунтовного опанування засобів художнього вираження, розуміння закономірностей розвитку образотворчих форм і здатності аналізувати трансформації мистецьких практик у культурно-історичному контексті. Програма забезпечує набуття навичок вирішення спеціалізованих завдань у сфері скульптури, дослідження новітніх тенденцій в образотворчому й декоративному мистецтві, реалізацію індивідуального творчого проєкту для просторового середовища, розвиток креативного мислення та здатності до роботи в глобальному мистецькому просторі.

Особливостями програми заклад заявляє «інноваційний і міждисциплінарний характер» та наголошує, що програма «є унікальною для

української мистецької освіти» та передбачає формування низки компетентностей:

- інтеграцію знань про сучасні світові художні практики й опанування технологічних інновацій у сфері культури і мистецтва;
- засвоєння методології художнього дослідження в процесі створення пластичних проєктів;
- акцент на індивідуальність і творчий експеримент у навчальному процесі, що відбувається в умовах навчально-творчої лабораторії з аналітичним супроводом;
- участь студентів у скульптурних симпозіумах, наявність сучасної майстерневої бази, а також активну міжнародну співпрацю в освітній, науковій та мистецькій сферах (*Львівська національна академія мистецтв*).

Перелік компонентів окресленої ОП складається з 2х частин: нормативні компоненти та вибіркові компоненти. Також, можемо зробити висновок, що вибіркова складова представлена в комбінованому форматі, зокрема, двома блоками фахових дисциплін по 24 кредити кожен і лише 6 кредитів відведено на широкий вибір здобувачів освіти. Окреслений підхід формально не суперечить чинному законодавству України (Закон України Про вищу освіту), щодо вибіркової складової в освітніх програмах, водночас фактично звужує вибір. Розглядаючи блокову систему, можемо зробити висновки, що хоч формально вона і являється вибірковою, але в контексті даної освітньої програми визначає майбутній профіль здобувачів освіти (станкова або монументальна скульптура) і не є повноцінним вільним вибором студентів (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Перелік компонент освітньо-професійної програми «Скульптура» та їх логічна послідовність Львівської національної академії мистецтв
(Освітньо-професійна програма «Скульптура» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» у галузі знань 02 «Культура і мистецтво»)

Код н/д	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Форма контролю
1	2	3	4
НОРМАТИВНІ КОМПОНЕНТИ ОП			
ОК. 1	Наукові дослідження	6	Екзамен
ОК. 2	Інтелектуальна власність	3	Залік
ОК. 3	Управління мистецькими проєктами	3	Залік
ОК. 4	Індивідуальний творчо-дослідницький проєкт	3	Перегляд
ОК. 5	Індивідуальний скульптурний проєкт	36	Перегляд
ОК. 6	Методика викладання фахових дисциплін	3	Залік
ОК. 7	Педагогічна практика	3	Залік
ОК. 8	Кваліфікаційна практика	3	Залік
Загальний обсяг обов'язкових компонентів:		60	
ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ ОП			
ВБ.1	Монументальна скульптура	12	Перегляд
	Рисунок	6	Перегляд
	Проектування	6	Перегляд
ВБ.2	Станкова скульптура	12	Перегляд
	Спецрисунок	6	Перегляд
	Виставковий проєкт	6	Перегляд
ВК.1	Дисципліна іншої ОП	3	Залік
ВК.2	Гуманітарна дисципліна з каталогу	3	Залік
Загальний обсяг вибірових компонентів:		30	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОП		90	

У процесі поглибленого аналізу змістового наповнення відповідної освітньо-професійної програми доцільно акцентувати увагу на переліку окремих навчальних дисциплін, зокрема:

Дисципліна «Монументальна скульптура» спрямована на поглиблення теоретичних знань і вдосконалення практичних навичок у сфері монументальної пластики. Основною метою є формування вмінь проєктувати та реалізовувати

композиційно завершені скульптурні об'єкти, інтегровані в міське або ландшафтне середовище з урахуванням принципів гармонії, пропорцій, просторового контексту та художньої виразності.

Курс охоплює засвоєння методів роботи з формою, фактурою, кольором, розкриття творчого задуму, поєднання пластичної форми з навколишнім середовищем, розвиток аналітичного мислення, самостійності, творчої ініціативи. Значна увага приділяється практичному вирішенню завдань зростаючої складності, застосуванню суміжних знань та моніторингу якості композиційних рішень. Навчання відбувається з опорою на сучасні методики та орієнтується на актуальні мистецькі й педагогічні підходи.

Навчальна дисципліна «Рисунок» спрямована на поглиблене опанування засобів образного й конструктивного вираження форми, розвиток просторового мислення та інтерпретаційних навичок. Курс передбачає вивчення конструктивної природи об'єкта, зокрема фігури людини або тварини в русі, з акцентом на анатомічну будову, пропорції, ракурсні положення, тональні ефекти та композиційне розміщення зображення на площині.

У процесі навчання студенти опановують принципи передавання об'єму, форми та пластики за допомогою лінії та світлотіні, вчать точно фіксувати пропорційні відношення, передавати перспективні скорочення, формувати завершене художнє зображення. Особливе значення надається розвитку індивідуального стилю та творчого підходу, а також організації самостійної роботи, яка становить основну частину навчального процесу.

Курс сприяє формуванню професійної майстерності, творчого бачення й аналітичного мислення, необхідних для вирішення складних пластичних завдань у сфері рисунку.

Водночас, у межах Львівської національної академії мистецтв впроваджено унікальну для Українського освітнього середовища практику вибору додаткової спеціалізації «Minor», проте наразі даний підхід вибору реалізовано лише на першому (бакалаврському) рівні, що є перспективним аспектом для майбутнього розвитку та вдосконалення освітнього середовища.

Наприклад, на кафедрі художнього скла ЛНАМ функціонує подібна програма, мета якої полягає в наданні здобувачам інших освітніх програм можливості отримати додаткову спеціалізацію в галузі художнього скла, засвоїти базові технології й опанувати навички проєктування авторських та прикладних скляних об'єктів у межах концепції сучасного студійного склярства (*Кафедра художнього скла ЛНАМ*).

Навчальна програма розрахована на 18 кредитів протягом 2х років і сформована з урахуванням необхідності комплексного опанування специфіки створення мистецьких об'єктів з художнього скла у двох основних напрямках: студійна творчість та проєктування ужиткових об'єктів. Програму доповнено теоретичним курсом, присвяченим вивченню концептуальних засад, національних особливостей, провідних інституцій і ключових діячів міжнародного руху студійного скла кінця XX – початку XXI століття.

Після ознайомлення з технологічною базою (основи гутного виробництва, термічного формування, вітражу, розпису, холодної та піскоструменевої обробки), студенти виконують авторські проєкти з використанням різних технік художньої обробки скла. Особлива увага приділяється формуванню міждисциплінарних і м'яких навичок (*soft skills*), у тому числі через участь у міжнародних проєктах кафедри. Усі необхідні матеріали, інструменти та обладнання надаються учасникам під час практичних занять (*Профіль програми додаткової спеціалізації (minor) «Художнє скло» ЛНАМ*).

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури реалізує широкий спектр освітніх програм у сфері візуального мистецтва, охоплюючи напрями образотворчого та декоративного мистецтва, архітектури, теорії і історії мистецтва, а також дизайну. У межах даного дослідження особливу увагу зосереджено на спеціальності 022 «Дизайн» – освітній програмі другого (магістерського) рівня «Графічний дизайн».

Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня «Графічний дизайн», як зазначено на офіційному сайті закладу, орієнтована на формування професійної компетентності у сфері проєктування об'єктів і систем графічного

дизайну різного рівня складності. Програма передбачає системну підготовку здобувачів до самостійної творчої, аналітичної та дослідницької діяльності в умовах сучасного візуального середовища, яке постійно змінюється під впливом нових технологій, глобалізаційних процесів та міждисциплінарних практик.

Академія заявляє, що їх навчальний процес побудований на основі сучасних методик викладання та інтеграції класичних художніх традицій із новітніми тенденціями світового дизайну. Студенти набувають знання та навички, необхідні для реалізації дизайн-проектів у таких сферах, як айдентика, типографіка, плакат, ілюстрація, дизайн середовища, веб-дизайн та мультимедійні продукти. Особлива увага приділяється здатності до критичного мислення, самостійного дослідження та креативного вирішення складних художніх і функціональних завдань. Водночас більшість із цих напрямків прямо не відображені в переліку компонентів ОПП (див. табл. 3.4).

Програма спрямована на підготовку фахівця в галузі, здатного працювати як в індивідуальному, так і в колективному форматі, інтегруючись у професійне середовище вітчизняного дизайну. Водночас, аналіз структури освітньо-професійної програми свідчить про її загальну типологічну відповідність іншим програмам у галузі візуального мистецтва. Зокрема, програму сформовано за традиційною моделлю, що передбачає наявність обов'язкових і вибіркового компонентів, об'єднаних у цикли загальної та професійної підготовки. Основний акцент зроблено на загальнопрофесійних дисциплінах, характерних для більшості освітніх програм у сфері візуального мистецтва – таких як рисунок, живопис і композиція, загальним обсягом 27 кредитів, а також на теоретичних фахових дисциплінах, що охоплюють питання теорії мистецтва, маркетингу та методики викладання.

До блоку дисциплін, пов'язаних безпосередньо з дизайном, належать «Шрифти і типографіка». Профільна підготовка з графічного дизайну, окрім зазначених загальнопрофесійних курсів, може реалізовуватися в межах освітніх компонентів ОК11, ОК12, ОК13 (див. табл. 3.4), а також за рахунок вибіркового дисциплін з каталогу кафедри, на які передбачено 18 кредитів.

Хоча така модель відповідає формальним вимогам Закону України «Про вищу освіту», вона викликає сумніви з позиції логіки фахової підготовки в галузі графічного дизайну. Жодна з обов'язкових дисциплін не демонструє безпосередньої змістової кореляції з заявленою ОПП «Графічний дизайн» та актуальними міжнародними тенденціями розвитку цієї галузі, зокрема тими, що були проаналізовані в п. 2.2 на прикладі освітніх практик США.

Таблиця 3.4

Перелік компонент освітньо-професійної програми «Графічний дизайн» та їх логічна послідовність Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (Освітньо-професійна програма «Графічний дизайн» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 022 «Дизайн» у галузі знань 02 «Культура і мистецтво»)

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кіль- кість кред- итів	Форма підсумк. контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОП			
1.1. Цикл загальної підготовки (ЗП)			
ОК 1.	Методика викладання спецдисциплін у вищій школі	3	екзамен
ОК 2.	Концептуальні проблеми сучасного мистецтва	3	екзамен
ОК 3.	Менеджмент мистецьких проєктів	3	екзамен
ОК 4.	Іноземна мова. Основи перекладу	3	екзамен
ОК 5.	Авторське право та інтелектуальна власність	3	екзамен
ОК 6.	Педагогічна практика	3	залік
1.2. Цикл професійної підготовки (ПП)			
ОК. 7	Спецрисунок	6	екз.перегляд
ОК. 8	Спецживопис	6	екз.перегляд
ОК. 9	Композиція	15	екз.перегляд
ОК. 10	Шрифт і Типографіка	3	екз.перегляд
ОК. 11	Прикладна творча практика	3	залік
ОК. 12	Переддипломна практика	3	залік
ОК. 13	Кваліфікаційна магістерська робота	9	державна атестація

Загальний обсяг обов'язкових компонентів		63	
Вибіркові компоненти ОП			
Цикл загальної підготовки (ЗП)			
Студент обирає 1 з каталогу мистецтвознавчих або с-г.дисциплін			
ВБ1.	Каталог вибірових дисциплін (ЗП)	3	залік
Цикл професійної підготовки (ПП)			
ВБ2.	Каталог вибірових дисциплін (ПП)	6	екз. перегляд
ВБ3.	Каталог вибірових дисциплін кафедри	18	екз. перегляд
Всього вибірових компонентів професійної підготовки			24
Разом вибірових компонентів освітньої програми		30	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		90	

Розглядаючи окремі компоненти програми, звернемо увагу на дисципліну «Спецживопис», що спрямована на розвиток образного світосприйняття та візуально-пластичного мислення студентів, що є ключовими складовими професійної підготовки графічного дизайнера. Особливість цього курсу полягає у формуванні здатності трансформувати предмети реального світу відповідно до специфіки мови графічного дизайну, зокрема і шляхом художнього переосмислення форми, об'єму, кольору та простору з акцентом на символічність, площинність, декоративність і асоціативно-образну виразність.

Метою дисципліни є поглиблення професійної компетентності студентів у сфері живописного зображення шляхом вивчення законів побудови форми, передачі кольорових і тональних відношень, організації композиційного простору засобами живопису, а також засвоєння матеріалознавчих і технологічних основ живописного процесу. Особлива увага приділяється формуванню здатності інтерпретувати матеріальну форму об'єктів (живої та неживої натури), виокремлювати їх характерні властивості, що сприяє розвитку естетичного чуття й творчої індивідуальності.

Курс охоплює опрацювання різних технік (акварель, акрил, гуаш, олія, пастель), вивчення принципів стилізації та узагальнення форми, що сприяє

формуванню індивідуального творчого підходу. Особливу увагу приділено синтезу художніх та дизайнерських методів у створенні цілісного образу.

Дисципліна «Прикладна творча практика», цікава в контексті аналізу окремих компонентів ОПП, оскільки спрямована на розвиток професійних навичок у сфері графічного дизайну. Курс охоплює опанування методів візуальної комунікації, графічної композиції, типографіки, бренд-дизайну та роботу з цифровими й аналоговими інструментами.

Особлива увага приділяється практичному застосуванню знань у проектуванні креативних і функціональних рішень, що враховують соціальні, культурні та комерційні контексти. Студенти проходять практику у професійному середовищі (дизайн-студії, агентства, друкарні), що дозволяє інтегрувати теорію в реальні творчі процеси та підготуватися до викликів сучасної дизайнерської практики.

Дисципліна «Авторське право та інтелектуальна власність» у свою чергу орієнтована на формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про правові засади захисту результатів творчої діяльності в умовах сучасного культурного та економічного середовища. Метою курсу є надання теоретичних знань і практичних навичок, необхідних для ефективної реалізації й охорони авторських прав і прав інтелектуальної власності в національному та міжнародному правовому полі.

У процесі вивчення дисципліни студенти ознайомлюються з основними положеннями авторського, суміжного, патентного права, прав на торговельні марки, промислові зразки, а також із механізмами юридичного захисту інтелектуальних прав у сфері мистецтва, дизайну, інформаційних технологій та медіа. Програма спрямована на підготовку фахівців, здатних орієнтуватися у правових питаннях, пов'язаних зі створенням, використанням і розповсюдженням творчих продуктів (*Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури*).

Таким чином, можна зробити висновок, що система професійної підготовки магістрів з візуального мистецтва в закладах вищої освіти України та

США має як спільні, так і відмінні риси, зумовлені історичними, культурними та інституційними особливостями освітніх систем обох країн. Водночас аналіз чинних освітніх програм засвідчує потребу української мистецької освіти в подальшій модернізації з урахуванням провідних міжнародних практик, зокрема американського досвіду. Така адаптація сприятиме підвищенню гнучкості освітніх траєкторій, оновленню змісту навчання відповідно до актуальних запитів сучасного артринку та забезпеченню конкурентоспроможності випускників у глобальному мистецькому просторі.

3.2. Рекомендації щодо використання позитивного досвіду США у професійній підготовці магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України

У результаті аналізу теоретичних та організаційно-педагогічних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США та узагальнення здобутків наукового пошуку нами було визначено можливості використання позитивного американського досвіду у практиці українських закладів вищої освіти. Рекомендації розподілено за аспектами (нормативно-правовий, організаційний, змістовий, методичний, технологічний) та рівнями (державний, інституційний), що, на нашу думку, сприятиме цілісній модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі візуального мистецтва.

У межах нормативно-правового аспекту наших рекомендацій зауважимо, що на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти України виникає об'єктивна потреба в удосконаленні нормативно-правового забезпечення підготовки фахівців у сфері візуального мистецтва, особливо з урахуванням позитивного досвіду провідних країн світу, зокрема й США. Адекватне правове регулювання має забезпечити гнучкість і відповідність освітніх програм актуальним запитам суспільства, ринку праці та глобальним трансформаціям у культурній сфері.

У цьому контексті доцільним вбачається здійснення таких кроків:

1. Розширення та уточнення класифікатора спеціальностей. З метою адаптації до міждисциплінарного характеру сучасного мистецтва доцільно переглянути перелік спеціальностей, включивши до нього нові освітні напрями, подібні до американських моделей, зокрема «Цифрове мистецтво та візуальні медіа», «Мистецтво і технології», «Соціально орієнтоване мистецтво», «Арт-кураторство» тощо. Це дозволить студентам опановувати професії, що відповідають вимогам цифрової доби та зростаючому попиту на фахівців із креативних індустрій.

2. Розроблення галузевих стандартів міждисциплінарних програм. Необхідність формування галузевих стандартів для міждисциплінарних програм зумовлена складністю й багатокомпонентністю сучасного мистецтва. Такі стандарти мають бути орієнтовані на результат (learning outcomes), забезпечувати баланс між академічною свободою закладу та вимогами ринку праці, та враховувати інноваційні практики інтеграції мистецтва з технологіями, медіа, соціальними науками тощо.

3. Підвищення рівня інституційної автономії. Важливо законодавчо закріпити право закладів вищої освіти на самостійне формування міждисциплінарних програм, що виходять за межі класичних спеціальностей, без надмірного адміністративного регламентування. Це сприятиме створенню інноваційних освітніх траєкторій, гнучких освітніх моделей та мобільності студентів і викладачів.

4. Вдосконалення процедури вступу до магістратури. Для підвищення якості добору здобувачів магістерських програм у галузі мистецтва необхідним є повернення до творчих конкурсів та обов'язкової презентації портфоліо, які мають доповнювати існуючі стандартизовані тестування (ЄВІ, ЄФВВ). Це дозволить здійснити більш цілісну й об'єктивну оцінку творчого потенціалу вступників. Водночас для освітньо-наукових програм доцільно залишити автономію закладам вищої освіти щодо організації творчих випробувань.

5. Збільшення державного фінансування. Державна підтримка має включати не лише збільшення обсягів бюджетного фінансування освітніх програм, а й активізацію грантової політики на підтримку творчих проєктів, інноваційних ініціатив у сфері візуального мистецтва, створення інституційної інфраструктури (лабораторій, арт-резиденцій, креативних хабів). Розвиток таких механізмів дозволить не лише підвищити якість освітнього процесу, а й сприяти розвитку культурного потенціалу регіонів.

6. Регулювання використання штучного інтелекту. У зв'язку з активним проникненням технологій ШІ у сферу мистецької діяльності, актуалізується необхідність розробки етичних та правових норм щодо допустимості, умов і обсягів використання штучного інтелекту у творчих роботах. Окрім технічних аспектів, це питання стосується авторського права, достовірності творчого авторства, збереження людської складової в мистецькому процесі. Запровадження нормативних критеріїв дозволить забезпечити прозорість та академічну доброчесність у реалізації освітніх програм.

У контексті трансформації вищої мистецької освіти в Україні, зокрема на магістерському рівні, особливого значення набуває змістовий компонент освітнього процесу. У сучасних умовах, коли візуальне мистецтво стрімко змінюється під впливом технологічного прогресу, глобалізаційних процесів, цифровізації культури та міждисциплінарної інтеграції, традиційні підходи до формування змісту освітніх програм потребують перегляду й оновлення.

Одним із ключових напрямів такої модернізації є розроблення галузевих стандартів для міждисциплінарних освітніх програм у сфері візуального мистецтва на другому (магістерському) рівні вищої освіти. Створення таких стандартів має на меті забезпечення відповідності змісту освітніх програм сучасним вимогам академічної мобільності, професійної багатофункціональності та інтеграції в міжнародний освітній і культурний простір.

Міждисциплінарні програми, що об'єднують мистецтво з іншими галузями знань – зокрема дизайном, цифровими технологіями, соціальними науками,

екологією, медіа – відповідають сучасним викликам, пов'язаним з потребою у фахівцях нового типу: гнучких, критично мислячих, здатних працювати в мультикультурному, технологізованому середовищі. На відміну від класичних вузькоспеціалізованих програм, міждисциплінарні освітні траєкторії створюють передумови для глибшого осмислення ролі мистецтва в суспільстві.

Запровадження галузевих стандартів дозволить: систематизувати підходи до розроблення освітніх програм з урахуванням інноваційних практик і новітніх досягнень у сфері візуального мистецтва; забезпечити академічну мобільність студентів та викладачів шляхом уніфікації структури й наповнення програм, збереження міждисциплінарної гнучкості; підвищити релевантність наданих освітніх послуг щодо запитів ринку праці, культурного середовища, міжнародної арт-індустрії; сформувати сучасні професійні компетентності, що включають візуальну грамотність, медіакультуру, креативне мислення, цифрові навички, проектну діяльність, комунікативну спроможність і підприємницьку ініціативу у сфері культури.

Удосконалення змісту освітніх програм з урахуванням галузевих стандартів міждисциплінарного характеру сприятиме також підвищенню мотивації здобувачів до навчання, адже освітній процес буде більш гнучким, індивідуалізованим та орієнтованим на реальні професійні ситуації. Розширення спектру програм сприятиме збільшенню академічного вибору для потенційних вступників, що, у свою чергу, підвищить конкуренцію між ЗВО, стимулюючи їх до оновлення освітньої політики.

Крім того, реалізація таких стандартів посилить зв'язок між освітою та практикою через інтеграцію стажувань, арт-резидентур, практико-орієнтованих курсів, а також партнерських проєктів з галереями, музеями, дизайн-студіями, технологічними компаніями. Це дозволить випускникам не лише ефективно інтегруватися в сучасне професійне середовище, а й впливати на його розвиток, виступаючи агентами змін у культурному просторі.

У сучасних умовах трансформації вищої мистецької освіти важливою складовою організаційного забезпечення якісної підготовки фахівців у галузі

візуального мистецтва є створення та функціонування спеціалізованих просторових платформ, які би забезпечували практико-орієнтовану компоненту навчального процесу. Йдеться, насамперед, про необхідність упровадження на державному рівні нормативної вимоги щодо облаштування в закладах вищої освіти, які реалізують освітньо-професійні програми за спеціальностями В2 «Дизайн», В3 «Декоративне мистецтво та ремесла», В4 «Образотворче мистецтво та реставрація», виставкових майданчиків – таких як арт-простори, галереї, креативні хаби тощо.

Наявність відповідної інфраструктури виступає не лише умовою для реалізації навчальних програм, а й важливим чинником формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти, що включає здатність до презентації результатів творчої діяльності, комунікації з глядачем, критичного аналізу власних і колективних проектів, інтеграції в арт-середовище. Забезпечення матеріально-просторового ресурсу у формі виставкових залів, галерей або мобільних експозиційних модулів дозволяє також формувати навички організації мистецьких подій, кураторської діяльності, культурного менеджменту, що є затребуваними у сфері креативних індустрій.

Крім того, реалізація такої вимоги сприятиме активізації партнерських зв'язків між закладами освіти та інституціями культурного сектору. У випадках, коли створення власних виставкових площ є ускладненим через матеріально-технічні чи просторові обмеження, доцільним є нормативне передбачення можливості укладення угод про співпрацю з уже наявними в регіоні культурними установами – муніципальними чи приватними галереями, виставковими залами, музеями, культурними центрами. Така модель, що ґрунтується на принципах ресурсного партнерства, є ефективним інструментом інтеграції мистецької освіти в культурне життя громади та регіону загалом.

Варто підкреслити, що подібна інфраструктурна інтеграція позитивно впливає не лише на якість освітнього процесу, але й на формування нової моделі університету як відкритого культурного середовища. Університет стає не лише навчальною інституцією, а й активним учасником суспільно-культурного

розвитку, носієм креативних ініціатив, платформою для вільного мистецького експерименту, обміну досвідом та творчого діалогу.

Рекомендації інституційного рівня щодо удосконалення професійної підготовки магістрів візуального мистецтва структуровані за організаційним, змістовим, методичним і технологічним аспектами.

На інституційному рівні реформування професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі візуального мистецтва передбачає реалізацію комплексу заходів, орієнтованих на створення сучасного освітнього простору, який відповідає актуальним вимогам мистецького середовища та динаміці розвитку креативних індустрій. Передусім, у межах організаційного аспекту доцільною є інституціоналізація мистецького простору в ЗВО, що реалізують програми за спеціальностями В2 «Дизайн», В3 «Декоративне мистецтво та ремесла», В4 «Образотворче мистецтво та реставрація». Рекомендується створення постійно діючих виставкових майданчиків (арт-просторів, університетських галерей, креативних хабів), що використовуються не лише для демонстрації студентських робіт, а й як платформи для проведення майстер-класів, арт-резиденцій, відкритих лекцій, публічних обговорень, міждисциплінарних подій. Це сприяє формуванню комунікативних, презентаційних, кураторських і менеджерських компетентностей у студентів, а також налагодженню зв'язків з мистецькою спільнотою.

Покращення матеріально-технічної бази закладів освіти, з особливим акцентом на забезпеченні спеціалізованого обладнання для прикладних мистецьких дисциплін (сучасні друкарські станції, мультимедійні комплекси, майстерні з традиційних та експериментальних матеріалів тощо), наявність сучасного ліцензійного програмного забезпечення (зокрема Adobe Creative Suite, Blender, AutoDesk, CorelDRAW), а також забезпечення здобувачів базовими матеріалами для реалізації навчальних проєктів на безоплатній основі.

У змістовому аспекті важливим є врахування нових викликів сучасного ринку праці та арт-індустрій, що потребують фахівців із трансверсальними навичками, критичним і креативним мисленням, здатних працювати на перетині

мистецтва, технологій, соціальних практик та медіа. У зв'язку з цим доцільним є розроблення та впровадження міждисциплінарних освітніх програм, які інтегрують елементи образотворчого мистецтва, дизайну, декоративного мистецтва, цифрових технологій, філософії, соціальних і культурних студій.

Перспективним є запровадження міжфакультетських або міжінститутських програм, аналогічних тим, що функціонують у закладах вищої освіти США. Такі освітні траєкторії можуть створюватися на базі співпраці факультетів мистецтв, ІТ, філософії, культурології, забезпечуючи інноваційне наповнення програми з урахуванням потреб глобалізованого суспільства.

Варто також звернути увагу на підходи закладів вищої освіти США до формування змісту освітньої програми, де основний акцент робиться на дисциплінах професійного циклу, що відповідають профілю освітньої програми, при цьому мінімізується кількість кредитів на дисципліни циклу загальної підготовки, який водночас має мистецтвознавче спрямування. Варто наголосити, що можливість здобувачам освіти обрати такі традиційні для українських закладів вищої освіти дисципліни циклу загальної підготовки немистецтвознавчого спрямування в американських закладах вищої освіти забезпечується за рахунок вибіркової складової.

Крім того, важливо впровадити моделі дуальної освіти на базі співпраці між ЗВО та професійним середовищем – галереями, музеями, фондами, арт-центрами. Це дозволить поєднувати теоретичну підготовку з практичним досвідом, розширюючи можливості студентів для професійної адаптації та подальшого працевлаштування.

У методичному аспекті нагальною є потреба оновлення навчально-методичних матеріалів відповідно до сучасних освітніх і мистецьких практик, при цьому розроблення інноваційних робочих програм, навчально-методичних комплексів, електронних посібників має відбуватися з урахуванням міжнародного досвіду не у формально-бюрократичній, а в змістовно-рефлексивній парадигмі.

Необхідне залучення практиків сучасного мистецтва, кураторів, арт-критиків до розроблення методичних матеріалів, що забезпечить практичну релевантність змісту навчання.

У технологічному аспекті модернізація має охоплювати:

- створення і розвиток віртуальних навчальних середовищ, які відповідають специфіці художньої освіти (наприклад, 3D-галереї, цифрові портфоліо, інтерактивні карти творчих проєктів);
- інтеграцію інструментів доповненої та віртуальної реальності, а також технологій штучного інтелекту, як частини освітнього процесу, що відкривають нові форми експериментальної художньої практики;
- розвиток цифрових платформ для дистанційної та змішаної форми навчання, які дозволяють зберігати високу якість освітнього процесу навіть у разі обмеженого доступу до фізичних майстерень.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що впровадження наведених рекомендацій на інституційному рівні сприятиме створенню інноваційно-орієнтованого освітнього середовища, яке забезпечить формування конкурентоспроможних фахівців у сфері візуального мистецтва, здатних до самореалізації, креативного мислення та ефективної професійної діяльності в умовах сучасного культурного й економічного контексту.

Висновки до розділу 3

У розділі визначено сучасний стан професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України й розроблено рекомендації щодо використання позитивного американського досвіду в цих закладах.

Здійснено порівняльну характеристику структури професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України з аналогічною структурою в США. У межах аналізу переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти з візуального мистецтва,

зокрема на магістерському рівні, в Україні увагу зосереджено на галузі 02 «Культура і мистецтво», зокрема таких спеціальностях, як 022 Дизайн та 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, що за новим переліком спеціальностей відповідає В2 Дизайн, В3 Декоративне мистецтво та ремесла, В4 Образотворче мистецтво та реставрація.

Показано, що в Україні здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво), що належить до галузі 01 Освіта/Педагогіка і спрямована на формування педагогічних та художніх компетентностей учителів образотворчого мистецтва, з 2024 р. – А4 Середня освіта (Мистецтво. Образотворче мистецтво), що відображає її інтегрований мистецько-педагогічний характер.

Здійснено аналіз освітньої пропозиції в галузі мистецької освіти на основі даних, отриманих з офіційного вебсайту Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО), що уможливив сформулювати загальне уявлення про кількісні показники представленості відповідних освітніх програм магістерського рівня за окресленими спеціальностями в системі вищої освіти України. Окреслено зміст і структуру низки освітніх програм другого (магістерського) рівня вищої освіти, що реалізуються в українських ЗВО.

Обґрунтовано доцільність і потенціал адаптації позитивного американського досвіду професійної підготовки магістрів візуального мистецтва до українського освітнього простору. У межах дослідження розроблено й обґрунтовано рекомендації щодо модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців на основі п'яти ключових аспектів (нормативно-правового, організаційного, змістового, методичного та технологічного) на державному та інституційному рівнях.

Серед першочергових кроків на державному рівні визначено необхідність удосконалення класифікатора спеціальностей з урахуванням міждисциплінарних освітніх програм; розроблення галузевих стандартів, орієнтованих на результат; забезпечення автономності закладів у проектуванні програм; оновлення умов вступу до магістратури з урахуванням творчих

критеріїв добору; розширення державного фінансування й грантової підтримки; формування правових засад для використання ІІІ в мистецькій освіті.

На інституційному рівні акцент зроблено на створенні вільних мистецьких просторів і галерей як елементів освітнього середовища; покращенні матеріально-технічної бази для забезпечення прикладних аспектів навчання; упровадженні міждисциплінарних програм на стику мистецтва, технологій і гуманітаристики; уніфікації програмної структури з орієнтацією на професійний цикл; застосуванні дуальної освіти через партнерство з інституціями культури.

Водночас визначено пріоритетність оновлення навчально-методичного забезпечення з урахуванням міжнародного досвіду та участі фахівців-практиків, а також розвиток технологічної інфраструктури: створення цифрових платформ, впровадження VR/AR, адаптація інструментів штучного інтелекту в освітній процес.

Таким чином, імплементація означених рекомендацій сприятиме створенню інноваційно-орієнтованого, гнучкого, конкурентоспроможного освітнього середовища, що забезпечить підготовку фахівців нового покоління у сфері візуального мистецтва – мобільних, креативних, інтегрованих у сучасний культурний простір України та світу.

Зміст розділу висвітлено в таких публікаціях автора (**Бойченко (Нечипоренко)**, 2018; **Нечипоренко**, 2023; 2025; Чернишова, **Нечипоренко**, 2025в; 2025г; 2025д; 2025е; 2025з; **Boichenko (Nechyporenko)**, Kryvushenko, 2019; **Nechyporenko**, 2024).

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, присвячене з'ясуванню теоретичних та організаційно-педагогічних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США, дало змогу дійти таких **висновків**.

1. У межах висвітлення сутності професійної підготовки магістрів візуального мистецтва проаналізовано наукові праці українських і зарубіжних дослідників, згруповані за трьома основними напрямками: порівняльно-педагогічним, загальнопедагогічним і професійно-педагогічним. У межах порівняльно-педагогічного напрямку розглянуто досвід функціонування вищої мистецької освіти за кордоном, зокрема в США, з акцентом на її історичні, організаційні та змістово-процесуальні аспекти. Особливу увагу приділено підходам до роботи з обдарованою молоддю в мистецьких закладах та підготовці педагогів до такої діяльності. Загальнопедагогічний напрям охоплює теоретичне обґрунтування принципів, форм і методів навчання візуального мистецтва. У професійно-педагогічному аспекті дослідження стосуються моделей підготовки вчителів і викладачів образотворчого мистецтва, структури їхніх професійних компетентностей, методичних умов і цифрових інструментів, що використовуються у вищій мистецькій освіті.

2. Окреслено концептуальні та історичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. Розгляд концептуальних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США передбачав аналіз типологічної структури цього виду мистецтва. Установлено, що до найпоширеніших форм візуального мистецтва належать живопис, скульптура, графіка (рисунок), фотографія, естамп, цифрове мистецтво, інсталяційне мистецтво, а також роботи, створені у змішаній техніці, яка поєднує кілька матеріалів і художніх прийомів для формування одного твору. Такий підхід розглядається як ефективний засіб художнього експерименту та розширення меж мистецького самовираження.

Окреслено основні концептуальні підходи, які формують основу професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в американській системі освіти, зокрема: трансформаційний підхід, що орієнтується на особистісні зміни та розвиток здобувача освіти через мистецтво; експертний підхід, який передбачає високий рівень технічної майстерності та фахової компетентності; катарсичний підхід, що акцентує на емоційному очищенні та глибокому переживанні мистецтва; аксіологічний підхід, пов'язаний із формуванням системи цінностей у процесі художнього навчання; порівняльний (відносний) підхід, що враховує культурне різноманіття та інтерпретацію мистецьких явищ у різних соціокультурних контекстах.

У межах дослідження проаналізовано становлення професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. Визначено, що американська мистецька освіта формувалася під впливом європейських академічних традицій, згодом трансформувавшись у самобутню систему. Висвітлено діяльність перших мистецьких інституцій, що наслідували європейські академії, та нових типів професійних шкіл мистецтва XIX ст. (зокрема Cooper Union, Pratt Institute, Rhode Island School of Design), які відповідали викликам індустріального розвитку та поєднували академічне і прикладне навчання.

Окреслено загальні тенденції розвитку візуального мистецтва в провідних американських університетах (Гарвард, Єль, Принстон, Колумбійський, Нью-Йоркський), де сформувалися дві освітні моделі: теоретична, орієнтована на вивчення «чистого мистецтва» як інтелектуальної діяльності, та практична, спрямована на розвиток технічних навичок для професійного застосування. Показано, що різноманіття підходів і відкритість до альтернативних форм навчання стали визначальною рисою системи вищої мистецької освіти США.

3. Охарактеризовано нормативні та змістові засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. У межах аналізу нормативного забезпечення професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США досліджено зміст ключових

законодавчих актів. Зокрема, розглянуто Закон про вищу освіту 1965 року (з подальшими змінами), що визначає загальні рамки фінансування, акредитації, звітності й доступності освіти; Закон «Perkins V» (2006), спрямований на розвиток кар'єрної й технічної освіти відповідно до потреб XXI століття; Закон про розширення доступу до вищої освіти (2008), який підтримує освіту для соціально вразливих груп; а також Закон «Мистецька освіта для всіх» (2021), що підкреслює значення мистецької освіти, зокрема у сфері візуального мистецтва, як невід'ємної частини загальної освітньої підготовки. Окремо схарактеризовано роль штатних освітніх агентств і визнаних на федеральному рівні акредитаційних органів, які формують нормативно-правове поле, контролюють якість освітніх програм та забезпечують відповідність освітніх послуг установленим стандартам.

У ході дослідження встановлено, що ступінь магістра образотворчого мистецтва (MFA) є термінальним, тобто завершальним академічним рівнем у сфері студійної художньої практики. До інших термінальних магістерських ступенів у галузі візуального мистецтва в США належать: Master of Arts (MA), Master of Design (MDes), Master of Art and Design (MAD), Master of Graphic Design (MGraph), Master of Architecture (MArch), Master of Art Education та Master of Art History. Вказані кваліфікації визнаються провідними мистецькими асоціаціями, як-от Національна асоціація шкіл мистецтва і дизайну (NASAD), а також академічною спільнотою як еквіваленти термінальних ступенів в інших освітніх галузях. Програми з іншими назвами, зосереджені на студійній практиці в мистецтві чи дизайні, також можуть визнаватися термінальними, за умови відповідності встановленим критеріям. Серед найпоширеніших спеціалізацій магістратури у сфері візуального мистецтва: живопис, скульптура, фотографія, цифрове мистецтво, графічний дизайн та принтмейкінг.

На відміну від бакалаврських програм, магістерський рівень забезпечує поглиблене опанування спеціалізованих технік, критичне осмислення мистецтва та розвиток індивідуального стилю. Проаналізовано зміст низки провідних освітніх програм у США, зокрема MFA-програм Університету Делавер,

Бостонського університету, Університету Меріленда, Саваннського коледжу мистецтва та дизайну, Рочестерського технологічного інституту та Академії мистецтв у Сан-Франциско.

4. Обґрунтовано методичні та організаційні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. Установлено, що одним із провідних методів підготовки магістрів візуального мистецтва в США є проєктне навчання, яке моделює умови реальної професійної діяльності. Здобувачі освіти беруть участь у створенні мистецьких проєктів, кураторстві, організації виставок і грантовій діяльності, набуваючи компетентностей у сфері культурного менеджменту та арт-адміністрування. Дослідницька складова реалізується через візуальні методи (фотодокументація, фотоелісітація, візуальні есе), що дозволяють аналізувати соціальні явища крізь художню призму. Важливим елементом методики є рефлексивне письмо, яке сприяє осмисленню власної творчої позиції та формуванню індивідуального наративу. Значну увагу приділено технологічній підготовці: опановуються цифрові засоби візуалізації (3D-моделювання, анімація, AR/VR тощо). Ці дисципліни інтегруються з курсами з теорії мистецтва, філософії, соціології, що сприяє ширшому світоглядному розвитку. Педагогічна взаємодія ґрунтується на менторстві – індивідуальному супроводі, що підтримує розвиток художньої індивідуальності. Важливим елементом є створення середовища критичного діалогу, обговорення й рецензування, які формують здатність до глибокого мистецького аналізу.

У межах організаційних засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США увагу зосереджено на матеріально-технічній базі та цифровій інфраструктурі. Установлено, що ефективна реалізація програм MFA потребує забезпечення доступу до професійно облаштованих майстерень, спеціалізованого обладнання та програмного забезпечення для роботи як у традиційних, так і цифрових медіа. Надзвичайно важливою є також наявність віртуальних освітніх платформ і середовищ, які підтримують дистанційне навчання. Для міждисциплінарних

програм критичним є створення умов для крос-дисциплінарної взаємодії, зокрема через доступ до цифрових лабораторій і прототипувальних майстерень.

5. На основі визначення сучасного стану професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти України розроблено рекомендації щодо використання позитивного американського досвіду в цих закладах, які структуровано за п'ятьма ключовими напрямками (нормативно-правовим, організаційним, змістовим, методичним і технологічним) на державному та інституційному рівнях. На державному рівні актуальними напрямками визнано оновлення класифікатора спеціальностей з урахуванням міждисциплінарності, розробку результатООрієнтованих стандартів, розширення автономії закладів, модернізацію умов вступу на мистецькі спеціальності, посилення фінансування та врегулювання використання ІІІ в мистецькій освіті. На інституційному рівні доцільним бачиться створення мистецьких просторів, оновлення матеріально-технічної бази, запровадження міждисциплінарних освітніх програм та дуальної освіти. Особлива увага має бути приділена оновленню методичного забезпечення за участі фахівців-практиків і розвитку цифрової інфраструктури з упровадженням VR/AR та інструментів ІІІ. Реалізація цих рекомендацій сприятиме формуванню інноваційного освітнього середовища, здатного підготувати креативних і мобільних професіоналів у галузі візуального мистецтва, інтегрованих у національний і міжнародний культурний простір.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. На подальший розвиток заслуговує питання організації професійної підготовки фахівців у галузі візуального мистецтва на різних рівнях вищої освіти в різних країнах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бабенко Л. В., Стрітьєвич, Т. М., Медведєв, О. А. (2024). Методика навчання художників та дизайнерів зображенню перспективи плоских фігур у традиційному та комп'ютерному рисунку й живописі. Наукові записки Серія: Педагогічні науки, 214, 107-112.
- Базильчук, Л. (2015). Дидактичні методи навчання образотворчому мистецтву в загальноосвітніх навчальних закладах. Проблеми підготовки сучасного вчителя, 12, 6-14.
- Божко, Л. (2018). Формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій та креслення засобами проектування. Кривий Ріг.
- Бойченко (Нечипоренко), А.** (2021). Потенціал гуртків художньо-естетичного спрямування закладів позашкільної освіти для формування творчої індивідуальності вихованців. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 листопада 2021 року, м. Суми), Том 1*, (сс. 48-50). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2018). Особливості ознайомлення старшокласників із мистецтвом концептуалізму ленд-арті на прикладі камер обскура Кріса Друрі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (80), 78-87. DOI 10.24139/2312-5993/2018.06/078-087. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/5864>
- Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2019а). Мистецтво балету як засіб розвитку художньо-естетичного смаку старшокласників. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 жовтня 2019 р., м. Суми), Т. 1*, (сс. 54-56). Суми.
- Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2019б). Творчість Л. Бакста в контексті театрального мистецтва. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2019:*

Матеріали науково-практичної конференції (22-23 березня 2019 року), (сс. 25-26). Суми.

Бойченко (Нечипоренко), А.В. (2020). Виховний потенціал закладів позашкільної освіти в організації гурткової роботи з образотворчого мистецтва для обдарованих учнів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2020 р., (сс. 86-88). Суми.*

Бойченко М. А. (2016). Підготовка майбутніх учителів до роботи з обдарованими учнями у вищих навчальних закладах США, Канади та Великої Британії. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки», 2, 18-23.*

Бойченко М. А. (2019). Теоретичні та методичні засади освіти обдарованих школярів у США, Канаді та Великій Британії (автореф. дис. ... докт. пед. наук). Суми.

Бойченко, М., Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.** (2024). Інтерактивні технології навчання школярів: змістово-процесуальний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 4 (138), 409-417.*
DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/409-417. URL:
<https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15811>

Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2019). Педагогічна підтримка артистично обдарованої учнівської молоді в Польщі. *Інноваційні технології навчання обдарованих дітей та молоді: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 13 жовтня 2019 року, м. Одеса, (сс. 45-49).* К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України.

Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020а). Педагогічна підтримка художньо обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти США. *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції, 23 квітня 2020 р., (сс. 15-17). Черкаси.*

- Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020б). Підготовка вчителів до роботи з художньо обдарованими учнями в закладах вищої освіти: досвід Великої Британії. *Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 20-21 травня 2020 р.*, (сс. 44-46). Київ.
- Братко, М. (2017). Система освіти США: структура, традиції управління, особливості вищої освіти. *Освітологічний дискурс*, 3-4 (18-19), 252-268.
- Бучківська, Г., Барановська, В., Біницька, К. (2021). Використання ІКТ і народного декоративного та прикладного мистецтва в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів. *Освітні обрії, Том 52, № 1(52)*, 124-128.
- Ванг Ченйу, **Нечипоренко, А. В.** (2024). Розвиток китайського живопису в історичній ретроспективі. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2024»*, 21 – 22 березня 2024 р., С. 12. Суми.
- Вісікайло, Т. С. (2017). Формування фахової компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі пленерної практики. Харків.
- Давидова, С. (2018). Аналіз структурних складових професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва. *Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького*, 1(20), 256-262.
- Данилюк, О. (2013). Формування професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди»*. Серія: Педагогіка. Психологія Філософія, 28(2), 58-61.
- Єдина державна електронна база з питань освіти (ЄДЕБО). URL: <https://info.edbo.gov.ua/>
- Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

- Ізбаш, С. С. (2010). Реалізація творчих проектів у навчальному процесі сучасної школи. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, 5, 92-97.
- Капран, О. (2020). Систематизація колористичної підготовки студентів художньо-педагогічних спеціальностей. Проблеми підготовки сучасного вчителя, Вип. 1 (21), ч. 2, 82-88.
- Кафедра художнього скла ЛНАМ. URL: <https://lnam.edu.ua/uk/glass/about.html>
- Кнодель, Л. (2011). Структура вищої освіти США на сучасному етапі розвитку суспільства. Український науковий журнал: ОСВІТА РЕГІОНУ, 1, 229-234.
- Коваленко, О. Ю. (2009). Структура системи освіти США. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах, 9, 172-177.
- Коваль, П. (2016). Концептуальні засади професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів засобами мистецтва. *Гірська школа українських карпат*, 15 (2016).
- Козубовська, І.В., Стойка, О.Я. (2014). Трансформаційні процеси в системі вищої освіти США: монографія. Ужгородський національний університет, Ужгород.
- Коновець, С. (2011). Особливості професійної підготовки вчителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах. Вісник Львівської національної академії мистецтв, 22, 36-47.
- Красовська, О. О. (2017). Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій. Житомир.
- Львівська національна академія мистецтв. URL: <https://lnam.edu.ua/uk/home.html>
- Мужикова, І. (2019). Формування фахових компетентностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі методичної підготовки. Витоки педагогічної майстерності, 24, 146-151.

Навчальний план з ОПП «Графічні практики», магістр Харківської державної академії дизайну і мистецтв. URL:

https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ksada.org/wp-content/uploads/2024/11/navchplan_gp_-2023_ro.pdf

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. URL: <https://naoma.edu.ua/>

Нечипоренко, А. (2023). Особливості ознайомлення здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня з сучасним мистецтвом на матеріалі творчості Жан-Мішель Отоніеля. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи 26 грудня 2023 року*, С. 189. Суми.

Нечипоренко, А. (2023). Формування творчої індивідуальності вихованця гуртка художньо-естетичного спрямування. У Бойченко М. (ред.), *Трансверсальність у професійній підготовці майбутнього фахівця: глобальний, європейський та національний контексти: колективна монографія*. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, (сс. 274-304).

Нечипоренко, А. (2025). Піксельні пейзажі Мартіне Поппе як візуальна рефлексія крихкості глобальної кліматичної системи. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2025: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми 20-21 березня 2025 р.)*, (сс. 77-79). Суми.

Нечипоренко, А., Бойченко, М., Чистякова, І. (2025). Методичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (142), 350-363. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.02/350-363> URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/нечипоренко.pdf>

Нечипоренко, А.В. (2022). Роль міжнародної асоціації університетів і коледжів мистецтва, дизайну та медіа у професійній підготовці викладачів візуального мистецтва. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*

(28 жовтня 2022 року, м. Суми), (сс. 204-206). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Никифоров А. М. (2024). Теорія і практика навчання декоративного мистецтва в історії розвитку художньої освіти України (XIX – початок XX ст.) (дис. ... докт. пед. наук). Суми.

Никифоров, А., Бойченко, М., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2024). Скульптурні твори волокитинської порцеляни у збірці Сумського художнього музею імені Никанора Онацького. New ways of improving outdated methods and technologies: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конф., (м. Копенгаген, Данія, 17-20.09.2024), (сс. 18-20). Копенгаген.

Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2025a). Никанор Онацький і Сумський художній музей крізь призму досліджень Геннадія Петрова. *Science and information technologies in the modern world: матеріали I Міжнародної науково-практичної конф., (м. Афіни, Греція, 26-28.02.2025)*, (сс. 90-92). Афіни.

Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2025b). Про Никанора Онацького в контексті вшанування 150-річчя від дня народження митця: історіографічний аспект. *Modern Science, Economy and Digital Innovation: матеріали 2 Міжнародної науково-практичної конференції (Бухарест, Румунія, 12-14 березня 2025 р.)*, (сс. 37-40). Бухарест.

Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2024). Орієнтовний художній аналіз картини на прикладі «Натюрморту з рибами» Костянтина Коровіна. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 26 лютого 2024 р.)*, (сс. 241-243). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка.

Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2025a). Діяльність Никанора Онацького у формуванні музейної колекції в Сумах: наукове осмислення подвижництва. *Мистецькі пошуки*, 2 (20), 63-67.

Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2025б). Провідні тенденції становлення християнської храмової архітектури Візантії. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2025: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми 20-21 березня 2025 р.)*, (сс. 79-81). Суми.

Освітньо-професійна програма «Графічний дизайн» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 022 «Дизайн» у галузі знань 02 «Культура і мистецтво». URL: https://drive.google.com/file/d/1YbdwuP_T71XRxffCG0F6-79xvDJ7yE6h/view

Освітньо-професійна програма «Графічні практики» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво» спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». URL: <https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ksada.org/wp-content/uploads/2024/11/opp-gr-pr-2023.pdf>

Освітньо-професійна програма «Скульптура» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» у галузі знань 02 «Культура і мистецтво». URL: <https://drive.google.com/file/d/17i1lQo7t3i5x-X6oUOsYcuvOtl25nJXB/view>

Паньок, Т. В., Чаус, Д. В. (2024). Колірна виразність як особливість системного живописного мислення майбутніх фахівців образотворчого мистецтва під час професійної підготовки в педагогічному університеті.

Піддубна, О. М. (2019). Предметні компетентності у підготовці вчителя образотворчого мистецтва. Сучасні тенденції розвитку освіти та науки у міждисциплінарному контексті. Діалог культур як фактор інтеграції. Варшава – Ужгород – Херсон.

Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 1021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» (2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>

Профіль програми додаткової спеціалізації (minor) «Художнє скло» ЛНАМ.

URL:

https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://lnam.edu.ua/files/Academy/faculty/dpm/glass/pdf/minor/minor_profile.pdf

Стрітієвич, Т. М. (2017). Розвиток фахової компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки, 150, 107-110.

Тезікова, С. В. (2011). Традиції та перспективи акредитації у вищій освіті США. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки, 7, 97-100.

Харківська державна академія дизайну і мистецтв. URL: <https://www.ksada.org/>

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова. URL: <https://www.kname.edu.ua/>

Хомич, Л. О. (2010). Аксіологічні основи професійної підготовки майбутнього вчителя. Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога: монографія. Київ–Ніжин: ПП Лисенко М. М.

Чернишова К., **Нечипоренко А.** (2025в). Декоративно-прикладне мистецтво в контексті трансформацій художньої освіти. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної студентської наукової конференції «Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень» (м. Рівне, 31 січня 2025 р.)*, (сс. 163-164). Рівне.

Чернишова К., **Нечипоренко А.** (2025к). Явище сухого різьблення в традиційному народному мистецтві України. *Збірник матеріалів IX Міжнародної наукової конференції «Наукові тренди постіндустріального суспільства» (м. Тернопіль, 21 березня 2025 р.)*, (сс. 328-329). Тернопіль.

Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2024). Формування творчих здібностей у молодших школярів за допомогою використання нетрадиційних мистецьких технік. *Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми,*

перспективи» (м. Суми, 26 грудня 2024р.), (сс. 185-186). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка.

Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025а). Вплив декоративно-прикладного мистецтва на формування особистості учнів молодшого шкільного віку. *Збірник матеріалів III Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація» (м. Львів, 17 січня 2025 р.), (сс. 662-666). Львів.*

Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025б). Гобеленові техніки як засіб художньої виразності в контексті сучасного декоративного мистецтва. *Збірник матеріалів IV Міжнародної наукової конференції «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності» (30.05.2025; м. Київ, Україна), (сс. 813-814). Київ.*

Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025г). Декоративно-прикладне мистецтво та стилізація. *Збірник матеріалів VII Міжнародна наукова конференція «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс» (м. Одеса, 25 квітня 2025р.), (сс. 196-197). Одеса.*

Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025д). Декоративно-прикладне мистецтво як інструмент формування естетичних смаків у студентської молоді. *Збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції «Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень» (м. Полтава, 14 лютого 2025 р.), (сс. 377-381). Полтава.*

Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025е). Паперове різьблення в контексті сучасного мистецтва. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної наукової конференції «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (м. Дрогобич, 31 січня 2025 р.), (сс. 553-555). Дрогобич.*

Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025ж). Репрезентація вишиванки у дитячій літературі: культурний та естетичний аспекти. *Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (м. Львів, 7 березня 2025 р.), (сс. 304-306). Львів.*

- Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025з). Традиційні та інноваційні художні підходи у сучасному декоративно-прикладному мистецтві Вижницької школи. *Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Функції дизайну» (м. Суми, 20-21 березня 2025р.)*, (сс. 116-118). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка.
- Шевнюк О. (2016). Загальнодидактичні методи в навчанні образотворчого мистецтва у системі вищої освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, 11, 35-49.
- Шевченко, С. (2008). Акредитація вищих навчальних закладів як основний інструмент розвитку державно-громадського механізму управління якістю вищої освіти. *Ефективність державного управління*, 14-15, 339-348.
- Abad-Segura, E., González-Zamar, M.-D. (2019). Effects of Financial Education and Financial Literacy on Creative Entrepreneurship: A Worldwide Research. *Education Sciences*, 9, 238.
- Abernethy, B., Farrow, D., & Mann, D. L. (2018). Superior anticipation. In K. A. Ericsson, R. R. Hoffman, A. Kozbelt, & A. M. Williams (Eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance*, (pp. 677–695). Cambridge: Cambridge University Press.
- Academy of Art University. URL: <https://www.academyart.edu/>
- Academy of Art University's. URL: <https://www.academyart.edu/>
- Anderson, A. A. Jr.; Bolin, P. E. (eds.) (1997). History of Art Education: Proceedings of the Third Penn State International Symposium.
- Aróstegui, J. L. (2019). Evaluation, educational policy reforms, and their implications for arts education. *Arts Education Policy Review*, 120(3), 121-125.
- Arts, J. A. R., Gijssels, W. H., & Boshuizen, H. P. A. (2006). Understanding managerial problem solving, knowledge use and information processing: Investigating stages from school to the workplace. *Contemporary Educational Psychology*, 31, 387-410. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2006.05.005>.
- Asher, R. (2004). Some call it stone: Teaching abstract sculpture. *Teaching Artist Journal*, 2, 168-172. https://doi.org/10.1207/s1541180xtaj0203_5.

- Banks, M. Hesmondhalgh, D. (2009). Looking for work in creative industries policy. *International Journal of Cultural Policy*, 15(4), 415-430.
- Berliner, D. C. (2001). Learning about and learning from expert teachers. *International Journal of Educational Research*, 35, 463-482. [https://doi.org/10.1016/S0883-0355\(02\)00004-6](https://doi.org/10.1016/S0883-0355(02)00004-6).
- Billett, S., Harteis, C., & Gruber, H. (2018). Developing occupational expertise through everyday work activities and interactions. In K. A. Ericsson, R. R. Hoffman, A. Kozbelt, & A. M. Williams (Eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance*, (pp. 105-126). Cambridge: Cambridge University Press.
- Boichenko (Nechyporenko), A.**, Kryvushenko, Yu. (2019). Formation of positive image of the university: technological aspect. *Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції для студентів і молодих учених (Суми, 25 – 26 квітня 2019 р.)*, (сс. 144-146). Суми.
- Boichenko, M., Nykyforov, A., Chystiakova, I., Sbruieva, A., Hulei, O., Bykova, M., **Boichenko (Nechyporenko), A.** (2021). Aesthetic and philosophical foundations of Ukrainian art education development in the late 17th – early 20th centuries. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11(02), 25-30. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1102/papers/A_boichenko.pdf.
- Boichenko, M.A., Chystiakova, I.A., **Boichenko (Nechyporenko), A.V.** (2021). Creative individuality of the pupils of out-of-school education institutions of artistic-aesthetic direction: essence and structure. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 4 (107), 5-13. URL: <http://pedagogy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/252611>
- Boichenko, M.A., **Nechyporenko, A.V.** (2024). Content foundations of future visual arts specialists training in higher education institutions of the USA. *Південноукраїнські мистецькі студії*, 4 (2024), 5-10. DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-4.1> URL: <https://artstudies.pdpu.edu.ua/index.php/artstudies/article/view/130>

- Boichenko, M., Hulei, O., Kapran, O., **Neshyporenko, A.**, Nykyforov, N. (2024). Theoretical foundations of understanding the essence of aesthetic education. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3(137), 315-323. DOI 10.24139/2312-5993/2024.03/325-333. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/a725b7c6-9d82-4164-b844-69aaf5ffe48c>
- Boichenko, M., Nykyforov, A., Hulei, O., Kapran, O., Nykyforov, N., **Neshyporenko A.** (2023). Development of cognitive processes and formation of figurative thinking of junior schoolchildren using visual arts. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (131), 3-12. DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/003-012. URL: chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcglclefindmkaj/https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/%D0%B1%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf
- Boshuizen, H. P. A., Gruber, H., & Strasser, J. (in press). Knowledge restructuring through case processing: The key to generalise expertise development theory across domains? *Educational Research Review*. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100310>.
- Boston University College of Fine Arts. URL: <https://www.bu.edu/cfa/visual-arts/>
- Buekers, M. J. (2015). The Role of Creative Arts in European Universities: An Exploratory Study. *European Review*, 23(4), 511-526.
- Burton, J. M. (2000). The configuration of meaning: Learner-centered art education revisited. *Studies in Art Education*, 41(4), 330-345.
- Carl D. Perkins Career and Technical Education Act of 2006 (2006). URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-3096/pdf/COMPS-3096.pdf>
- Center for Art Design and Visual Culture (CADVC). URL: <https://cadvc.umbc.edu/>
- Challenges and Opportunities of Online Education in Arts and Science Colleges: A Student-Centered Approach, March 2021, David Achoe Obafemi Awolowo University.

- Challenges and Opportunities of Online Education in Arts and Science Colleges: A Student-Centered Approach March (2021). David Achoe Obafemi Awolowo University.
- Chamberlain, R., McManus, C., Brunswick, N., Rankin, Q., & Riley, H. (2015). Scratching the surface: Practice, personality, approaches to learning, and the acquisition of high-level representational drawing ability. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 9, 451-462. <https://doi.org/10.1037/aca0000011>.
- Chandrasekera, T., Yoon, S.-Y. (2018). The Effect of Augmented and Virtual Reality Interfaces in the Creative Design Process. *International Journal of Virtual Augmented Reality*, 2, 1-13.
- Chen, B. (2023). The Significance of the Arts in the Canadian Education System. *Journal of Education Humanities and Social Sciences*, 13, 383-387.
- College Art Association (CAA). URL: <https://www.collegeart.org/>
- College Art Association of America. URL: <https://www.collegeart.org/standards-and-guidelines/guidelines/mfa>
- College of Arts, Humanities, and Social Sciences. URL: <https://cahss.umbc.edu/>
- Davydova, S. (2019). Comparative analysis of the professional competence level of future teachers of fine art of the Zaporizhzhia region in the conditions of the concept of a New Ukrainian School. *EUREKA: Social and Humanities*, 6, 43-51.
- Delbanco, A. (2012). *College: What It Was, Is, and Should Be*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Dell'Era, C. (2010). Art for business: Creating competitive advantage through cultural projects. *Industry and Innovation*, 17 (1), 71-89.
- Dikovitskaya, M. (2006). *Visual culture: the study of the visual after the cultural turn*. Massachusetts, MA: MIT Press, Massachusetts Institute of Technology.
- Distance education and correspondence courses. Policy Statement. URL: https://sacscoc.org/app/uploads/2019/07/DistanceCorrespondenceEducation.pdf?utm_source=chatgpt.com

- Duffus, R. L. (1928). *The American renaissance*. New York: Alfred Knopf.
- Duh, M., Zupancic, T., & Cagran, B. (2014). Development of Art Appreciation in 11–14 year-old Students. *International Journal of Art & Design Education*, 33(2), 208-222.
- Efland, A. D. (1990). *A History of Art Education*. New York: Teachers College Press.
- Efland, A. D. (2002). *Art and Cognition: Integrating the Visual Arts in the Curriculum*. New York/Reston: Teachers College Press, Columbia University and National Art Education Association.
- Eiglsperger, B. (2002). *Wege zu Erfahrungen. Eine Dokumentation über künstlerische Prozesse und eine Modellsituation für Lehre und Lernen [Ways to experience. A documentation about artistic processes and a model situation for instruction and learning]*. Aalen: SDZ.
- Eisner, E. (1965a). Graduate study and the preparation of scholars in art education. In W. R. Hastie (Ed.), *Art education: The sixty-fourth yearbook of the National Society for the Study of Education, Part II*, (pp. 274-298). Chicago: University of Chicago Press.
- Eisner, E. (1967). Instructional and expressive objectives: Their formulation and use in curriculum. In W. J. Popham (Ed.), *AERA: Monograph on curriculum evaluation: Instructional objectives*, (pp. 1-18). Chicago: Rand McNally.
- Eisner, E. (2002). *El arte y la creacion de la mente. El papel de las artes visuales en la transformacion de la conciencia*. Barcelona. Paidos Arte y Educacion.
- Elkins, J. (2001). *Why art cannot be taught. A handbook for art students*. Illinois: University Press.
- Emerson, R. W. (1950). *The complete essays and other writings of Ralph Waldo Emerson* (B. Atkinson, Ed.). New York: Modern Library.
- Ericsson, K. A. (2016). Summing up hours of any type of practice versus identifying optimal practice activities: Commentary on Macnamara, Moreau, & Hambrick. *Perspectives on Psychological Science*, 11, 351-354. <https://doi.org/10.1177/1745691616635600>.

- Ericsson, K. A. (2018). An introduction to the second edition of the Cambridge handbook of expertise and expert performance: Its development, organization, and content. In K. A. Ericsson, R. R. Hoffman, A. Kozbelt, & A. M. Williams (Eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance*, (pp. 3-20). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ericsson, K. A., Krampe, R. T., & Tesch-Römer, C. (1993). The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance. *Psychological Review*, 100, 363-406. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.3.363>.
- Ericsson, K. A., Roring, R. W., Nandagopal, K. (2007). Giftedness and evidence for reproducibly superior performance: An account based on the expert performance framework. *High Ability Studies*, 18, 3-56.
- Esaak, S. (2019). *What are the visual arts?* URL: <https://www.thoughtco.com/what-are-the-visual-arts-182706>. Accessed 19 Jan 2019.
- Ewell, P. T. (1997). Organizing for learning: A new imperative. *AAHE Bulletin*, №50(4).
- Fangfang Liu (2022). Research on the Integrated Training Mode of Higher Art Education for the Deaf. Universidade Estadual Paulista, Departamento de Filosofia.
- Farnum, R. B. (1932). Art education. Biennial survey of education: 1928–1930 (Vol. I, pp. 297-322). Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- Fernandes, M. (2024). *What is Visual Art? Complete Guide for Beginners, Students, and Aspiring Artists*. URL: <https://medium.com/@malcolm.fernan/what-is-visual-art-complete-guide-for-beginners-students-and-aspiring-artists-5713b55004e5>
- Fink, L., & Taylor, J. (1975). *Academy: The academic tradition in American art*. Washington, DC: Smithsonian Institution Press.
- Fink, L., Taylor, J. (1975). *Academy: The academic tradition in American art*. Washington, DC: Smithsonian Institution Press.
- Frederick, F. F. (1901). The study of fine art in American colleges and universities: Its relation to the study in public schools. National Education Association.

- Freedman, K. (2003). *Teaching Visual Culture: Curriculum, Aesthetics, and the Social Life of Art*. New York: Teachers College Press.
- Freeman, J. (2004). Teaching the gifted and talented. *Education Today*, 54, 17-21.
- Freun, A. L. (1975). On the University as the Best Environment for Training Artists. *Leonardo*, Vol. 8, 121-124.
- Ge, Y., Yang, X., Wang, Y.T., Sun, Y. (2020). The practice of virtual reality laboratory construction based on STEAM. *Laboratory Research Explorer*, 39, 251-254.
- Gibson, R, Ewing, R. (2020). Transforming the curriculum through the arts.
- Gielen, P. (2006). Educating art in a globalizing world. The university of ideas: a sociological case study. *International Journal of Art & Design Education*, 25(1), 5-15.
- Gong, Y. (2021). Application of virtual reality teaching method and artificial intelligence technology in digital media art creation. *Ecological Informatics*.
- González-Zamar, M.-D., Abad-Segura, E. (2020). Implications of Virtual Reality in Arts Education: Research Analysis in the Context of Higher Education. *Education Sciences*, 10(9), 225.
- González-Zamar, M.D., Abad-Segura, E. (2020). Implications of virtual reality in arts education: Research analysis in the context of higher education. *Education Science*.
- Gowing, L. (ed.) (1959–1968). *Encyclopedia of world art (EWA): in 15 vols. Vol. 8*, (pp. 519-520). New York: McGraw-Hill.
- Green, H. B. (1948). The introduction of art as a general education subject in American schools. Unpublished doctoral dissertation, Stanford University, Stanford, CA.
- Grossi, E., Sacco, P. L., Blessi, G. T., Cerutti, R. (2011). The impact of culture on the individual wellbeing of the Italian population: an exploratory study. *Applied Research Quality Life*, 6, 387-410.
- Guidelines for Distance Education in Art, Art History, Design, and Museum Studies. Drafted January 26, 2019; approved by PPC on February 13, 2019. The draft was reviewed again in 2021 by PPC and revisions were approved by the CAA Board of Directors on February 20, 2022. URL:

<https://www.collegeart.org/standards-and-guidelines/guidelines/guidelines-distance-education>

Guidelines for Professional Practices for Artists Adopted by the CAA Board of Directors on February 2, 1977; revised on October 23, 2011.

Guidelines for Retention and Tenure of Art and Design Faculty Adopted by the CAA Board of Directors on April 24, 1993; revised on October 27, 2002; October 24, 2004; October 23, 2011; and May 1, 2016.

Guidelines for the MFA Degree in Art and Design. URL: <https://www.collegeart.org/standards-and-guidelines/guidelines/mfa>

H.R.5581 - Arts Education for All Act (2021). URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/5581/text>

Harper, D. (2003). Framing photographic ethnography: A case study, *Ethnography*, 4, 241.

Harper, D. A. (2006). *Good Company: A tramp life*. Updated and expanded edition. Boulder, CO: Paradigm.

Hassans, A., Ugwu, J. N. (2024). *The Future of ART Education: Integrating Technology and Traditional Practices*. Kiu Publication Extension Kampala International University, Uganda.

Hattie, J., & Clarke, S. (2019). *Visible learning feedback*. New York: Routledge.

Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77, 81-112. <https://doi.org/10.3102/003465430298487>.

Hetland, L., Winner, E., Veenema, S., & Sheridan, K. M. (2007). *Studio thinking: The real benefits of visual arts education*. New York: Teachers College.

Hetland, L., Winner, E., Veenema, S., & Sheridan, K. M. (2013). *Studio thinking 2: The real benefits of visual arts education* (2nd ed.). New York: Teachers College.

Higher Education Act of 1965 (зі змінами від 1968, 1972, 1976, 1980, 1986, 1992, 1998, 2008 та 2014). URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-765/pdf/COMPS-765.pdf>

- Higher Education Opportunity Act (2008). URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-110publ315/html/PLAW-110publ315.htm>
- Hiss, P., & Fansler, R. (1934). *Research in the fine arts in the colleges and universities of the United States*. New York: Carnegie Corporation.
- Hoffa, H. E. (1984). The Roots of Art Education in the United States. *Art Education*, 37 (1), 24-26.
- Iwasaki, I. (2009). *Edutainment for the EFL Classroom: Exploring Effective Use of Audiovisuals*. 阪南論集, 人文・自然科学編 (Hannanronshu, Humanities and Natural Sciences).
- Jagodzinski, J. (2009). Beyond aesthetics: Returning force and truth to art and its education. *Studies in Art Education*, 50(4), 338-351.
- James, P. (1996). The construction of learning and teaching in a sculpture studio class. *Studies in Art Education*, 37, 145-159.
- Jarvin, L. (2019). Gatekeeper interview: Talent ability in drawing: An account from the field. In R. F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius, & F. C. Worrell (Eds.), *The psychology of high performance. Developing human potential into domain-specific talent*, (pp. 337-344). Washington: American Psychological Association.
- Jiang, K., Wu, Y., Lu, L. P. (2018). Research on the Development of Integrated Higher Education for the Deaf in the Context of “Internet+”. *Educational theory and practice*, 9, 13-15.
- Jing Hui, Yueliang Zhou, Mohamed Oubibi, Weifeng Di, Lixin Zhang, Sijia Zhang (2022). Research on Art Teaching Practice Supported by Virtual Reality (VR) Technology in the Primary Schools. *Sustainability*, 14(3), 1246. URL: <https://doi.org/10.3390/su14031246> (Special Issue Language Education in the Age of AI and Emerging Technologies).
- Journal of Proceedings and Addresses of the 40th annual meeting, (pp. 695-704). Chicago: University of Chicago Press.

- Jurkowski, S. (2018). Do question prompts support students in working with peer feedback? *International Journal of Educational Research*, 92, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2018.07.003>.
- Khan, Y. R., Ahamed, S. R., Ahmed, M. S., Siddiq, N. M., Badhusha, M. H. N., & Mohamed, I. A. (2021). Examining Students' Perception of Online Education in Arts and Science Colleges: Perspectives on Personalized Learning and Emerging Educational Technologies.
- Killen, R., O'Toole, M. (2023). Effective teaching strategies.
- Kori, K., Pedaste, M., Leijen, Ä., Tonisson, E. (2016). The Role of Programming Experience in ICT Students' Learning Motivation and Academic Achievement. *International Journal of Information Education Technology*, 6, 331-337.
- Krusi, H. (1875). Life and works of Pestalozzi. Cincinnati: Wilson & Hinkle.
- Lamp, L. (2025). Visualization in Art: What Does an Idea Look Like? URL: <https://app.sophia.org/tutorials/visualization-in-art-what-does-an-idea-look-like>
- Landgren, M. (1940). Years of art: The story of the Art Students League of New York. New York: Robert McBride & Co.
- Langford, M. (2000). *Basic photography* (7th ed.). Oxford: Focal.
- Längler, M., Nivala, M., & Gruber, H. (2018). Peers, parents and teacher: A case study on how popular music guitarists perceive support for expertise development from 'persons in the shadows'. *Musicae Scientiae*, 22, 224-243. <https://doi.org/10.1177/1029864916684376>.
- Lavrentieva, N., Spolska, O., Korol, O., Markovskiy, A. (2023). Higher art education in the European Union: Innovative technologies. *Eduweb*, 17(2), 234-243.
- Liu, G.P., Wang, X. (2020). Virtual reality reshapes online education: Learning resources, teaching organization and system platform. *Chinese Education Technology*, 11, 87-96.
- Louis, L. (2013). "No one's the boss of my painting": A model of the early development of artistic graphic representation. *International Journal of Education & the Arts*, 14(11). URL: <http://www.ijea.org/v14n11/>

- Lukacs, J. (1968). *Historical consciousness or the remembered past*. New York: Harper & Row.
- Marqués-Ibáñez, A. M. (2018). *Visual Research Methodologies in the Field of Art Education: Conceptual Analysis and Specific Theoretical Framework of Reference*. University of La Laguna.
- Master of Fine Arts, MFA, University of Delaware*. URL: <https://www.udel.edu/academics/colleges/cas/units/departments/art-design/graduate-program/master-fine-arts/>
- Master's in special education program guide. Job profile: special education teacher, gifted and talented. URL: <http://www.masters-in-special-education.com/job-profile/gifted-and-talented/>
- Mather, F. J. (1957). *Charles H. Moore: Landscape painter*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Middle States Commission on Higher Education. URL: <https://www.msche.org/>
- Monopoly, A., Kracov, D., Dorit Levinstein, P., Shem, C. (2021). The 3 Types Of Visual Art By EDEN Gallery. *Art Blog*. URL: <https://www.eden-gallery.com/news/3-types-of-visual-art>
- Murray, R., & Brightman, J. R. (1996). Interactive teaching. *European journal of engineering education*, 21(3), 295-308.
- NASAD Handbook. URL: https://nasad.arts-accredit.org/wp-content/uploads/sites/3/2024/11/AD_2024-25_Handbook_Final_11-19-2024.pdf
- National Association of Schools of Art and Design – NASAD. URL: <https://nasad.arts-accredit.org/>
- National Association of Schools of Art and Design*. URL: <https://nasad.arts-accredit.org/>
- National Core Arts Standards – NCAS. URL: file:///D:/User/Downloads/Telegram%20Desktop/Professional_Standards_for_Visual_Arts_Educators_No_306_Executive.pdf

National Core Arts Standards: A Conceptual Framework for Arts Learning. URL: https://www.nationalartsstandards.org/sites/default/files/NCCAS%20%20Conceptual%20Framework_0.pdf

Nechyporenko, A (2024). Digitalization of visual art: current trends. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Аудіовізуальне мистецтво: сучасні тенденції та перспективи розвитку», 4 – 5 квітня 2024 р., С. 32-33. Харків.*

Norton, C. E. (1913). Letters of Charles Eliot Norton, Vol. 2. (S. H. Norton & A. DeWolfe, Eds.). Boston: Houghton Mifflin.

Online animation school. URL: <https://www.academyart.edu/online-education/>

Panofsky, E. (1955). Three decades of art history in the United States. Meaning in the visual arts. Garden City, NY: Doubleday.

Panofsky, E. (1955). Three decades of art history in the United States. Meaning in the visual arts. Garden City, NY: Doubleday.

Panyok, T. V. (2015). The prospects of developing art teaching in higher school. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(33), Issue 66, 10-15.

Portrait of the USA (Official site). URL: <https://usa.usembassy.de/etexts/factover/homepage.htm>

Press Release Statement on President Trump's Executive Order to Return Power Over Education to States and Local Communities. URL: <https://www.ed.gov/about/news/press-release/statement-president-trumps-executive-order-return-power-over-education-states-and-local-communities>

Puppe, L., Jossberger, H., Stein, I., Gruber, H. (2020). Professional Development in Visual Arts. *Vocations and Learning*, 13, 389-417.

Rawson, P. (2016). *Drawing*. Pennsylvania: University Press (Original work published 1987).

Rhode Island School of Design. URL: <https://www.risd.edu/>

Rochester Institute of Technology. URL: <https://www.rit.edu/>

- Rogers, L. R. (2019). *Sculpture. Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/art/sculpture/Materials>.
- Roldan Ramirez, J. (2015). Visual Arts Based Teaching-Learning Methods. *International Year Book for Research in Arts Education*. Germany. Shifra Schonnann.
- Roldan, J. (2015). Visual Arts-Based Teaching-Learning Methods. *International Yearbook for Research in Arts Education*, Vol. 3.
- Rose, G. (2007). *Visual methodologies: An introduction to researching with visual materials*. London: Sage.
- Rubio Fernández, A. (2015). Four Didactic Strategies based on Arts-Based Teaching-Learning Methods using Works by various artists. 4th Conference on Arts-based Research and Artistic Research. University of Granada, Spain.
- Sahlberg, P. (2007). Education policies for raising student learning. The Finnish approach. *Journal of Education Policy*, 22(2), 147-171.
- Savannah College of Art and Design (The University for Creative Careers (SCAD))*. URL: <https://www.scad.edu/>
- Sawyer, R. K. (2004). Creative teaching: Collaborative discussion as disciplined improvisation. *Educational researcher*, 33(2), 12-20.
- Sawyer, R. K. (2018). Teaching and learning how to create in schools of art and design. *Journal of the Learning Sciences*, 27, 137-181. <https://doi.org/10.1080/10508406.2017.1381963>.
- School of the Art Institute of Chicago. URL: <https://www.saic.edu/>
- Shreeve, A., Sims, E., & Trowler, P. (2010). 'A kind of exchange': learning from art and design teaching. *Higher Education Research & Development*, 29(2), 125-138.
- Shreeve, A., Wareing, S., & Drew, L. (2009). Key aspects of teaching and learning in the visual arts. Enhancing academic practice. In H. Fry, S. Ketteridge, & S. Marshall (Eds.), *A handbook for teaching and learning in higher education*, (pp. 345-362). New York: Routledge.

- Simic Sasic, S. (2011). Interakcija nastavnik-ucenik: teorije i mjerenje. Psihologijske teme, 20(2), 233-260.
- Smilan, C., & Miraglia, K. M. (2009). Authentic Art Integration. Art Education, 62(6), 39-45.
- Smirnova, O., Kolisnyk-Humeniuk, Yu., Yemelova, A., Saprykina, L., Krasnyuk, I., Piddubna, O. (2022). The Problem of Introducing Advanced Competencies for Fine Arts Teachers in Ukraine. Revista Românească pentru Educație Multidimensională, Vol. 14, Issue 2, 284-300.
- State Departments of Education (Contacts by State or Territory). URL: <https://www.ed.gov/contact-us/state-contacts>
- Statement on exhibition venues. URL: <https://www.collegeart.org/standards-and-guidelines/guidelines/statement-of-exhibition-venues>
- StudyPortals Masters. URL: <https://www.mastersportal.com/disciplines/68/visual-arts.html>
- Tacol, T. (2003). Likovno izrazanje: didakticna izhodišca za problemski pouk likovne vzgoje v devetletni osnovni soli. Ljubljana: Debora.
- Taxén, G., Naeve, A. (2001). CyberMath: A System for Exploring Open Issues in VR-Based Education. URL: <https://cid.nada.kth.se/pdf/CID-160.pdf>
- The Arts 2009 The Ontario Curriculum Grades 1-8 REVISED (2009). URL: <https://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/elementary/arts18b09curr.pdf>
- The New England Commission of Higher Education – NECHE. URL: <https://www.neche.org/>
- The Southern Association of Colleges and Schools Commission on Colleges (SACSCOC). URL: https://sacscoc.org/?utm_source=chatgpt.com
- The Yale Center for Collaborative Arts and Media. URL: <https://ccam.yale.edu/>
- Tomic, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje.
- Tomljenović, Z. (2015). An Interactive Approach to Learning and Teaching in Visual Arts Education. CEPS Journal, Vol.5, No3, 73-92.
- U.S. Department of Education. URL: <https://www.ed.gov/>

- United States Bureau of Education (1931). Annual Report of the Commissioner of Education for the Year 1931. Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office.
- Universal Arts School. URL: <https://uarts.school/en/como-aplicar>
- University of Delaware. <https://www.udel.edu/>
- University of Maryland, Baltimore County (UMBC). URL: <https://umbc.edu/>
- Uslu, N.A., Usluel, Y.K. (2019). Predicting technology integration based on a conceptual framework for ICT use in education. *Technologies of Pedagogical Education*, 28, 517-531.
- Van Dijk, L. A., & Jochems, W. M. G. (2002). Changing a traditional lecturing approach into an interactive approach: Effects of interrupting the monologue in lectures. *International Journal of engineering education*, 18(3), 275-284.
- Vanderbilt, K. (1959). *Charles Eliot Norton: Apostle of culture in a democracy*. Cambridge, MA: Belknap Press.
- Virtual Campus, Universal Arts School. URL: <https://uarts.school/en/campus-virtual>
- Wagner, J. (2007). Observing culture and social life: documentary photography, fieldwork, and social research. In G.C. Stanczak (ed.), *Visual research methods: Image, society, and representation*, (pp. 23-60). London: Sage.
- Wang, J., Zhang, Q. (2015). Research on the application of virtual reality technology in art sketch teaching. *Educ. Mod.*, 08, 60-63.
- Wang, P., Wu, P., Wang, J., Chi, H.-L., Wang, X. (2018). A Critical Review of the Use of Virtual Reality in Construction Engineering Education and Training. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15, 1204.
- Wennberg, T. (2018). Virtual Reality – Virtual Brain: Questioning Reality. *Leonardo*, 51, 453-459.
- Whitford, W. G. (1923). Brief History of Art Education in the United States. *The Elementary School Journal*, 24 (2), 109-115.
- Working Group on the Arts in Higher Education (1993). *Higher Education and the Arts in the United States*. Washington, D.C.: National Association of Schools of Music.

Yale School of Art. URL: <https://www.art.yale.edu/>

Younan, S., Treadaway, C. (2015). Digital 3D models of heritage artefacts: Towards a digital dream space. *Digital Application of Archaeological Cultural Heritage*, 2, 240-247.

Zhang, X., Chi, Y. (2018). Research on Virtual Reality Technology (VR): A review of VR+ Education: The future of visual learning. *Chinese Education Journal*, 144. URL: <https://www.cnki.com.cn/Article/CJFDTotat-ZJYX201808076>.

Zimmerman, E. (2010). 2010 Lowenfeld Lecture Creativity and Art Education: A Personal Journey in Four Acts. *Art Education*, 63(5), 84-94.

ДОДАТКИ

Додаток А

Довідки про впровадження

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г.С. СКОВОРОДИвул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, тел. (057) 700-35-23, факс (057) 700-69-09
e-mail: rector@hnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125585Від 19.05.2025 № 07/10-398

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи аспірантки
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
Нечипоренко Анни Віталіївни на тему «Професійна підготовка магістрів
візуального мистецтва в США»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки

Упродовж 2024-2025 рр. у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди здійснювалася апробація результатів дисертаційного дослідження Нечипоренко А. В. на тему «Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в США».

До змісту навчальних курсів було введено матеріали та результати здійсненого Нечипоренко А. В. аналізу теоретичних та методичних засад підготовки магістрів візуального мистецтва на прикладі США. На особливу увагу заслуговують запропоновані автором рекомендації щодо творчої імплементації позитивних концептуальних ідей американського досвіду підготовки магістрів візуального мистецтва в українських закладах вищої освіти на державному та інституційному рівні.

Запропоновані авторкою теоретичні результати та рекомендації були використані викладачами кафедри освітології та інноваційної педагогіки під час оновлення освітніх компонент: «Загальна педагогіка», «Актуальні питання компаративістських досліджень».

Упровадження результатів дисертаційної роботи Нечипоренко А. В. «Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в США» підтвердило актуальність, наукову новизну, а також практичну значущість проведеного дослідження.

Довідка обговорена та затверджена на засіданні кафедри освітології та інноваційної педагогіки № 20 від 06 травня 2025 року.

Ректор

Юрій БОЙЧУК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С. МАКАРЕНКА

вул. Роменська, 87 м. Суми 40002, Україна, тел. (0542) 68-59-02, факс 22-15-17

E-Mail: rector@sspu.edu.ua, www.sspu.edu.ua

Код ЄДРПОУ 02123510

01.05.2025 № 1012 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження Нечипоренко Анни Віталіївни
на тему «Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в
США»

З 2023 р. до 2025 р. в освітньому процесі Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка на кафедрах педагогіки та образотворчого мистецтва та дизайну було впроваджено основні теоретичні та практичні положення дослідження Нечипоренко Анни Віталіївни. Апробація відбувалася шляхом ознайомлення професорсько-викладацького складу та здобувачів з теоретичними положеннями та висновками наукового дослідження Нечипоренко А. В.

Під час викладання дисциплін загально та порівняльно-педагогічного спрямування, таких як «Педагогіка», «Порівняльна педагогіка вищої школи та позашкілля», «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Історія зарубіжного образотворчого мистецтва та архітектури», «Історія образотворчого мистецтва та архітектури», «Історія зарубіжного мистецтва» тощо викладачі кафедр педагогіки та образотворчого мистецтва та дизайну використовували відповідні матеріали. Здобувачі вищої освіти залучали ці матеріали для підготовки мультимедійних презентацій і виступів.

Результати дослідження мають значення для формування здатності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності в галузі освітніх, педагогічних наук, сприяють популяризації ідей серед широкої академічної спільноти.

Протягом навчання в аспірантурі Анна Віталіївна активно брала участь у всеукраїнських наукових семінарах та міжнародних конференціях, організованих кафедрою педагогіки та університетом, а також спільною конференцією кафедри педагогіки та кафедри образотворчого мистецтва та дизайну «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (2023; 2024 рр.).

Результати дослідження Нечипоренко А. В. підтвердило актуальність, наукову новизну та практичну значущість проведеного дослідження.

Ректор

Юрій ЛЯННОЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, (0332) 72-01-23
 e-mail: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

16.05.2025 № 03-24/01/4455 Г

на № _____ від _____

Г

Г

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи аспірантки
 Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
 Нечипоренко Анни Віталіївни на тему **«ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА
 МАГІСТРІВ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В США»**
 на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
 011 Освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційного дослідження аспірантки Нечипоренко А. В. упроваджувалися в освітній процес Волинського національного університету імені Лесі Українки протягом 2024-2025 рр.

Дані результати були використані на кафедрі образотворчого мистецтва під час викладання освітніх компонентів «Актуальні мистецькі практики» та «Спецживопис». На різних етапах освітнього процесу викладачі кафедри та здобувачі освіти послуговувались результатами наукового дослідження Нечипоренко А. В. щодо концептуальних, методичних, змістових засад професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в США.

Пропозиції щодо можливості використання прогресивних концептуальних ідей американського досвіду підготовки магістрів візуального мистецтва стали предметом обговорення на засіданнях кафедри та науково-практичних конференціях і методичних семінарах.

Упровадження результатів дисертаційної роботи Нечипоренко А. В. «Професійна підготовка магістрів візуального мистецтва в США» підтвердило актуальність, наукову новизну та практичну значущість проведеного дослідження.

Довідка обговорена та затверджена на засіданні кафедри образотворчого мистецтва протокол № 12 від 23 квітня 2025 року.

В. о. ректора

Ольга Каленюк
 0502067571

Анатолій ЦЬОСЬ

Додаток Б

**ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ
РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Відомості про публікації здобувача

*Публікації у виданнях, що індексується міжнародною
наукометричною базою Web of Science*

1. Boichenko, M., Nykyforov, A., Chystiakova, I., Sbruieva, A., Hulei, O., Bykova, M., **Boichenko (Nechyporenko), A.** (2021). Aesthetic and philosophical foundations of Ukrainian art education development in the late 17th – early 20th centuries. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11(02), 25-30. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1102/papers/A_boichenko.pdf.

Розділ у колективні монографії

2. **Нечипоренко, А.** (2023). Формування творчої індивідуальності вихованця гуртка художньо-естетичного спрямування. У Бойченко М. (ред.), *Трансверсальність у професійній підготовці майбутнього фахівця: глобальний, європейський та національний контексти: колективна монографія*. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, (сс. 274-304).

Публікації в наукових фахових виданнях України

3. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2018). Особливості ознайомлення старшокласників із мистецтвом концептуалізму ленд-арті на прикладі камер обскура Кріса Друрі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (80), 78-87. DOI 10.24139/2312-5993/2018.06/078-087. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/5864>

4. Бойченко, М., Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.** (2024). Інтерактивні технології навчання школярів: змістово-процесуальний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (138), 409-417. DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/409-417. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15811>

5. **Нечипоренко, А.**, Бойченко, М., Чистякова, І. (2025). Методичні засади професійної підготовки магістрів візуального мистецтва в закладах вищої освіти

США. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2 (142), 350-363. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.02/350-363> URL:

<https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/нечипоренко.pdf>

6. Boichenko, M.A., Chystiakova, I.A., **Boichenko (Nechyporenko), A.V.** (2021). Creative individuality of the pupils of out-of-school education institutions of artistic-aesthetic direction: essence and structure. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 4 (107), 5-13. URL: <http://pedagogy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/252611>

7. Boichenko, M.A., **Nechyporenko, A.V.** (2024). Content foundations of future visual arts specialists training in higher education institutions of the USA. *Південноукраїнські мистецькі студії*, 4 (2024), 5-10. DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-4.1> URL:

<https://artstudies.pdpu.edu.ua/index.php/artstudies/article/view/130>

8. Boichenko, M., Hulei, O., Kapran, O., **Neshyporenko, A.**, Nykyforov, N. (2024). Theoretical foundations of understanding the essence of aesthetic education. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3(137), 315-323. DOI 10.24139/2312-5993/2024.03/325-333. URL:

<https://repository.sspu.edu.ua/items/a725b7c6-9d82-4164-b844-69aaf5ffe48c>

9. Boichenko, M., Nykyforov, A., Hulei, O., Kapran, O., Nykyforov, N., **Neshyporenko A.** (2023). Development of cognitive processes and formation of figurative thinking of junior schoolchildren using visual arts. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (131), 3-12. DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/003-012. URL:

<https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/%D0%B1%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Праці апробаційного характеру

10. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2019). Педагогічна підтримка артистично обдарованої учнівської молоді в Польщі. *Інноваційні технології навчання обдарованих дітей та молоді: матеріали XI Міжнародної*

науково-практичної конференції, 13 жовтня 2019 року, м. Одеса, (сс. 45-49). К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України.

11. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020а). Педагогічна підтримка художньо обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти США. *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції, 23 квітня 2020 р., (сс. 15-17).* Черкаси.

12. Бойченко, М.А., **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020б). Підготовка вчителів до роботи з художньо обдарованими учнями в закладах вищої освіти: досвід Великої Британії. *Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 20-21 травня 2020 р., (сс. 44-46).* Київ.

13. **Бойченко (Нечипоренко), А.В.** (2020). Виховний потенціал закладів позашкільної освіти в організації гурткової роботи з образотворчого мистецтва для обдарованих учнів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2020 р., (сс. 86-88).* Суми.

14. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2019а). Мистецтво балету як засіб розвитку художньо-естетичного смаку старшокласників. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 жовтня 2019 р., м. Суми), Т. 1, (сс. 54-56).* Суми.

15. **Бойченко (Нечипоренко), А.** (2021). Потенціал гуртків художньо-естетичного спрямування закладів позашкільної освіти для формування творчої індивідуальності вихованців. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 листопада 2021 року, м. Суми), Том 1, (сс. 48-50).* Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

16. **Бойченко (Нечипоренко), А. В.** (2019б). Творчість Л. Бакста в контексті театрального мистецтва. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри*

2019: *Матеріали науково-практичної конференції (22-23 березня 2019 року)*, (сс. 25-26). Суми.

17. Ванг Ченйу, **Нечипоренко, А. В.** (2024). Розвиток китайського живопису в історичній ретроспективі. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2024»*, 21 – 22 березня 2024 р., С. 12. Суми.

18. **Нечипоренко, А.В.** (2022). Роль міжнародної асоціації університетів і коледжів мистецтва, дизайну та медіа у професійній підготовці викладачів візуального мистецтва. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2022 року, м. Суми)*, (сс. 204-206). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

19. **Нечипоренко, А.** (2023). Особливості ознайомлення здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня з сучасним мистецтвом на матеріалі творчості Жан-Мішель Отонієля. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи 26 грудня 2023 року*, С. 189. Суми.

20. **Нечипоренко, А.** (2025). Піксельні пейзажі Мартіне Поппе як візуальна рефлексія крихкості глобальної кліматичної системи. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2025: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми 20-21 березня 2025 р.)*, (сс. 77-79). Суми.

21. Никифоров, А., Бойченко, М., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2024). Скульптурні твори волокитинської порцеляни у збірці Сумського художнього музею імені Никанора Онацького. New ways of improving outdated methods and technologies: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конф., (м. Копенгаген, Данія, 17-20.09.2024), (сс. 18-20). Копенгаген.

22. Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2025а). Никанор Онацький і Сумський художній музей крізь призму досліджень Геннадія Петрова. *Science and information technologies in the modern world:*

матеріали I Міжнародної науково-практичної конф., (м. Афіни, Греція, 26-28.02.2025), (сс. 90-92). Афіни.

23. Никифоров, А., Гулей, О., **Нечипоренко, А.**, Никифоров, А. (2025б). Про Никанора Онацького в контексті вшанування 150-річчя від дня народження митця: історіографічний аспект. *Modern Science, Economy and Digital Innovation: матеріали 2 Міжнародної науково-практичної конференції (Бухарест, Румунія, 12-14 березня 2025 р.)*, (сс. 37-40). Бухарест.

24. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2025а). Діяльність Никанора Онацького у формуванні музейної колекції в Сумах: наукове осмислення подвижництва. *Мистецькі пошуки*, 2 (20), 63-67.

25. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2024). Орієнтовний художній аналіз картини на прикладі «Натюрморту з рибами» Костянтина Коровіна. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 26 лютого 2024 р.)*, (сс. 241-243). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка.

26. Никифоров, А., **Нечипоренко, А.** (2025б). Провідні тенденції становлення християнської храмової архітектури Візантії. *Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2025: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми 20-21 березня 2025 р.)*, (сс. 79-81). Суми.

27. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025а). Вплив декоративно-прикладного мистецтва на формування особистості учнів молодшого шкільного віку. *Збірник матеріалів III Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація» (м. Львів, 17 січня 2025 р.)*, (сс. 662-666). Львів.

28. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025б). Гобеленові техніки як засіб художньої виразності в контексті сучасного декоративного мистецтва. *Збірник матеріалів IV Міжнародної наукової конференції «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності» (30.05.2025; м. Київ, Україна)*, (сс. 813-814). Київ.

29. Чернишова К., **Нечипоренко А.** (2025в). Декоративно-прикладне мистецтво в контексті трансформацій художньої освіти. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної студентської наукової конференції «Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень» (м. Рівне, 31 січня 2025 р.)*, (сс. 163-164). Рівне.

30. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025г). Декоративно-прикладне мистецтво та стилізація. *Збірник матеріалів VII Міжнародна наукова конференція «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс» (м. Одеса, 25 квітня 2025р.)*, (сс. 196-197). Одеса.

31. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025д). Декоративно-прикладне мистецтво як інструмент формування естетичних смаків у студентської молоді. *Збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції «Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень» (м. Полтава, 14 лютого 2025 р.)*, (сс. 377-381). Полтава.

32. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025е). Паперове різьблення в контексті сучасного мистецтва. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної наукової конференції «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (м. Дрогобич, 31 січня 2025 р.)*, (сс. 553-555). Дрогобич.

33. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025ж). Репрезентація вишиванки у дитячій літературі: культурний та естетичний аспекти. *Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (м. Львів, 7 березня 2025 р.)*, (сс. 304-306). Львів.

34. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2025з). Традиційні та інноваційні художні підходи у сучасному декоративно-прикладному мистецтві Вижницької школи. *Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Функції дизайну» (м. Суми, 20-21 березня 2025р.)*, (сс. 116-118). Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка.

35. Чернишова, К., **Нечипоренко, А.** (2024). Формування творчих здібностей у молодших школярів за допомогою використання нетрадиційних

мистецьких технік. *Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (м. Суми, 26 грудня 2024р.), (сс. 185-186).* Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка.

36. Чернишова К., **Нечипоренко А.** (2025к). Явище сухого різьблення в традиційному народному мистецтві України. *Збірник матеріалів IX Міжнародної наукової конференції «Наукові тренди постіндустріального суспільства» (м. Тернопіль, 21 березня 2025 р.), (сс. 328-329).* Тернопіль.

37. **Boichenko (Nechyporenko), A.,** Kryvushenko, Yu. (2019). Formation of positive image of the university: technological aspect. *Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції для студентів і молодих учених (Суми, 25 – 26 квітня 2019 р.), (сс. 144-146).* Суми.

38. **Nechyporenko, A** (2024). Digitalization of visual art: current trends. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Аудіовізуальне мистецтво: сучасні тенденції та перспективи розвитку», 4 – 5 квітня 2024 р., С. 32-33.* Харків.

Участь у конференціях:

1. Міжнародна науково-практична конференція «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2019; 2021; 2022; 2023; 2024) – очна, дистанційна.

2. Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (Суми, 2020; 2023; 2024) – дистанційна.

3. III Міжнародна науково-практична конференція для студентів і молодих учених «Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи» (Суми, 2019; 2020; 2021; 2024) – очна, дистанційна.

4. Міжнародна науково-практична конференція «Функції дизайну в сучасному світі: вимір 2019» (Суми, 2019) – очна.

5. Всеукраїнська науково-практична конференція «Функції дизайну в сучасному світі: виміри 2024; 2025» (Суми, 2024; 2025) – дистанційна.

5. XI Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні технології навчання обдарованих дітей та молоді» (Одеса, 2019) – заочна.

6. XII Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості» (Київ, 2020) – заочна.

7. IV Всеукраїнська наукова конференція «Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва» (Черкаси, 2020) – заочна.

8. Міжнародна науково-практична конференція «Аудіовізуальне мистецтво: сучасні тенденції та перспективи розвитку», (Харків, 2024; 2025) – дистанційна.

9. II Міжнародна науково-практична конференція «Modern Science, Economy and Digital Innovation» (Бухарест, Румунія, 2025) – дистанційна.

10. XVI Міжнародна науково-практична конференція «New ways of improving outdated methods and technologies» (Копенгаген, Данія, 2024) – дистанційна.

11. I Міжнародна науково-практична конференція «Science and information technologies in the modern world» (Афіни, Греція, 2025) – дистанційна.

12. Всеукраїнська науково-практична конференція «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2025) – дистанційна.

13. VIII Міжнародна наукова конференція «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (Дрогобич, 2025) – дистанційна.

14. VIII Міжнародна студентська наукова конференція «Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень» (Рівне, 2025) – дистанційна.

15. VI Міжнародна наукова конференція «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (Львів, 2025) – дистанційна.

16. IX Міжнародна наукова конференція «Наукові тренди постіндустріального суспільства» (Тернопіль, 2025) – дистанційна.

17. VII Міжнародна наукова конференція «Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс» (Одеса, 2025) – дистанційна.

18. IV Міжнародна наукова конференція «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності» (Київ, 2025) – дистанційна.

19. III Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація» (Львів, 2025) – дистанційна.

20. VII Міжнародна наукова конференція «Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень» (Полтава, 2025) – дистанційна.

Додаток В

Таблиця В.1

**«Етапи становлення мистецької освіти у США: хронологічний огляд
інституцій»**

Рік	Назва інституції	Місто, штат	Коротка характеристика
1826	<i>National Academy of Design</i>	Нью-Йорк	Заснована за зразком європейських академій мистецтв; орієнтована на класичну підготовку.
1859	<i>Cooper Union for the Advancement of Science and Art</i>	Нью-Йорк	Прогресивна установа, що вперше запропонувала безоплатну освіту в мистецтві та дизайні.
1877	<i>Rhode Island School of Design (RISD)</i>	Провіденс, Род-Айленд	Одна з перших професійних шкіл, яка поєднала мистецтво й дизайн у навчальному процесі.
1887	<i>Pratt Institute</i>	Бруклін, Нью-Йорк	Орієнтований на практичну підготовку художників і дизайнерів; сильний прикладний акцент.
1896	<i>School of the Art Institute of Chicago (SAIC)</i>	Чикаго, Іллінойс	Визнаний центр сучасного мистецтва; поєднання студійної практики та гуманітарних дисциплін.
1929	<i>Yale School of Art</i> (оновлення програми)	Нью-Гейвен, Коннектикут	Початок нової фази: поєднання дослідницької та практичної складових в художній освіті.
1934	<i>Black Mountain College</i>	Північна Кароліна	Інноваційна експериментальна школа, відома міждисциплінарністю та впливом на модернізм.
1940-50-ті	Активне формування арт-департаментів в університетах	Гарвард, Принстон, Колумбія, ін.	Візуальне мистецтво інтегрується в гуманітарну освіту, з'являються магістерські програми.

Підготовлено автором